

12/91
Bilateral Skupštine SRJ
dokumenti

SOCIJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNA SKUPŠTINA
STENOGRAFSKE BELEŠKE

GODINA 1964.

BEOGRAD

SVESKA 4.

ORGANIZACIONO-POLITIČKO VEĆE

6. SEDNICA OD 7. APRILA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE

11. SEDNICA OD 16. i 17. APRILA 1964. GODINE

PRIVREDNO VEĆE

10. SEDNICA OD 16. i 17. APRILA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE I PRIVREDNO VEĆE

7. ZAJEDNIČKA SEDNICA OD 16. i 17. APRILA 1964. GODINE

SOCIJALNO-ZDRAVSTVENO VEĆE

7. ZAJEDNIČKA SEDNICA OD 17. APRILA 1964. GODINE

S A D R Ź A J:

Šesta sednica Organizaciono-političkog veća od 7. aprila 1964. godine	Strana	Jeđanaesta sednica Saveznog veća od 16. i 17. aprila 1964. godine	Strana
<i>Pre dnevnog reda:</i>		<i>Pre dnevnog reda:</i>	
1. Odsustva poslanika — — — — —	3	1. Odsustva poslanika — — — — —	25
<i>Dnevni red:</i>		2. Saopštenje o apelu Skupštine Kraljevine Kambodže — — — — —	26
1. Pretres Predloga osnovnog zakona o izboru radničkih saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama — — — —	3	3. Utvrđivanje dnevnog reda — — — —	26
2. Pretres Predloga osnovnog zakona o organima upravljanja u ustavnoma — — — —	8	<i>Dnevni red:</i>	
3. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o odlikovanjima — — — —	10	1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema — — — — —	27
		2. Pretres Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti — — — —	28
		3. Pretres Predloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe — — — — —	28

	Strana		Strana
4. Pretres Predloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe — — — — —	28	3. Pretres Predloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe — — — — —	44
5. Pretres Predloga zakona o izmenama Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu — —	28	4. Pretres Predloga odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije — —	44
6. Pretres Predloga odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije — —	28	5. Pretres Predloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova — — — — —	44
7. Pretres Predloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstvima društvenih investicionih fondova — — — — —	28	6. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica — — — — —	45
8. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica — — — — —	28	7. Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli veštačkog đubriva — — — —	45
9. Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkog đubriva —	28	Sedma zajednička sednica Saveznog veća i Privrednog veća od 16. i 17. aprila 1964. godine	
10. Pretres Predloga osnovnog zakona o korišćenju putničkih automobila u društvenoj svojini i o načinu raspolaganja društvenim sredstvima za korišćenje putničkih automobila —	29	<i>Dnevni red:</i>	
11. Pretres izveštaja Administrativne komisije o predlogu računovodstvenog poslovanja po predračunu Savezne skupštine za budžetsku 1963. godinu — — — — —	29	1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema — — — — —	48
12. Pretres Predloga odluke o izmenama i dopunama Odluke o privremenom regulisanju naknade saveznim poslanicima i funkcionerima koje bira ili imenuje Savezna skupština — —	29	Sedma sednica Socijalno-zdravstvenog veća od 17. aprila 1964. godine	
Deseta sednica Privrednog veća od 16. i 17. aprila 1964. godine		<i>Pre dnevnog reda:</i>	
<i>Pre dnevnog reda:</i>		1. Odsustva poslanika — — — — —	138
1. Odsustva poslanika — — — — —	36	2. Utvrđivanje dnevnog reda — — — — —	138
2. Utvrđivanje dnevnog reda — — — — —	36	3. Odgovor predstavnika Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku — —	138
3. Odgovori predstavnika Saveznog izvršnog veća na poslanička pitanja — — — — —	37	<i>Dnevni red:</i>	
<i>Dnevni red:</i>		1. Razmatranje izveštaja o organizaciji i radu službe sanitarne inspekcije u SFRJ period od 1958. do 1962. godine — — — — —	139
1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema — — — — —	37	2. Pretres Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti — — —	148
2. Pretres Predloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe — — — — —	43	3. Pretres Predloga zakona o opojnim drogama — — — — —	151
		4. Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu — — —	151

ORGANIZACIONO-POLITIČKO VEĆE

6. SEDNICA

OD 7. APRILA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Odsustva poslanika.

Dnevni red:

1. Pretres Predloga osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama;
2. Pretres Predloga osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama;
3. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o odlikovanjima.

Govornici: Mihajlo Ilić, Juraj Razmilić, Marija Vogrić, Nikola Balog.

PREDSEDAVAO
PREDSEDNIK
KRSTO POPIVODA

Početak rada u 9 č. 30 min.

Predsednik Krsto Popivoda:

Otvaram šestu sjednicu Organizaciono-političkog vijeća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum i da Vijeće može punovažno odlučivati.

Zapisnik sa 5. sjednice Vijeća od 5. februara 1964. godine dostavljen je svim članovima Vijeća. Da li ima primjedaba na zapisnik? (Nema).

Zapisnik će biti ovjeren.

Grupa poslanika je tražila odsustvo i to: Jefto Aščerić, Milovan Jovanović, Todor Vujašinović, Tahir Hadžović, Aurel Krstulović i Joža Vilfan.

Da li se Vijeće slaže da poslanici dobiju odsustvo? (Slaže se).

Za ovu sjednicu predlažem dnevni red:

1. Pretres Prijedloga osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama;

2. Pretres Prijedloga osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama;

3. Pretres Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima.

Ima li još kakvih prijedloga za dnevni red? (Nema).

Da li Vijeće usvaja predloženi dnevni red? (Usvaja).

Konstatujem da je predloženi dnevni red usvojen.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda — Pretres Prijedloga osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama.

Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća o ovom zakonskom prijedlogu je dr Nikola Ba-

log, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju, a povjerenik je Zoran Cerić, samostalni savjetnik u Saveznom sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju.

O ovom zakonskom Prijedlogu Vijeću je podnela izvještaj i Zakonodavno-pravna komisija, koji je dostavljen svim članovima Vijeća.

Otvaram opšti pretres o ovom zakonskom Prijedlogu. Da li predstavnik Saveznog izvršnog vijeća želi usmeno da obrazloži zakonski Prijedlog. (Ne želi jer je kao materijal dostavljen svim članovima Veća).

Da li predstavnik Zakonodavno-pravne komisije želi riječ? (Predstavnik Zakonodavno-pravne komisije izjavio je da nema potrebe da usmeno obrazlaže, pošto je zakonski Predlog kao materijal dostavljen svim članovima Veća).

Da li se neko javlja za riječ? Riječ ima drug Mihajlo Ilić.

Mihajlo Ilić (izborna jedinica Novo Sarajevo):

Drugarice i drugovi poslanici, do ovog Prijedloga osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama došlo se na temelju jedne malo duže i svestrane diskusije i razmatranja osnovnih problema i osnovnih pitanja koja treba regulisati ovim Zakonom. Prijedlog se razmatrao u matičnom odboru, u raznim drugim odborima i tijelima naše Savezne skupštine, u Saveznom izvršnom vijeću, u Saveznom sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju, u Savezu sindikata, itd.

Na osnovi našeg dosadašnjeg društvenog razvoja, posebno posle donošenja novog Ustava

SFRJ, koji je fiksirao dosadašnji stepen našeg društvenog razvoja i dao jasne smjernice, određeni putokaz za dalji naš razvoj, u vezi s prijedlogom i sugestijama koje su podnijeli za izradu nacрта svi ovi odbori i ostale društveno-političke i druge organizacije i tijela, došlo se do ovog Prijedloga osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama.

Jasno je, mislim, svima nama da su dinamičnost našeg razvoja, nedograđenost pravnog sistema, nedostatak pojedinih objektivnih elemenata, koji bi bili adekvatni i u skladu sa stepenom našeg daljeg razvitka i daljom perspektivom, nalagali da se praznina na ovom veoma važnom području što prije ispuni, da se donese zakon o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama. To je osnov našeg društveno-političkog i ekonomsko-društvenog sistema, kao što znamo iz prakse i iz našeg životnog rada, a kako je to formulisano i u Ustavu. Na to upućuju i daju idejni putokaz u ovoj pretkongresnoj aktivnosti osnovne smjernice Centralnog komiteta, gdje se na dva-tri mjesta naročito podvlači značaj samoupravljanja i dalje aktivnosti na razvijanju samoupravljanja. I na području zakonodavne djelatnosti, čitav ovaj razvitak i ustavne odredbe nalažu nam da što prije donesemo ovakav jedan zakon.

Osim toga, kao što je istaknuto i u obrazloženju zakonskog Prijedloga, krajem ovog mjeseca ističe mandat radničkim savjetima pa predstoje izbori za nove radničke savjete i druge organe upravljanja u radnim organizacijama.

Ovaj zakonski Prijedlog, na području materije koja se odnosi na izbore radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama, čini jedan zaokružen, cjelovit sistem do koga se došlo kao što sam rekao. Ja bih htio da podvučem nekoliko, po mome mišljenju, veoma važnih, osnovnih stavova koji su izraženi u pravnim formulacijama u ovom zakonskom Prijedlogu.

Kao prvo, pitanje biračkog prava. Naš Ustav, član 34. stav 2., određuje da biračko pravo aktivno i pasivno, to jest, da budu birani u radničke savjete i druge organe upravljanja u radnim organizacijama, imaju svi članovi radne zajednice, to jest, radnog kolektiva. Polazeći od prvih članova Prijedloga zakona (1, 2, 3, i 4, itd.) jasno su fiksirana sva ona lica koja, na bazi ustavne postavke, imaju biračko pravo, pravo da biraju i pravo da budu birani. Vidjeli ste iz predloženog zakonskog teksta, da su to ne samo lica koja su u radnom odnosu, nego i sva ona lica koja rade i sarađuju sa tom radnom organizacijom, koja doprinose aktivnosti i radu te radne organizacije. Na primjer, učeni u privredi ne sklapaju ugovor o radnom odnosu, ali, oni takođe imaju biračko pravo.

Čak i stranci koji rade u radnoj organizaciji imaju biračko pravo, naravno, ako ne izjave da ne žele koristiti to svoje pravo.

Mislim da je ovo sasvim dosledno ne samo interpretiranje, nego i razrađivanje i precizno formulisane pomenute ustavne postavke o biračkom pravu članova radnog kolektiva.

U osnovama izbornog sistema, koji su ovde filigranski detaljno, iscrpno, a i koncizno razrađeni, data je jasna procedura koja, doista, pruža punu garanciju ustavnosti i zakonitosti u izboru članova radničkog savjeta i drugih organa upravljanja u radnim zajednicama.

U članovima 9, 19. i 11, kao što vidite, primenjen je i onaj ustavni sistem rotacije, po kome članovi radničkog savjeta ne mogu ponovo biti birani, kao i članovi upravnog odbora i sl.

Mislim da naročito treba podvući razradu zakonskog Prijedloga člana 11, 12. itd., koja se odnosi na konkretnu realizaciju biračkog prava, to jest, izražaj onog principa o jednakom, neposrednom pravu izbora, o tajnom glasanju i o svemu onome što garantuje punu demokraciju i pravilnost u izboru radničkog savjeta.

Takođe je uspješno riješeno i razrađeno važno pitanje u ovom zakonskom Prijedlogu, a to je pitanje izbora u jedinicama radne organizacije, u pogonima itd., što je veoma važno danas u procesu integracije pojedinih radnih organizacija, pogona, preduzeća, fabrika, itd.

Što se tiče samog kandidovanja, kako je to u zakonskom Prijedlogu razrađeno u čl. 27. i 28. itd., mislim da pruža, takođe, punu garanciju da će se kandidovanje vršiti ustavno, zakonski i na takav način da će omogućiti radnim ljudima, članovima radne zajednice da doista biraju demokratski one ljude koje smatraju najboljim za ostvarenje važnih funkcija radničkog savjeta i drugih organa upravljanja.

Htio bih da podvučem u ovom zakonskom Prijedlogu jedno pitanje, kome ja naročito pridajem važnost, a to je pitanje zaštite prava, zaštite izbornog prava i zaštite svih onih ustavnih, zakonskih prava koja se izražavaju kroz izbore organa radničkih savjeta.

U prvom redu, po mom mišljenju, od posebnog značaja jeste pitanje pravno formulisano u članu 71. ovog zakonskog Prijedloga, gde se govori o zaštiti izbornog prava. Zbog nepravilnosti u radu zborova radnih ljudi, koji ističu kandidatske liste, a kao što ste vidjeli mogu je istaći i sami radni ljudi, delimično da popune onu kandidatsku listu koju zborovi radnih ljudi ističu, ili zbog neke nepravilnosti u čitavoj toj proceduri, ovde je jasno formulisana zaštita izbornog prava, to jest, pravo žalbe i pritužbe izbornoj komisiji, koja je onda dužna da to razmotri i da eventualno poništi izbore, ako se pokazalo da su na biračkim mjestima, ili na neki drugi način, počinjene

nezakonitosti. No, od naročitog značaja je i davanje sudske zaštite izbornog prava radnim ljudima i radnim zajednicama kada biraju članove svoga radničkog savjeta. Eto, vidite, član 72, koji je formulisan u ovome Amandmanu, a koji je rezultat drugih zajedničkih razmatranja svih tijela koja su učestvovala u izradi ovog zakonskog Prijedloga, predviđa i sudsku zaštitu izbornog prava. Protiv rješenja izborne komisije, odnosno komisije za sprovođenje glasanja o opozivu, (ako se radi o opozivu jer pravo opoziva je takođe razrađeno saglasno onome ustavnom principu o mogućnosti opoziva) kojim je odbijena kandidatska lista, odnosno kojim je odbijen prijedlog za pokretanje postupka, podnosioci kandidatske liste — znači zborovi radnih ljudi ili grupa radnih ljudi u radnoj zajednici, pa i svaki kandidat, odnosno podnosioci prijedloga za opoziv (ako se radi o opozivu) kao i sindikalna organizacija, mogu izjaviti žalbu opštinskom sudu. Dakle, pruža se sudska zaštita suda na čijem je području sjedište radne organizacije, odnosno radne jedinice. Žalba se podnosi u roku od 8 dana, itd., — a to su proceduralne odredbe.

Po članu 75. Amandmana, ako se odbije verifikacija mandata članovima radničkog savjeta, svaki birač, odnosno član radničkog savjeta, može izjaviti žalbu opštinskom sudu na čijoj je teritoriji sjedište radne organizacije.

Da ne bih dalje parafrazirao odredbe ovog Amandmana, odnosno člana 72., vidimo da je njime doista predviđena puna sudska zaštita izbornog prava i pravilnost izborne procedure za izbor članova radničkog savjeta. U ovom zakonskom Prijedlogu je vrlo uspješno obrađen i položaj i procedura za izbor svih organa upravljanja u radnim jedinicama — radničkog savjeta, upravnog odbora i direktora. Što se tiče direktora, vrlo iscrpno su unesene odgovarajuće odredbe da bi se jasno odredio i njegov status i procedura oko izbora i razrješenja. Iz svega ovog se vidi da je zastupljena puna zakonitost, a nije povrijeđeno pravo samoupravljanja radne organizacije, koja će svojim statutom predvidjeti posebne uslove za izbor direktora. Dakle, puna zakonitost izbora, da bi uvjerenje i volja radnih ljudi u radnim organizacijama došli do punog izražaja. Postavljeni su i uslovi za razrješenje direktora, na bazi punog samoupravljanja u radnoj organizaciji. Ipak, direktoru se pruža zaštita kao organu upravljanja, to jest zaštita protiv njegovog eventualnog nezakonitog, neustavnog, nepravilnog razrešavanja sa dužnosti. Kao što je procedura za izbor jasno i precizno određena, tako je određeno i pod kojim uslovima (naravno tu je obuhvaćena i rotacija, rok, itd) se direktor može razriješiti dužnosti.

Dozvolite mi samo da citiram član 97. koji je u zakonskom Prijedlogu štampan krupnim slovima a koji je, doista, veoma važan: »Ako

pri donošenju odluke o razrješenju direktora nije sproveden zakonom propisani postupak ili ako je radnički savjet doneo odluku o razrješenju direktora i pored toga što komisija smatra da zahtjev nije osnovan, direktor može u roku od 8 dana od dana dostavljanja odluke o razrješenju izjaviti žalbu opštinskoj skupštini«. Žalba zadržava izvršenje odluke radničkog savjeta. Ta blagovremeno uložena žalba suspendira, odlaže, izvršenje odluke, tako da je opštinska skupština u mogućnosti da ocjeni pravilnost procedure i da li postoje uslovi za razrješenje direktora. I u tom slučaju opštinska skupština može odlučiti da se pre donošenja odluke po žalbi u pogledu razrješenja direktora prethodno izjasni i čitava radna zajednica, dakle, radni kolektiv te radne organizacije. Prema Amandmanu, na osnovu izmijenjenog člana 98. zakonskog Prijedloga, direktor razrješen dužnosti na osnovu odluke radničkog savjeta može tužiti radnu organizaciju da nije bio sproveden zakonom propisani postupak za razrješenje direktora, odnosno, da ne postoje uslovi koji predstavljaju zakonski osnov za razrješenje direktora, i može tražiti naknadu štete koja mu je prouzrokovana eventualno nezakonitim razrješenjem. Tužba se podnosi opštinskom sudu na čijem se području nalazi radna organizacija.

Sudska odluka koja bi zbog nezakonitog razrješenja direktora bila doneta, nema suspendivno dejstvo, to jest, sud njega ne može ponovo vratiti na dužnost direktora, ali postoje druge pravne konsekvence — konstatacija nepravilnosti, eventualna naknada štete, itd.

Mislim da je isto tako važna odredba zakonskog Prijedloga po kojoj ako je direktor razrješen dužnosti na zakonit način, kao i svaki radni čovek zadržava sva prava iz radnog odnosa, onako kako je to određeno Zakonom o radnim odnosima ili drugim zakonskim odredbama koje se odnose na prava svakog radnog čoveka. Tako, iako je on razrješen dužnosti direktora, zadržava svoja prava koja je imao na tom radnom mjestu.

Dajući ocjenu uopšte čitavog ovog zakonskog Prijedloga, mislim, da je on uspješno riješio sva kapitalna pitanja oko izbora članova radničkog savjeta i drugih organa upravljanja. Što se tiče izbora organa upravljanja u ustanovama, to ćemo malo kasnije raspravljati u drugoj tački dnevnog reda. To je specifično, ali opet povezano i s ovim.

Konačno, mislim, drugovi, da je ovim zakonskim Prijedlogom, za koji ću ja glasati, vrlo iscrpno i uspješno riješeno ovo pitanje. Ja sam uvjeren da će ovaj Zakon, na području ove važne materije koju Ustav formuliše kao samoupravljanje, samoupravljanje kao osnova našeg društveno-ekonomskog i političko-pravnog sistema, omogućiti demokratski izbor i de-

mokratsko funkcionisanje organa upravljanja u radnim organizacijama. On će omogućiti da radni ljudi izaberu doista one članove svoje radne organizacije koje smatraju najboljima, koji će moći najuspešnije i najefikasnije da ostvaruju samoupravljanje u odnosnoj radnoj organizaciji. Mislim da će ovaj zakon apsolutno doprinijeti daljem razvoju naših socijalističkih društvenih odnosa, razvoju našeg samoupravljanja kao temelja našeg društveno-političkog sistema.

Predsedavajući: Krsto Popivoda:

Ima riječ drug Juraj Razmilić, poslanik

Juraj Razmilić (izborna jedinica Zagreb I):

Drugarice i drugovi poslanici, pred nama se nalazi Prijedlog osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama. Za vrijeme raspravljanja o ovom Prijedlogu u skupštinskim odborima, a i u široj javnosti, postojao je veliki interes. Taj interes je razumljiv, zbog toga što se nalazimo pred izborima za radničke savjete, a i zbog toga što za društveno upravljanje postoji veliki interes svih radnih ljudi naše zemlje. To je ustavni princip koji osigurava svakom radnom čoveku da neposredno učestvuje u odlučivanju i raspodjeli dohotka svoje radne organizacije.

Naši ljudi u fabrikama su svjesni svojih prava, a i dužnosti koje iz toga proizlaze. Oni znaju da o njima i o njihovim odlukama ovisi prosperitet preduzeća, a time i njihov standard. Radi toga, nije svejedno na koji način se vrši kandidovanje i izbor radničkog savjeta i upravnog odbora, kao što nije svejedno ni tko će biti izabran u tim organima.

Prijedlog zakona daje mogućnosti jedinstvene liste za cijeli kolektiv ili, da se radnički savet bira po radnim jedinicama, ili kao što je slučaj u malim kolektivima, svi mogu da sačinjavaju radnički savjet. Takvo prilaženje već nastalim odnosima u radnim organizacijama daje sve veću mogućnost neposrednom odlučivanju o svim pitanjima od interesa za radnike i radnu organizaciju u cjelini. Prema tome, razumljivo je što se izglasavanje Prijedloga ovog zakonskog nacrtu očekuje s većim interesom nego obično.

Prijedlog zakona polazi od ustavnih odredaba da u radnim organizacijama postoje tri organa upravljanja. To su: radnički savjet, upravni odbor i direktor radne organizacije. Radnički savjet je najširi organ koji se bira tajnim glasanjem po jedinstvenoj listi ili po radnim jedinicama, o čemu će biti određeno u statutima radnih organizacija. Upravni odbor bira radnički savjet i on je njegov organ. U pogledu izbora direktora predlažu se posebne odredbe, pa smatram potrebnim da o tome nešto više kažem.

Naš odbor za samoupravljanje u radnim organizacijama ovom Prijedlogu zakona je

posvetio punu pažnju. Najviše smo bili zaoкупljeni odredbama o izboru i imenovanju direktora privrednih preduzeća. Tim odredbama se prišlo sa posebnom serioznošću zbog toga što je funkcija direktora u našem sistemu samoupravljanja veoma važna, a ujedno i osjetljiva. Zato je trebalo poći od stanovišta da je za izbor direktora, pored radne organizacije, potrebno osigurati i utjecaj šire društvene zajednice.

U prednacrtu zakona pokušalo se odrediti tko ne može biti direktor. Međutim, svi skupštinski odbori, pa i naš odbor, smatrali su da takve odredbe nisu potrebne. Zauzeto je stanovište da takve odredbe treba da sadrže statuti radnih organizacija, ali da postave i kriterije tko može biti direktor.

Sasvim je logično da to bude pravo samih radnih organizacija, pošto one najbolje mogu znati kakva sve znanja i iskustva treba da ima direktor. Sve više preovladava shvaćanje da na takvim odgovornim funkcijama, koje su često puta opravdano i neopravdano predmet kritike, treba da budu ljudi sa dobrim moralno-političkim kvalitetima, koji poznaju naš društveno-politički sistem, koji imaju stručne kvalitete i niz drugih osobina potrebnih za takva radna mjesta.

Nitko drugi nije u mogućnosti da postavi takve kriterije. Nađeno je u tome i sretno rješenje. Izbor direktora se objektivizira, a konkursne komisije su dužne da se pridržavaju uslova koji su statutima određeni. Taj objektivizam je veoma važan, jer će na taj način i konkurs imati veći značaj.

Integraciona kretanja, koja su sve češća kao rezultat ekonomske nužnosti, postavila su zahtjeve u pogledu izbora konkursne komisije. Radne organizacije se spajaju i pripajaju, a teritorijalne granice su sve manja smetnja za taj proces. Zato je dobro što su usvojeni i predloženi poslanika da utjecaj na izbor direktora pored opštinske skupštine, sedišta radne organizacije, imaju i skupštine na čijoj teritoriji su pojedini pogoni radnih organizacija. Svakako je potrebno u rješavanju ovog zadatka, putem konkursnih komisija, uključivati one kadrove koji će znati i umeti obaviti posao na najdemokratskiji način, koji neće zaboraviti konkursne uslove i koji će predložiti naimenovanje radničkom savjetu onog kandidata koji najviše odgovara za položaj direktora.

U odboru se ništa manje od navedenih pitanja nije raspravljalo ni o razrješenju direktora. O tome odlučuje radnički savjet na prijedlog komisije za ocjenjivanje zahteva za razrješenje direktora. U tome je bilo različitih mišljenja. Poneki su smatrali da nema potrebe za čvrstim odredbama koje bi otežavale smenjivanje direktora. Njihovi argumenti nisu mogli biti usvojeni, pošto funkcija direktora iziskuje

sigurnost na radnom mjestu, što je preduvjet za normalan rad.

Usvojeno je realno stanovište, koje se i predlaže, da direktor privredne organizacije može biti razriješen dužnosti samo pod uslovima predviđenim saveznim zakonom. Ukoliko, ipak, dođe do prijedloga za smenjivanje direktora, onda je komisija za ocjenjivanje zahteva dužna da ispituje osnovanost toga zahtjeva. I u tome značaj komisije nije ništa manji nego prilikom postavljanja direktora. Naime, ako komisija smatra da zahtjev za smenjivanje nije osnovan, radnički savet će odlukom odbiti zahtev za razrješenje. Svako drugačije rješenje bi u praksi stvaralo određene teškoće, pa je dobro da je već sada to sagledano i nađeno odgovarajuće rješenje.

Na kraju, moram napomenuti da se direktor imenuje na četiri godine. On može biti i ponovo imenovan, ako ispunjava određene uslove. Međutim, postavilo se pitanje šta s onim direktorima koji su već dugo godina na tim funkcijama. O tome se mnogo raspravljalo, pa se i tu pošlo sa stanovišta da funkcija direktora mora biti relativno čvrsta, bez čestih promjena i nesigurnosti kroz duži period. Takvo shvaćanje je prihvaćeno i predloženo, pa verujem da će u ovom Domu takođe biti prihvaćeno.

Nije mi bila namera da prepričavam tekst zakonskog Prijedloga, već da ukažem na neke odredbe oko kojih se u Odboru za samoupravljanje u radnim organizacijama najviše diskutovalo. S obzirom da su sve odredbe usaglašene sa stavovima Odbora, glasam za ovaj zakonski Prijedlog.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Ima riječ drugarica Marija Vogrič, poslanik.

Marija Vogrič: (izborna jedinica Koper):

Za raspravu o Nacrtu zakona o izboru organa upravljanja u radnim organizacijama vladalo je veliko interesovanje i u našoj Republici — u Sloveniji. Kao i u drugim krajevima i u koparskom srezu bilo je organizovano više diskusija o Nacrtu ovog zakona.

U tim razgovorima su pozitivno ocenjene osobito odredbe o proširenju prava na učenike u privredi, to jest, da biraju i budu birani, kao i odredbe o sezonskim radnicima (njihov neravnopravan položaj bio je već dugo vremena problem u našem srezu, gde u turizmu, poljoprivredi i u nekim drugim granama, ima mnogo sezonskih radnika). Takođe su pozitivno ocenjene odredbe koje se odnose na radnike sa skraćenim radnim vremenom, na kooperante i druge kategorije radnih ljudi, odredbe o rotaciji u organima upravljanja u smislu do sada važećih propisa, odredbe koje garantuju veću ulogu radnim jedinicama prilikom kandidovanja, izbora i opoziva članova radničkih saveta; rešenja koja govore o instituciji opoziva (u dosadašnjoj praksi opoziv je bio veoma redak

slučaj. Po podacima za šezdeset najvećih radnih organizacija u našem srezu, u tom mandatom dobu, 20 odsto članova radničkih saveta sasvim pasivno su pratili rad tog organa, a ni u jednom slučaju nije bilo opoziva). Podršku su dobile i odredbe o zaoštrenju kriterijuma za imenovanje direktora, o garantiji samoupravnih prava preduzećima koja se integriraju, itd. Najviše kritičkih primedbi na prvi Predlog zakona bilo je na račun predviđene reelekcije direktora. Formirali su se stavovi da zakon ne bi smeo da zatvori puteve rešenjima koja su na osnovu konkretnih zahteva i potreba prakse već našla svoje mesto u mnogim statutima radnih organizacija. Mnoge radne zajednice su u statutima predviđale dinamičnije odredbe ne samo za reelekciju direktora, nego i za reelekciju kadrova na ostalim rukovodećim mestima. Treba reći da se oko rešenja u vezi s konkretizacijom ustavnog načela rotacije i reelekcije vodi već duže vremena uporna borba progresivnih snaga u samoupravnim organima, u predstavničkim telima, u društveno-političkim organizacijama, borba koja još nije okončana i od koje veoma mnogo zavisi da li će čitav naš društveni život dobiti nove impulse.

Baš zbog toga radni kolektivi u našem srezu daju podršku Amandmanima na Predlog zakona, koji proširuju mogućnost ubrzanja procesa reelekcije svuda gde je to potrebno, s tim da odluku prepuštaju radničkom savetu svake radne organizacije i opštinskoj skupštini.

Po mom mišljenju, pozitivna činjenica je i da se s Amandmanima dopunjeni Predlog zakona više poziva na statut kao izvorni samoupravni zakon u radnoj organizaciji.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Da li se još neko javlja za riječ? (Niko se nije javio).

Pošto se niko nije javio za riječ, otvaram pretres o tekstu zakona.

Da li se neko javlja za riječ? (Niko se nije javio).

Pošto se niko nije javio za riječ stavljam na glasanje Prijedlog osnovnog zakona o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama. Napominjem da uz prečišćeni tekst spadaju i izvještaji Zakonodavno-pravne komisije kao i informacija uz izvještaj Zakonodavno-pravne komisije.

Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Da li je neko protiv? (Niko). Da li se neko uzdržava? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Osnovni zakon o izboru radničkih savjeta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama.

Obavještavam članove Vijeća da je Savezno vijeće na svojoj sjednici od 31. marta 1964. godine usvojilo ovaj zakonski Prijedlog u istovetnom tekstu.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda — Pretres Prijedloga osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama. Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća o ovom zakonskom Prijedlogu je dr Nikola Balog, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju, a povjerenik je Novak Milošević, samostalni savjetnik u Saveznom sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju. O ovom zakonskom Prijedlogu Vijeću je podnijela izvještaj Zakonodavno-pravna komisija koji je dostavljen svim članovima Vijeća.

Otvaram opšti pretres po ovom zakonskom Prijedlogu. Da li predstavnik Saveznog izvršnog vijeća želi usmeno da obrazloži zakonski Prijedlog? Ima riječ drug Nikola Balog, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju.

Nikola Balog:

Drugarice i drugovi poslanici, Predlog zakona koji je pred vama rezultat je diskusija koje su vođene u odborima ovog Veća, Saveznog veća i drugim većima radnih zajednica povodom donošenja Osnovnog zakona o izborima radničkih saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama. U tim diskusijama su izneta veoma argumentovana stanovišta o neophodnosti regulisanja ove materije od strane federacije. Neophodnost regulisanja u ovom momentu, i na predloženi način, proističe iz više razloga. Prvo, sadašnje savezno zakonodavstvo onemogućuje, ili, bar otežava, donošenje republičkih zakona u oblasti samoupravljanja u ustanovama. Ustavni zakon o sprovođenju Ustava doveo je do određenog zamrzavanja republičko zakonodavstvo u ovoj stvari u prelaznom periodu do usklađivanja saveznih zakona s Ustavom. Član 11. stav 2. ovog Zakona ostavlja na snazi odredbe dosadašnjih saveznih propisa kojima predviđa učešće predstavnika društvene zajednice u organima upravljanja određenih radnih organizacija. Ovi sadašnji propisi, iako su formalno u skladu s Ustavom, po materijalnoj sadržini teško se mogu smatrati da su u skladu s njegovim odredbama.

Drugo, ustanove treba da donesu svoje statute kao i ostale radne organizacije. Neke republike su odredile i konačan rok za donošenje statuta. Sadašnje stanje zakonodavstva, ako je ono baza za statute u pogledu organa samoupravljanja i njihove kompozicije, može da dovede do iskrivljavanja samoupravljanja u ustanovama, a i do toga da se u novim statutima odrede sadašnji, često zastareli, oblici upravljanja.

Treće, izbori u svim radnim organizacijama i svih organa upravljanja održavaju rok od dva meseca od dana stupanja na snagu Osnovnog zakona o izborima.

Prema tome, regulisanje materije samoupravljanja u ustanovama je hitna stvar. Ako se ova materija ne reguliše u kratkom roku, izbori mogu da se ograniče samo na privredne organizacije, a u ustanovama bi se birali organi koji postoje po sadašnjim saveznom zakonima, što ne bi bilo u skladu s pravnim režimom koji se izgrađuje na osnovu Ustava. Ovi osnovni razlozi su dali karakteristiku Predlogu zakona koji je pred vama.

Dozvolite da iznesem neke najkarakterističnije stavove ovog zakona. Zakon prvo, i pre svega, ima prelazni karakter. Niz njegovih odredaba važi samo do donošenja republičkih zakona kojima će se regulisati odgovarajuća oblast upravljanja, odnosno upravljanje u ustanovi u celini. Međutim, neke odredbe nemaju takva svojstva, i to tamo gde osnovni zakon predviđa obrazovanje saveta, odnosno odgovarajući organ upravljanja i minimalni broj njegovih članova. Reč je o apsolutnim odredbama koje mogu da se menjaju samo saveznom zakonom. Naime, smatramo da se garantija jedinstvenog sistema samoupravljanja nalazi pre svega u obezbeđenju uloge i položaja radnih ljudi na ovom području. U skladu s tim, radni ljudi u ustanovama upravljaju svojim poslovima i poslovima ustanove neposredno i preko svog saveta, odnosno odgovarajućeg organa upravljanja. Uostalom, i Ustav predviđa obrazovanje tih organa u svakoj radnoj organizaciji bez ikakvog izuzetka. Prema tome, ove odredbe — čl. 2. i 3. Zakona — zapravo su utvrđena ustavna načela. Sve ostale odredbe zakona imaju prelazni karakter i važe do donošenja republičkih zakona. Na taj način republikama se pruža mogućnost da po stupanju na snagu zakona regulišu učestvovanje predstavnika društvene zajednice u upravljanju ustanovama, na način koji je u skladu s Ustavom, i kako odluče republičke skupštine.

Međutim, ako republike ne donesu zakone u ovoj oblasti, ili pak neke od tih zakona, primenjivaće se, u pogledu učestvovanja predstavnika društvene zajednice, odredbe ovog zakona. Naravno, predlaže se, i teži se tome, da se izvrše što manje promene prema sadašnjem stanju, to jest, da promene budu izvršene samo u onoj neophodnoj meri koliko je to potrebno radi usklađivanja važećih propisa s Ustavom.

S tim u vezi, Predlog zakona predviđa da se u ustanovama u kojima u upravljanju učestvuju predstavnici društvene zajednice, obrazuju saveti u užem i saveti u širem sastavu. U užem sastavu ulaze izabrani članovi — predstavnici radne zajednice ustanove, a u širem sastavu predstavnici društvene zajednice.

Neophodno je istaći da savet u širem sastavu ne može odlučivati o unutrašnjoj organizaciji rada i raspodeli dohotka organizacije, ali sag-

lasnost za to može dati i savet u širem sastavu, ako je po važećim propisima sada takva saglasnost predviđena. Uбудuće, republika može isključiti ovu saglasnost, ili, na osnovu Ustava predvideti saglasnost drugog organa.

S obzirom na dosadašnje diskusije vredno je posebno skrenuti pažnju na sledeće: Ovaj Predlog ne određuje ustanove koje vrše delatnost od posebnog društvenog interesa, a ni ustanove u kojima učestvuju predstavnici društvene zajednice. Stalo se na stanovište, u ovom zakonu, da to za sada i to do usklađivanja Zakona s Ustavom, kao trajni odnos ne treba da utvrđuje federacija. Izuzev u slučaju gde je to prelazni fenomen, ili gde je to i do sada postojalo. Naime, tamo gde je do sada postojalo učestvovanje društvene zajednice i to samo do donošenja republičkih zakona. U regulisanje ovih pitanja ne treba sada, i pod datim uslovima, da ulazi federacija. Jedinstvo regulisanja u ovoj stvari, bez dovoljno konkretnih iskustava, ne bi dalo dobre rezultate. Nedostaju potrebne analize i saglasnost svih faktora. Jedinstvo upravljanja, kako je to već istaknuto, obezbeđuje se sistemom jedinstvenih organa u kojima učestvuju predstavnici članova radne zajednice, odnosno obezbeđuje se upravljanje tih članova u radnim zajednicama i radnoj organizaciji kao celini, kao što se obezbeđuje položaj i uloga radnih ljudi u ustanovama.

S druge strane, jedinstvo u pogledu učestvovanja predstavnika društvene zajednice u upravljanju, koliko je ono potrebno, ne postiže se samo pravnim normama i zakonima. I drugi metodi usklađivanja gledišta socijalističkih republika i odlučujućih odgovornih organa federacije mogu obezbediti značajnije jedinstvene stavove nego što je samo isticanje načela učesća koje bi se putem pravnih sredstava osiguravalo. Naravno, to ne isključuje mogućnost da federacija svojim zakonom interveniše, kao što je to i istaknuto u čl. 4. Predloga. Ali ta intervencija treba da se zasniva na potpunijem ispitivanju stavova, mišljenja i razloga, a pre svega, na analizi prakse. Upravo zbog toga treba praksi dati šire područje dejstvovanja.

Najzad, Predlog zakona predviđa upravni odbor u kojem ne učestvuju predstavnici društvene zajednice. Zauzeto je stanovište, kao što se vidi iz Ustava, da je upravni odbor poslovni organ. Načelno, učešće spoljnih faktora u upravnom odboru moglo bi dovesti do izvitoperavanja njegove uloge u nizu slučajeva. Praktično, takvo učešće veoma bi otežalo operativni rad ovakvog organa.

Drugovi i drugarice poslanici, ovaj Predlog otvara dalja široka područja društvenog upravljanja u ustanovama, ostvarujući ustavna načela. Predlog nema ni želja ni ustavnih mogućnosti, a i ne zasniva se još na dovoljnim iskustvima, da reši sva pitanja. Neka od njih će se

svakako rešavati i u vezi s usklađivanjem sa-veznih zakona s Ustavom. Ali nije se moglo više čekati na to usklađivanje iz iznetih razloga i — ako bi taj put — bar nama tako izgleda — dao svakako trajnija rešenja. Međutim, najznačajniji razlozi govore u prilog tome da se zakon donese i da se i ovim putem da podstrek razvoju društvenog samoupravljanja.

Stoga Savezno izvršno veće predlaže Saveznoj skupštini da se ovaj zakon usvoji.

Druže predsedniče, imao bih jednu manju redakcijsku ispravku teksta. Molio bih da mi dozvolite da to pročitam. Molim vas pogledajte član 5. stav 2. To u vezi i s Amandmanom. Bilo je napisano »Direktor, odnosno odgovarajući organ upravljanja, imenuje se na način predviđen Zakonom o izboru organa upravljanja«. Naime, moglo bi iz takve formulacije da proistekne pravno tumačenje da se prelazne odredbe Zakona o izborima neće koristiti i ne treba da se koriste. Ali, to nije bila ni želja pravno-redakcijske komisije, a takođe ni odbora gde se to pitanje diskutovalo. Stoga bi ispravka glasila ovako:

»U pogledu imenovanja direktora, odnosno odgovarajućeg organa upravljanja, u svemu važe odredbe Osnovnog zakona o izboru radničkih saveta i drugih organa upravljanja«. Inače smisao ranijeg i sadašnjeg teksta ostaje apsolutno isti.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Ima riječ drug Krste Markovski.

Krste Markovski (izborna jedinica Tetovo):

Drugarice, i drugovi, Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja samoupravljanja u radnim organizacijama je na dve svoje sednice raspravljao Predlog osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama.

Na zajedničkoj sednici s Odborom za organizaciono-politička pitanja Saveznog veća (27. marta 1964. godine) bila su istaknuta sledeća pitanja:

Da nisu doneti materijalni zakoni o radnim organizacijama, odnosno ustanovama, od posebnog društvenog interesa;

Bilo je mišljenja da bi zakon trebalo da reguliše samo pitanja postupka izbora organa upravljanja, a da se ne upušta u materijalna rešenja, odnosno, da ne reguliše nadležnosti pojedinih organa upravljanja;

Da zakonskim predlogom nije rešeno pitanje fizionomije organa upravljanja u ustanovama. Radnički savet se faktički javlja kao dvojni organ. Na predstavnike građana, radnih organizacija i društvene zajednice treba gledati kao na pomoć koju društvo pruža ustanovi da bi u svome radu pronašla što bolja rešenja i da bi što efikasnije zadovoljavala društvene potrebe. Otuda nema mesta »preglasavanju« u radničkom savetu. U stvari, učešćem građana

jača se samoupravljanje zajedničkim poslovima. Zbog toga radnički savet, kao jedinstveni organ, treba o pitanjima koja su mu stavljena u nadležnost da odlučuje većinom glasova svih članova;

Da ako se već u zakon unose materijalna rešenja, onda raspodelu dohotka, organizaciju rada i pitanja iz oblasti radnih odnosa treba staviti u isključivu nadležnost onog dela radničkog saveta koji se bira neposredno iz radne zajednice;

Da naziv »radnički savet« nije adekvatan kada su u njemu zastupljeni predstavnici društvene zajednice. U tom slučaju treba ga zvati savetom ustanove, a naziv radnički savet zadržati u onim ustanovama u čijim organima upravljanja nisu zastupljeni predstavnici društvene zajednice;

Posle toga odbori su zaključili, sa čime se saglasio i podnosilac Nacrta, da se tekst Nacrta preradi i naknadno dostavi odborima na ponovno razmatranje.

Na sednici Odbora za pitanja samoupravljanja u radnim organizacijama (od 3. aprila 1964. godine) u diskusiji o novom Predlogu osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama istaknuto je:

S obzirom da je zakon prelaznog karaktera i da mu je cilj da omogući donošenje zakona u ovoj oblasti, kao i da ga je potrebno doneti, pored ostalog, i zbog sprovođenja predstojećih izbora u radnim organizacijama, to on sadrži najosnovnije odredbe;

U diskusiji je postavljeno pitanje da li treba predvideti davanje saglasnosti od strane saveta ustanove na odluke saveta u užem sastavu o raspoređivanju dohotka na deo za lične dohotke i za zajedničke potrebe radnika, kao i na deo za proširenje materijalne osnove rada ustanove. Stalo se na stanovište da se u zakon unese ova odredba da se ne bi do donošenja zakona stvarala posebna pravna situacija.

Pored toga, Odbor je zaključio da se u Predlogu osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama izvrše i neke redakcijske izmene. Naime, stav 4. člana 2. da se izdvoji u poseban član, stav 3. člana 5. takođe da se odvoji u poseban član, kao i stav 2. člana 8. kao poseban član.

Predlogom ovog zakona reguliše se samo prelazno stanje, to jest, način učestvovanja predstavnika zainteresovanih društvenih faktora van radne zajednice dok se to pitanje za pojedine vrste ustanova ne uredi, u skladu s Ustavom Jugoslavije, republičkim ustavima i odgovarajućim zakonima.

Međutim, i pored ovakvog karaktera ovog zakonskog predloga, ovim zakonom se reguliše pitanje organa upravljanja u ustanovama na jedan nov način, za razliku od dosadašnjih zakona koji su po Ustavnom zakonu o sprovođenju Ustava u važnosti. Po ovom zakonu to su

savet ustanove (to jest, radnički savet), upravni odbor i direktor ili drugi odgovarajući organ.

Ovim se i dosadašnji način izbora i formiranja organa upravljanja u ustanovama menja i ne postoje ograničenja i proporcije pri izboru članova organa upravljanja u istim, što je bila jedna od karakteristika konstituisanja upravljačkih tela u ustanovama.

Druga izmena je u stavu 2. člana 5. koji govori o nadležnosti saveta u užem sastavu, to jest, članova izabраниh od samog kolektiva ustanove i njihova uloga u raspodeli dohotka, u izboru upravnog odbora i u radnim odnosima. Ovim se nadležnosti saveta u širem sastavu bitno sužavaju i ovaj, prilikom rešavanja svih ostalih pitanja, kao jedinstven organ upravljanja ustanove odlučuje i do donošenja zakona daje saglasnost i na akta o raspodeli dohotka aveta u užem smislu. U odlučivanju na sednicama ovakvog jedinstvenog organa upravljanja izbegnuto je izdvajanje članova saveta izabраниh od strane zainteresovanih građana i organizacija u čemu se postiglo uprošćavanje celog sistema, a takođe i učešće u savetu dobija nov kvalitet, što se pre svega ogleda ne u broju članova, već u ulozi i odgovornosti koju oni imaju u razvijanju samoupravljanja i ustanove, a ne u »nametanju« radnoj zajednici određenih mišljenja i politike.

Izveštavajući vas u ime Odbora, molim vas da zakon o organima upravljanja u ustanovama usvojite.

Predsednik Krsto Popivoda:

Da li predstavnik Zakonodavno-pravne komisije želi riječ?

Predstavnik Zakonodavno-pravne komisije:

Slažem se s predlogom. Jedino ovo »u svemu se primenjuju odredbe Osnovnog zakona« neka-ko nije onako kako ja mislim. Slažem se, ali trebalo bi da stoji: »primenjuju se odredbe Osnovnog zakona«, a ne »u svemu se primenjuje«. Izbacio bih reč »u svemu«.

Predsednik Krsto Popivoda:

Da li se još neko javlja za riječ? (Niko se nije javio).

Pošto se niko nije javio za riječ otvaram pretres teksta zakonskog Prijedloga. Da li se neko javlja za riječ? (Niko se nije javio).

Pošto se niko nije javio za riječ stavljam Prijedlog zakona na glasanje, sa prijedlogom koji je dao drug Balog, to jest, da njegov prijedlog čini tekst zakona.

Ko je za, molim da digne ruku? (Svi dižu ruku). Da li je ko protiv? (Niko). Da li se ko uzdržao? (Niko se nije uzdržao).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Osnovni zakon o organima upravljanja u ustanovama.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda — Pretres Prijedloga zakona o izmjenama i dopu-

nama Zakona o odlikovanjima. Predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa s Ustavom o ovom zakonskom prijedlogu je Vuksan Ljumović. Po ovom zakonskom Prijedlogu Vijeću je podnela Izvještaj Zakonodavno-pravna komisija, koji je dostavljen svim članovima Vijeća.

Otvaram opšti pretres po ovom zakonskom Prijedlogu. Da li predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa želi riječ?

Predstavnik Zakonodavno-pravne komisije Vuksan Ljumović:

Pošto se radi o usklađivanju, a pored toga dato je i obrazloženje prijedloga, smatram da nema potrebe da se šta drugo kaže.

Predsednik Krsto Popivoda:

Da li se neko javlja za riječ? (Niko se nije javio).

Pošto se niko nije javio za riječ u opštem pretresu, otvaram pretres teksta zakonskog prijedloga. Da li se neko javlja za riječ? (Niko se nije javio).

Pošto se niko nije javio za riječ, stavljam na glasanje Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima.

Ko je *za*, molim da digne ruku? (Svi dižu ruku). Imali ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima.

Obavještavam članove Vijeća da je Savezno vijeće na svojoj sjednici od 31. marta 1964. godine usvojilo ovaj zakonski prijedlog u istovjetnom tekstu.

Pošto je ovim iscrpen dnevni red šeste sjednice, istu zaključujem.

(Sednica je zaključena u 10 č 40 min).

PRILOZI

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA ORGANIZACIONO-POLITIČKA PITANJA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOŽENIM IZMENAMA I DOPUNAMA UZ PREDLOG OSNOVNOG ZAKONA O IZBORU RADNIČKOG SAVETA I DRUGIH ORGANA UPRAVLJANJA U RADNIM ORGANIZACIJAMA

Odbor za organizaciono-politička pitanja Saveznog veća
10. marta 1964. godine

Na svojoj sednici od 9. marta 1964. godine Odbor za organizaciono-politička pitanja Saveznog veća razmatrao je Predlog osnovnog zakona o izboru radničkog saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama i predložio sledeće izmene i dopune:

Izdvojiti u poseban član i uneti pre završnih odredbi stav 3. član 1. koji glasi: »Odredbe ovog zakona koje se odnose na radnički savet primenjuju se i na odgovarajući organ upravljanja koji bira radna zajednica radne organizacije, a odredbe ovog zakona koje se odnose na samu radnu jedinicu primenjuju se i na odgovarajući organ upravljanja radne jedinice koji bira radna zajednica radne jedinice.

— Poboljšati formulaciju stava 3. člana 4 u tom smislu da će se strani državljani i lica bez državljanstva uneti u birački spisak, ako oni to žele, a u Predlogu stoji »ako se sa tim saglase«. Pri tome je istican razlog, da bi inicijativa trebalo da potiče od tih lica, a ne da je Komisija za sastavljanje biračkih spiskova obavezna da od svakog pojedinačno traži prethodnu saglasnost.

— U celom tekstu zakona gde se kaže po azbučnom redu dodavati »odnosno abecednom redu«.

— Izmeniti odredbu (čl. 7. stav 2.) da birački spisak ostaje izložen na uvid 7 a ne 3 dana, kako je stajalo u Predlogu.

— Omogućiti izbor organa upravljanja u radnim organizacijama i pre donošenja završnih računa, ali samo izuzetno. U tom smislu izmeniti formulaciju člana 15. da se izbori organa upravljanja u radnim organizacijama održavaju početkom godine i dodati: »po pravilu posle donošenja završnih računa«.

— Obezbediti da raspisivanje izbora i određivanje dana izbora može opštinska skupština preneti i na veće radnih zajednica odnosno na nadležni organ opštinske skupštine. U tom smislu izmeniti formulaciju stava 4. člana 16.

— U prvom i drugom redu odozgo člana 25. stav 3. brisati deo rečenice: »uz prethodnu saglasnost opštinske skupštine«, kao i deo rečenice u drugom redu ovog stava odozdo: »udeo tih jedinica u ostvarivanju dohotka radne organizacije«.

Odbor smatra da nije potrebna saglasnost opštinske skupštine pri utvrđivanju posebnih uslova za izbor broja članova radničkog saveta koji biraju pojedine izborne jedinice, već da to treba prepustiti statutima radnih organizacija. Pored toga u merilu značaja delatnosti pojedinih jedinica u radnoj organizaciji, sadržano je i merilo njenog učešća u ostvarivanju dohotka te radne organizacije.

— U principu, broj predlagača kandidatske liste treba da bude jedna desetina od ukupnog broja birača (član 31) a u velikim radnim organizacijama da se odredi najmanji broj predlagača kandidatske liste (na primer 50 i sl.).

— Na kraju stava 2. člana 32. dodati da izborna komisija može odbiti kandidatsku listu: »ukoliko nisu ispunjeni zakonom propisani uslovi«.

— Glasački listić treba da sadrži imena kandidata po azbučnom odnosno abecednom redu (član 35), a ne onim redom kojim su liste potvrđivane i po redu

kojim su kandidati u tim listama navedeni kako je stajalo u Predlogu. Odgovarajuću izmenu takođe treba uneti i kod utvrđivanja rezultata glasanja (član 38. stav 1).

— Odluku o izboru novog radničkog saveta odnosno o dopunskim izborima za radnički savet treba doneti istovremeno sa odlukom o pripajanju jedne ili više radnih organizacija drugoj radnoj organizaciji (član 41).

— Uneti odredbu da radnički savet može raspisati dopunske izbore u pojedinim izbornim jedinicama, ako se broj članova radničkog saveta, koji bira ta izborna jedinica, smanjio najmanje za polovinu, a ne za više od polovine, kako je stajalo u Predlogu (član 42. stav 2).

U diskusiji je napomenuto da je u članu 43. neprecizno izraženo da se dopunski izbori vrše, ako se: »znatno povećao broj članova radne zajednice te radne organizacije«, u slučaju pripajanja ili proširenja delatnosti radne organizacije.

— U cilju jačanja odgovornosti članova upravnog odbora ne bi trebalo zadržati instituciju zamenika članova upravnog odbora (član 45). S obzirom na to briše se stav 2. člana 45. koji je glasio: »za svakog člana upravnog odbora bira se i zamenik«. U tom smislu treba izvršiti odgovarajuće ispravke i u ostalim članovima zakonskog predloga.

— Odredbu da svaki član radničkog saveta može predložiti najviše onoliko kandidata za izbor članova upravnog odbora koliko se bira članova upravnog odbora, treba izmeniti tako da svaki član radničkog saveta može predložiti po jednog kandidata za izbor članova upravnog odbora (član 46).

— Ponavljanje izbornog postupka vršiti samo za neizabrane članove upravnog odbora, a ne za sve članove upravnog odbora odnosno ne ponavljati ceo izborni postupak. U tom smislu izmeniti član 50. stav 2.

— Uneti odredbu da je predlog za opoziv člana radničkog saveta usvojen, ako je podnesen od strane jedne petine ukupnog broja birača radne organizacije, a ne jedne trećine kako je stajalo u predlogu (član 54) i utvrditi najmanji broj članova radne zajednice velike radne organizacije, koji je potreban da bi predlog za opoziv bio usvojen.

— Raspisivanje glasanja o opozivu i određivanje dana održavanja glasanja treba da određuje radnički savet svojim rešenjem, a ne opštinska skupština, kako je rečeno u Predlogu zakona (član 57. stav 3), odnosno da opštinska skupština to čini samo kada radnički savet nije doneo takvo rešenje, a predlog za pokretanje postupka za opoziv ispunjava sve potrebne uslove.

— Predloženo je da se briše član 60. Predloga zakona koji je glasio: »Ako je pozvano više od polovine članova radničkog saveta, skupština opštine na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije raspisuje izbore za radnički savet, određuje dan izbora, imenuje članove izborne komisije i komisije za sastavljanje biračkog spiska«.

Obezbediti, da se vrše dopunski izbori na mesto opozvanih članova radničkog saveta jer ne bi bilo opravdano da se radi opozivanja određenog broja članova moraju birati svi članovi radničkog saveta.

— Trebalo bi omogućiti da kandidatsku listu za izbor članova zadružnog saveta može podneti i zbor radne zajednice zadruga (član 62. stav 1).

— Precizirati odredbu da predlog za opoziv članova zadružnog saveta može podneti i najmanje 50 članova radne zajednice zadruga i članova zadruga (član 67. poslednji stav).

Izostanci iz teksta člana 70. završni deo rečenice: »na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije« i čl. 70. bi trebalo da glasi: »Nadzor nad sprovođenjem propisa o izborima i opozivu organa upravljanja u radnoj organizaciji vrši nadležni organ uprave skupštine opštine«. Međutim, za centralne organe uprav-

ljanja u integrisanim radnim organizacijama nadzor bi trebalo da vrši nadležni organ uprave skupštine opštine, na čijoj je teritoriji sedište te integrisane radne organizacije.

— Trebalo bi u celini brisati član 78. (U tom članu se navode krivična dela koja predstavljaju smetnju da se lice, koje je pravosnažnom presudom osuđeno za ta dela, može imenovati za direktora radne organizacije). Odredbe ovoga člana inače su sadržane u posebnim zakonima, i po svom karakteru ne spadaju u ovaj zakon. U vezi s tim treba brisati i član 117. koji je po sadržaju sličan članu 78.

— Utvrditi da učesnici na konkursu mogu u roku od 8 dana staviti svoje primedbe na predlog konkursne komisije, a ne da rok određuje konkursna komisija, kako je to u Predlogu stajalo (član 84. stav 2).

— U slučaju ako radnički savet ne prihvati predlog nove konkursne komisije, u konkursnu komisiju imenuje jednog člana sreska odnosno republička skupština, a ne samo sreska skupština kako je stajalo u predlogu (član 87. stav 3).

— Trebalo bi utvrditi da radnički savet, na upražnjeno mesto direktora, imenuje vršioca dužnosti direktora ali po pribavljenom mišljenju komisije za imenovanje opštinske skupštine (član 90. stav 1), što u Predlogu zakona nije bilo predviđeno.

— Precizirati da vršilac dužnosti direktora može na toj dužnosti ostati najduže 6 meseci, a ukoliko se u tom roku ne može imenovati direktor, radnički savet može, u saglasnosti sa opštinskom skupštinom, ponovo imenovati vršioca dužnosti direktora za najviše još 6 meseci (član 90. stav 2). To znači da se posle toga roka mora obavezno rešiti pitanje imenovanja direktora. U predlogu je stajalo da se vršilac dužnosti direktora može, posle navršanih 6 meseci imenovati »za daljih 6 meseci«, te se sticao utisak da se njegovo imenovanje može više puta ponavljati.

— Predloženo je da se brišu stavovi 3. i 4. člana 90, u kojima se određuju uslovi za imenovanje vršioca dužnosti direktora.

Izmeniti odredbu člana 92. stav 2. u tom smislu da, u slučajevima određenim zakonom, direktor može biti razrešen i na osnovu rešenja nadležnog organa a ne »nadležnog državnog organa«, kako je stajalo u Predlogu. U ovom slučaju, pre odluke o razrešenju, nadležni organ treba da o tome obavesti radnički savet.

U vezi sa podnošenjem zahteva za razrešenje direktora (član 94) treba izostaviti kao podnosioc zahteva: upravni odbor, ovlašćenog starešinu Službe društvenog knjigovodstva i komisiju za društveni nadzor skupštine društveno-političke zajednice, a umesto toga uneti: skupštinu društveno-političke zajednice, preko koje i komisija za društveni nadzor i Služba društvenog knjigovodstva mogu da podnose svoje predloge na osnovu saznanja do kojih su došle o radu određenog direktora radne organizacije. Pored toga, podržan je Predlog predsedništva CV SSJ da zahtev za razrešenje direktora može podneti i 1/3 članova radne zajednice radne organizacije. Time bi zahtev za razrešenje direktora mogli da podnose: 1/3 članova radničkog saveta, 1/3 članova radne zajednice radne organizacije, Savet radne jedinice radne organizacije (što je predložio Odbor) i skupština društveno-političke zajednice.

Podržan je predlog saveznog sekretara za pravosuđe dr Arnolda Rajha da se u član 97. unesu odredbe da postupak po zahtevu direktora radi utvrđivanja zakonitosti propisanog postupka za razrešenje i zakonskih osnova za razrešenje, kao i zahteva za naknadu štete bude parničan, a ne vanparničan. Kod prvog zahteva treba da rešava opštinski sud, a kod drugog (za naknadu štete) nadležan sud. Međutim, ukoliko se sa prvim zahtevom podnese i zahtev za naknadu štete tada oba zahteva rešavati u jedinstvenom postupku i pred opštinskim sudom bez obzira na visinu štete.

U diskusiji je istaknuto da se direktor na osnovu sudske presude ne bi mogao vratiti u radnu organizaciju protiv volje radnog kolektiva iako dobije rehabilitaciju i obeštećenje.

Tim povodom vođena je i šira diskusija o razrešenju direktora (član 96). Isticano je da se ovde, pre svega, radi o političkom pitanju.

Ukoliko dođe do sukoba između radničkog saveta i komisije za ocenjivanje zahteva za razrešenje direktora, konačnu odluku trebalo bi da donese opštinska skupština (veće radne zajednice ili organ skupštine koji ona ovlasti), a ona može predložiti da se prethodno o tome izjasni radni kolektiv (referendumom).

Pri tome je naglašeno da bi se angažovanjem političkih faktora ubrzalo rešavanje problema razrešenja direktora, uz istovremeno garantovanje prava direktoru da traži zadovoljenje u parničnom postupku.

Odluku radničkog saveta o razrešenju direktora bez konsultovanja komisije ili protiv njenog mišljenja trebalo bi smatrati nevažećom. Istovremeno trebalo bi ostaviti mogućnost radničkom savetu da privremeno suspenduje direktora do donošenja konačne odluke.

I u slučaju da komisija za razrešenje direktora donese pogrešnu ocenu o zahtevu za razrešenje direktora konačnu odluku bi trebalo da donese opštinska skupština.

Predvideti da direktor može biti razrešen i sporazumno, a ne samo na osnovu svog zahteva kako stoji u Predlogu (član 98).

Izostaviti u članu 99. sledeće reči: »za krivična dela ili privredni prestup«, to bi ovaj član trebalo da glasi: »Direktor se razrešava po sili zakona, ako je osuđen pravosnažnom sudskom presudom, a takva osuda je zakonska smetnja za imenovanje za direktora«.

— U naslovu na strani 33. »Prava i dužnosti zajedničkog saveta u postupku imenovanja i razrešenja direktora zadruge«, treba umesto reči: »direktora« staviti reč: »upravnika«.

Predvideti (u članu 110. stav 1) da radnički savet može odlučiti da se ponovno imenovanje direktora može vršiti i pre isteka, Predlogom zakonom utvrđenog vremena (2 odnosno 3 godine) od dana stupanja na snagu ovog zakona, ukoliko je direktor na svojoj dužnosti proveo do tada 4 godine.

— U članu 111 (poslednji red) brisati reči: »donesenim na način i po postupku koji su određeni za donošenje statuta«. I ovaj član bi trebalo da glasi: »Do donošenja statuta radnih organizacija pitanja za koja je ovim zakonom predviđeno da se uređuju statutom radne organizacije mogu se uređivati i odlukom radničkog saveta«.

Trebalo bi preformulisati stav 1. i 2. član 113. da glase:

»U privrednoj organizaciji čija radna zajednica ima do 30 članova ne bira se radnički savet, nego prava i dužnosti radničkog saveta vrši radna zajednica«.

Statutom privredne organizacije čija radna zajednica ima preko 30, a manje od 70 članova može se predvideti da se u takvoj privrednoj organizaciji ne vrši izbor radničkog saveta, nego da prava i dužnosti radničkog saveta vrši radna zajednica«.

Istovremeno brišao bi se stav 3. ovog člana, koji je sadržan u preformulisanim stavovima.

ZAKLJUČCI

ODBORA ORGANIZACIONO-POLITIČKOG VEĆA ZA PITANJA SAMOUPRAVLJANJA U RADNIM ORGANIZACIJAMA

Na svojoj sednici od 6. III 1964. godine Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja samoupravljanja u radnim organizacijama razmatrao je Predlog osnovnog zakona o izboru radničkog saveta i drugih

organa upravljanja u radnim organizacijama, i posle duže diskusije istakao sledeće opšte napomene:

— Predlogom osnovnog zakona o izboru radničkog saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama nije rešen problem izbora i strukture organa upravljanja u radnim organizacijama od posebnog društvenog interesa;

— Predlogom osnovnog zakona nije rešen ni problem izbora i strukture organa upravljanja u integrisanim radnim organizacijama (kombinatima i sl.);

— U Predlogu osnovnog zakona se, po mišljenju članova Odbora, nepotrebno detaljno regulišu pitanja imenovanja i razrešenja direktora radne organizacije.

Razmatrajući tekst zakonskog predloga Odbor je zaključio da se u Predlog osnovnog zakona unesu sledeće izmene i dopune:

— U članu 7. stav 2. posle reči »uvid« staviti reč »sedam«.

Odbor je mišljenja da je tri dana za izlaganje biračkog spiska, kako je bilo u Predlogu osnovnog zakona, isuviše malo da bi mogli svi članovi radne jedinice, radne organizacije staviti svoje primedbe na birački spisak.

— U čl. 25. stav 3, u sedmom redu stava odozgo, brisati reči: »udeo tih jedinica u ostvarivanju dohotka radne organizacije«.

Odbor smatra da je u ostalim, u stavu navedenim, korektivima data mogućnost radnim organizacijama da u svojim statutima predvide, pored osnovnog (broj članova radne jedinice) i druga merila za utvrđivanje broja radničkog saveta koji biraju pojedine izborne jedinice, pa i udeo u dohotku radne organizacije.

— Član 32, stav 2, dopuniti rečima »ukoliko nisu ispunjeni zakonom propisani uslovi«.

Stav 2, člana 50 formulisati tako da se, ukoliko i na ponovnim izborima neki od kandidata dobiju isti broj glasova, ponavlja ceo izborni postupak, ali samo za onaj broj članova upravnog odbora (a ne za čitav upravni odbor) — koji nisu izabrani, odnosno za nepopunjeni broj članova upravnog odbora.

— Član 78 brisati, a u vezi sa njima član 117.

Članovi Odbora su istakli da unošenje u ovaj zakon, navedenih uslova zbog kojih jedno lice ne može biti imenovano za direktora, nema opravdanja. S jedne strane, to bi odudaralo od opšteg duha ostalih normi, koje regulišu postupak izbora organa samoupravljanja u radnim organizacijama, a s druge strane, te smetnje (krivična dela) za imenovanje jednog lica za direktora radne organizacije regulisane su drugim zakonima. Sem toga, u našem društvu, kroz uticaj društveno-političkih snaga, a pre svega kroz određeni postupak za imenovanje direktora radne organizacije (sastav konkursne komisije itd.) obezbeđeno je poštovanje kriterijuma za imenovanje direktora radne organizacije. Uz to Odbor smatra da je ovaj član sadržan u prethodnom članu (u članu 77).

— U članu 90. brisati stav 3. i stav 4.

Stav 3 se briše da bi se izbegla mogućnost i otklonila opasnost biranja za vršioca dužnosti direktora — lica koje ne ispunjava propisane uslove za imenovanje direktora odnosno da se ne bi odugovlačilo sa imenovanjem direktora ili da se izbegne imenovanje za direktora, lica koja ne ispunjavaju propisane uslove.

Stav 4. se briše u vezi sa članom 78.

— U članu 92. brisati stav 2.

Ovaj stav brisati zbog toga što je to sadržano u opštoj odredbi odnosno u članu 91, kao i zbog toga što je taj stav u stvari prenesen iz Ustava, pa nije neophodno da se ponavlja (član 93. stav 5. Ustava SFRJ).

— U članu 94, ispred reči: »Službe« brisati reči: »ovlašćeni starešina«.

Odbor je podržao i predlog Predsedništva CV SSJ da se, u ovaj član unese odredba da i 1/3 radne zajednice radne organizacije može podneti zahtev za razrešenje direktora.

Član 96. je izazvao šire diskusije. Konstatovano je da ovaj član sadrži nedoslednosti u prvom i drugom stavu.

Odbor je ukazao da se u prvom stavu ostavlja radničkom savetu da sam odluči o razrešenju direktora u slučaju kad komisija za razrešenje direktora nađe da je zahtev za razrešenje direktora osnovan. Međutim, u drugom stavu, u slučaju kad komisija nađe da zahtev za razrešenje direktora nije osnovan, radnički savet mora da odbije zahtev za razrešenje direktora (de facto odlučuje komisija za razrešenje direktora).

Zbog svega ovoga, ističući delikatnost ovog pitanja, Odbor nije zauzeo konačan stav, već je ovaj član rezervisao za naknadno razmatranje, a podnosiocu zakonskog predloga predložio da preformuliše član 96. u smislu dovođenja u sklad pitanja razrešenja direktora sa pitanjem imenovanja direktora, odnosno da obezbedi ravnopravan odnos u razrešenju direktora i radničkog saveta i komisije za razrešenje direktora.

— U članu 97:

U stavu 1. odrediti nadležnost opštinskog suda (za vanparnični postupak).

U stavu 2. odrediti da se zahtev podnosi onom sudu, koji je stvarno nadležan (za naknadu štete).

Odbor smatra da ovo treba tako regulisati, iz prostog razloga da se direktor izjednači sa ostalim građanima u postupku ostvarivanja svojih prava.

— U članu 99, iza reči: »osuđen« brisati reči: »za krivično delo ili privredni prestup«.

Pomenute reči brisati u vezi sa članom 78.

— U članu 111, iza reči: »saveta« brisati reči do kraja rečenice: »donesenim na način i po postupku koji su određeni za donošenje statuta«.

Odbor smatra da je to dug i komplikovan postupak i da bi u pripremi predstojećih izbora, zbog vremenske stiske, predstavljao smetnju — nemogućnost.

— U članu 112. odrediti samo donju granicu odnosno najmanji broj članova koji se biraju u radnički savet.

— U članu 113. preformulisati stav 1. i 2, a 3. brisati.

Preformulisani stavovi da glase:

»U privrednoj organizaciji čija radna zajednica ima do 30 članova ne bira se radnički savet, nego prava i dužnosti radničkog saveta vrši radna zajednica.«

Statutom privredne organizacije čija radna zajednica ima preko 30, a manje od 70 članova može se predvideti da se u takvoj privrednoj organizaciji ne vrši izbor radničkog saveta, nego da prava i dužnosti radničkog saveta vrši radna zajednica.«

INFORMACIJA

ODBORA ZA ORGANIZACIONO-POLITIČKA Pitanja SAVEZNOG VEĆA I ODBORA ORGANIZACIONO-POLITIČKOG VEĆA ZA RADNE ORGANIZACIJE UZ PREDLOG OSNOVNOG ZAKONA O IZBORU RADNIČKOG SAVETA I DRUGIH ORGANA UPRAVLJANJA U RADNIM ORGANIZACIJAMA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Odbor za organizaciono

politička pitanja

Saveznog veća

i Odbor Organizaciono-

političkog veća za

radne organizacije

I

U toku decembra 1963. godine i januara 1964. godine u skupštinskim telima (Odboru Organizaciono-političkog veća za pitanja radnih organizacija, Odboru za organizaciono-politička pitanja, Odboru za Socijalno-zdravstvenog, Privrednog i Kulturno-prosvetna pitanja, Odboru za pitanja rada Saveznog veća, kao i u odborima odnosno grupama poslanika

Sodijsko-zdravstvenog, Privrednog i Kulturno-prosvetnog veća), vođene su diskusije o Tezama za izradu zakona o izboru organa upravljanja u radnim organizacijama. U tim diskusijama su iznesene brojne primedbe, mišljenja i predlozi.

Ovde ćemo ukratko izneti:

a) neke predloge, koje su dali skupštinski odbori, a koji su došli od izražaja u Predlogu zakona;

b) neke primedbe i predloge koji nisu izraženi odredbama Predloga zakona.

U Predlogu zakona su izraženi sledeći predlozi iz diskusija u skupštinskim telima:

— honorarnim službenicima bi trebalo dati biračko pravo, pre svega, tamo gde je njihov honorarni odnos relativno trajnijeg karaktera ili ukoliko njihov honorar zavisi od uspeha čitave radne organizacije. (Ovo je izraženo formulacijom člana 2 tačke 2 Predloga osnovnog zakona o izboru radničkog saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama.)

— učenicima u privredi dati biračko pravo bez ograničenja. (Čl. 3 tač. 1 Predloga osnovnog zakona)

— sezonskim radnicima, u načelu dati biračko pravo a kriterijume, uslove i način ostvarivanja prepuštiti da se reguliše republikom zakonima i statutima radnih organizacija. (Vidi član 2 tač. 3 Predloga osnovnog zakona)

— pitanje biračkog prava kooperanata ostaviti da regulišu statuti radnih organizacija. (Vidi član 3 tačka 2)

— konkursna komisija za izbor direktora radne organizacije da predloži radničkom savetu samo jednog kandidata. (Bilo je i mišljenja da komisija predloži radničkom savetu više kandidata.) (Vidi član 83)

— radna organizacija u kojoj se ne bi birao radnički savet ne bi smela da broji više od 70 članova. (Vidi član 113 stav 1, 2, 3.)

— u zakonu dati postupak za opoziv članova organa upravljanja. (Vidi članove: 54 — 61, 67, 68).

— u konkursnu komisiju za izbor direktora radne organizacije da uđu predstavnici one opštine na čijem je području sedište radne organizacije. (Bilo je i drugih mišljenja: a) u konkursnu komisiju da uđu predstavnici svih opština na čijem se području nalaze fabrike datog kombinata; b) u konkursnu komisiju da uđu, u nekim slučajevima, predstavnici sreza, republike odnosno federacije.) (Vidi članove 79, 80, 81 Predloga osnovnog zakona).

— u datim slučajevima i pod određenim uslovima priznati biračko pravo i radnim ljudima koji ličnim radom samostalno vrše kulturnu, profesionalnu ili sličnu delatnost (na primer filmski radnici). (Vidi član 3 tačka 3).

— stranim državljanima i licima bez državljanstva dati biračko pravo, ako su zaposleni u radnoj organizaciji sa punim radnim vremenom — najmanje jednu godinu dana pre održavanja izbora itd. (Vidi član 2 tačka 2).

— u kriterijume za izbor broja članova radničkog saveta iz pojedine izborne, odnosno radne jedinice treba da bude pre svega: broj članova izborne jedinice odnosno radnih jedinica u sastavu izborne jedinice, ali dati i mogućnost dopune odnosno korigovanja ovog kriterijuma (učesće u stvaranju dohotka radne organizacije, značaj delatnosti dotične radne jedinice u okviru radne organizacije). (Vidi član 25, stav 2 i 3).

— broj potpisnika na kandidatskoj listi da bude veći od broja predloženih kandidata. (Vidi član 31, stav 2 — gde je ovo pitanje delimično rešeno).

II

U Predlogu osnovnog zakona se uopšte ne rešava pitanje sastava organa upravljanja u radnim organizacijama posebnog društvenog interesa. (U obrazloženju Saveznog sekretarijata za zakonodavstvo i or-

ganizaciju nisu dati razlozi za to, ali verovatno ta pitanja nisu rešavana zbog toga što su po svom karakteru materijalno pravne prirode, kao što je to u nekim odborima i isticano). Prema tome nisu uzeti u obzir sledeći predlozi i mišljenja koji su bili izneti u telima Skupštine:

— da se bliže odredi sastav mešovitog organa upravljanja i brožani odnos u ovom organu između predstavnika radne zajednice i zainteresovanih organizacija građana i društvene zajednice;

— da se reguliše izbor mešovitih organa društvenog upravljanja na način kako bi se što bolje ostvario uticaj i kontrola samih korisnika, kao i da se mešoviti organ predvidi u svim radnim organizacijama zdravstva i socijalne zaštite, nezavisno od njihove veličine itd.

Predlog osnovnog zakona ne ulazi u pitanje problema odnosa organa upravljanja u integrisanim radnim organizacijama i zakon posebno ne utvrđuje te odnose. Prema tome u Predlogu zakona nisu došli do izražaja predlozi i mišljenja:

— da bi u »centralni« upravni odbor integrisanog preduzeća trebalo birati predstavnike upravnih odbora pogona;

— da izbor »centralnog« radničkog saveta ne bi trebalo regulisati ovim zakonom, već prelaznim odredbama istaći da će se to regulisati posebnim propisima.

Predlog osnovnog zakona takođe nije prihvatio: — da komisiji za razrešavanje direktora ne bi trebalo dati ovlašćenje da ceni osnovanost predloga za razrešenje direktora i time isključujući radnički savet iz odlučivanja u vezi sa razrešenjem direktora;

— da predlog za razrešenje direktora ne bi trebalo vezati za jednu trećinu članova radničkog saveta, nego bi trebalo omogućiti da ovaj predlog može dati svaki član radne organizacije, kao i društvena zajednica.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU OSNOVNOG ZAKONA O IZBORU RADNIČKIH SAVETA I DRUGIH ORGANA UPRAVLJANJA U RADNIM ORGANIZACIJAMA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 91

30. mart 1964. godine

Beograd

ORGANIZACIONO-POLITIČKOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 28. i 30. marta 1964. godine razmatrala je Predlog osnovnog zakona o izboru radničkih saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama, koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće zajedno sa amandmanima koji su na predlog ovoga zakona podneli Odbor za organizaciono-politička pitanja Saveznog veća i odgovarajući odbor organizaciono-političkog veća Savezne skupštine.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona sa odnosnim amandmanima Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonodavne obrade u ovaj predlog unesu sledeće izmene, i to:

Član 1.

U stavu 2. u drugom redu reč: »zajednice« zamenjuje se rečju: »jedinice«.

Član 2.

U stavu 2. u sedmom redu umesto reči: »radnoj organizaciji« stavlja se reč: »njoj«.

Član 3.

U stavu 1. u drugom redu posle reči: »radnički savet« dodaju se reči: »radne organizacije«.

U stavu 2. u drugom redu posle reči: »zadruga« brisati zarez i dodati reči: »i lica iz stava 1. ovog člana«.

Član 8.

U stavu 2. u trećem redu umesto reči: »koje« stavlja se reč: »kome«.

Član 11.

U stavu 2. posle reči: »izbor« dodaje se reč: »članova«.

Član 16.

Stav 1. menja se i glasi:

»Izbor članova radničkog saveta i Saveta radnih jedinica raspisuje radnički savet. Odluka o raspisivanju izbora sadrži broj članova koji se bira i dan izbora.«

Član 18.

U stavu 1. u prvom redu posle reči: »saveta« dodaju se reči: »radne organizacije«.

Član 19.

U stavu 2. u trećem redu umesto reči: »a članove izborne komisije radne jedinice« stavlja se reči: »a predsednika i članove izborne komisije radne jedinice — savet radne jedinice«.

Član 20.

U drugom i trećem redu brišu se reči: »i rešava o prigovorima na birački spisak«, a u četvrtom i petom redu reči: »koliko će u radnoj organizaciji biti biračkih mesta« zamenjuju se rečima: »Biračka mesta«.

Član 25.

U stavu 2. u trećem redu umesto reči: »radne organizacije« stavlja se reči: »radne zajednice radne organizacije«.

Stav 3. briše se.

Član 28.

Stav 3. menja se i glasi:

»Kandidatska lista koju podnosi određeni broj birača može sadržavati i manji broj kandidata od broja članova radničkog saveta koji se bira«.

Član 29.

U stavu 1. u trećem i četvrtom redu umesto reči: »Radne organizacije« stavlja se reči: »ali samo zajedničku kandidatsku listu«.

Posle stava 1. dodaje se novi stav 2. koji glasi:

»Kandidatska lista koju podnose zborovi radnih ljudi mora sadržavati najmanje onoliko kandidata koliko se bira članova radničkog saveta«.

Dosadašnji stav 2. postaje novi stav 3.

Član 30.

Posle stava 1. dodaje se novi stav 2., koji glasi: »Zbor radnih ljudi može se održati ako zboru prisustvuje najmanje jedna trećina od ukupnog broja birača koji obrazuju zbor radnih ljudi«.

Dosadašnji stav 2. postaje stav 3. i u njemu umesto reči: »svako lice koje ima biračko pravo« stavlja se reči: »svaki birač«, a u trećem redu umesto reči: »tri lica« stavlja se reči: »tri birača«.

Dosadašnji stav 3. postaje stav 4. i u njemu umesto reči: »lica koja« stavlja se reči: »birača koji«.

Član 34.

Dodaje se stav 2. koji glasi:

»Birački odbor vodi zapisnik o svom radu«.

Član 39.

Dosadašnji stav 4, postaje stav 3, a dosadašnji stav 3, postaje stav 4.

Član 40.

U stavu 1, briše se reč: »novoizabranom« a u stavu 2, briše se reč: »novoizabrani«.

Član 45.

U stavu 1, u trećem redu umesto reči: »svoju delatnost« stavlja se reči: »obim svog poslovanja«.

Član 58.

Na kraju stava 2, dodaje se reč: »rešenjem«, a u stavu 3, posle reči: »dana« dodaju se reči: »od donošenja rešenja kojim se utvrđuje da su ispunjeni uslovi za podnošenje predloga«.

Član 60.

Dodaje se novi stav 2, koji glasi:

»Članu radničkog saveta koji je opozvan, a koji je i član upravnog odbora, prestaje i mandat člana upravnog odbora«.

Član 61a

Posle člana 61, dodaje se novi član 61a, koji glasi:

»Predlog za opoziv člana upravnog odbora može podneti najmanje jedna trećina članova radničkog saveta«.

Član upravnog odbora opozvan je ako je za opoziv glasalo najmanje dve trećine ukupnog broja članova radničkog saveta«.

Član 62.

U stavu 1. u prvom redu umesto reči: »odredbe« stavlja se reč: »odredbama«.

Član 63.

Stav 1. menja se i glasi:

»Kandidatsku listu za izbor članova zadružnog saveta mogu podneti zbor članova radne zajednice zadruge, zbor članova zadruge i zajednički zbor članova radne zajednice i članova zadruge. Zborovi radnih ljudi koji se održavaju za pojedine ili više jedinica zadruge mogu samo zajednički podneti kandidatsku listu. Kandidatsku listu može podneti i određeni broj članova radne zajednice zadruge, određeni broj članova zadruge kao i određeni broj članova radne zajednice zadruge odnosno članova zadruge ili određeni broj članova radne zajednice zadruge i članova zadruge — zajedno«.

Član 64.

Stav 2. menja se i glasi:

»Ako se izbor članova zadružnog saveta vrši po izbornim jedinicama broj članova zadružnog saveta koji biraju izborne jedinice određuje se prema broju članova radnih zajednica jedinica zadruge koje čine izbornu jedinicu i prema broju članova zadruge koji privredno trajnije sarađuju sa jedinicama zadruge koje čine izbornu jedinicu«.

Član 71.

U stavu 1, u drugom redu reči: »radne organizacije odnosno radne jedinice« zamenjuju se rečima: »koji se održavaju za radnu organizaciju odnosno jedinice radne organizacije«, a u jedanaestom redu posle reči: »izbornoj komisiji« dodaju se reči: »komisiji za sprovođenje glasanja o opozivu«.

Stav 3. ovog člana menja se i glasi:

»Ako izborna komisija odnosno komisije za sprovođenje glasanja o opozivu povodom prigovora utvrdi nepravilnosti u radu biračkog odbora koje su bile od uticaja na rezultat izbora odnosno glasanja o opo-

zivu poništiće izbor odnosno glasanje o opozivu na svim ili pojedinim biračkim glasačkim mestima».

Dodaju se novi st. 4. i 5, koji glase:

»Ako izborna komisija poništi izbor odnosno glasanje o opozivu raspisuje novi izbor odnosno novo glasanje o opozivu i to najdalje u roku od 15 dana od dana donošenja rešenja o poništenju izbora odnosno glasanja o opozivu.

Glasanje na novim izborima vrši se po postojećim kandidatskim listama osim ako su izbori poništeni zbog nepravilnosti prilikom utvrđivanja kandidatskih lista.»

Član 72.

Ovaj član menja se i glasi:

»Protiv rešenja izborne komisije odnosno komisije za sprovođenje glasova o opozivu kojim je odbijena kandidatska lista (član 32) odnosno kojim je odbijen predlog za pokretanje postupka za opoziv (član 58), kao i protiv rešenja komisije kojim se poništava izbor odnosno glasanje o opozivu zbog nepravilnosti u radu biračkog odbora, podnosioci predloga za pokretanje postupka za opoziv, kao i sindikalna organizacija mogu izjaviti žalbu opštinskom sudu na čijem je području sedište radne organizacije odnosno radne jedinice. Žalba se podnosi u roku od 8 dana od dana dostave rešenja. Sud donosi rešenja u roku od 3 dana od dana prijema žalbe i protiv njegovog rešenja nema mesta žalbi.»

Član 73.

Ovaj član se briše.

Član 74.

Ovaj član se briše.

Član 75.

Ovaj član menja se i glasi:

»Protiv akta radničkog saveta kojim se verifikuje mandat odnosno odbija verifikacija mandata članova radničkog saveta (čl. 40) svaki birač odnosno član radničkog saveta može izjaviti žalbu opštinskom sudu na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije. Žalba se podnosi u roku od 15 dana od dana donošenja akta radničkog saveta.

Protiv akta radničkog saveta kojim se utvrđuje da je članu radničkog saveta prestao mandat na osnovu opoziva odnosno kojim se utvrđuje da članu radničkog saveta nije prestao mandat na osnovu opoziva (čl. 61.) član radničkog saveta odnosno podnosioci predloga za pokretanje postupka za opoziv mogu izjaviti žalbu opštinskom sudu na čijem je području sedište radne organizacije. Žalba se podnosi u roku od 15 dana od dana donošenja akta radničkog saveta.

Protiv akta radničkog saveta iz st. 1. i 2. ovog člana ne može se izjaviti žalba, ukoliko je opštinski sud već rešavao o istim nepravilnostima po prigovorima odnosno po žalbi na rešenje izborne komisije».

Član 80.

U stavu 1, u četvrtom redu umesto reči: »radne« stavlja se reč: »privredne«.

Stav 3. ovog člana menja se i glasi:

»Ako privredna organizacija ima u svome sastavu više velikih proizvodnih jedinica čija su sredstva na teritoriji više od dveju opština van teritorije opštine u kojoj je sedište radne organizacije, članove konkursne komisije koje imenuje opštinska skupština imenuju i to: dva člana konkursne komisije imenuje skupština opštine na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije a po jednog člana republička izvršna veća na čijoj su teritoriji sedišta takvih jedinica. U tome slučaju radnički savet imenuje u konkursnu komisiju onoliko broj članova koliko članova komisije imenuju ukupno opštinska skupština i republička izvršna veća.»

Član 83.

U stavu 2. u četvrtom redu posle reči: »i« dodaje se reč: »najviše«.

Član 88.

U stavu 2. umesto reči: »opština« stavlja se reč: »opštine«.

Član 92.

Stav 2. menja se i glasi:

»U slučajevima određenim zakonom direktor može biti razrešen i rešenjem nadležnog organa po prethodno pribavljenom mišljenju radničkog saveta radne organizacije«.

Član 94.

U četvrtom redu reč: »organizacije« zamenjuje se rečju: »jedinice«.

Član 96.

Posle stava 3, dodaje se novi stav 4, koji glasi:

»Direktor koji je razrešen ima prava iz radnog odnosa određena propisima o radnim odnosima (pravo na otpremninu i dr.)«

Član 98.

Stav 1, menja se i glasi:

»Direktor koji je na osnovu odluke radničkog saveta razrešen dužnosti može tužbom protiv radne organizacije tražiti da sud utvrdi da nije bio sproveden zakonom propisani postupak za razrešenje direktora odnosno da ne postoje činjenice koje predstavljaju zakonski osnov za razrešenje direktora i tražiti naknadu štete koja mu je prouzrokovana razrešenjem. Tužba se podnosi opštinskom sudu na čijem se području nalazi sedište radne organizacije u roku od 60 dana od dana dostave odluke o razrešenju. Ako je protiv odluke o razrešenju izjavljena žalba opštinskoj skupštini tužba se podnosi tek pošto bude doneta odluka po žalbi i to u roku od 60 dana od dana dostave odluke opštinske skupštine«.

Član 99.

Prva rečenica ovog člana menja se i glasi:

»Direktor se razrešava i na osnovu svog zahteva ili uz svoj pristanak.«

Član 100.

U ovom članu dodaju se novi st. 2, 3, 4. i 5, koji glase:

»Direktor se razrešava po sili zakona i u drugim slučajevima predviđenim zakonima.

Kad nastupi zakonom predviđeni slučaj za razrešenje direktora po sili zakona radnički savet donosi rešenje o razrešenju u roku od 15 dana od dana nastupanja slučaja odnosno od dana obaveštenja o odluci suda.

Protiv rešenja radničkog saveta može se izjaviti žalba opštinskoj skupštini odnosno savetu koji ona odredi.

Protiv rešenja donetog po žalbi može se pokrenuti upravni spor.«

Član 111.

U trećem redu reči: »do 31. maja 1964. godine« zamenjuju se rečima: »najdalje u roku od 2 meseca od dana stupanja na snagu ovog zakona«.

Član 112.

U stavu 3, na kraju se dodaju reči: »bez obzira na uslove propisane zakonom«.

Poverenik Saveznog izvršnog veća saglasio se sa svim napred iznetim izmenama.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik dr Mihajlo Ilić.

Predsedavajući

Đorđije Peruničić s. r.

Članovi:

Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., dr Mihajlo Ilić s. r., dr Dan Đanković s. r., Gojko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Dražen Sesardić s. r., dr Zoran Antonijević s. r., Janez Smidovnik s. r.

AMANDMANI

NA PREDLOG OSNOVNOG ZAKONA O IZBORU
RADNIČKOG SAVETA I DRUGIH ORGANA UP-
RAVLJANJA U RADNIM ORGANIZACIJAMA

U nazivu zakona reči »o izboru radničkog saveta« zameniti rečima »o izboru radničkih saveta«.

Član 1.

U stavu 1. brišu se reči »biračko pravo«.

U stavu 2. umesto reči »biračko pravo za izbor saveta odnosno odgovarajućeg organa« stavljaju se reči »Pravo da biraju i da budu birani u savet odnosno odgovarajući organ«, a posle reči »radne jedinice« dodaju se reči: »(fabrika i druga velika proizvodna jedinica, pogon, poslovna jedinica, jedinica u sastavu pogona ili poslovne jedinice i dr.)«.

Stav 3. ovog člana postaje zaseban član i prenosi se u prelazne i završne odredbe kao član 111a.

Član 2.

Menja se i glasi:

»Kao članovi radne zajednice radne organizacije smatraju se, u smislu ovog zakona, radni ljudi koji su, sa punim ili skraćenim radnim vremenom, u radnom odnosu u radnoj organizaciji na neodređeno ili na određeno vreme, a kojima je to jedino zanimanje.

Radni ljudi koji su u stalnom radnom odnosu u radnoj ili drugoj organizaciji ili kod državnog organa, i istovremeno su sa punim ili skraćenim radnim vremenom u radnom odnosu na određeno ili na neodređeno vreme i u drugoj radnoj organizaciji, smatraju se i članovima radne zajednice te radne organizacije, ako su pre dana određenog za održavanje izbora u radnoj organizaciji zapošljeni najmanje jednu godinu ili im po ugovoru radni odnos traje najmanje godinu dana.

Kao članovi radne zajednice smatraju se i radni ljudi koji su zasnovali radni odnos u radnoj organizaciji za vršenje sezonskih poslova u trajanju od najmanje tri meseca. Statutom radne organizacije može se predvideti da biračko pravo imaju, pod uslovima određenim statutom, i radni ljudi koji su zasnovali radni odnos za vršenje sezonskih poslova i na vreme kraće od tri meseca.«

Član 3.

U stavu 1. uvodna rečenica menja se i glasi: »Pravo da biraju i da budu birani u radnički savet odnosno savet radne jedinice imaju i:«.

U stavu 1. u tački 2. reči »minimum privredne saradnje utvrđen statutom« zameniti rečima »privrednu saradnju utvrđenu statutom.«

U stavu 1. tačka 3. u prvom redu posle reči »koji se« dodaje se reč »samostalno«.

Stav 2. menja se i glasi:

»Pravo da biraju i da budu birani u zadružni savet imaju, pored članova radne zajednice zadruga, i članovi zadruga koji imaju opšte biračko pravo.«

Stav 3. menja se i glasi:

»Pravo da biraju i da budu birani u radnički savet imaju i strani državljani i lica bez državljanstva, koji su u radnom odnosu u radnoj organizaciji, koji imaju prebivalište u Jugoslaviji, i koji su zapošljeni sa punim radnim vremenom u Jugoslaviji najmanje jednu godinu pre dana održavanja izbora.«

Član 4.

U stavu 3. reči »ako se sa tim saglase« zameniti rečima »osim ako izjave da ne žele koristiti biračko pravo.«

Član 5.

U stavu 2. na kraju brišu se reči »koji imaju biračko pravo«, a umesto toga stavljaju se reči »u roku od tri dana od dana raspisivanja izbora«.

Član 6.

U stavu 1. posle reči »azbučnom« dodaju se reči »odnosno abecednom«.

Član 7.

U stavu 2. reči »tri dana« zamenjuju se rečima »sedam dana«.

Član 8.

Stav 1. menja se i glasi:

»Svako lice koje ima biračko pravo može staviti prigovor što ono ili neko drugo lice nije upisano u birački spisak, što je upisano a nije trebalo da bude upisano, ili što je ime nepravilno ispisano.«

Stav 3. menja se i glasi:

»Komisija za sastavljanje biračkog spiska dužna je da u roku od 24 časa od prijema prigovora donese rešenje po prigovoru.«

Stav 4. menja se i glasi:

»Ako komisija za sastavljanje biračkog spiska ne uvaži prigovor, protiv rešenja komisije može se izjaviti žalba opštinskom sudu u roku od 24 časa od prijema rešenja. Opštinski sud dužan je doneti rešenje u roku od 24 časa od prijema žalbe. Rešenje opštinskog suda je konačno.«

Član 11.

U stavu 1. i 2. brisati reči »saveta radne jedinice«.

Član 15.

Posle reči »početkom godine,« dodati reči »po pravilu,«.

U trećem redu umesto »određenog« treba da stoji »određenom«.

Član 16.

U stavu 4. umesto reči »skupštini opštine« stavljaju se reči »predsednik skupštine opštine«.

Član 21.

Stav 1. menja se i glasi:

»Birački odbori neposredno rukovode sprovođenjem glasanja o izboru i o opozivu članova radničkog saveta radne organizacije.«

Član 25.

U stavu 1. tačka 2. reči: »ulaze u sastav svake izborne jedinice;« zameniti rečima »čine izbornu jedinicu;«.

Stav 3. menja se i glasi:

»Izuzetno, statutom radne organizacije može se predvideti da se pri utvrđivanju broja članova radničkog saveta koji biraju pojedine izborne jedinice, pored broja članova radnih zajednica jedinica radne organizacije koje čine izbornu jedinicu, uzme u obzir i značaj delatnosti pojedinih jedinica za radnu organizaciju kao celinu kao i druga merila određena statutom.«

Član 27.

Stav 1. menja se i glasi:

»Za člana radničkog saveta radne organizacije može biti kandidovano svako lice koje po ovom zakonu ima biračko pravo u toj organizaciji.«

Član 28.

Dodaje se stav 4. koji glasi:

»U kandidatskoj listi kandidati se navode po azbučnom odnosno abecednom redu.«

Član 31.

Stav 2. menja se i glasi:

»U radnim organizacijama koje imaju više od 500 birača, kandidatsku listu može podneti najmanje 50 birača.«

Član 32.

Dodaje se novi stav 3. koji glasi:

»Izborna komisija odbiće kandidatsku listu ako nisu ispunjeni propisani uslovi za podnošenje kandidatske liste, ako je lista podneta po proteku zakonskog roka ili ako podnosioci liste nisu otklonili nedostatke zbog kojih im je lista bila vraćena«.

Stav 3. postaje stav 4.

Član 39a.

Posle člana 39. dodaje se novi član 39a, koji glasi:

»Izborna komisija je dužna posle utvrđivanja rezultata izbora podneti novoizabranom radničkom savetu izveštaj o rezultatu izbora.

Na prvoj sednici posle održanih izbora novoizabrani radnički savet verifikuje mandate izabranih članova radničkog saveta.«

Član 41.

Menja se i glasi:

»Odlukama o pripajanju radnih organizacija određuje se da li će se u radnoj organizaciji kojoj se vrši pripajanje sprovesti izbor novog radničkog saveta ili samo dopunski izbor određenog broja članova radničkog saveta iz reda članova radnih zajednica radnih organizacija koje se pripajaju toj radnoj organizaciji.

Ako se odlukama iz stava 1. ovog člana ne odredi sprovođenje novog izbora ili dopunskog izbora, u radnoj organizaciji kojoj se vrši pripajanje sprovodi se dopunski izbor određenog broja članova radničkog saveta iz reda članova radnih zajednica radnih organizacija koje se pripajaju toj radnoj organizaciji.

U slučaju iz stava 2. ovog člana broj članova radničkog saveta koji se bira na dopunskom izboru iz reda članova radnih zajednica radnih organizacija koje se pripajaju određuje radnički savet radne organizacije kojoj je izvršeno pripajanje.«

Član 42.

U stavu 1. posle reči »smanjio« dodati reči »za jednu trećinu ili«.

U stavu 2. posle reči »smanjio« dodati reči »za polovinu ili«.

Član 43.

Stav 1. menja se i glasi:

»Dopunski izbori radničkog saveta vrše se ako se broj članova radne zajednice radne organizacije povećao za određeni najmanji broj predviđen statutom«.

Stav 2. menja se i glasi:

»Odlukom radničkog saveta određuje se, u skladu sa statutom radne organizacije, broj članova radničkog saveta koji se bira na dopunskim izborima.«

Član 45.

Stav 2. menja se i glasi:

»Pored članova upravnog odbora bira se i određeni broj zamenika predviđen statutom radne organizacije.«

Član 46.

Menja se i glasi:

»Svaki član radničkog saveta ima pravo da predlaže kandidate za izbor članova upravnog odbora i za izbor zamenika članova upravnog odbora.«

Član 47.

Menja se i glasi:

»Izbor članova upravnog odbora sprovode predsednik radničkog saveta i dva člana radničkog saveta koje na predlog predsednika bira radnički savet iz reda svojih članova.«

Član 48.

Menja se i glasi:

»Po završenom predlaganju kandidata sastavlja se lista kandidata po azbučnom odnosno abecednom redu.«

Član 49.

Reči »uz ime svakog kandidata — ime njegovog zamenika« zameniti rečima »i za zamenike članova upravnog odbora«.

Član 50.

U stavu 2. reči »ceo izborni postupak se ponavlja« zameniti rečima »izborni postupak se ponavlja za izbor preostalih članova upravnog odbora«.

Član 51.

U četvrtom redu posle reči »objavljivanja rezultata« dodati reč »glasanja«.

Član 53.

Umesto reči »Ako je sedište radne jedinice van teritorije na kojoj je sedište radne organizacije«, stavljaju se reči: »Ako je sedište radne jedinice radne organizacije van teritorije opštine u kojoj je sedište radne organizacije«.

Član 54.

Menja se i glasi:

»Predlog za pokretanje postupka za opoziv članova radničkog saveta radne organizacije može podneti zbor radnih ljudi radne organizacije ili zbor radnih ljudi jedne ili više jedinica radne organizacije, a ako je izbor članova radničkog saveta vršen po izbornim jedinicama — zbor radnih ljudi jedinica radne organizacije koje čine izbornu jedinicu.

Ako se zbor održava za celu radnu organizaciju odnosno izbornu jedinicu, predlog za pokretanje postupka za opoziv člana radničkog saveta usvojen je ako se za predlog izjasni većina radnih ljudi na zboru. Ako se zbor održava za jednu ili više jedinica radne organizacije ili ja jednu ili više jedinica koje čine izbornu jedinicu, predlog za pokretanje postupka za opoziv člana radničkog saveta usvojen je ako se za predlog izjasni većina radnih ljudi na jednom ili više zborova koji se održavaju a u kojima je zapošljena najmanje jedna petina ukupnog broja birača u radnoj organizaciji ili za jednu ili više jedinica koje čine jedinicu.«

Član 55.

U stavu 1. posle reči: »odnosno u« brišu se reči do kraja stava, a umesto toga stavljaju se reči »jedinicama radne organizacije koje čine izbornu jedinicu, ali ne manje od 10 birača«.

Član 56.

Menja se i glasi:

»Predlog za pokretanje postupka za opoziv članova radničkog saveta radne organizacije može podneti i najmanje jedna petina ukupnog broja birača u radnoj organizaciji odnosno jedna petina ukupnog broja birača u jedinicama radne organizacije koje čine izbornu jedinicu, s tim da taj broj ne može biti manji od 10, a u radnim organizacijama odnosno u jedinicama radne organizacije koje čine izbornu jedinicu sa više od 500 birača, predlog može podneti najmanje 100 birača.«

Član 57.

Menja se i glasi:

»Predlog za pokretanje postupka za opoziv podnosi se radničkom savetu.

Ako nisu ispunjeni uslovi za podnošenje predloga po odredbama ovog zakona, radnički savet će predlog odbiti.

Ako su ispunjeni uslovi za podnošenje predloga, radnički savet će u roku od 15 dana raspisati glasanje o opozivu i odrediti dan održavanja glasanja.

Ako radnički savet blagovremeno ne raspiše glasanje o opozivu, glasanje o opozivu će raspisati i odrediti dan glasanja predsednik skupštine opštine na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije.

Od dana raspisivanja glasanja do dana održavanja glasanja mora proteći najmanje 30 dana, ali ne više od dva meseca.«

Član 60.

Menja se i glasi:

»Komisija za sprovođenje glasanja o opozivu dužna je podneti radničkom savetu izveštaj o rezultatu glasanja o opozivu.

Članu radničkog saveta prestaje funkcija kad radnički savet utvrdi da mu je mandat prestao na osnovu opoziva.«

Član 61.

U stavu 1. u četvrtom redu reči: »članovi tih organa« zameniti rečima »članova radničkog saveta«.

U stavu 2. reči »opoziv saveta radnih jedinica« zameniti rečima »Opoziv članova saveta radne jedinice«, a reči »opoziv radničkog saveta« zameniti rečima »opoziv članova radničkog saveta«.

Član 62.

U stavu 1. u četvrtom redu ispred reči »kao« dodaju se reči »zbor radnih ljudi koji se održava za jednu ili više jedinica zadruga«.

Član 63.

U celom tekstu ovog člana reči »ulaze u sastav izborne jedinice« zameniti rečima »čine izbornu jedinicu«.

Član 67.

Menja se i glasi:

»Predlog za pokretanje postupka za opoziv članova zadružnog saveta mogu podneti zbor članova radne zajednice zadruga, zbor članova zadruga, zajednički zbor članova radne zajednice zadruga i članova zadruga, zbor radnih ljudi koji se održava za jednu ili više jedinica zadruga, kao i određeni broj članova radne zajednice zadruga odnosno članova zadruga.

Ako se zbor radnih ljudi održava za celu radnu zajednicu zadruga ili za sve članove zadruga ili se održava zajednički zbor članova radne zajednice zadruga i članova zadruga, predlog za pokretanje postupka za opoziv članova zadružnog saveta usvojen je ako se za predlog izjasni većina birača na zboru.

Ako se zbor radnih ljudi održava za jednu ili više jedinica zadruga, predlog za pokretanje postupka za opoziv članova zadružnog saveta usvojen je ako se za predlog izjasni većina birača na jednom ili više zborova koji se održavaju za jednu ili više jedinica zadruga koje obuhvataju najmanje jednu petinu ukupnog broja birača zadruga.

Predlog za pokretanje postupka za opoziv članova zadružnog saveta može podneti najmanje jedna petina ukupnog broja birača s tim da taj broj ne može biti manji od deset birača, a u zadrugama sa više od 500 birača — najmanje 100 birača.«

Član 70.

Ovaj član se briše.

Član 71.

Na kraju stava 1. briše se tačka i dodaju reči »u roku od tri dana od dana održanog zbora radnih ljudi odnosno od dana kad su izbori održani«.

Posle stava 2. dodaje se novi stav 3, koji glasi:

»Ako izborna komisija, povodom prigovora podnesenih zbog nepravilnosti u radu biračkog odbora, utvrdi nepravilnosti u radu biračkog odbora koje su bile od uticaja na rezultat izbora, poništi izbor na pojedinim ili na svim biračkim mestima i odrediće da se u određenom roku raspiše ponovni izbor i to samo na onim biračkim mestima na kojima je izbor poništen. Glasanje na ponovnom izboru vrši se po postojećim kandidatskim listama.«

Član 72.

U trećem redu posle reči »kandidatske liste«, dodaju se reči »zbog nepravilnosti u radu biračkih odbora, zbog odbijanja predloga za pokretanje postupka za opoziv člana radničkog saveta«, a na kraju stava dodaje se nova rečenica, koja glasi: »Žalba se podnosi u roku od osam dana od dana dostave rešenja«.

Član 73.

U stavu 3. posle reči »tri dana« dodaju se reči »od dana«.

Član 74.

U stavu 2. posle reči »kandidatskim listama« dodaju se reči »osim ako su izbori poništeni zbog nepravilnosti prilikom utvrđivanja kandidatskih lista«.

Član 74a.

Posle člana 74. dodaje se novi član 74a. koji glasi: »Protiv akta radničkog saveta kojim se odbija verifikacija mandata članova radničkog saveta izabrani član radničkog saveta može izjaviti žalbu okružnom sudu na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije. Žalba se podnosi u roku od 15 dana od dana donošenja akta radničkog saveta.

Protiv akta radničkog saveta kojim se utvrđuje da članu radničkog saveta nije prestao mandat na osnovu opoziva, podnosioci predloga za pokretanje postupka za opoziv mogu izjaviti žalbu okružnom sudu na čijem se području nalazi sedište radne organizacije. Žalba se podnosi u roku od 15 dana od dana donošenja akta radničkog saveta.«

Član 75.

U stavu 1. briše se reč »sprovedenog«.

Posle stava 1. dodaje se novi stav 2, koji glasi:

»Posebnim zakonom može se odrediti drukčiji način imenovanja direktora radne organizacije koja vrši delatnost od posebnog društvenog interesa«.

Član 78.

Ovaj član se briše.

Član 79.

U stavu 1. na kraju umesto tačke stavlja se zarez i dodaju reči: »koja se obrazuje u radnoj organizaciji«.

Stav 2. menja se i glasi:

»Konkursna komisija sastoji se od šest članova«.

U stavu 4. u prvom redu brisati reč »se«.

Član 80.

Menja se i glasi:

»Ako privredna organizacija ima u svom sastavu samo jednu veliku proizvodnu jedinicu (fabrika, rudnik, krupna poljoprivredna ekonomija i sl.) čije je sedište van teritorije opštine u kojoj je sedište radne organizacije, članove konkursne komisije, koje imenuje opštinska skupština, imenuju i to: dva člana skupština opštine na čijoj je teritoriji sedište privredne organizacije, a jednog člana — skupština opštine na čijoj je teritoriji sedište te proizvodne jedinice.

Ako privredna organizacija ima u svom sastavu dve velike proizvodne jedinice čija se sedišta nalaze na teritoriji dveju opština van teritorije opštine u kojoj je sedište radne organizacije, članove konkursne komisije, koje imenuje opštinska skupština, imenuju i to: po jednog člana — skupština opštine na čijoj je teritoriji sedište privredne organizacije i skupštine opština na čijim su teritorijama sedišta tih proizvodnih jedinica.

Ako privredna organizacija ima u svom sastavu više velikih proizvodnih jedinica čija su sedišta na teritorijama više od dveju opština van teritorije opštine u kojoj je sedište radne organizacije, članove konkursne komisije koje imenuje opštinska skupština,

imenuju, i to: dva člana konkursne komisije imenuje skupština opštine na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije, a dva člana skupština sreza na čijoj je teritoriji sedište radne organizacije odnosno za privredne organizacije za koje u smislu člana 79. stav 4. ovog zakona članove konkursne komisije imenuje republičko izvršno veće — to izvršno veće. U tom slučaju radnički savet imenuje četiri člana konkursne komisije.

Član 81.

U stavu 1. umesto reči »srez, republika ili federacija« stavlja se reči »određeni sreski, republički ili savezni organ« a u trećem redu reči »radničkom savetu« zameniti rečima »radnički savet odnosno«.

U stavu 2. reči »radničkom savetu« zamenjuju se rečima »radnički savet odnosno«.

Član 84.

U stavu 2. reči »u roku određenom od strane konkursne komisije« zameniti rečima »u roku od osam dana od dana upoznavanja učesnika konkursa sa predlogom konkursne komisije«.

Član 87.

Stav 3. menja se i glasi:

»Ako radnički savet ne prihvati ni predlog nove konkursne komisije, u konkursnu komisiju za imenovanje direktora privredne organizacije imenuju još po jednog člana: sreska skupština, odnosno za privredne organizacije za koje određeni broj članova konkursne komisije imenuje republičko izvršno veće — to izvršno veće, i sreska privredna komora, a u konkursnu komisiju za imenovanje direktora ustanove — još jednog člana imenuje sreska skupština, republičko izvršno veće odnosno Savezno izvršno veće, prema tome ko vrši prava osnivača prema ustanku. Za isti toliki broj povećava se i broj članova konkursne komisije koje imenuje radnički savet. Konkursna komisija u proširenom sastavu predlaže kandidate iz reda lica koja su učestvovala na konkursu.

Član 90.

U stavu 1. na kraju brisati tačku i dodati reči »po pribavljenom mišljenju komisije opštinske skupštine za izbor i imenovanje«.

U stavu 2. reči »za daljih 6 meseci« zameniti rečima »ali najviše za još 6 meseci«.

Stav 3. i 4. se brišu.

Član 92.

U stavu 2. brisati reč »državnog«.

U istom stavu dodaje se nova rečenica koja glasi: »Pre donošenja rešenja o razrešenju direktora nadležni organ prethodno će pribaviti mišljenje radničkog saveta radne organizacije«.

Član 94.

Menja se i glasi:

»Zahtev za razrešenje direktora mogu radničkom savetu podneti najmanje jedna trećina birača radne organizacije, najmanje jedna trećina članova radničkog saveta, savet radne organizacije i skupština društveno-političke zajednice ili skupštinsko telo koje ona ovlasti«.

Član 97.

Menja se i glasi:

»Ako pri donošenju odluke o razrešenju direktora nije sproveden zakonom propisan postupak ili ako je radnički savet doneo odluku o razrešenju direktora i pored toga što komisija smatra da zahtev nije osnovan, direktor može u roku od osam dana od dana dostave odluke o razrešenju izjaviti žalbu opštinskoj skupštini. Žalba zadržava izvršenje odluke radničkog saveta o razrešenju direktora. Opštinska skupština

može po žalbi ukinuti odluku radničkog saveta o razrešenju direktora ili potvrditi tu odluku. Odluka opštinske skupštine je konačna.

U slučaju iz stava 1. ovog člana opštinska skupština može odlučiti da se pre donošenja odluke po žalbi, u pogledu razrešenja direktora prethodno izjasni radna zajednica radne organizacije.

Član 97a.

Posle člana 97. dodaje se novi član 97a, koji glasi:

»Direktor koji je na osnovu odluke radničkog saveta razrešen dužnosti može tužbom tražiti da nadležni sud utvrdi da nije postojao zakonski osnov za njegovo razrešenje i tražiti naknadu štete, ako mu je pričinjena odlukom o razrešenju. Tužba se podnosi sudu na čijem se području nalazi sedište radne organizacije u roku od 30 dana od dana dostave odluke o razrešenju odnosno od dana dostave odluke opštinske skupštine donete po njegovoj žalbi.

Odluka suda doneta po tužbi direktora nema dejstvo na izvršenje odluke radničkog saveta o razrešenju direktora«.

Član 98.

Na kraju prve rečenice briše se tačka i dodaju reči »ili uz svoj pristanak«.

Reči »U tom slučaju« zameniti rečima »Ako se direktor razrešava na osnovu svog zahteva«.

Član 99.

Reči »ako je osuđen za krivično delo ili privredni prestup« zameniti rečima »ako je osuđen pravosnažnom sudskom presudom«.

Dodaje se novi član 99a. koji glasi:

»Član 99a.

Posebnim zakonom može se odrediti drukčiji način razrešenja direktora radne organizacije koja vrši delatnost od posebnog društvenog interesa«.

Član 100.

U naslovu pre ovog člana reči »direktora zadruga« zameniti rečima »upravnika zadruga«.

Član 101.

U tački 2. posle reči »odgovorno lice« dodati reči »u radnoj organizaciji«.

Član 104.

Stav 1. ovog člana postaje zaseban član koji dolazi iza sadašnjeg člana 111, kao član 111b.

U stavu 1. posle reči »važećim« dodaju se reči »zakonom ili drugim«.

U stavu 2. u prvom redu posle reči »važećim« dodaju se reči »zakonom ili drugim«, a u četvrtom redu umesto reči »imenovanje i delegiranje« stavlja se reči »delegiranje odnosno imenovanje«.

Član 105.

Ovaj član se briše.

Član 107.

U šestom redu briše se reč »važećim«, a na kraju briše se tačka i dodaju reči »koji važe na dan stupanja na snagu ovog zakona«.

Član 108.

Stav 3. briše se.

U stavu 4. reči »st. 1. do 3.« zamenjuju se rečima »st. 1. do 2.«.

Član 108a.

Posle člana 108. dodaje se novi član 108a, koji glasi:

»Odredbe ovog zakona o ograničenju ponovnog izbora za članove organa upravljanja u radnim organizacijama primenjuju se od dana njihovog izbora na osnovu odredaba ovog zakona.

Na članove radničkih saveta odnosno zadružnih saveta izabrane na prvim izborima po stupanju na snagu ovog zakona, kojima mandat traje godinu dana, ne primenjuju se za naredni izborni period odredbe ovog zakona o ograničenju ponovnog izbora.»

Član 109.

Brisati reči »stav 1«, a umesto reči »do roka određenog« stavljaju se reči »u roku određenom.«

Član 110.

U stavu 1. brisati drugu rečenicu.

U istom stavu u prvom redu reči »za direktora« zameniti rečima »za direktore«.

Dodaje se stav 3. koji glasi:

»Radnički savet može u saglasnosti sa opštinskom skupštinom odnosno skupštinskim telom koje ona odredi, odlučiti da se ponovno imenovanje direktora vrši i pre isteka roka iz stava 1. i 2. ovog člana.«

Član 111.

Brisati reči »donesenim na način i po postupku koji su određeni za donošenje statuta«.

Ovaj član treba da dođe posle sadašnjeg člana 113.

Član 112.

Menja se i glasi:

»Radnički savet privredne organizacije i zadružni savet zadruga sastoji se od najmanje 15 članova a upravni odbor najmanje od 5 članova.

Broj članova radničkog saveta odnosno zadružnog saveta i upravnog odbora u privrednoj organizaciji određuje se njenim statutom.«

Član 113.

U stavu 1. reči »do 50 članova« zameniti rečima »do 30 članova«.

U stavu 2. reči »preko 50« zameniti rečima »preko 30«.

Stav 3. briše se, a dosadašnji stav 4. postaje stav 3.

Dodaje se novi stav 4. koji glasi:

»U zadrugama u kojima ukupan broj članova radne zajednice zadruga i članova zadruga ne prelazi broj članova radne zajednice predviđen u st. 1. do 3. ovog člana, funkcije zadružnog saveta odnosno upravnog odbora zadruga vrše svi članovi radne zajednice zadruga i svi članovi zadruga.«

Član 117.

Ovaj član se briše.

Član 119.

Umesto reči »Radi sprovođenja izbora organa upravljanja u radnim organizacijama u 1964. godini«, stavljaju se reči »Radi sprovođenja prvih izbora po odredbama ovog zakona.«

ustanovama kao i amandmane Odbora za organizaciono-politička pitanja Saveznog veća i Odbora za pitanja samoupravljanja u radnim organizacijama Organizaciono-političkog veća.

Pošto je razmotrila ovaj zakonski predlog zajedno sa amandmanima navedenih odbora, Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonske obrade u njemu izvrše sledeće izmene:

1. Član 1. briše se.

2. Stav 4. člana 2. postaje član 2a.

3. U stavu 2. člana 5. na kraju teksta dodaje se tekst koji glasi: »Pod rukovodećim radnim mestima smatra se radno mesto, osim direktora, koje je kao rukovodeće predviđeno u opštim aktima ustanove. Direktor odnosno odgovarajući organ upravljanja imenuje se na način predviđen Osnovnim zakonom o izboru radničkih saveta i drugih organa upravljanja u radnim organizacijama.«

4. Stav 3. člana 5. postaje član 5a. i njegov tekst glasi:

»Do donošenja republičkog zakona, u ustanovama u kojima po propisima koji važe na dan stupanja na snagu ovog zakona savet odnosno odgovarajući organ upravljanja odlučuje ili daje saglasnost na akt o raspoređivanju dohotka na deo za lične dohotke i za zajedničke potrebe radnika i na deo za proširenje materijalne osnove rada ustanove, na takav akt daju saglasnost članovi saveta (savet u širem sastavu).«

5. Stav 4. člana 5. postaje stav 3. i njegov tekst glasi:

»Do donošenja republičkog zakona o svim ostalim poslovima koji po propisima koji važe na dan stupanja na snagu ovog zakona spadaju u delokrug saveta odnosno odgovarajućeg organa upravljanja odlučuju članovi saveta koje bira radna zajednica i predstavnici društvene zajednice (savet u širem sastavu).«

6. Dosadašnji stav 2. člana 6. briše se, stav 3. ovog člana postaje stav 1, a stav 1. postaje stav 2.

7. U članu 8. stav 2. postaje poseban član 8a.

8. Posle člana 9. dodaje se novi član 9a, čiji tekst glasi:

»Odredbe čl. 5. i 6. ovog zakona primenjivaće se na ustanove prema kojima prava osnivača vrši federacija i po donošenju republičkih zakona — do usklađivanja odgovarajućih saveznih propisa sa Ustavom.«

9. U članu 10. posle reči: »na snagu Ustava« dalji tekst se briše i dodaju se reči: »u delu kojim se određuju organi upravljanja u ustanovama.«

Sa predloženim izmenama saglasio se i predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik dr. Mihajlo Ilić.

Predsedavajući

Đorđije Peruničić s. r.

Članovi:

Dragutin Stanković s. r., dr. Mihajlo Ilić s. r., dr. Dan Đanković s. r., Gojko Garčević s. r., dr. Milan Brkić s. r., dr. Dražen Sesardić s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU OSNOVNOG ZAKONA O ORGANIMA UPRAVLJANJA U USTANOVAMA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

Br. AS 107

6. april 1964. godine

Beograd

ORGANIZACIONO-POLITIČKOM VEĆU
SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 6. aprila 1964. godine razmatrala je predlog Osnovnog zakona o organima upravljanja u

P R E D L O G

AMANDMANA NA PREDLOG OSNOVNOG ZAKONA O ORGANIMA UPRAVLJANJA U USTANOVAMA

Posle člana 10. dodaje se novi član 11. koji glasi:

»Član 11.

Do usklađivanja sa Ustavom Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja (»Službeni list FNRJ«, br. 22/62), u pogledu organa upravljanja u zavodima za socijalno osiguranje i delokruga tih organa važe odredbe tog zakona.«

Sadašnji čl. 11—15. postaju čl. 12—16.

O b r a z l o ž e n j e

Zakonom o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja (čl. 51) određeno je da zavodom za soci-

jalno osiguranje upravljaju upravni odbor, koji se sastoji od određenog broja članova koje biraju skupštine zajednica socijalnog osiguranja i određenog broja članova koje bira radni kolektiv zavoda, kao i direktor, a da određene poslove upravljanja vrše radni kolektiv zavoda i savet radnog kolektiva. Zavodi za socijalno osiguranje imaju specifične funkcije i zadatke, što se ogleda naročito u tome što zavodi samostalno rukuju fondovima zajednica socijalnog osiguranja, utvrđuju finansijski plan i završni račun fondova i podnose ih radi usvajanja skupštinama zajednica, staraju se o racionalnom i ekonomskom trošenju sredstava fondova i zajednica i o rentabilnom ulaganju tih sredstava i odgovorni su za namensko korišćenje sredstava fondova zajednica, i vrše određena javna ovlašćenja rešavajući o pravima osiguranih lica.

Otuda i upravljanje fondovima za socijalno osiguranje, kao i organi upravljanja i njihov delokrug moraju biti regulisani imajući u vidu specifičnost njihovih funkcija i zadataka, obezbeđujući naročito odgovarajući uticaj osiguranika na rukovanje sredstvima fondova zajednica socijalnog osiguranja i njihovo korišćenje u cilju obezbeđivanja ostvarivanja prava osiguranih lica i na vršenje drugih poslova zavoda od posebnog interesa za osiguranike.

S obzirom na to amandmanom se predlaže da se, do usklađivanja sa Ustavom Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja, u pogledu organa upravljanja zavoda za socijalno osiguranje i njihovog delokruga i dalje primenjuju odredbe tog zakona.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ODLIKOVANJIMA

ORGANIZACIONO-POLITIČKOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 28. marta 1964. godine razmatrala je predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o odlikovanjima, koji je Skupštini podnela Savezna komisija za utvrđivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Pošto je razmotrila predlog ovog Zakona Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonodavne obrade u predlog ovog Zakona unesu sledeće izmene, i to:

1) član 1. briše se.

2) Član 4. briše se.

3) Član 5. menja se i glasi:

»U članu 5. stav 2. reči: »sva odlikovanja« zamenjuju se rečima: »svako odlikovanje«.

4) U članu 6. umesto reči: »u određenim slučajevima« stavljaju se reči: »za određene slučajeve«.

5) Posle člana 6. dodaje se novi član 6a, koji glasi:

»U članu 7 reči: »sem ako je posebnim zakonom ili uredbom drukčije predviđeno — brišu se«.

6) Član 9. menja se i glasi:

U članu 12 dodaje se uvodna odredba, koja glasi:

»Pojedini ordeni utvrđeni ovim Zakonom dodeljuju se, i to:«

7) Član 10. menja se i glasi:

U članu 13. dodaje se uvodna odredba, koja glasi:

»Pojedine medalje utvrđene ovim Zakonom dodeljuju se, i to:«

8) Član 12. menja se i glasi:

U članu 15. stav 3. menja se i glasi:

»Inicijativu za odlikovanje može dati radna i druga organizacija i državni organ«

9) Član 13. briše se.

10) U članu 14. u novom stavu 3. člana 16. reč: »odlikovanjima« zamenjuje se rečju: »odlikovanju«.

11) Član 15. menja se i glasi:

U članu 17. stav 2. menja se i glasi:

»Kad se odlikuje neko ko u vreme odlikovanja nije bio u životu ili kad znak odlikovanja nije predat odlikovanom za života, znak odlikovanja predaje se članovima njegove porodice i o tome im se izdaje uverenje«.

12) U članu 17. novi član 19d. menja se i glasi:

»Član porodice umrlog lica odlikovanog Ordenom narodnog heroja koji je za krivično delo izvršeno sa umišljajem osuđeno na kaznu strogog zatvora ili težu kaznu gubi pravo na zdravstvenu zaštitu i novčana primanja«.

U istom članu novi član 19ž, menja se i glasi:

»U postupku za ostvarivanje prava na osnovu odlikovanja Ordenom narodnog heroja ne plaća se taksa«.

U istom članu novi član 19z, menja se i glasi:

»Na zahtev odlikovanog lica koje izgubi znak odlikovanja šef Kancelarije ordena izdaće uz odgovarajuću naknadu, novi znak odlikovanja.

Iznos naknade za pojedine znakove odlikovanja određuje šef Kancelarije ordena.

Umesto izgubljene povelje ili uverenja izdaje se overeni prepis.«

13) U članu 19. stav 4. novog člana 20. menja se i glasi:

»Odlikovano lice koje bude osuđeno na kaznu strogog zatvora ili na kaznu zatvora, a kome nije oduzeto odlikovanje, ne može isto nositi za vreme izvršenja kazne.«.

U istom članu st. 5. i 6. novog člana 20. brišu se.

14) U članu 22. tačka 2. novog člana 24. menja se i glasi:

»2) ko na uvredljiv način odlikovanom licu skine znak odlikovanja«.

15) Posle člana 22. dodaje se novi član 22a., koji glasi:

»Novčanom kaznom do 200.000 dinara kazniče se za prekršaj radna organizacija ili drugo pravno lice koje neovlašćeno izrađuje značke koje imaju oblik i izgled ordena ili medalje.

Novčanom kaznom do 100.000 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana kazniče se za prekršaj pojedinac koji neovlašćeno izrađuje značke koje imaju oblik i izgled ordena ili medalje«.

16) U članu 24. novi član 25v. menja se i glasi:

»U postupku za ostvarivanje prava na osnovu odlikovanja Ordenom Karađorđeve zvezde sa mačevima, Ordenom Belog orla sa mačevima i Zlatnom medaljom Obilica ustanovljenom u Crnoj Gori 1851. godine ne plaća se taksa«.

17) Posle člana 26. dodaje se novi član 26a. koji glasi:

»Ovlašćenje koje se po članu 4. stav 2. ovog zakona daje državnom sekretaru za narodnu odbranu i drugim vojnim starešinama može obuhvatiti samo Orden za hrabrost, Orden za vojne zasluge sa zlatnim mačevima, Orden partizanske zvezde sa puškama, Orden narodne armije sa srebrnom zvezdom, Orden za vojne zasluge sa srebrnim mačevima, Medalju za hrabrost, Medalju za vojne zasluge i Medalju za vojničke vrline«.

Sa iznetim promenama saglasio se predstavnik Savezne komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik dr Mihajlo Ilić.

Predsedavajući

Đorđije Peruničić s. r.

Članovi:

Borislav Stančić s. r., Dragutin Stanković s. r., dr Mihailo Ilić s. r., dr Dan Đanković s. r., Gojko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Zoran Antonijević s. r., dr Dražen Sesardić s. r., Janez Šmidovnik s. r.

P R E D L O G

AMADMANA NA PREDLOG ZAKONA O IZME- NAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ODLIKOVANJIMA

Poslanik Saveznog veća Vaso Radić uputio je predsjedniku Saveznog veća Savezne skupštine pismo sledeće sadržine:

»U vezi sa Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima, koji nam je dostavljen, molim Vas da Komisiji Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom, koja je izradila ovaj predlog, dostavite ovaj moj amandman — predlog, s molbom da ga razmotri i o njemu me obavijesti na zakazanoj sjednici Saveznog vijeća.

Radi se o povoljnom tretmanu statusa narodnih heroja, to jest o regulisanju prava lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja na povoljniji način nego što je to dato u Predlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima.

Kao što je poznato, Savezna narodna skupština donijela je 1955. godine Zakon o odlikovanjima. U članu 19. ovog Zakona ovlašćeno je Savezno izvršno vijeće da donese Uredbu kojom će se regulisati povlastice lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja. Savezno izvršno vijeće je donelo Uredbu kojom je regulisano sledeće: potpuna zdravstvena zaštita, besplatna vožnja četiri puta godišnje željeznicom, brodom, autobusom i avionom, 75% povlastice od redovne vozne cijene za neograničen broj putovanja i 1.000 dinara novčane pomoći, što je u stvari simbolično.

Novim predlogom Zakona o izmenama i dopunama Zakona o odlikovanjima uneseni su u stvari samo propisi pomenute Uredbe Saveznog izvršnog vijeća, a ne dodaje se ništa novo, to jest ništa se ne mijenja i ne poboljšava u pogledu prava lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja.

Smatram da pred ovim Domom nema potrebe isticati kakav su doprinos za oslobodenje naše zemlje dali narodni heroji i kakav daju danas, oni koji su u životu, u socijalističkoj izgradnji.

Činjenica je da je broj preživelih lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja mali. (U cijeloj zemlji, od

ukupno 1.300 odlikovanih ovim ordenom, u životu ih ima oko četiri stotine). Znatna broj ovih lica i njihovih porodica su slabog zdravlja. Njihova novčana primanja su mahom sasvim prosječna, a ima priličan broj porodica lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja čija su primanja vrlo mala. Ima dosta primjera da porodice lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja primaju sasvim malu penziju, tako da se njihova primanja ne penju na veći iznos od 10 do 15. hiljada.

Sve ovo zahtijeva da se ova pitanja povoljnije riješavaju.

Stoga predlažem da se član 16. u Predlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima izmjeni tako da glasi:

Član 19. mjenja se i glasi:

»Lica odlikovana Ordenom narodnog heroja imaju pravo na potpunu zdravstvenu zaštitu, na besplatnu vožnju željeznicom (prvi razred), avionom, brodom i autobusom, na plaćeni godišnji odmor u punom trajanju ako su u radnom odnosu, na naknadu prosječnih troškova godišnjeg odmora (kao što imaju nosioci »Partizanske spomenice 1941. godine«, po Zakonu o pravima nosilaca ove Spomenice), imaju pravo korišćenja automobila u društvenoj svojini, odnosno na kupovinu vozila pod povoljnijim uslovima i na novčana primanja.«

Ako bismo usvojili ovakav kriterij da samo lica odlikovana Ordenom narodnog heroja imaju pravo na upotrebu vozila u neslužbene svrhe, onda bi se ukinulo pravo korišćenja društvenih vozila u neslužbene svrhe kod svih ostalih kategorija zaposlenih lica i građana, tj. likvidirale bi se postojeće privilegije koje su u većini slučajeva neopravdane.

Dalje predlažem da se u članu 19g (član 17. Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odlikovanjima) brišu riječi: »odnosno povlašćenu«.

Rješavajući pravilno ovaj problem ne pravimo nikakav presedan, nego samo izvršavamo jednu dužnu obavezu prema narodnim herojima i njihovim porodicama, činimo ono što su i sve druge zemlje i narodi učinili prema svojim najzaslužnijim sinovima. Stoga molim Vijeće da usvoji ovaj moj predlog.

Vaso Radić s. r.
poslanik Saveznog vijeća za
Izbornu jedinicu Visoko

SAVEZNO VEĆE

11. SEDNICA

OD 16. i 17. APRILA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Odsustva poslanika;
2. Saopštenje o apelu Skupštine Kraljevine Kambodže;
3. Utvrđivanje dnevnog reda.

Dnevni red:

1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema;
 2. Pretres Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti;
 3. Pretres Predloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;
 4. Pretres Predloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;
 5. Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu;
 6. Pretres Predloga odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije;
 7. Pretres Predloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova;
 8. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica;
 9. Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkih đubriva;
 10. Pretres Predloga osnovnog zakona o korišćenju putničkih automobila u društvenoj svojini i o načinu raspolaganja društvenim sredstvima za korišćenje putničkih automobila;
 11. Pretres izveštaja Administrativne komisije o predlogu računovodstvenog poslovanja po predračunu Savezne skupštine za budžetsku 1963. godinu i
 12. Pretres Predloga odluke o izmenama i dopunama Odluke o privremenom regulisanju naknade saveznim poslanicima i funkcionerima koje bira ili imenuje Savezna skupština.
- Govornici:* Savezni sekretar za opšte privredne poslove Hakiya Pozderac, savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov i predstavnik Komisije Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih propisa sa Ustavom dr Radomir Gerić.

PRESEDAVAO

PRESEDNIK

MIJALKO TODOROVIĆ

Početak rada u 9 č. 40 min.

Predsednik Mijalko Todorović (izborna jedinica Arandjelovac):

Otvaram jedanaestu sednicu Saveznog veća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum.

Članovima Veća su dostavljeni zapisnik sa 10. sednice Saveznog veća od 31. marta i zapisnik sa 6. zajedničke sednice Saveznog veća i Privrednog veća od 31. marta ove godine.

Da li ima primedaba na ova dva zapisnika? (Nema)

Pošto primedaba nema, zapisnici će biti ovrnjeni.

Molim da saslušate saopštenja. Poslanici Tomislav Badovinac, Ante Roje i Dušan Muškoša, obavestili su Veće da su zbog bolesti odnosno radi službenog puta sprečeni da prisustvuju sednici Veća, pa su molili da im se odobri odsustvo s ove sednice.

Da li se Veće slaže da se odobre ova odsustva? (Slaže se).

Obaveštavam da su na sednicu Veća pozvani predstavnici Saveznog izvršnog veća, savezni sekretari o pojedinim zakonskim predlozima koji će danas biti pretresani.

Poslanicama ovog Veća ranije je dostavljen tekst apela kojim Skupština Kraljevine Kambodže obavještava Skupštinu o naporima naroda i Vlade Kambodže za očuvanje nacionalne nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i za odbranu političke nezavisnosti njihove zemlje.

Kao što je poznato, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija je u više navrata izrazila svoju podršku u tom pogledu, a posebno podršku za održavanje međunarodne konferencije o neutralnosti Kambodže. Jugoslavija se neprekidno i aktivno zalagala za poštovanje nacionalne nezavisnosti i teritorijalnog integriteta, kao i principa nemešanja u unutrašnje poslove drugih zemalja kao bitnih faktora za očuvanje mira i razvijanje prijateljskih odnosa i saradnje između država, u saglasnosti sa Poveljom Ujedinjenih nacija. U skladu s takvom politikom, Jugoslavija će i dalje pružati podršku narodu i vladi Kraljevine Kambodže u njihovim miroljubivim naporima za stabilizaciju prilika u tom delu sveta, za očuvanje i jačanje nacionalne nezavisnosti i teritorijalnog integriteta njihove zemlje.

Prelazimo na utvrđivanje dnevnog reda današnje sednice.

Predlog dnevnog reda za ovu sednicu je dostavljen članovima Veća.

Da li ima nekih novih predloga ili primečanja na ranije dostavljen dnevni red? (Nema).

Kao što se sećate, predložen je u tački 9. dnevnog reda pretres Predloga osnovnog zakona o organima upravljanja u ustanovama. Međutim, dobio sam izveštaj sa zajedničke sednice Odbora za prosvetno-kulturna pitanja Saveznog veća i nekoliko odbora Prosvetno-kulturnog veća Savezne skupštine, u kojem se predlaže, na osnovu potpune saglasnosti svih poslanika koji su učestvovali na toj sednici, da se sa sadašnje sednice povuče ovaj zakonski predlog da bi se neka pitanja koja nisu još raščišćena raščistila i da bi se ovaj predlog stavio na dnevni red naredne sednice.

Prema tome, Veće treba da odluči da li da se danas raspravlja o tome zakonu ili da se povuče s dnevnog reda današnje sednice. Da li se slažete da povučemo ovaj zakonski predlog? (Slažemo se).

Drugih predloga za dnevni red nema.

Prema tome, objavljujem da je usvojen dnevni red:

1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema;

2. Pretres Predloga Osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti;

3. Pretres Predloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovību pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;

4. Pretres Predloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;

5. Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu;

6. Pretres Predloga odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije;

7. Pretres Predloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstvima društvenih investicionih fondova;

8. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica;

9. Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vештаčkih đubriva;

10. Pretres Predloga osnovnog zakona o korišćenju putničkih automobila u društvenoj svojini i o načinu raspolaganja društvenim sredstvima za korišćenje putničkih automobila;

11. Pretres izveštaja Administrativne komisije o predlogu računovodstvenog poslovanja po predračunu Savezne skupštine za budžetsku 1963. godinu i

12. Pretres Predloga odluke o izmenama i dopunama Odluke o privremenom regulisanju naknade saveznim poslanicima i funkcionerima koje bira ili imenuje Savezna skupština.

Pre prelaska na dnevni red, predlažem članovima Veća da saslušamo odgovore funkcionera odgovarajućih organa uprave na pismena poslanička pitanja koja je poslanik Ezher Arnautović uputio predsedniku Saveznog veća.

Ima reč drug Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove.

Savezni sekretar za opšte privredne poslove Hakija Pozderac:

Pokušaću da dam odgovor na jedno od pitanja koja je postavio poslanik Ezher Arnautović, a na ostala dva pitanja odgovoriće drug Kiro Gligorov, koji sada daje odgovore u Privrednom vijeću.

Pitanje saveznog poslanika Ezhera Arnautovića glasi:

»S obzirom na to što za niz materijala za reprodukciju imamo stalnu tendenciju porasta prodajnih ocjena na tržištu, opravdano se postavlja pitanje: Kakve efikasne mjere se namjeravaju preduzeti da se ova pojava suzbije ili bar ublaži i na taj način zaštite one grane naše privrede koje imaju čvrste plafonirane prodajne cijene svojih proizvoda?«

Na postavljeno pitanje dajem ovaj odgovor. Kada je riječ o proizvodnji ovih proizvoda koji imaju plafonirane cijene, onda su, po pravilu, i cijene osnovnih sirovina i reprodukcionog materijala koji služi za proizvodnju tih proizvoda ili plafonirane ili pod kontrolom.

Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, cijene materijala za reprodukciju porasle su u novembru 1963. godine, a u poređenju sa prosjekom 1962. godine za 1%, pa su se od tada zadržale na istom nivou, i to uglavnom, kao rezultat regulisanja odnosa u cijenama na sektoru nekih reprodukcioni materijala.

Međutim, poznato je da je sagledavanje odnosa cijena, a time i politike i režima cijena

u razmatranju i da se jedino može rješavati u sklopu mjera koje će se preduzeti u vezi s našim daljnjim privrednim razvojem.

Predsjednik Mijalko Todorović:

Pošto na ostala pitanja treba da odgovori savezni sekretar za finansije drug Kiro Gligorov, a on upravo sada odgovara na pitanja u Privrednom veću, to bismo mogli dok stigne drug Gligorov da pređemo na usmena pitanja.

Da li ko od poslanika želi da postavi usmeno pitanje Saveznom izvršnom veću, organima uprave ili drugim skupštinskim telima? (Niko se ne javlja).

Dopustite da u međuvremenu rešimo još jedno pitanje. S obzirom na to da će i Privredno veće, kao i naše koje danas održava sednicu, imati na dnevnom redu: Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema, to, u sporazumu sa predsjednikom Privrednog veća, predlažem Saveznom veću da se pretres ove tačke dnevnog reda održi na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Privrednog veća.

Da li se Veće slaže s ovim predlogom? (Slaže se).

Konstatujem da je Veće usvojilo ovaj predlog.

Molim druga Gligorova da odgovori na postavljena pitanja.

Ima reć drug Kiro Gligorov.

Savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov:

Savezni poslanik Ezher Arnautović postavio je pitanja:

»1. Na koji način i kada se namjerava prići jednom definitivnom i kvalitetnom rješavanju problema nedovoljnih stalnih obrtnih sredstava, jer je očigledno da to rješenje mjerama kreditne politike za 1964. godinu nije prihvatljivo, pošto je sva velika proizvodnja preduzeća dovelo u još teži položaj?

2. Da li je moguće objasniti kako se je došlo do nerealno visoke stope učešća od 35% u zajmovima za investicije u crnoj metalurgiji, mada je poznato da najveća preduzeća ove grane već niz godina raspolazu simboličnim neto fondovima, a sredstva amortizacije su im preko 70% angažovana za otplatu anuiteta po ranijim zajmovima?»

Na ova pitanja Savezni sekretarijat za finansije daje ovaj odgovor.

Obezbeđenje privrednih organizacija potrebnim trajnim obrtnim sredstvima dosada je rešavano, kao što je poznato, na ovaj način:

1. Pri osnivanju privredne organizacije, osnivač je dužan da joj obezbedi neophodna sredstva (osnovna i obrtna) za njeno poslovanje. Po pravilu, društveno-političke zajednice su ova sredstva obezbeđivale iz svojih društvenih investicionih fondova davanjem kredita;

2. U toku svoga rada, privredna organizacija je bila dužna da pri raspodeli svog čistog prihoda izdvoji u svoje fondove sredstva koja su joj neophodna za normalno poslovanje;

3. Društveni investicioni fondovi, pri raspodeli svojih sredstava, obezbeđuju privrednim

organizacijama neophodne kredite za osnovna i trajna obrtna sredstva;

4. Poslovne banke mogu samo iz određenih izvora sredstava (član 42. Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini) davati privrednim organizacijama kredite svih vrsta i namena, a samim tim i za trajna obrtna sredstva.

Međutim, s obzirom na to da su se u našem ranijem kreditnom sistemu privrednim organizacijama obezbeđivala trajna obrtna sredstva iz bankarskih izvora, postojala je poslednjih godina — a i danas postoji — tendencija da se trajna obrtna sredstva i nadalje obezbeđuju dobijanjem bankarskih kredita, iako je to u suprotnosti s važećim sistemom kreditiranja iz bankarskih sredstava (sem bankarskih sredstava iz određenih izvora).

Donošenjem Odluke o sprovođenju mera opšte kreditne politike u 1964. godini predviđeno je da se određeni, ranije odobreni krediti za povremena obrtna sredstva mogu pretvarati u kredite za trajna obrtna sredstva, s rokom vraćanja do 10 godina. Tom odredbom se htelo da se privrednim organizacijama pruži još jedna olakšica u vraćanju kratkoročnih kredita, ako im to odgovara. Imajući u vidu nastalu kreditno-monetarnu situaciju, predviđena mogućnost je, prema opštoj oceni, bila maksimum onoga što se moglo učiniti, ako se želi da se sistem kreditiranja iz bankarskih sredstava ne potkopa u osnovi i ako se želi da se u robnovčanim odnosima ne izazovu dalji poremećaji.

U vezi sa razmatranjem problema proširene reprodukcije koji su izneti u referatu koji će danas biti predmet rasprave u Saveznom veću i Privrednom veću, mogu reći da će uskoro biti podnet Saveznoj skupštini materijal o problemima dugoročnog kreditiranja i bankarskom kreditnom mehanizmu, pa će tom prilikom biti najcelishodnije načelno prodiskutovati i problem formiranja tzv. trajnih obrtnih sredstava. Na osnovu rezultata te diskusije, Saveznom izvršnom veću će još u prvoj polovini ove godine biti podneti odgovarajući zakonski predlozi.

Što se tiče crne metalurgije i uslova za pretvaranje kredita za povremena u kredite za trajna obrtna sredstva, mogu reći da su i na nju primenjeni opšti uslovi predviđeni merama kreditne politike u 1963. i 1964. godini. Na osnovu predstavke Udruženja jugoslovenskih željezara, u toku je pripremanje informacije koja će narednih dana biti izneta pred Odbor za privredu Saveznog izvršnog veća, gde će se ovo pitanje razmatrati.

Predsjednik Mijalko Todorović:

Malopre smo odlučili da o prvoj tački dnevnog reda održimo zajedničku sednicu sa Privrednim većem.

(Sednica je prekinuta u 10 č 15 min).

Nastavak sednice Saveznog veća u 19 č 2 min

Predsednik Mijalko Todorović:

Nastavljamo rad. Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres u načelu.

Ima reč predstavnik Komisije Savezne skupštine za usklađivanje tekstova saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom, dr Radomir Gerić.

Dr Radomir Gerić:

U vezi s podnetim amandmanom poslanika Socijalno-zdravstvenog veća Jelke Vesenjaka Hirijan i u vezi sa diskusijom na sednici Odbora za zdravstveno stanje naroda i rad zdravstvene službe i Odbora za organizaciju i finansiranje zdravstvene službe Socijalno-zdravstvenog veća od 16. aprila o. g., a koji je amandman usvojilo Socijalno-zdravstveno veće Savezne skupštine, u ime Komisije Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom, podnosim amandman koji glasi:

»Član 58. Osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti briše se.«

Ovim članom je bilo predviđeno da Savezni zavod za zdravstvenu zaštitu određuje način epidemioloških ispitivanja zaraznih bolesti. Sa medicinske tačke gledišta nije potrebno da se ovo određuje centralno, s obzirom na različitost postupka u svakoj oblasti i u svakom pojedinom slučaju oboljenja od neke zarazne bolesti.

Predlažem Veću da ovaj predlog amandmana usvoji i tekst zakona razmatra bez čl. 58. pomenutog zakona.

Predsednik Mijalko Todorović:

Da li još ko želi reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam zakonski predlog zajedno sa amandmanom na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće usvojilo Predlog osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe.

Otvaram pretres u načelu i pretres teksta zakonskog predloga. Ko želi reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće usvojilo Predlog zakona o utvrđivanju sposobnosti za

plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres u načelu i pretres teksta zakonskog predloga. Ko želi reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće usvojilo Predlog zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres.

Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu.

Prelazimo na šestu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije.

Prelazimo na sedmu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova.

Prelazimo na osmu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih

železnica. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica.

Prelazimo na devetu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkih đubriva. (Videti u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkih đubriva.

Prelazimo na desetu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga osnovnog zakona o korišćenju putničkih automobila u društvenoj svojini i o načinu raspolaganja društvenim sredstvima za korišćenje putničkih automobila. (Vidi u prilogu izveštaj Zakonodavno-pravne komisije).

Malopre je podeljeno i dopunsko obrazloženje. Otvaram pretres. Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja). Stavljam zakonski predlog na glasanje.

Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog osnovnog zakona o korišćenju putničkih automobila u društvenoj svo-

jini i o načinu raspolaganja društvenim sredstvima za korišćenje putničkih automobila.

Prelazimo na jedanaestu tačku dnevnog reda: Pretres izveštaja Administrativne komisije o predlogu računovodstvenog poslovanja po predračunu Savezne skupštine za budžetsku 1963. godinu.

Da li se ko javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam izveštaj na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je izveštaj Administrativne komisije o predlogu računovodstvenog poslovanja po predračunu Savezne skupštine za budžetsku 1963. godinu, usvojen.

Prelazimo na dvanaestu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga odluke o privremenom regulisanju naknade saveznim poslanicima i funkcionerima koje bira ili imenuje Savezna skupština.

Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema.) Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Savezno veće jednoglasno usvojilo Predlog odluke o privremenom regulisanju naknade saveznim poslanicima i funkcionerima koje bira ili imenuje Savezna skupština.

Ovim je dnevni red današnje sednice iscrpen.

Pre nego što zaključim sednicu, obaveštavam vas da smo predložili Komisiju tako da u njenom sastavu budu predstavnici svih republika. Zajedno sa predlozima koje će dati Savezno izvršno veće, Komisija će biti kompletirana i sa te strane reprezentativna i kvalifikovana.

Zaključujem sednicu.

(Sednica je zaključena u 19 č 30 min.).

PRILOZI

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU OSNOVNOG ZAKONA O SPREČAVANJU I SUZBIJANJU ZARAZNIH BOLESTI

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 98

15. april 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 14. i 15. aprila 1964. godine razmatrala je Predlog osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti koji je skupštini podnela Komisija za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa ustavom kao i amandmane Odbora za socijalno-zdravstvena pitanja Saveznog veća i odgovarajućeg odbora Socijalno-zdravstvenog veća podneta na ovaj zakonski predlog.

Pošto je razmotrila ovaj predlog zajedno sa amandmanima navedenih odbora, Komisija predlaže Veću da se isti usvoje s tim da se u pogledu zakonske obrade u predlogu ovog zakona izvrše sledeće izmene:

Član 2.

U trećem redu posle reči: »i zdravstvenih radnika« dodaju se reči: »zajednica socijalnog osiguranja i fondova socijalnog osiguranja«.

Član 4.

U stavu 2. u drugom i trećem redu brišu se reči: »ustanovama za zdravstveno osiguranje«, i zarez posle njih.

Član 5.

Dodaje se novi stav 2, koji glasi:

»Radne i druge organizacije i građani snose troškove za preduzimanje propisanih mera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti samo kad je to zakonom izričito određeno«.

Član 6.

Stav 2. menja se i glasi:

»Troškove zdravstvenih pregleda navedenih u stavu 2. ovog člana snosi radna ili druga organizacija odnosno poslodavac«.

Član 7.

U drugom redu posle reči: »unose se« stavlja se zarez i dodaju se reči: »na predlog odgovarajućeg zdravstvenog centra«.

Član 8.

Ovaj član menja se i glasi:

»Kao zarazne bolesti čije je sprečavanje i suzbijanje od opšteg interesa za celu zemlju smatraju se:

- 1) Aktivna tuberkuloza (Tuberculosis activa),
- 2) Ankilostomijaza (Ankylostomiasis),
- 3) Babinja groznica (Sepsis puerperalis),
- 4) Besnilo (Lyssa),
- 5) Brilova bolest (Morbus Brill),
- 6) Bruceloza (Brucellosis),
- 7) Crni prišt (Anthrax),
- 8) Crveni vetar (Erysipelas),
- 9) Četvrta venerična bolest (Lymphogranuloma venereum inguinale),
- 10) Dečja paraliza (Poliomyelitis acuta),
- 11) Difterija (Diphtheria),

- 12) Dizenterija (Dysenteria — Enterocolitis),
- 13) Enokokoza (Echinococcosis),
- 14) Guba (Lepra),
- 15) Kapavac (Gonorrhoea),
- 16) Kju groznica (Y-febris),
- 17) Kolera (Cholera asiatica),
- 18) Kuga (Pestis),
- 19) Lajšmanijaza Kala-azar (Leishmaniasis-Kala-azar),
- 20) Leptospiroza (Leptospirosis),
- 21) Malarija (Malaria),
- 22) Mađe boginje (Morbilli),
- 23) Meki čir (Ulcus molle),
- 24) Paratifus A i B (Paratyphus A, B),
- 25) Pegavac (Typhus abdominalis),
- 26) Povratna groznica (Febris recurrens),
- 27) Sakagija (Melleus),
- 28) Sifilis (Syphilis),
- 29) Šarlah (Scharlatina),
- 30) Šistozomijaza (Shistosomiasis),
- 31) Trahom (Trachoma),
- 32) Trbušni tifus (Typhus abdominalis),
- 33) Trihonoza (Trichonosis),
- 34) Tularemija (Tularemia),
- 35) Velike boginje (Variola vera),
- 36) Veliki kašalj (Pertussis),
- 37) Zarazna žutica (Hepatitis epidemica),
- 38) Zarazno trovanje hranom (Toxiinfectio alimentaris),
- 39) Zarazno zapaljenje moždanih opni (Meningitis epidemica),
- 40) Zarazno zapaljenje moždanih opni i mozga (Meningitis serosa i Meningo-encephalitis),
- 41) Zli grč (Tetanus),
- 42) Žuta groznica (Febris flava).«

Član 10.

Dodaje se novi stav 2, koji glasi:

»Obaveznom prijavljivanju podleže i grip u epidemijskom obliku«.

Član 11.

U stavu 1. u četvrtom redu posle reči: »zakona« dodaju se reči: »kao i grip u epidemijskom obliku«.

U stavu 2. posle reči: »oboljenje« stavlja se zarez i dodaju reči: »kao i ozleđivanje«.

Član 13.

U stavu 2. u prvom redu umesto reči: »veterinarske ustanove« stavljaju se reči: »veterinarska ustanova«.

Član 20.

Ovaj član menja se i glasi:

»Svako lice koje se podvrgne obaveznoj imunizaciji obavezno je osigurano po ovom zakonu od mogućih štetnih posledica.

Premija osiguranja uračunava se u cenu vakcine odnosno drugih sredstava za imunizaciju.

Ovlašćuje se Savezno izvršno veće da svojim propisima odredi visinu naknade iz osiguranja za lica koja se osiguravaju u smislu stava 1. ovog člana.«

Član 23.

Stav 3. menja se i glasi:

»O uvođenju i prestanku karantene odnosno zdravstvene kontrole odlučuje savezni organ nadležan za poslove sanitarne inspekcije«.

Član 24.

U poslednjem redu posle reči: »ili B« dodaje se reč: »ili« a posle reči: »sakagija« stavlja se tačka a ostali tekst se briše.

Član 25.

U poslednjem redu posle reči: »kuge« dodaje se reč: »ili« a posle reči: »Brilove bolesti« stavlja se tačka a ostali tekst se briše.

Član 31.

U stavu 2. u poslednjem redu briše se reč: »pluća«.

Član 32.

Ovaj član menja se i glasi:

»Deca i omladina koji žive u istom stanu sa licima obolelim od aktivne tuberkuloze izdvajaju se na najpogodniji način, ukoliko se ne može izdvojiti obojelo lice.

Izdvajanje u smislu stava 1. ovog člana vrši se dok postoji opasnost od zaraze, u skladu sa republičkim propisima.

Član 33.

Ovaj član menja se i glasi:

»Zabranjeno je primati na stanovanje u stan u kome se nalazi lice obolelo od aktivne tuberkuloze.

Član 34.

U petom redu briše se reč: »se« a u sedmom redu posle reči: »slučajeve,« dodaju se reči: »organi ovlašćeni tim propisima, na inicijativu organa sanitarne inspekcije«.

Član 42.

U petom redu brišu se reči: »ili celu teritoriju republike«.

Član 44.

U stavu 2. u tački 3) briše se reč: »pluća« i dodaju reči: »ili izdvajanje obolelog lica«.

Dodaje se nov stav 3 koji glasi:

»Mere iz stava 2. ovog člana prema pojedincima i pojedinim radnim i drugim organizacijama preduzimaju se donošenjem rešenja u upravnom postupku. Zalba protiv ovog rešenja ne zadržava njegovo izvršenje.«

Član 46.

U stavu 2. u četvrtom redu posle reči: »troškove« dodaju se reči: »zdravstveno osiguranih lica«.

Član 50.

U stavu 1. posle tačke 3) dodaje se nova tačka koja glasi:

»4) ako ne izvrši imunizaciju, ako je izvrši sredstvom koje nije prethodno odobreno ili ako je ne izvrši na način predviđen zakonom i drugim propisima donetim na osnovu zakona (čl. 15, 18. i 19.);«

Sadašnja tačka 4) postaje tačka 5).

Član 51.

U stavu 1. u tački 2) na kraju teksta dodaju se reči: »ili je izvrši sredstvom koje nije prethodno odobreno (čl. 24. do 27.);«

Član 55.

U stavu 2. u drugom redu posle reči: »stanovanja« brišu se reči: »dete ili omladinca« a na kraju stava briše se reč: »pluća«.

Član 56.

U prvom redu posle reči: »veće« dodaju se reči: »u okviru svojih prava i dužnosti«.

Član 60.

Uvodna rečenica menja se i glasi: »Do donošenja propisa za izvršavanje ovog zakona, a najduže tri meseca od dana njegovog stupanja na snagu, ostaju na snazi i primenljivaće se u skladu sa ovim zakonom sledeći propisi:«.

Sa predloženim izmenama saglasio se i predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije je određen poslanik Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Perunčić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Gajko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O UTVRĐIVANJU SPOSOBNOSTI ZA PLOVIDBU POMORSKIH BRODOVA I PLOVILA UNUTRAŠNJE PLOVIDBE

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 94

14. april 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 14. aprila 1964. godine razmotrila je Predlog zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe, koji je skupštini podnela Komisija za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona, pri čemu je uzela u obzir i mišljenja i stavove Odbora za saobraćaj Saveznog veća i Odbora za saobraćaj i veze Privrednog veća koji su takođe razmatrali ovaj predlog, Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonske obrade u predlogu izvrše sledeće izmene:

1/ Član 1. menja se i glasi:

»Odredbe ovog zakona odnose se na utvrđivanje sposobnosti za plovidbu jugoslovenskih pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe, kao i inostranih pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe u slučajevima određenim ovim zakonom.

Odredbe ovog zakona ne odnose se na ratne brodove.«

2/ U članu 4. stav 1. tačka 5. u drugom redu posle reči: »sopstveni« dodaje se reč: »mehanički«.

Posle tačke 5. dodaju se dve nove tačke, koje glase:

»6) putnički brod unutrašnje plovidbe je brod unutrašnje plovidbe koji je ovlašćen da prevozi putnike;

7) tanker je plovilo unutrašnje plovidbe koje je namenjeno za prevoz tečnih goriva;«

Tačke 6. do 10. postaju tačke 8. do 12.

Tačka 10, koja je postala tačka 12, menja se i glasi:

»12) međunarodno putovanje je putovanje pomorskim brodom odnosno plovilom unutrašnje plovidbe iz bilo koje jugoslovenske luke odnosno pristaništa u inostranu luku odnosno pristanište i obratno.«

3/ U članu 9. stav 1. menja se i glasi:

»Pre početka izgradnje, prepravke ili obnove pomorskog broda odnosno plovila unutrašnje plovidbe, naručilac je dužan podneti na odobrenje odgovarajuće projekte za izvršenje tih radova, i to:«

4/ Član 12. menja se i glasi:

»Redovni pregled pomorskog broda i plovila unutrašnje plovidbe vrši se, i to:

1. pomorskog broda u eksploataciji — svakih dvanaest meseci, računajući od poslednjeg pregleda celog broda;

2. plovila unutrašnje plovidbe drvene konstrukcije u eksploataciji — svake dve godine, putničkog broda i tankera čelične konstrukcije u eksploataciji — svake četiri godine a svakog drugog plovila čelične konstrukcije u eksploataciji — svakih šest godina, računajući od poslednjeg pregleda celog plovila.

Redovni pregled pomorskog broda i plovila unutrašnje plovidbe iz stava 1. ovog člana vrši se na suvom.

Redovni pregled plovila unutrašnje plovidbe iz stava 1. tačka 2. ovog člana obuhvata i kontrolni pregled plovila na vodi, koji se vrši svake godine, osim u godini u kojoj se po stavu 2. ovog člana vrši redovan pregled plovila na suvom.

Godišnji kontrolni pregled iz stava 3. ovog člana obuhvata pregled dostupnih delova korita broda odnosno plovila i predlog uređaja i opreme broda odnosno plovila u pogledu njihove ispravnosti.

5/ U članu 14. stav 3. menja se i glasi:

»Odredba stava 1. ovog člana odnosi se i na pomorski brod ili plovilo unutrašnje plovidbe koji se za inostranog naručioca gradi u domaćem brodogradilištu ili na kome se vrši obnova ili prepravka.

6/ U članu 21. pretposlednji red posle reči: »otkrivanje« i zarez dodaju se reči: »kao i sa uređajima za«.

7/ U članu 22. stavu 1. u trećem redu posle reči: »podneti« dodaju se reči: »čim je to moguće«.

8/ U članu 23. na kraju stava 3. brišu se reči: »u Jugoslaviji«.

9/ U članu 24. na kraju stava 1. posle reči: »unutrašnje plovidbe« stavlja se tačka, a ostale reči: »koji mogu imati bitnog uticaja na njegovu sposobnost za plovidbu« brišu se.

U 6. redu ovog stava posle reči: »ili obnovu« zarez i reči: »kao i popravku« brišu se.

10/ U članu 25. u šestom i sedmom redu, zarez i reči: »kao i popravke« brišu se.

U osmom redu posle reči: »unutrašnje plovidbe« stavlja se tačka, a ostale reči: »koji mogu imati bitnog uticaja na njegovu sposobnost za plovidbu« brišu se.

11/ U članu 27. posle reči: »redovni pregled« stavlja se tačka, a ostale reči: »s tim da taj rok ne može biti duži od dve godine od dana stupanja na snagu ovog zakona« brišu se.

12/ U članu 28. dodaje se novi stav 2. koji glasi:

»Propise iz stava 1. ovog člana savezni sekretar za saobraćaj i veze doneće u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.«

Sa predloženim izmenama saglasio se i poverenik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Za izvestioca Komisije je određen Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Borislav Stančić s. r., Dragutin Stanković s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Moraća s. r., dr Milan Brkić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O ISPRAVAMA I KNJIGAMA POMORSKIH BRODOVA I PLOVILA UNUTRAŠNJE PLOVIDBE

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 95

14. april 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 14. IV 1964. godine razmotrila je Predlog zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe, koji je Skupštini podnela Komisija za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Pošto je razmotrila ovaj predlog, pri čemu je uzela u obzir i mišljenja i stavove Odbora za saobraćaj Saveznog veća i Odbora za saobraćaj i veze Privrednog veća, koji su takođe razmatrali ovaj predlog, Komisija predlaže veću da se u pogledu zakonske obrade u predlogu izvrše sledeće izmene:

1) U članu 4. dodaje se novi stav 1. koji glasi:

»Brodске isprave i knjige propisane ovim zakonom moraju se nalaziti na pomorskom brodu odnosno plovilu unutrašnje plovidbe.«

Dosadašnji stav 1. postaje stav 2.

2) U članu 5. u drugom redu posle reči: »plovidbe« dodaju se reči: »izdate prema nacionalnom zakonu broda odnosno plovila«.

3 U članu 6. tačka 5. posle reči: »sopstveni« dodaje se reč: »mehanički«.

Tačka 10. menja se i glasi:

»10) Međunarodno putovanje je putovanje pomorskim brodom odnosno plovilom unutrašnje plovidbe iz bilo koje jugoslovenske luke odnosno pristaništa u inostranu luku odnosno pristanište i obratno.«

4) U članu 7. stav 1. početna reč: »Svaki« briše se, te stav 1. počinje rečju: »Pomorski«.

5) U članu 9. stav 1. menja se i glasi:

»Pomorski brod koji vrši međunarodna putovanja, kao i drugi pomorski brod čija je posada ukrcana na osnovu propisane isprave za ukrcanje mora imati popis posade.«

6) U članu 15. stav 2. briše se.

7) U članu 17. stav 1. druga rečenica postaje stav 2. a sadašnji stav 2. postaje stav 3. i u njemu se reči: »iz stava 1.« zamenjuju rečima: »iz stava 2.«

8) U članu 18. stavu 1. i 2. reči u prvom redu: »plovi u inostranstvo« zamenjuju se rečima: »vrši međunarodna putovanja«.

9) U članu 19. u poslednjem redu stava 4. reč: »dode« zamenjuje se rečju: »uplovi«.

U pretposlednjem stavu reči: »određeno je« zamenjuju se rečima: »određuje se«.

10) U članu 20. stav 1. posle reči: »pravo« briše se povlaka i dodaju reči: »da radio«.

11) U članu 21. početna reč stava 1: »Svaki« briše se i ovaj stav počinje rečju: »Pomorski«.

Stav 3. počinje rečima: »Popis brodskih isprava«

12) U članu 22. stavu 2. u četvrtom redu posle reči: »događaja« dodaju se reči: »koji su«.

13) U članovima 24. i 28. stavu 1. briše se početna reč: »Svako« i stav počinje rečju: »Plovilo«.

14) U članu 32. stav 2. briše se.

15) U članu 33. stav 3. menja se i glasi:

»Svedodžbu o baždarenju izdaje Jugoslovenski registar brodova za plovila čiji je pregled ovlašćen da vrši, a kapetanija pristaništa, ako republičkim propisima nije drukčije određeno, za plovila čiji je pregled ovlašćen da vrši.«

16) U članu 35. u prvom redu stava 1. i 2. reči: »plovi u inostranstvo« zamenjuju se rečima: »vrši međunarodna putovanja«.

17) U članu 38. stavu 1. briše se početna reč: »Svako« i ovaj stav počinje rečju: »Plovilo«.

Stav 3. ovog člana počinje rečima: »Popis brodskih isprava«.

18) U članovima 39. i 40. stavovi 1. počinju rečima: »Brod« odnosno »Plovilo«.

19) U članu 45. stavu 1. u pretposlednjem redu reči: »brodskim ispravama čije je važenje prestalo ili bez brodskih knjiga propisanih ovim zakonom« zamenjuju se rečima: »brodskom ispravom čije je važenje prestalo ili bez ma koje od brodskih knjiga propisanih ovim zakonom«.

Sa predloženim izmenama saglasio se i poverenik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Za izvestioca Komisije je određen Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Borislav Stančić s. r., Dragutin Stanković s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Moraća s. r., dr Milan Brkić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O IZMENI ZAKONA O JUGOSLOVENSKOM CRVENOM KRSTU

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS broj 101

14. april 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 14. aprila 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o izmeni Zakona o jugoslovenskom Crvenom krstu, koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonske obrade u ovaj predlog unese sledeća izmena:

U predloženom članu 11, u šestom redu, posle reči: »osim na« — dodaju se reči: »časopise i novine i na«, a reči na kraju ove odredbe: »i na sve časopise i novine«, — brišu se.

Sa predloženom izmenom se saglasio i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije je određen poslanik Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borisav Stančić s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Morača s. r., Gojko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Zoran Antonijević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ODLUKE O DODELJIVANJU SREDSTAVA IZ PRIVREDNIH REZERV FEDERACIJE

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS broj 102

15. april 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 15. aprila 1964. godine razmatrala je Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije, koju je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ove odluke Komisija predlaže Veću da se u istu u pogledu zakonske obrade unesu sledeće izmene:

1. U 1. stavu tačke 1, u drugom redu, reč: »obrazuje« — zamenjuje se rečju: »obrazuju«.

2. U 1. stavu tačke 2, u drugom redu, umesto reči: »uvezen« — stavljaju se reči: »koji će se uvesti«.

Sa prednjim izmenama se saglasio i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije je određen poslanik Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borisav Stančić s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Morača s. r., Gojko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Zoran Antonijević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O REGULISANJU ODNOSA U VEZI SA RASPOLAGANJEM SREDSTAVA DRUŠTVENIH INVESTICIIONIH FONDOVA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS broj 103

15. april 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 15. aprila 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova, koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona Komisija izveštava Veće da na isti nema primedaba.

Za izvestioca Komisije je određen poslanik Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borisav Stančić s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Morača s. r., Gojko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Zoran Antonijević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ORGANIZACIJI JUGOSLOVENSKIH ŽELEZNICA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS broj 104

15. april 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 15. aprila 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica, koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona zajedno sa mišljenjem koje je na sednici Komisije u vezi sa ovim predlogom izložio predstavnik Odbora za saobraćaj Privrednog veća, Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonske odredbe u isti unesu sledeće izmene:

Član 1. menja se i glasi: »U Zakonu o organizaciji Jugoslovenskih železnica (»Službeni list SFRJ«, br. 15/63) u članu 3. stav 2. menja se i glasi:

»Jedinstvene tarife za prevoz putnika i robe donosi Zajednica JŽ«.

Posle stava 5. dodaju se tri nova stava, koji glase: »Železnička transportna preduzeća određuju visinu naknada za sporedne usluge železnice vezane za železnički saobraćaj koje su predviđene u tarifama iz st. 1 i 3 ovog člana.

Tarife iz st. 1. i 3. ovog člana su pod kontrolom cena koju vrši Savezni zavod za cene u smislu Zakona o društvenoj kontroli cena (»Službeni list FNRJ«, br. 30/62), u sklopu nivoa tarifa koje utvrdi Savezna skupština u skladu sa članom 4. Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica (»Službeni list SFRJ«, br. 15/63).

Kontrola naknada iz stava 6. ovog člana određuje se republičkim propisima.

Sa prednjim izmenama se saglasio i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije je određen poslanik Dragutin Stanković.

Predsednik
Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borisav Stančić s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Moraca s. r., Gojko Garčević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Zoran Antonijević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU OSNOVNOG ZAKONA O KORIŠĆENJU PUTNIČKIH AUTOMOBILA U DRUŠTVENOJ SVOJINI I O NAČINU RASPOLAGANJA DRUŠTVENIM SREDSTVIMA ZA KORIŠĆENJE PUTNIČKIH AUTOMOBILA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija
AS broj 109
15. april 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 15. aprila 1964. godine razmatrala je Predlog osnovnog zakona o korišćenju putničkih automobila u društvenoj svojini i o načinu raspolaganja društvenim sredstvima za korišćenje putničkih automobila koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila ovaj zakonski predlog Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonske obrade u njemu izvrše sledeće izmene:

1) U članu 3. stav 2., u četvrtom redu zarez se briše;

2) U članu 5. na kraju stava 2. dodaju se reči: »u saglasnosti sa saveznim sekretarom za unutrašnje poslove«;

3) U članu 6. u stavu 1. u četvrtom redu, umesto reči: »Saglasno načelima određenim ovim zakonom, najranije« stavljaju se reči: »u skladu sa odredbama ovog zakona, najdocije«.

4) Član 8. menja se i glasi:

»Predsednik Savezne skupštine, potpredsednik Republike i predsednik Saveznog izvršnog veća imaju na raspolaganju putnički automobil u društvenoj svojini i koriste ga radi vršenja službene dužnosti bez ograničenja«.

5) U članu 9. u prvom stavu, u četvrtom redu, posle reči: »veća« stavlja se zarez i dodaju reči: »saveznim državnim sekretarima, saveznim sekretarima i sekretaru Saveznog izvršnog veća«, a u osmom redu posle reči: »zamenicima« dodaje se reč: »saveznih«.

U drugom stavu ovog člana u petom redu posle reči: »osim« dodaju se reči: »saveznom javnom pravobraniocu«.

6) Član 10. menja mesto i postaje član 13.

Čl. 11, 12. i 13. postaju čl. 10, 11. i 12.

7) Naziv odeljka III menja se i glasi: »Prelazne i završne odredbe«.

8) U članu 16. u prvom redu umesto reči: »početka primenjivanja« stavlja se reči: »stupanja na snagu«.

9) U članu 17. reči: »a primenjivaće se od 1. maja 1964. godine« — brišu se.

Sa prednjim izmenama saglasio se poverenik Saveznog izvršnog veća.

Komisija je isto tako razmotrila predlog i Administrativne komisije Saveznog veća u pogledu izmene stava 2. u članu 3. predloga ovog zakona i na ovaj predlog nema nikakvih primedaba.

Za izvestioca Komisije je određen poslanik Dragutin Stanković.

Predsednik
Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borisav Stančić s. r., dr Mihailo Ilić s. r., dr Dan Đanković s. r., Gojko Garčević s. r., dr Zoran Antonijević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

D O P U N A O B R A Z L O Ž E N J A

PREDLOGA OSNOVNOG ZAKONA O KORIŠĆENJU PUTNIČKIH AUTOMOBILA U DRUŠTVENOJ SVOJINI I O NAČINU RASPOLAGANJA DRUŠTVENIM SREDSTVIMA ZA KORIŠĆENJE PUTNIČKIH AUTOMOBILA

S obzirom na izvesnu izmenu teksta predloga u toku njegovog konačnog oblikovanja i izmena u odgovarajućim odborima Saveznog veća i Zakonodavno-pravnoj komisiji, obrazloženje se dopunjava u sledećem:

1. Republike donose svoje zakone u skladu sa odredbama ovog zakona, i to najdocije u roku od dva meseca od dana stupanja na snagu ovog zakona. Ova izmena je data s obzirom na karakter zakona kao osnovnog. Tom izmenom ne menjaju se prava republika koja proističu iz Ustava i zakona, ali se u većoj meri prilagođava širina regulisanja sa odnosima utvrđenim u ovom zakonu.

2. U obrazloženju se briše prva rečenica na strani 2, koja počinje rečima: »Predlog zakona...«. Umesto toga, treba da stoji: »Administrativna komisija Saveznog veća Savezne skupštine, Savezno izvršno veće odnosno nadležni republički organ odlučivaće o postepenom smanjivanju paušalne naknade, ostvarujući time ideju da se paušalna naknada postepeno utapa u lične dohotke.«

3. Zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu SFRJ«. Tada će i da se primenjuju odredbe zakona sa predloženim izuzecima, i to do kraja 1964. godine. Na ovaj način čl. 16. i 17. pretrpeli su izvesne manje izmene. S tim u vezi, Administrativna komisija Saveznog veća Savezne skupštine i Savezno izvršno veće će biti u mogućnosti da donesu rešenja koja će omogućiti nesmetani prelazak na predloženi sistem.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU OSNOVNOG ZAKONA O KVALITETU I KONTROLI VEŠTAČKIH DUBRIVA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija
AS broj 106
15. april 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

B e o g r a d

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 14. aprila 1964. godine razmotrila je Predlog osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkih đubriva, koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona, Komisija predlaže Veću da se u pogledu zakonske obrade u predlogu izvrše sledeće izmene:

1) U članu 2. u trećem i četvrtom redu reč: »prema« briše se.

2) U članu 5. trećem redu stava 2. posle reči: »kalcijumova« stavlja se zarez.

3) Član 6. menja se i glasi:

»Veštačko đubrivo mora sadržati određeni minimalni procenat aktivne hranljive materije i ne sme sadržati količine štetnih sastojaka veće od dozvoljenih.

Veštačko đubrivo mora imati i druge osobine određene ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu njega.

4) U članu 7. u trećem redu reč: »stalnu« briše se.

5) U članu 8. stavu 4. briše se reč: »ovlašćene« a umesto reči: »odredi« stavlja se reč: »ovlasti«.

6) U članu 9. stav 2. u četvrtom redu ispred reči: »dozvoli« dodaje se reč: »izuzetno«.

7) U članu 10. stav 3. menja se i glasi:

»Veštačko đubrivo koje se stavlja u promet mora imati kvalitet označen u deklaraciji odnosno dozvoli za stavljanje u promet«.

8) Član 11. menja se i glasi:

»Uvoziti se može samo veštačko đubrivo koje ispunjava uslove propisane ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu njega.

Veštačko đubrivo koje se uvozi mora biti snabdeveno certifikatom ovlašćene ustanove zemlje izvoznice.

9) U članu 13. u stavu 1. tački 1. u četvrtom redu umesto reči: »pojedina« stavlja se reči: »pojedina, uz njegovu saglasnost«.

U tački 4. istog stava umesto reči: »neispravnost« stavlja se reč: »nedostatke«.

10) U članu 15. stavu 2. u drugom i trećem redu posle reči: »uprave« dodaje se reč: »nadležan«.

11) U članu 16. stavu 3. u trećem redu umesto reči: »po« stavlja se reč: »prema«.

12) U članu 17. stavu 5. umesto reči: »ili« stavlja se reč: »odnosno«.

13) U članu 20. u prvom redu posle reči: »uprave« dodaje se reč: »nadležan«.

14) U članu 21. na kraju stava 1. u zagradi, posle reči: »član 6.« dodaju se reči: »stav 1.«.

15) U članu 22. stavu 1. tačka 1. menja se i glasi: »1) ako stavi u promet veštačko đubrivo koje ne odgovara propisanim osobinama (član 6. stav 2);«.

Posle tačke 2. dodaje se nova tačka 3. koja glasi: »3) ako uveze veštačko đubrivo koje ne odgovara propisanim uslovima (član 11. stav 1), ako ta radnja nije privredni prestup iz člana 21. ovog zakona«.

16) U članu 25. na kraju posle reči u zagradi: »član 11.« dodaju se reči: »stav 2«.

17) Član 26. briše se.

18) U članu 27. dodaje se novi stav 4. koji glasi:

»Propisi iz st. 1, 2. i 3. ovog člana imaju se doneti u roku od tri meseca od dana stupanja na snagu ovog zakona«.

19) Član 29. briše se.

20) U članu 30. stavu 2. u poslednjem redu umesto cifre u zagradi: »13/47« stavlja se cifra: »84/47«.

Sa ovim izmenama se saglasio i predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije je određen Dragutin Stanković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Đorđije Peruničić s. r., Borislav Stanić s. r., Dragutin Stanković s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Morača s. r., dr Milan Brkić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

PRIVREDNO VEĆE

10. SEDNICA

OD 16. i 17. APRILA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Odsustva poslanika;
2. Utvrđivanje dnevnog reda;
3. Odgovori predstavnika Saveznog izvršnog veća na poslanička pitanja.

Dnevni red:

1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema;
2. Pretres Predloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;
3. Pretres Predloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;
4. Pretres Predloga odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije;
5. Pretres Predloga zakona o regulisanju sredstava društvenih investicionih fondova;
6. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica.
7. Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkog đubriva.

Govornici: inž. Đorđe Janković, savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov, Đorđe Strižak, sekretar Privrednog veća Milija Radovanović, Đorđe Savičević, zamenik saveznog sekretara za industriju Vinko Hafner, Simon Pešec, Ratko Svilar, Sulejman Suljagić, Velimir Potežica, podsekretar u Saveznom sekretarijatu za poljoprivredu i šumarstvo Milan Ivanović (2 puta), Zdravko Matulić, predstavnik Saveznog izvršnog veća Blagoje Bogavac, Franjo Valentić.

PREDESEDAVAO

PREDSEDNIK

OSMAN KARABEGOVIĆ

Početak u 9 č 35 min

Predsednik Osman Karabegović (izborna jedinica Banja Luka):

Otvaram desetu sjednicu Privrednog vijeća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum i da Vijeće može punovažno odlučivati.

Zapisnik devete sjednice Privrednog vijeća od 31. marta 1964. godine i zapisnik šeste zajedničke sjednice Saveznog vijeća i Privrednog vijeća od 31. marta 1964. godine dostavljeni su članovima Vijeća. Da li ima primjedaba na ove zapisnike? (Nema).

Pošto primjedaba nema, zapisnici će biti ovejreni.

Poslanici Zlatko Kralj i Vojin Morača obavijestili su Vijeće da su zbog bolesti ili radi službenog puta spriječeni da prisustvuju ovoj sjednici i molili su da im se odobri odsustvo. Da li se Vijeće slaže da se pomenutim poslanicima odobri odsustvo? (Slaže se).

Konstatujem da su odsustva odobrena.

Prijedlog dnevnog reda za ovu sjednicu je dostavljen članovima Vijeća pismeno. Ima li kakvih primjedaba ili prijedloga za dopunu dnevnog reda?

Ima reč Đorđe Janković.

Inž. Đorđe Janković (izborna jedinica Tuzla):

Predložio bih da se s dnevnog reda skine sedma tačka: Pretres Predloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vještačkog đubriva. Prvo, zbog toga što smatram da proizvođači pri izradi ovog zakona nisu konsultovani i što smatram da je pomalo nenormalno da se isključivo ova oblast reguliše osnovnim zakonom kad imamo i Zavod za standardizaciju i međusobne ugovorne odnose i da se na osnovi standarda i kvaliteta ugovaraju između potrošača i proizvođača.

I ranije smo stavljali primjedbu na stari zakon i čini mi se da ovo sada ne bi odgovaralo ovim odnosima između potrošača i proizvođača.

Paško Romac:

U principu ne bi trebalo zakonski predlog staviti na dnevni red sednice pre nego što se konsultuju privredne organizacije.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li se Vijeće slaže da skinemo s dnevnog reda ovu tačku? (Slaže se).

Prema tome, konstatujem da je sedma tačka: Pretres Prijedloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vještačkog đubriva, skinuta s dnevnog reda.

Objavljujem da je usvojen ovaj dnevni red:

1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema;

2. Pretres Prijedloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;

3. Pretres Prijedloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe;

4. Pretres Prijedloga odluke o dodjeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije;

5. Pretres Prijedloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova;

6. Pretres Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih željeznica.

Prije prelaska na dnevni red, obavještavam poslanike da je prva tačka dnevnog reda sjednice Privrednog vijeća u isto vrijeme i na dnevnom redu sjednice Saveznog vijeća. S obzirom na to što je materija prve tačke dnevnog reda u ravnopravnom delokrugu Saveznog vijeća i Privrednog vijeća, sporazumio sam se sa predsjednikom Saveznog vijeća da se pretres o ovoj tački dnevnog reda obavi na zajedničkoj sjednici Saveznog vijeća i Privrednog vijeća.

Prihvata li vijeće prijedlog da se pretres o ovoj tački dnevnog reda obavi na zajedničkoj sjednici Saveznog vijeća i Privrednog vijeća, a da se pretres o ostalim tačkama dnevnog reda obavi na posebnoj sjednici Privrednog vijeća u nastavku zajedničke sjednice? (Prihvata).

Objavljujem da je Vijeće prihvatilo prijedlog da se pretres o prvoj tački dnevnog reda obavi na zajedničkoj sjednici Saveznog vijeća i Privrednog vijeća.

Prije nego što prekinemo ovu sjednicu radi održavanja zajedničke sjednice sa Saveznim vijećem, molim da saslušate odgovore na postavljena poslanička pitanja.

Prvo, molim da saslušate saveznog sekretara za finansije koji će dati naknadna objašnjenja u vezi sa pitanjem poslanika Đorđa Strižaka, koje je postavio na devetoj sjednici Vijeća od 31. marta 1964. godine.

Ima riječ savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov.

Savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov:

Na pitanje poslanika Privrednog veća Savezne skupštine druga Đorđa Strižaka — koji je tražio da se obavesti i o načinu rešenja pokrivanja razlike u kamati u slučajevima kada banke po nižim stopama daju kredite za izvoz opreme i brodova i to na osnovi komercijalnih kredita — dao bih ovaj odgovor.

Savezni sekretarijat za finansije je već preduzeo korake da se donese odgovarajući propis kojim bi se omogućilo da i za istaknute slučaje kreditiranja po nižim stopama kamate banke dobijaju naknadu razlike u kamati. Ova naknada razlike davala bi se bankama za navedene kredite bez obzira na to da li je banka dala kredit iz svojih sredstava ili iz sredstava kredita dobijenih od druge banke. Ovakvo davanje naknade odnosiće se, kako na postojeće, tako i na kredite koji će se po osnovi ubuduće odobravati. Postupak za donošenje propisa po tome osnovu je u toku. Na taj način biće rešeno i pitanje naknade razlike u kamati za kredite koje banke daju za izvoz opreme i brodova na kredit po osnovi komercijalnih kredita, čime će se ti krediti u tom pogledu u potpunosti izjednačiti sa kreditiranjem koje se vrši na osnovu međudržavnih aranžmana.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li drug Đorđe Strižak želi razjašnjenje ili neko dopunsko objašnjenje?

Đorđe Strižak (izborna jedinica Kraljevo):

Zadovoljan sam odgovorom, jer je kompletniji od odgovora koji je prvi put bio dat.

Predsednik Osman Karabegović:

U vezi sa dopunskim pitanjem koje je na prošloj sjednici postavio poslanik Đorđe Savićević u vezi sa odgovorom koji je na to pitanje dao državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze drug Blagoje Bogavac u pogledu sprovođenja u život Odluke o finansiranju programa izgradnje trgovačke mornarice, želim da obavijestim Vijeće o ovome.

Prvo, u diskusiji o tome pitanju na prošloj sjednici Vijeća, to jest o dopunskom pitanju poslanika Đorđa Savićevića i odgovorima predstavnika Saveznog sekretarijata za saobraćaj i veze, obavijestio sam Savezno izvršno vijeće posebnim pismom i dostavio izvod iz stenografskih beležaka koji se odnosi na tu diskusiju. Kako sam obaviješten, organi Saveznog izvršnog vijeća uzeli su u razmatranje to pitanje.

Drugo, od Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu dobio sam u vezi s ovim pitanjem dopis koji će pročitati sekretar Vijeća.

Molim sekretara Vijeća da pročita dopis Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu o ovom pitanju.

Sekretar Milija Radovanović (čita):

Na sednici Privrednog veća od 31. marta o. g. poslanik Đorđe Savićević je postavio pitanje kako se realizuje Odluka Savezne skupštine o finansiranju programa izgradnje trgovačke mornarice i istakao da je poznato da je Jugobanka otkazala učešće u finansiranju flotnog programa.

Mada je predstavnik Saveznog sekretarijata za saobraćaj i veze, podsekretar drug Blagoje Bogavac, odgovorio — u pogledu učešća naše Banke u finansiranju toga programa — da naša Banka učestvuje sa iznosom od oko 15 milijardi dinara i da je zaklju-

čila ugovore o kreditu sa odgovarajućim brodskim preduzećima, želimo da Vas podrobnije informišemo o ulozi i delovanju banke u finansiranju izgradnje flote, kako bi se otklonila svaka sumnja da je Jugobanka ma kako otežala realizaciju odluke Savezne skupštine.

Jugobanka je prva, još krajem 1962. godine, ukazala na kritično stanje naše prekomorske flote i na odraz koji to stanje može da ima na platni bilans zemlje. Početkom prošle, 1963. godine, dostavila je Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze i Saveznom sekretarijatu za spoljnu trgovinu elaborat u kome je iznela probleme naše trgovačke mornarice i ukazala na hitnu potrebu njene obnove.

Na osnovu ovog bančinog materijala i jednog elaborata koji su nešto kasnije podneli brodska preduzeća, Savezni sekretarijat za saobraćaj i veze je svojim rešenjem br. 965 od 16. aprila 1963. godine obrazovao stručnu komisiju sa zadatkom da prouči materijale i da svoje mišljenje i predloge.

Na osnovu izveštaja i predloga ove komisije, Sekretarijat za saobraćaj i veze je 25. maja 1963. godine pod br. 1416 dostavio Odboru SIV-a za opšta privredna pitanja svoj predlog za prihvatanje delimičnog flotnog programa izgradnje trgovačke prekomorske flote. Odbor SIV-a za opšta privredna pitanja na svojoj sednici od 5. juna 1963. godine u načelu je usvojio predlog Sekretarijata za saobraćaj i veze, s tim da odluku u pogledu visine sredstava koja bi federacija trebala da obezbedi donese Odbor za društveni plan. Istovremeno je Odbor za privredu dao preporuku domaćim bankama da uzmu u razmatranje inostrane ponude u vezi sa kreditima za gradnju brodova.

Imajući u vidu iznete stavove i preporuke Odbora za opšta privredna pitanja, Upravni odbor Jugobanke na svojoj sednici od 12. jula 1963. godine usvojio je predlog bančinog aparata da se Jugobanka angažuje u finansiranju izgradnje određenog broja brodova iz prihvaćenog programa, s tim da se u finansiranju, u granicama mogućnosti, angažuju i republičke banke, sopstvena sredstva brodarskih preduzeća, kao i inostrani krediti za nabavke reprodukcionog materijala i brodske opreme iz uvoza. Visina bančinog angažmana limitirana je tada na 10 milijardi dinara, a trajanje kredita do pet godina. Napominjemo da Banka ne raspolaže sredstvima koja bi mogla plasirati duže od 5 godina.

Da bi se obezbedilo zaposlenje našoj brodogradnji, u uslovima kada su određeni kapaciteti bili ostali neangažovani, Banka je, imajući, s druge strane, u vidu hitnost potrebe za brodovima prekomorske flote, pristupila odmah realizaciji odluke svog Upravnog odbora. Tako su sukcesivno odobreni krediti za izgradnju ukupno 12 brodova kapaciteta nosivosti od ukupno 129.000 tona (odnosno 96.000 BRT), u vrednosti od 50,4 milijarde i angažovano u tu svrhu revolviranjem ukupno oko 18 milijardi bančnih kreditnih sredstava, oko 20 milijardi učešća investitora i oko 12,4 milijardi inostranog kredita.

Iz prednjeg proizilazi da ne samo da ne stoji tvrdnja da je Jugobanka otkazala učešće u finansiranju flotnog programa, već da je, naprotiv, povećala svoj udeo u rešavanju problema prekomorske trgovačke flote u odnosu na prvobitno namenjenu sumu za tu svrhu, kao i da s relativno malim angažovanjem sopstvenih kreditnih sredstava, shodnim korišćenjem inostranih kredita i učešća investitora, omogućava izgradnju znatne tonaže brodova. Pri tome, u primenjenoj konstrukciji finansiranja se ne angažuju nikakva centralna sredstva federacije, niti drugih jugoslovenskih banaka.

Po usvojenom programu delimične izgradnje trgovačke flote u periodu 1963. do 1967. godine trebalo bi da se izgradi 218.000 BRT brodova prekomorske plovidbe u vrednosti od 125 milijardi dinara. Jugobanka se angažovala u finansiranju izgradnje oko 96.000 BRT

brodova, što čini oko 44% ukupnog programa, pri čemu je angažovano svega oko 38 milijardi dinara domaćih sredstava (bančni kredit i sredstva investitora), što čini svega 30,4% predračunske vrednosti investicije od 125 milijardi.

Kreditni su odobreni isključivo za izgradnju tipova brodova iz programa koji je prihvatio Sekretarijat za saobraćaj i veze, odobreni su brodarskim preduzećima koja sopstvenim sredstvima učestvuju u investiciji sa oko 40% i koja obezbeđuju vraćanje kredita iz sopstvene amortizacije i ostatka čistog prihoda u rokovima od 5 godina, uz ostvarenje veoma povoljnog deviznog efekta.

Banka se i u ovom slučaju rukovodila isključivo zakonskim propisima i odlukama svog Upravnog odbora i odobrila kredite za one objekte i onim preduzećima koja su s najmanjim angažovanjem bančnih sredstava mogla da daju najbolje devizne efekte i najkraće rokove vraćanja. Druge kriterije Banka nije mogla da uzme u obzir. Banka je spremna da pod istim kriterijima, u okviru raspoloživih sredstava, i dalje odobrava kredite svim preduzećima.

Činjenica da su ovi krediti jednim delom odobreni još u prvoj polovini prošle godine, kada je i otpočela gradnja određenog broja brodova a da su svi odobreni pre nego što su druge banke otpočele da odobravaju kredite za realizaciju delimičnog programa izgradnje trgovačke flote, predstavlja, po našem mišljenju, prednost koja se ispoljava, kako u ranijem početkom eksploatacije izgrađenih brodova, tako i u pravovremenom angažovanju određenih kapaciteta brodogradnje, koji bi bez ovoga ostali nekorisćeni.

Nadamo se da će Vam ovo naše objašnjenje moći korisno da posluži radi pravilne ocene onoga što je Jugobanka uradila u pogledu finansiranja izgradnje brodova prekomorske flote.

Vama i vašim saradnicima smo uvek na raspoloženju za dalje ili detaljnije podatke i objašnjenja.

Predsednik Osman Karabegović:

Drugarice i drugovi poslanici, već sam rekao da sam obavijestio Savezno izvršno vijeće o ovom pitanju, a čuli ste sada i izjavu Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu. Iako poslanik Đorđe Savićević na prošloj sjednici nije predlagao otvaranje posebnog pretresa o ovom pitanju, pitam poslanika Đorđa Savićevića, poslije ovih objašnjenja, da li sada insistira na otvaranju posebnog pretresa o ovom pitanju?

Đorđe Savićević (izborna jedinica Titograd):

Prošlog puta nisam htio da tražim pretres, jer sam smatrao da će i ona diskusija koju smo ovdje vodili biti dovoljna da ljudi vide određene stvari koje su sasvim vidljive. Pošto odgovor ovako dat potvrđuje sve sumnje koje sam ranije ovde iznio u vezi sa poslovanjem Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu, to tražim i predlažem da se pokrene pretres o ovom pitanju u cjelini u vezi sa odlukom Savezne skupštine.

Predsednik Osman Karabegović:

Po Poslovniku, ako pitanje treba staviti na ponovni pretres na sjednici Vijeća o tome treba da dâ svoje mišljenja i predstavnik Saveznog izvršnog vijeća.

Podsekretar sekretarijata za saobraćaj i veze drug Bogavac Blagoje ne može sada da da

takvo mišljenje, pa možemo preći dalje na postupak prema Poslovniku.

Prema tome, po Poslovniku, treba sada da glasamo o ovom prijedlogu i prelazimo na glasanje. Ko je za to da se pitanje o kojem je bilo raspravljano — o izgradnji trgovačke flote — stavi na dnevni red, neka digne ruku — naravno, podrazumijeva se da ovo pitanje bude stavljeno na dnevni red jedne od narednih sjednica. (Većina diže ruku).

Branko Karanović:

Imam prijedlog u vezi s ovim pitanjem. Pošto mnogi od nas nisu obaviješteni o ovom problemu, predlažem da Vijeće spremi dokumentovani materijal koji će nam omogućiti aktivno učešće u razmatranju ovog problema.

Predsjednik Osman Karabegović:

Na posebnoj sjednici će poslanici biti obaviješteni o suštini problema i o sporu koji je iznio drug Đorđe Savićević. Tako će drugovi poslanici koji nisu bili na prošloj sjednici i nisu dovoljno obaviješteni biti obaviješteni u toku debate.

Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Dva poslanika dižu ruku).

Objavljujem da je Vijeće usvojilo da se o ovom pitanju otvori ponovni pretres na jednoj od narednih sjednica Vijeća.

Poslanik Simon Pešec je na sjednici Vijeća od 23. januara 1964. godine postavio ovo pitanje (čita):

»Da li postoji mogućnost da se u cilju ublažavanja posljedica usled redukcije električne energije ukine plaćanje kamata na poslovni fond u onim radnim organizacijama čija su postrojenja zbog oskudne energije obustavila rad?

Drugo, zašto nije došlo do pravovremenog uvoza električne energije i ako je taj uvoz predviđen u Društvenom planu za 1964. godinu, a te odredbe plana predstavljaju obavezu za elektroprivredu?».

Na ova pitanja dao je na sjednici od 27. februara 1964. godine usmeni odgovor zamenik saveznog sekretara za industriju drug Vinko Hafner. Poslanik Simon Pešec nije bio zadovoljan odgovorom zamenika saveznog sekretara za industriju druga Vinka Hafnera, te je na istoj sjednici zadržao pravo da povodom ovih odgovora naknadno postavi dopunska pitanja. U vezi s tim, od poslanika Simona Pešeca primio sam 13. marta o. g. dopise koje će pročitati sekretar Privrednog vijeća. Molim sekretara Vijeća Miliju Radovanovića da pročita ovaj naknadni prijedlog poslanika Simona Pešeca.

Sekretar Veća Milija Radovanović (čita):

»Na sednici Privrednog veća 23. januara o. g. predložio sam da se, u cilju ublažavanja nepovoljnih posljedica usled redukcije električne energije, ukine plaćanje kamata na poslovni fond u onim radnim organizacijama i za one objekte čija su postrojenja zbog redukcije obustavljala rad. Na taj moj predlog odgovorio mi je zamenik saveznog sekretara za industriju drug Vinko Hafner, koji je u svom odgo-

voru zauzeo stanovište da po važećim propisima oslobođenje od plaćanja kamata na poslovni fond nije moguće, te da istaknuto pitanje predstavlja dosta složen problem koji treba kompleksno i duže izučavati.

Takvim odgovorom druga Hafnera nisam se zadovoljno već na samoj sednici, te sam već onda predložio da ovo Veće formira komisiju u koju bi ušli i predstavnici pogođenih radnih organizacija, a koja bi trebala ispitati situaciju na terenu, te nakon toga zauzeti odgovarajući stav i na osnovu toga izraditi predlog za oslobođenje plaćanja kamata na poslovni fond u radnim organizacijama pogođenih redukcijom. Pri tom svom predlogu ostajem i nadalje, a pogotovo se ne mogu složiti sa stavom druga Vinka Hafnera u njegovom odgovoru na sednici od 23. januara o. g. Pre svega, valja naglasiti da ne stoji mišljenje druga Vinka Hafnera da po važećim propisima ne bi bilo moguće oslobođenje od plaćanja kamata na poslovni fond. Već član 2. Zakona o ustanovljenju kamata na fondove u privredi ovlašćuje Saveznu skupštinu da svojom odlukom odredi kamatne stope, a i oslobođenja od plaćanja kamata. U proteklom periodu, od donošenja toga zakona, pa do danas, Savezna skupština je opetovano izdala takve odluke. Zbog toga sam svoj predlog uputio na jedino nadležno mesto.

Insistirajući na formiranju komisije i hitnom rešavanju toga problema, međutim, ne polazim samo sa već izloženog stanovišta obeštećenja pogođenih privrednih organizacija, već i sa stanovišta pravednosti i u Ustavu izričito naglašenog načela ravnopravnih odnosa u privredi. Prilazeći rešavanju toga problema ne treba zanemarivati činjenicu da su redukcijama koje se sprovode kao administrativne mere u cilju zaštite ostale privrede pogođene baš one radne organizacije kojima se opet administrativnim merama ograničava slobodno raspolaganje vlastitim proizvodima. Tu mislim na nedavno donešenu Naredbu o obaveznoj isporuci elektrolitskog bakra, aluminija, olova, cinka, srebra, bizmuta i žive određenim kategorijama potrošača, kojom se, bar nekim radnim organizacijama, administrativnim distribuiranjem raspoređuje gotovo cela nakon redukcije preostala proizvodnja. To u izvesnim radnim organizacijama onemogućuje slobodno ekonomsko poslovanje.

Pošto jedan i drugi propis teško pogađaju privredne organizacije, te je, konačno, reč o problemu, koji, po mom mišljenju, niti nije toliko složen, pošto se posledice nastale obustavljanjem rada usled redukcije električne energije daju bez daljnog ustanoviti, dok, s druge strane, baš te posledice presudno utiču na rezultate poslovanja pogođenih radnih organizacija, to smatram da treba odmah pristupiti uklanjanju i ublažavanju tih nepovoljnih posljedica i u tom cilju formirati već pomenutu komisiju.

Na sednici ovog Veća od 23. I o. g. postavio sam drugo pitanje: Zašto nije došlo do pravovremenog uvoza električne energije, iako je taj uvoz predviđen u Društvenom planu za 1964. godinu i te odredbe plana predstavljaju za elektroprivredu zakonsku obavezu? Već onda sam, postavljajući to pitanje, naglasio štetne posledice koje su već usledile u izvesnim radnim organizacijama, pošto je u tim organizacijama došlo do redukcije električne energije, do čega, međutim, ne bi došlo da su odgovorni forumi i faktori u elektroprivredi blagovremeno preduzeli odgovarajuće korake, kako bi privredi obezbedili potrebne količine električne energije, a među koje korake spada — baš u vreme ovogodišnje neugodne hidrološke situacije, u prvom redu — uvoz.

Pri postavljenom pitanju ostajem i danas, želeći time pokrenuti pitanje — ko zapravo odgovara za štete koje nastaju sada već nekoliko godina uzastupce u našoj privredi, a pogotovo direktnim potrošačima elektroenergije zbog neuredne i neredovne opskrbe električnom energijom? Stim u vezi, nameće se pitanje — da li su propisi koji regulišu materiju opskrbe električnom energijom u skladu s našim privrednim sistemom?

Poslovanje elektroprivrede još se reguliše po Zakonu o elektroprivrednim organizacijama iz godine 1958. Taj Zakon je doživio od sada, doduše, više promena, koje međutim, nimalo nisu pozitivno uticale na odnos između elektroprivrede i potrošača, pogotovo direktnih. S novelom pomenutog Zakona iz 1963. godine i u elektroprivredi se prešlo na radničko samoupravljanje, pa je time prestala neposredna kontrola društva u toj grani privrede, koja se sastojala u tome što su u Upravnom odboru Zajednice jugoslovenske elektroprivrede bili i predstavnici Savezne industrijske komore, Centralnog veća Saveza sindikata, Stalne konferencije gradova, kao i izvestan broj lica koje je u Upravni odbor imenovalo Savezno izvršno veće.

Nakon pomenute novele, i u elektroprivredi je došlo do samostalnosti i ostalih preimućstava koje donosi radničko samoupravljanje, a u toj grani privrede i njenim organizacijama, pogotovo u Zajednici jugoslovenske elektroprivrede, ostala su neokrnjena sva ona isključiva prava koja su joj bila dana citiranim Zakonom iz 1958. godine, kada je još bilo predviđeno društveno upravljanje. Tu mislim, pre svega, na isključivo pravo uvoza električne energije, kao i na prava u vezi sa distribucijom električne energije.

Prema izloženom, nameće se zaključak da je elektroprivreda u sadašnjoj situaciji u povlašćenom položaju prema svim ostalim granama privrede.

Opisano stanje nikako ne pogoduje rešavanju tekućih problema u vezi sa obezbeđivanjem električnom energijom svih potrošača, jer ih dovodi u neravnotežan položaj prema dobavljačima elektroenergije, što, između ostalog, protivureči ustavnom načelu ravnopravnosti radnih organizacija.

Takav položaj elektroprivrede se ogleda i u nedovoljno donošenim propisima Saveznog sekretarijata za industriju — Pravilnik o opštim uslovima za isporuku električne energije i Naredba o opštim uslovima za isporuku električne energije i Naredba o opštem redu prvenstva za isporuku električne energije — koji su doneti na predlog Zajednice jugoslovenske elektroprivrede, a pri izradi tih predloga nisu imali mogućnosti da učestvuju i zainteresovani potrošači. Oba pomenuta propisa ponovo stavljaju potrošače elektroenergije u neravnotežan položaj, pa im čak i oduzimaju mogućnost obeštećenja u slučajevima kada je došlo do redukcije, bez obzira na to čijom krivicom dolazi do tih negativnih pojava. Tu mislim, pre svega, na gotovo neograničena ovlašćenja dispečera data mu pomenutim pravilnikom.

Smatram da u vremenu kada treba po odredbi člana 8. Ustavnog zakona o provedbi Ustava raditi na saglašavanju postojećih propisa sa Ustavom ne bi trebalo donositi nove propise koji su u suprotnosti već iznetim ustavnim načelom o ravnopravnosti radnih organizacija.

Izneti razlozi rukovode me da insistiram da se u vezi sa neblagovremenim uvozom električne energije preduzmu odgovarajući koraci.

Predsednik Osman Karabegović:

Molim zamenika saveznog sekretara za industriju druga Vinka Hafnera, da najprije odgovori na dopunsko pitanje poslanika Simona Pešeca.

Zamenik saveznog sekretara za industriju Vinko Hafner:

Drugovi i drugarice poslanici, drug poslanik Simon Pešec je sa svoja dva pitanja pokrenuo, u stvari, ceo kompleks odnosa u elektroprivredi i njenog ekonomskog položaja. Zato se bojim da ću teško moći sažetijim odgovorom na ta dva pitanja odgovoriti na celu problematiku koja je u najužoj vezi s tim. Molim da onda Veće i sam

drug poslanik odluče kako će u ovom slučaju dalje postupati.

Na prvo pitanje druga poslanika koje se odnosi na moje izneto stanovište da nije moguće prema sadašnjim propisima oslobađanje određenih organizacija od plaćanja kamata na poslovni fond zbog redukcije električne energije. Možda je tu samo nerazumevanje dikcije. Savezna skupština nesumnjivo može u svakom slučaju pojedine vrste ili grupe organizacija da oslobodi od plaćanja kamata ili snižavanja kamata, što je u nekoliko slučajeva već i uradila.

U ovom slučaju je posredi drugojačiji postupak. Dosada je Skupština svojim odlukama oslobađala i snižavala kamatu na poslovni fond za celu grupu organizacija, za cele oblasti, koje su zbog određenog ekonomskog položaja i zbog drugih uslova trebale da imaju takvo oslobodjenje. Ali, dosada se, osim povodom zemljotresa u Skoplju, nije desio nijedan slučaj da bi, zbog prirodnih nepogoda ili nekih drugih, Savezna skupština oslobađala plaćanja kamata određenu grupu organizacije. U tom smislu se može i moj odgovor razumeti. Zasada i dalje smatramo da nema osnove, ne bih rekao formalno i pravne, nego da nema praktične osnove da se to u toj situaciji učini. U stvari, reč je o tome ko je odgovoran za štete koje nastaju ograničavanjem električne energije i kakav je karakter te štete. Zasada se ograničavam samo na konstataciju da je upotreba administrativnog organizovanja električne energije, po svojoj suštini, samo administrativni postupak regulisanja više sile, jedne prirodne nepogode, a koja u ovako lošim rezervama ili lošim uslovima privređivanja elektroprivrede trajno proizvodi određeni deficit električne energije kod nas, a osobito u teškim sušnim godinama. Mislim da se ovogodišnja zimska suša može potpuno smatrati i prema svim podacima kao zaista abnormalna prirodna nepogoda, iz koje proističu takozvani postupci više sile primenjeni u tom slučaju konkretno u razradi opšteg reda prvenstva ograničavanja električne energije.

Bio bih suviše dug ako bih ulazio u te probleme. Samo bih rekao ako bismo išli ovako kako je postavljen zahtev poslanika Simona Pešeca za odštetu u ovom slučaju, onda bismo morali tražiti niz slučajeva gde bi trebalo i druge privredne organizacije i druge grupacije, recimo, poljoprivrednu i druge, obeštetiti u slučaju prirodnih nepogoda samo da onda ne bi bila sprovedena određena ograničenja administrativno kao u ovom slučaju. Samo je u tome razlika. Inače, vi znate da je problem odštete po svojoj suštini komplikovaniji nego što to drug poslanik izjavljuje u svom pitanju, odnosno obrazloženju.

Ako je reč o specijalnim potrošačima, onda se bar kod njih može, donekle, solidno izmeriti obim štete. A kako je i kod njih reč o posred-

nim štetama, a naročito u ostaloj industriji, onda je utvrđivanje štete koja je prouzrokovana ograničenjem električne energije zaista vrlo komplikovano. Da vam napomenem samo jedan podatak. Prema jednoj analizi Jugoslovenske investicione banke, odnosno njenog Instituta za ekonomiku investicija, ispad jednog KW električne energije prouzrokuje u proizvodnji štete u vrlo širokom dijapazonu, od 20 dinara gubitka na naiconalnom dohotku, pa sve do 800 dinara i više samo gubitak jednog KW, u zavisnosti od toga kakav je odnos upotrebe električne energije i vrste upotrebe prema celokupnom angažovanom radu odnosno poslovnim sredstvima.

Zato bi u slučaju specijalnih potrošača utvrđivanje te štete ipak bilo dosta komplikovano. Tu je posebno reč i o remontima. Nije rečeno da jedna privredna organizacija mora zbog električne energije da posluje baš celu godinu. Naročito je to pitanje takozvane velepotrošnje, koja radi po vrlo niskim i jeftinim cenama električne energije, a visoko opterećuje kad vozi u bandu, u špicevima u sezonama i danima. Zato bi utvrđivanje takve štete moralo povući za sobom i red vožnje tih specijalnih potrošača, red utvrđivanja odnosa te energije upotrebljene u specijalnoj potrošnji do drugih vidova potrošnje.

Da ne komplikujem stvari, jer vreme zaista ne dozvoljava da šire uđemo u tu problematiku, nego samo uveravam druga poslanika i ovaj Dom da naš Sekretarijat za industriju već na preporuku Izvršnog veća ozbiljno radi na prikupljanju ovih podataka, na određivanju metoda merenja tih šteta i dosad su prikupljeni podaci delimično iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a iz drugih republika još nema, a to radimo i dalje i mogli bismo u jedno određeno kasnije vreme ovaj Dom ili poslanika da detaljnije obavestimo u tome pitanju.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Simon Pešec traži još neka razjašnjenja ili ostaje pri svom prijedlogu? Poznato je da je drug Simon Pešec predložio obrazovanje posebne komisije povodom ovog pitanja koja bi to posebno ispitala.

Simon Pešec (izborna jedinica Ptuj):

Mislim da imam pravo i zamolio bih ovo Veće da formira jednu komisiju i da ona to prati. Isto tako da komisija vidi da li imam pravo ili ne da postavim taj zahtev.

Predsednik Osman Karabegović:

Pošto je drug Simon Pešec ostao pri svom prijedlogu da se formira posebna komisija i da ispita ovaj slučaj koji se tiče prvog pitanja, predložio bih ovakvo rješenje. Pošto imamo Odbor za tekuća pitanja, da taj Odbor u zajednici sa nadležnim saveznim organima razmotri ovo pitanje i o tome obavijesti Vijeće na jednoj od narednih sjednica. Smatram da je to mnogosituacija, odnosno ovakav položaj proizvodnih

bolje nego da formiramo posebnu komisiju i da Odbor za tekuća pitanja, a u saradnji sa drugovima iz Sekretarijata za industriju, te stvari pobliže izvidi i da nas na jednoj od narednih sjednica izvjesti. Da li se slažete s takvim rješenjem? (Slažemo se).

Molio bih druga Vinka Hafnera da odgovori i na drugo pitanje.

Vinko Hafner:

Drugo pitanje je u najužoj vezi s prvim. I molio bih druga predsjednika i Veće da u načelu prihvate da i to pitanje uđe u kompleksno razmatranje odnosa elektroprivreda — potrošač električne energije u vezi s pitanjima koja su pomenuta i u prvom odgovoru.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li se Vijeće slaže sa prijedlogom da Odbor i Sekretarijat izvjesti Vijeće o oba ova pitanja? (Slaže se).

Pošto više nema pitanja na koja bi na ovoj sjednici trebalo dati odgovore, pitam članove Vijeća da li ko ima da uputi kakvo pitanje Saveznom izvršnom vijeću, državnim sekretarima ili drugim saveznim funkcionerima koji rukovode saveznim organima uprave? (Ratko Svilar: Molim za riječ).

Ima riječ poslanik Ratko Svilar.

Ratko Svilar (izborna jedinica Slavonski Brod):

Poznato je da je Brod i okolinu zadesio prilično jak zemljotres. Pošto do danas savezne institucije nisu ničim reagovala — ili bar nama nije poznato, a isto tako iz štampe se može vidjeti, bar mi koji smo preživjeli, da se ne prikazuje pravo stanje niti u štampi, niti na radiju i televiziji, a oni koji su juče posjetili Brod i okolinu uvjerali su se da informisanje nije adekvatno — a s obzirom na to što je šteta strahovito velika, komune Slavonski Brod i Đakovo neće moći da saniraju brzo privredu i izrade stanove i riješe druga pitanja koja su u vezi sa prelaženjem na normalno poslovanje, na normalan život — želim postaviti pitanje da li će savezni organi poduzeti neke mjere i kakove, jer do sada je, u stvari, učinila koliko je mogla komuna, a i republika je nešto pomagala sa 200 miliona dinara i ništa više. Bar za sada ništa drugo nije učinjeno.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li još neko od poslanika ima kakvo pitanje? (Sulejman Suljagić: Molim za riječ).

Ima riječ Sulejman Suljagić.

Sulejman Suljagić (izborna jedinica Brčko):

Ja bih pitao zašto se forsira uvoz azbesta i azbestnih proizvoda pod povoljnijim uslovima nego što se omogućava izvoz, kad znamo da je od proizvodnje ovih proizvoda za ova prva tri mjeseca realizovano svega oko 20%. Ovakva

organizacija, stvorio je masu problema koje one same ne mogu riješiti. S obzirom na to što je posredi jedan kurs koji traje već duže vremena, htio bih da me neko o tome informiše na narednoj sjednici.

Predsjednik Osman Karabegović:

Ima riječ Velimir Potežica.

Velimir Potežica (izborna jedinica Prijedor):

Ja sam oktobra diskutovao o problemu kreditiranja drumskih privrednih vozila. Tom prilikom sam iznio i kakve posljedice ta nerješena pitanja imaju za našu privredu i naročito za proizvođače. Petnaestog novembra savezni sekretar za industriju odgovorio je pred ovim Domom da je Savezno izvršno vijeće upoznato s ovim problemom i da nastoji da pomogne i da nađe neka rješenja da se ovaj problem riješi. Međutim, danas je šesnaesti april i do danas nikakva rješenja nisu nađena. Tražim da se to pitanje ponovo pokrene i da se jednom nađu ta rješenja. Želio bih da kažem da su ta sredstva koja su nepokrivena — što iz 1963. godine, što, s obzirom na intenzivnu proizvodnju u ovoj godini — sad prešla preko 15 milijardi dinara, da su proizvođači dovedeni u krajnje tešku situaciju i postoji ozbiljna opasnost da 10.000 radnika ove grupacije neće moći dalje da radi, pogotovu kad se uzme još to što smo pokrivali ta sredstva bankarskim sredstvima, kratkoročnim kreditima, a sada treba to da vratimo. Recimo, do danas je rok, prema tome, padaju u blokadu, dolaze zatezne kamate, tužbe itd. Prema tome, to je više neizdrživo, ako ne želimo da izazovemo jedan politički problem. Ponavljam, to pitanje treba razmatrati i na neki način riješiti.

Predsjednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi postaviti neko pitanje? (Niko se ne javlja).

Drugovima poslanicima: Ratku Svilaru, Sulejmanu Suljagiću i Velimiru Potežici daće se odgovori na narednoj sjednici Vijeća.

Prekidam sjednicu i molim poslanike da posle kraće pauze pređu u veliku salu radi održavanja zajedničke sjednice sa Saveznim vijećem.

(Sednica je prekinuta u 10 č 30 min).

*Nastavak sednice 17. aprila 1964. godine
19 č 30 min.*

Predsjednik Osman Karabegović:

Drugarice i drugovi, prilikom utvrđivanja dnevnog reda na jučerašnjoj sjednici, Vijeće je odlučilo da se pretres Prijedloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vještačkih đubriva skine s dnevnog reda. Ovaj zaključak Vijeće je donijelo na prijedlog poslanika Đorđa Jankovića, koji je obavijestio Vijeće da prilikom izrade predloženog zakona nisu

konsultovani proizvođači. Vijeće je ovaj prijedlog prihvatilo, a nije saslušalo izjavu predstavnika Saveznog izvršnog vijeća, na šta je inače obavezno po članu 11. Odluke o privremenom poslovnom redu Privrednog vijeća Savezne skupštine. Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća nije mogao da bude saslušan što u vrijeme utvrđivanja dnevnog reda sjednice nije bio prisutan. Pošto mi se predstavnik Saveznog izvršnog vijeća, u vezi s ovim, naknadno obratio i molio da u smislu odredaba Poslovnika bude saslušan, molim Vijeće da prije prelaska na dnevni red sasluša predstavnika Saveznog izvršnog vijeća i potom odluči da li će ostati pri svojoj odluci da se ova tačka skine s dnevnog reda ili pak da se o predloženom zakonu raspravlja na ovoj sjednici Vijeća.

Molim da saslušate predstavnika Saveznog izvršnog vijeća, državnog podsekretara u Saveznom sekretarijatu za poljoprivredu i šumarstvo druga Miluna Ivanovića.

Ima riječ drug Milun Ivanović.

Podsekretar u Saveznom sekretarijatu za poljoprivredu i šumarstvo Milun Ivanović:

Drugovi i drugarice poslanici, izvinjavam se za odsustvo sa sjednice na kojoj je utvrđivan dnevni red, jer smo bili obavješteni da će prvo početi zajednička sednica Saveznog veća i Privrednog veća, a da će potom biti posebne sednice.

U vezi sa donošenjem zakona o ovoj materiji i u vezi sa diskusijom o mogućnosti regulisanja na drugi način — standardom, želeo bih da obavestim Veće da se standardom i drugim propisima, pravilnicima i slično, ne mogu stvarati obaveze radnih organizacija u pogledu registracije povraćaja regresa i naknade štete, već se ova materija može jedino zakonom regulisati. Zatim, zabrana stavljanja u promet, odnosno ograničavanje prometa, može se, takođe prema odredbama Ustava, samo zakonski regulisati i odrediti. To je radi toga da ne bi nastale štete u proizvodnji zbog velikog sadržaja škodljivih materija i štetnih materija i, uz to, molim da se ima u vidu da mnoge zemlje imaju regulisanu ovu materiju zakonom.

Propisivanje sankcija radi sprečavanja šteta takođe se ne može drukčije rešiti već samo zakonom. I najзад, postoji uredba sa zakonskom snagom koju treba uskladiti sa Ustavom i to smo pokušali Predlogom osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vještačkog đubriva.

Nadalje, želeo bih da informišem Veće da je — pored redovnog postupka za slanje na mišljenje i stavljanje primedaba republičkim organima, saveznim organima, Saveznoj privrednoj komori i ostalima, ovaj zakon slat organizacijama na uvid i mišljenje i primedbe i da je u tome konsultovano 40 organizacija, proizvodnih organizacija vještačkih đubriva, organizacija koje se bave prometom vještačkih đubriva.

briva, instituta i zavoda i organizacija potrošača, to jest poljoprivrednih dobara. Citiraću samo jednu, to je azotara »Boris Kidrič« iz Lukavca, koja kaže: »U potpunosti se slažemo sa potrebom donošenja novih propisa o uslovima stavljanja veštačkog đubriva u promet i kontroli kvaliteta, jer smo kao proizvođači naišli na teškoće u primeni dosadašnjih propisa«.

Prema tome, smatramo da je bio dovoljan izbor organizacija koje su konsultovane i s obzirom na to mislim da smo i u tom pogledu udovoljili.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li Vijeće smatra da se pretres o Prijedlogu osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta veštačkog đubriva treba obaviti na ovoj sjednici ili Vijeće ostaje pri svojoj odluci da se pretres ovog zakonskog prijedloga skine s dnevnog reda?

Ko je za to da se ovaj zakonski prijedlog raspravlja na ovoj sjednici, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće usvojilo prijedlog da se pretres ovog zakona obavi na ovoj sjednici.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Pretres Prijedloga zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovību pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovībe. Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća je dostavljen Prijedlog ovog zakona sa obrazloženjem i izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog veća).

Predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom je drug Luka Dančević.

Otvaram opšti pretres o ovom zakonskom prijedlogu, zajedno sa izvještajem i prijedlogom Zakonodavno-pravne komisije.

Da li se ko javlja za riječ? (Niko se ne javlja).

Prelazimo na pretres teksta predloženog zakona. Da li se ko javlja za riječ? (*Zdravko Matulić*: Molim za riječ).

Ima riječ poslanik Zdravko Matulić.

Zdravko Matulić (izborna jedinica Zadar):

Drugovi i drugarice, mišljenja sam da bi u članu 2. gdje se govori o pomorskim brodovima, odnosno o plovilima unutrašnje plovībe i sposobnosti za plovību, trebalo reći nešto više i dodati: »i opremljenost uređaja za higijensko-tehničku zaštitu posade«. Ovo treba dodati s obzirom na to što u cijelom materijalu koji je ovdje podnesen nije ništa konkretno rečeno o higijensko-tehničkoj zaštiti. S obzirom na gradnju novih brodova i na rekonstrukciju starih, a i na život pomoraca, koji mi je prilično

dobro poznat, smatram da bi u članu 2. stav 1. trebalo na kraju još dodati: »i opremljenost uređaja za higijensko-tehničku zaštitu«.

Predsednik Osman Karabegović:

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da da svoje mišljenje o ovom prijedlogu.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća Blagoje Bogavac:

Drugovi i drugarice poslanici, bilo je reći o tome da li bi se u ovoj zakonskoj materiji moglo razmatrati i o higijensko-tehničkoj zaštiti. Međutim, ovo je zakon koji isključivo tretira bezbednost plovībe, gde su sasvim drugi elementi konstrukcije itd. nego što je to u pogledu higijensko-tehničke zaštite. Ovaj zakonski tekst bi bio opterećen ako bi i ta pitanja uključivao. To treba rešiti posebnim propisima zbog toga što higijensko-tehnička zaštita (a to su dimenzije kabina, sanitarni uređaji) sa osnovnim pitanjem bezbednosti plovībe — da li će takvo plovilo imati konstruktivna svojstva sigurne plovībe, nepotopljivosti itd. — nema ništa zajedničko. To je više pitanje standarda. Zbog toga smatramo, a i u obrazloženju samog zakona je rečeno da ta pitanja treba rešavati posebnim propisima.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Zdravko Matulić prihvata prijedlog predstavnika Saveznog izvršnog vijeća?

Zdravko Matulić:

Ostajem pri svom prijedlogu, s obzirom na to što smatram da ovo mora ući u zakon, jer uslovi života i rada ljudi zavise od toga. Međutim, Vijeće se ne mora složiti s mojim prijedlogom.

Predsednik Osman Karabegović:

Mi možemo da glasamo o amandmanu poslanika Zdravka Matulića. Međutim, Savezno vijeće je usvojilo zakonski prijedlog bez ovog amandmana.

Ima riječ Frane Valentić.

Frane Valentić (izborna jedinica Rijeka):

Dopustite mi da samo nešto objasnim u pogledu ovog zakonskog prijedloga koji imamo pred sobom i u vezi za prijedlogom koji je drug poslanik postavio.

Naime, u plovībi brodova, moramo razlikovati dvije stvari. S jedne strane, to je pitanje sigurnosti broda i mogućnosti plovībe pod sigurnim uslovima, a, s druge strane, pitanje smještaja članova posade na brodu. To su dva sasvim različita pojma, i ako o tome danas raspravljamo, onda bismo samo produžili proces donošenja ovakvog zakona, ušli bismo u materiju koja nije danas na dnevnom redu.

Naime, u pogledu ovog zakonskog prijedloga, riječ je o tome da se zakonom utvrde izvjesne mjere koje osiguravaju sigurnu plo-

vidbu broda, članova posade, a i robe koja se prevozi, kako na moru, tako i u unutrašnjosti, i da ona sigurno stigne na određeno mjesto. Higijensko-tehnička zaštita je pitanje o kojem se vodi računa pri samoj gradnji broda, naime, određuje se prostornost kabina, da li će unutra biti jedan član posade ili dva, da li će biti na pramcu ili na krmi, da li će posada biti u sredini ili gore. Prema tome, smatram da ovo pitanje koje je drug poslanik postavio je sasvim drugo pitanje i nije u vezi s ovim, jer, s jedne strane, imamo sigurnost plovidbe, a s druge strane, higijensko-tehničku zaštitu, odnosno standard života svakog člana posade na dotičnom brodu. Zato prihvatam ovaj zakonski prijedlog i saglasan sam sa objašnjenjem koje je dao predstavnik Saveznog izvršnog vijeća.

Predsjednik Osman Karabegović:

Molim da naš predstavnik Odbora za saobraćaj iznese mišljenje o ovom prijedlogu poslanika.

**Predstavnik Odbora za saobraćaj Đorđe Sa-
vičević:**

Što se tiče pitanja druga Zdravka Matulića u vezi sa obezbeđenjem higijensko-tehničkih uslova, ako je riječ o konstruktivnom dijelu broda, to je u članu 2. tačka 1. sasvim obezbeđeno. A, ako je riječ o pravilima higijensko-tehničke zaštite, to je stvar pravilnika o higijensko-tehničkoj zaštiti, a nije stvar ovog zakona. Inače, ako bismo tu materiju unijeli ovdje, onda bismo morali i sve stvari i sve paragrafe koji su u vezi sa higijensko-tehničkom zaštitom ovdje upisati. Smatram da bismo trebali da ostanemo pri ovakvoj formulaciji, jer smo u Odboru o toj stvari diskutovali.

Predsjednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Zdravko Matulić i poslije ovih objašnjenja ostaje pri svom amandmanu da se u članu 2. doda — i opremljenost uređajima higijensko-tehničke zaštite?

Zdravko Matulić:

S obzirom da bi to ličilo na tvrdoglavost, odustajemo. Ali, smatram da bi trebalo ta stvar da stoji i da se bar u jednom članu zakona spomene i higijensko-tehnička zaštita.

Predsjednik Osman Karabegović:

Ostoje još da glasamo o amandmanu.

Stavljam amandman na glasanje. Ko je za unošenje u član 2. teksta »i opremljenosti uređaja higijensko-tehničke zaštite«, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Da li još neko želi riječ o tekstu prijedloga zakona? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko više ne javlja za riječ, stavljam zakonski prijedlog na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Osim predlagača niko ne diže ruku). Ima li ko *protiv*? (Većina diže ruku). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Prijedlog zakona o utvrđivanju sposobnosti za plovidbu pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe, zajedno sa izvještajem i prijedlogom Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Pretres Prijedloga zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe. Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća je dostavljen prijedlog ovog zakona sa obrazloženjem i izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine. (Videti u prilogima 11. sednica Saveznog veća).

Otvaram opšti pretres o ovom zakonskom prijedlogu?

Da li ko želi riječ? (Niko se ne javlja).

Otvaram pretres o tekstu prijedloga zakona. Da li se ko javlja za riječ? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za riječ, prelazimo na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržao od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Prijedlog zakona o ispravama i knjigama pomorskih brodova i plovila unutrašnje plovidbe, zajedno sa prijedlogom Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda. Pretres Prijedloga odluke o dodjeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije. Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća je dostavljen prijedlog odluke sa obrazloženjem i izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine. (Videti u prilogima 11. sednica Saveznog veća).

Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća je Vlado Juričić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za industriju, a poverenik inž. Čedomir Jenić, viši savetnik.

Otvaram opšti pretres o zakonskom prijedlogu sa izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Da li se ko javlja za riječ? (Niko se ne javlja).

Da li ko traži riječ o pretresu teksta odluke? (Niko se ne javlja).

Stavljam odluku na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Da li je ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Prijedlog odluke o dodjeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije, zajedno sa prijedlogom Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda: Pretres prijedloga zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova.

Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća je dostavljen prijedlog ovog zakona sa

obrazloženjem i izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog vijeća). Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća je Vladimir Cerić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za finansije, a poverenik je dr Branko Stepanović, viši savetnik.

Otvaram opšti pretres o ovom zakonskom prijedlogu. Ko želi riječ? (Niko se ne javlja).

Prelazimo na pretres teksta prijedloga zakona. Da li se ko javlja za riječ? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za riječ, stavljam prijedlog zakona na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Prijedlog zakona o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem sredstava društvenih investicionih fondova.

Prelazimo na šestu tačku dnevnog reda: Pretres Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih željeznica.

Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća je dostavljen prijedlog ovog zakona sa obrazloženjem i izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog veća). Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća o ovom zakonskom prijedlogu je Blagoje Bogavac, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze, a povjerenik Spasoje Atanacković, državni savetnik u istom Sekretarijatu.

Otvaram opšti pretres o ovom zakonskom prijedlogu. Da li ko želi riječ? (Niko se ne javlja).

Da li ko traži riječ o tekstu prijedloga zakona? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za riječ, stavljam prijedlog zakona na glasanje. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih željeznica, zajedno sa prijedlogom Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Prelazimo na sedmu tačku dnevnog reda: Pretres Prijedloga osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vještačkog đubriva.

Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća je dostavljen prijedlog ovog zakona sa obrazloženjem i izveštajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog veća). Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća o ovom zakonskom prijedlogu je Milun Ivanović, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za po-

ljoprivredu i šumarstvo, a povjerenik Sava Čučković, viši savetnik.

Otvaram opšti pretres o ovom zakonskom prijedlogu.

Ima riječ poslanik inž. Dorđe Janković.

Inž. Dorđe Janković:

Drugarice i drugovi poslanici, kada sam juče pri utvrđivanju dnevnog reda predložio da se ova tačka skine, učinio sam to sa dva razloga.

Prije svega, što smatram da ova pitanja ne treba regulisati zakonom, pošto u našoj današnjoj praksi postoji mnogo drugih mogućnosti kojima se, u pogledu kvaliteta robe koja je u prometu, regulišu ovakvi odnosi i smatram da ovakve stvari treba da se regulišu na način kako je to uobičajeno i za druge robe i da nema nikakvog razloga da se ova roba jedino reguliše jednim osnovnim zakonom.

U obrazloženju ovoga zakonskog prijedloga se ističe da je ovo usklađivanje određenih propisa sa Ustavom. Tačno je da je i 1947. godine postojala jedna uredba kojoj je svakako bila znatno lošija i nejasnija, s obzirom na vrijeme kada je ona donesena. Iako je isključivo zbog toga što bi se uredba nečim morala zamijeniti i popraviti i da se zamjenjuje zakonom, nisam nekako uvjeren da je to u ovom slučaju bilo neophodno potrebno. I kada sam ponovo gledao obaveze koje imaju savezni organi u pogledu usklađivanja određenih propisa sa Ustavom, onda nisam našao, kada je riječ o ovoj stvari, da član 161, stav 1, tačka 2. o tome govori. Međutim, mislim da se neke od uredbi koje su zastarjele — koje više nisu u skladu sa cijelim našim razvojem, sa svim promjenama koje su se, recimo, od 1947. godine do usvajanja novog Ustava izvršile ne moraju zamijeniti zakonom, jer se više to ne bi moglo regulisati uredbom, već će vjerovatno neke uredbi i prestati da važe, upravo pretaće potreba da one postoje. S obzirom na to, rekao bih uopšte o nekim stvarima koje su se regulisale u ovom novom zakonu i koje nekako prilično mnogo, po mom mišljenju, odudaraju od diskusija i od postavki koje su istaknute i u toku jučerašnjeg dana i u toku današnjeg dana pri raspravljanju ovih stvari iz oblasti sistema.

Mislim da je ovakvo postavljanje stvari u pogledu kontrole kvaliteta, po mom mišljenju, prosto nepovjerenje, kako u proizvođače, a još više nepovjerenje u potrošače. Danas u našoj zemlji i u pogledu svih drugih roba se vrši kontrola kvalitetnog prijema i imamo i kvalifikovane institucije i druge organizacije kontrole koje u ime i jedne i druge organizacije — i proizvođača i potrošača — vrše kontrolu kvaliteta. Uopšte nije riječ o tome da je interes proizvođača da se kvalitet kontroliše. Danas to uopšte ne dolazi u obzir, jer nema nikakvog razloga da se, recimo, lošim kvalitetom postižu

određeni efekti. Smatram da to može — u krajnjoj liniji da bude samo privremenog karaktera, to jest, ako bi neko htio da podvaljuje. Međutim, mislim da je ovo prosto i izraz nepovjerenja prema proizvođačima i izraz nepovjerenja i, eventualno, sumnja u sposobnost potrošača da vrši jednu određenu kontrolu. Sasvim je jasno rečeno o đubrivu koje se uvozi. Pokušalo se da se nekako i jedno i drugo spoji. Recimo, proizvođač đubriva garantuje i odgovara za kvalitet sve dotle dok se đubrivo ne potroši. Ne bih htio da vas zamaram o tome kako se uzimaju ti uzorci i kako bi to trebalo kod drugih roba raditi i kako bi to trebalo ovdje raditi. Međutim, ono što je danas rekao drug podsekretar da može neko da pomiješa pijesak sa đubrivom, onda postoji još više vjerovatnoće — ako tako gledamo na stvari — da ga može pomiješati tamo prilikom potrošnje, i tražiti poslije predviđenu komisiju, a to može biti i poslije tri-četiri mjeseca pošto je đubre otpremljeno.

Što se tiče problema koji se ovdje pojavio i koji može da stoji, a što je možda najviše rukovodilo Sekretarijat za poljoprivredu da predloži da se ovo pitanje reguliše zakonom, jeste to što je đubrivo regresirano i ako se, recimo, fosforno đubrivo ne proizvodi sa onom količinom fosfora koja je propisana ili azotno sa onom količinom azota kao hranljive materije, onda svakako ne treba da se naplati regres za kamen ili za one druge sastojke koji nisu hranljivi. Svakako ne treba da se naplati regres — i to je sasvim opravdano — ali da li bi zbog toga trebalo pisati jedan zakon. Ne bih rekao da bi trebalo, tim prije što se nadamo da će poslije ovih propisa — o kojima smo diskutovali danas i juče — vjerovatno prestati da se to pitanje tako tretira i da se rješava regresom.

S druge strane, u tekstu ima izvjesnih anomalija kada je riječ o onome kad inspekcija ustanovi manji procenat azota ili fosfora šta se podrazumijeva pod količinama na koje treba da se primijeni komisijski obračun. Na primjer, kaže se da se pod jednom partijom podrazumijeva cjelokupna količina koja je iz iste sirovine proizvedena. Pošto azotara »Pančevo« proizvodi cijele godine iz iste sirovine, i istog zemnog gasa, prema tome, ako jedan uzorak u decembru pokaže da je kvalitet odstupao — može to biti svega 2 kilograma — onda znači da se na 360.000 tona to može primijeniti. Mislim da to i u pogledu primjene nije u redu, a, opet bilo bi loše kada bi ta kontrola išla unazad. Sasvim jasno, proizvođači to kontrolišu, prate i ta pitanja treba rješavati, sem standardom, i direktnim ugovorima između proizvođača i potrošača. Nisam namjerno govorio da je organizacija u kojoj i ja radim konsultovana i da se nije saglasila sa ovakvim zakonom, ali je izrazila pozitivno mišljenje o promjenama prema Uredbi iz 1947. godine — čiji je jedan isječak

drug podsekretar Milun Ivanović pročitao — stvarno je ta Uredba iz 1947. godine bila nemogućna i sigurno je znatno lošija od ovog prijedloga zakona, jer su sigurno mnoge stvari promijenjene za proteklih 16 godina i nije nikakvo čudo što ona više nije odgovarala, ali to ne znači da sada treba ovu stvar zakonom regulisati. Međutim, izvjesne druge organizacije, u čije sam ime kao predsjednik Upravnog odbora Udruženje proizvođača đubriva, govorio, nisu bile konsultovane i nisu se s tim saglasile. Toliko bih rekao. Međutim s obzirom na to što se insistira da se ipak ovo rješava zakonom, meni se čini da to ne bi trebalo da imamo u današnjim uslovima i da je to i dosadašnja naša praksa pokazala. Po mom mišljenju, uloga i poljoprivredne inspekcije i tržišne inspekcije i svih inspekcija je da stvarno, u smislu postojećih propisa i dogovora i ugovora, vode računa da se to realizuje. U krajnjoj liniji, nije to više distribucija đubriva iz 1947. godine i prosto ne vidim razloga zašto ovo treba na ovaj način regulisati.

Predsjednik Osman Karabegović:

Ima riječ predstavnik Saveznog izvršnog vijeća drug Milun Ivanović.

Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća Milun Ivanović:

Drugarice i drugovi poslanici, već sam u prvom delu — prilikom diskusije o tome da li da se ovaj zakonski predlog stavi na dnevni red ili ne — neke probleme izneo.

Nije reč ovde o nepoverenju prema proizvođačima i da se zbog toga nepoverenja prema proizvođačima treba doneti ovaj zakon, već je reč o jednoj materiji koja ima vrlo širok krug kretanja. Vrlo malo prodaju proizvođači neposrednim potrošačima, već, najvećim delom, na žalost, još ta roba ide preko posrednika i može biti loše lagerovana i izgubiti na kvalitetu, a isto tako i pri najboljoj nameri, ukoliko unutrašnja kontrola nije dovoljna, može se desiti da lako za jedan poen manje bude hranljive materije, s obzirom na to da je to samo jedna petina korisne materije, onda je to u troškovima proizvodnje i te kako visoko za korisnika. I težište u propisima smo upravo dali na unutrašnjoj kontroli, i upravo na kontroli pri izlasku iz fabrike, a isto tako smo obavezali i ostale koji se u procesu prometa ovim bave da o tome vode računa da su pod kontrolom i da će doći pod udar zakona. Prema tome, s jedne strane, problem je regressa, koji ovde ide do 50% od prodajne cene fabrike, a, s druge strane, problem je zaštite širokog kruga potrošača u pogledu kvaliteta da li će oni dobiti onu materiju za koju, u stvari, plaćaju.

S treće strane, problem je sadržaja štetnih materija i te kontrole u deficitarnoj proizvodnji veštačkih đubriva, a kakva je kod nas, vrlo

često moramo i neodložan superfosfat da izvlačimo napolje i da ga bacamo.

Prema tome, pitanje kontrole, kad se i to u kojem stepenu može da čini da ne bi došlo, na primer, do toga da sumporna kiselina napravi velike štete proizvođačima. Sve su to problemi koji se zaista treba i moraju da reše zakonom radi obeštećenja interesenata.

Neka mi bude dopušteno da informišem ovaj forum da smo imali takav slučaj da je jedna mešaonica u Lapovu, koja je kupovala ispravno đubrivo od proizvođača, mešala i dodavala mleven pesak. Prema tome, svega toga ima, i sa svim je razumljivo što se nastojalo, ne zbog nepoverenja prema proizvođačima, nego i zbog onoga što i u tehnološkom procesu može nastupiti — što u unutrašnjoj kontroli kvaliteta u samom preduzeću može nastupiti — da se to zakonom reguliše. Mislim da nije slučajno što se i u drugim zemljama ovo zakonski rešava, a ne standardom. Tačno je i mi smatramo da se mnoge te stvari mogu i treba rešiti standardima, ali ovde standardi mogu i da zakuju

stvari, jer kvalitet mešavine treba da bude u skladu s naučnim otkrićima i s novom tehnikom, pa, prema tome, deklarisan kvalitet od fabrike i stalna borba fabrike za unapređenje kvaliteta koji će delovati na unapređenje proizvodnje treba da bude obgarancija za proizvođače da su oni zaista dobili ono što su ugovorom tražili.

Predsednik Osman Karabegović:

Prelazimo na pretres teksta zakonskog prijedloga. Ko želi riječ? (Niko se ne javlja).

Stavljam na glasanje zakonski prijedlog. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ko je *protiv*? (Jedan poslanik diže ruku). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće usvojilo s jednim glasom protiv Prijedlog osnovnog zakona o kvalitetu i kontroli kvaliteta vještačkih đubriva, zajedno sa prijedlogom Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Pošto je ovim dnevni red iscpen, zaključujem sjednicu.

(Sjednica je zaključena u 20 č 10 min).

SAVEZNO VEĆE I PRIVREDNO VEĆE

S A D R Ž A J

7. ZAJEDNIČKA SEDNICA

OD 16. I 17. APRILA 1964. GODINE

Dnevni red:

Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema.

Govornici: Sergej Kraigher (2 puta), Dušan Bogdanov, Đorđe Janković, Radmila Stojanović, Ante Vidović, Đorđe Strizak, Veljko Križnik, Pavle Branković, Jakov Blažević, savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov, Hajro Kapetanović, Dušan Gligorićević, Dragutin Bošković, Voja Leković, Đurica Jojkić, sekretar Sekretarijata za opšte privredne poslove Hakija Pozderac, Branko Mirković, Rajka Zečević, inž. Branko Žeželj, sekretar Sekretarijata za spoljnu trgovinu Nikola Džuverović, Prvoslav Raković, Imer Pulja, Stanko Tomić, Franjo Matijašić, Lajoš Đetvai, Dušan Reljić, Geza Tikvicki, Huso Sušić, generalni direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje Nikola Minčev, Esad Horozić, Ivan Šenk, predsjednik Saveznog veća Mijalko Todorović i Duško Ristić.

PREDSEDAVALI:

MIJALKO TODOROVIĆ, predsjednik
Saveznog veća

i

OSMAN KARABEGOVIĆ, predsjednik
Privrednog veća

Početak u 10 č 35 min

Predsedavajući Mijalko Todorović (izborna jedinica Arandelovac):

Otvaram Sedmu zajedničku sednicu Saveznog i Privrednog veća Savezne skupštine. Prema sporazumu sa predsjednikom Savezne skupštine, ovoj zajedničkoj sednici predsjedavaće naizmenično predsjednik Saveznog veća i predsjednik Privrednog veća.

Na posebnim sednicama Saveznog veća i Privrednog veća za ovu zajedničku sednicu je utvrđen ovaj dnevni red:

1. Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema.

Za ovu tačku dnevnog reda poslanicima oba veća je dostavljen 28. marta odgovarajući materijal koji je pripremio Odbor Saveznog veća za društveno-ekonomske odnose i privredni sistem. Pored toga, poslanicima je jutros podeljen Nacrt rezolucije o osnovnim smernicama za dalji razvoj našeg privrednog sistema, koji je pripremila grupa članova odbora Saveznog veća i Privrednog veća koji su prethodno pretresli ovu problematiku.

Predlažem da se sprovede opšta diskusija o osnovnim problemima daljeg razvoja našeg privrednog sistema i o prednacrtu predložene rezolucije. Pošto je nacrt rezolucije podeljen saveznim poslanicima tek jutros, to predlažemo, ako bude krupnijih primedaba na sam tekst

rezolucije, da je ne izglasavamo na ovoj sednici nego da odložimo donošenje same rezolucije za nekoliko dana, a u međuvremenu da formiramo komisiju koja bi na osnovu diskusije i takvih kritičkih primedaba na sam naslov izradila konačni predlog teksta rezolucije. Međutim, ako bi diskusija pokazala da to nije potrebno onda bismo ovu rezoluciju izglasali još u toku ovoga rada.

Da li se veća slažu s ovim predlozima, s ovom tačkom dnevnog reda i ovakvim načinom rada? (Slažu se).

Prelazimo na pretres o utvrđenoj tački dnevnog reda.

Uvodno izlaganje u vezi s ovom tačkom dnevnog reda daće predsjednik Odbora aSaveznog veća za društveno-ekonomske odnose i privredni sistem drug Sergej Kraigher.

Sergej Kraigher (izborna jedinica Celje I):

Drugovi i drugarice, mnoga pitanja privrednog sistema i njegovog razvoja bila su već diskutovana na sednicama veća Savezne skupštine prilikom pretresanja konkretnih problema stavljenih na dnevni red, a naročito u vezi sa pretresom Društvenog plana za 1964. godinu i u vezi sa razmatranjem tekućih privrednih kretanja u početku ove godine na prošloj zajedničkoj sednici oba veća. Ipak, za opšti pretres »Osnovnih problema daljeg razvoja privrednog

sistema« u Saveznom veću i Privrednom veću, pre pretresa pojedinačnih problema, govore prvenstveno ova dva razloga.

Prvo, problematika društveno-ekonomskih odnosa, kako se danas postavlja u pojedinim oblastima našeg društvenog i privrednog života ima svoje korene u nekim zajedničkim karakteristikama postojećeg privrednog sistema i u datoj politici raspodele nacionalnog dohotka, odnosno raspoloživih sredstava, pa se zato pokazuje potreba za kompleksnijim i principijelnijim pretresom tih pojava i zauzimanjem odgovarajućih stavova, prvenstveno sa stanovišta daljeg razvoja privrednog sistema i društvenog samoupravljanja, odnosno sprovođenja u život načela i odredaba našeg Ustava.

I drugo, čitav privredni sistem predstavlja jednu organsku celinu. Svaka oblast društvenog i privrednog života, kao njen organski sastavni deo, uključuje se — prema svojim specifičnostima i konkretnim materijalnim i društvenim uslovima u kojima se razvija — u proces društvene reprodukcije, preko tržišta i drugih instrumenata raspodele — u celokupni društveni i privredni razvitak i na svoj specifičan način doprinosi reprodukciji datih društveno-ekonomskih odnosa i proširivanju njihove materijalne osnove. Zbog toga se i problematika rešavanja pojedinačnih problema može rešavati samo sagledavanjem celokupne problematike, kako materijalnih, tako i društvenih odnosa, i uslova u kojima se pristupa rešavanju pojedinačnih problema.

Pored toga, u saveznim sekretarijatima i u Saveznom zavodu za privredno planiranje, od početka rada ovog saziva Skupštine, organizovan je obiman rad u pogledu izučavanja problema daljeg razvika privrednog sistema, kako je prikazano u predloženom materijalu. Prvi elaborati, kao rezultat tog rada, sa predlozima konkretnih rešenja, već su razmatrani u odborima Skupštine, a neki su u završnoj fazi rada. Isto tako su se Savezna privredna komora i Savez sindikata Jugoslavije intenzivno bavili problemima privrednog sistema.

Sve to je, u velikoj meri, poslužilo kao osnova rada skupštinskim odborima od oktobra meseca pa dalje i doprinelo da su se bolje sagledala osnovna pitanja privrednog sistema i u velikoj meri ujednačila gledišta, kako u pogledu otvorenih problema u delovanju i razvoju privrednog sistema, tako i u pogledu polaznih osnova i pristupa njihovom rešavanju. A to znači da su se stvorili i da postoje potrebni uslovi da se osnovni problemi daljeg razvoja privrednog sistema postave na dnevni red u nadležnim većima Savezne skupštine da bi se o tome pitanju mogli zauzeti stavovi.

Svrha današnje sednice oba veća je da na osnovu predloženog materijala »O osnovnim problemima daljeg razvoja privrednog sistema«, nakon razmatranja tih problema u odbo-

rima, na bazi obimnog rada saveznih sekretarijata i Saveznog zavoda za privredno planiranje i u uskoj saradnji s njima utvrde one osnovne elemente u našem privrednom sistemu u celini i u pojedinim oblastima koje je naš privredni i društveni razvitak već prevazišao i koji protivureče načelima i odredbama Ustava; dalje, da se izmenjaju mišljenja, ujednače gledišta i donesu zaključci o pristupu i polaznim osnovama za rešavanje osnovnih problema sistema; da se sagledaju konkretni uslovi u kojima se pristupa izmenama u sistemu, i materijalni odnosi u privredi i društvu koje izmene u sistemu treba da promene; da se razmotri način njihovog sprovođenja u život i, konačno, da se na tim osnovama donesu zaključci o daljem radu svih tela Skupštine i organa uprave na konkretnim predlozima i rešenjima otvorenih pitanja u svakoj oblasti privrednog sistema.

Prema tome, veća Skupštine na sadašnjem zasedanju neće moći rešavati i doneti zaključke o konkretnim predlozima i rešenjima pojedinih problema privrednog sistema. To će biti zadatak naših veća na narednim zasedanjima, kad će se staviti na dnevni red i za rešavanje i odlučivanje problem po problem, sa predlozima konkretnih rešenja.

Postavlja se pitanje koji su elementi u sadašnjem privrednom sistemu koje treba ukloniti kao prevaziđene dosadašnjim privrednim i društvenim razvitkom i koje se izmene predlažu kao konkretizacija i sprovođenje ustavnih odredaba i načela i kao prilagođavanje privrednog sistema daljem razvoju društvenog samoupravljanja i proizvodnih snaga.

U svom uvodnom izlaganju ne želim ulaziti u pojedinosti, ni u pogledu ocena pojedinih karakteristika sadašnjeg sistema, kao ni u pogledu predloženih izmena. Smatram da su ti problemi i ocene dovoljno prikazani u predloženom materijalu, da mogu da posluže kao baza za diskusiju, a predlozi i stavovi o kojima se očekuje da će se izjasniti oba veća sadržani su u predloženom prednacrtu rezolucije. Bez sumnje će i diskusija sa svoje strane i o jednom i o drugom ukazati na nove aspekte i probleme, a neke probleme više ili konkretnije osvetliti ili istaknuti. Zato želim u odgovoru na gore postavljena pitanja ukazati samo na neke, po mom mišljenju, najznačajnije zaključke koji se mogu načiniti na bazi predloženog materijala, prednacrtu rezolucije i dosadašnjih diskusija u odborima veća Savezne skupštine.

Sva dosadašnja traženja su bila usmerena na iznalaženje takvih rešenja u daljem razvoju privrednog sistema koja će najpovoljnije uticati na brži porast produktivnosti rada i, s tim u vezi, na brži porast životnog standarda u našoj zemlji i dovode do jednog osnovnog zaključka — da u raspodeli nacionalnog dohotka treba promeniti odnose u korist ličnih dohoda i društvenih rezervi, kao i u korist rad-

nih organizacija kao neposrednih nosilaca privrednog i društvenog razvitka i da treba stvoriti uslove za mnogo šire delovanje kreditnog sistema. I na drugoj strani da treba pristupiti promenama, u prvom redu, onih elemenata u privrednom sistemu koji utiču da se u procesu proširene reprodukcije stalno povraća učešće akumulacije u raspodeli, a to, drugim rečima, znači da se proširuju uslovi za ekstenzivan razvoj naše privrede i povećavanje potreba za intervencijom federacije u tekućim privrednim kretanjima i pojačava neposredni uticaj upravo-političkih organa društveno-političkih zajednica.

Da bi se u raspodeli sredstava promenili odnosi u tom pravcu, kako to traže i smernice Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije za VIII kongres, i da bi se ti odnosi u daljem privrednom i društvenom razvoju učvršćivali, potrebno je, pre svega, kako se vidi iz dosadašnjih razmatranja i predloženih materijala, izvršiti odgovarajuće promene, pre svega, u sistemu proširene reprodukcije, spoljnotrgovinskog sistema i deviznog režima, u oblasti finansiranja društveno-političkih zajednica i društvenih službi i u sistemu cena, te tim promenama prilagoditi i instrumente i mehanizam raspodele, kao i sistem i metode društvenog samoupravljanja i društvene intervencije, a posebno sistem i metode planiranja. Na taj način i tim sredstvima treba proširivati uslove za što potpuniji interes radnih organizacija za maksimalnu ekonomiju u svim elementima troškova poslovanja i za stvarno samostalno raspolaganje ostvarenim dohotkom prema svojim specifičnim uslovima i interesima a na bazi samostalnih odluka, bilo za povećanje proizvodnje i spoljnotrgovinskog poslovanja, bilo za lične dohotke ili za potrebe društvenog standarda.

U oblasti proširene reprodukcije, u predloženim izmenama polazi se od principa da su sredstva namenjena za proširenje materijalne osnove rada zajednička sredstva društvene reprodukcije, sa kojima radne organizacije mogu raspolagati u skladu s društvenim planovima i na bazi uslova jedinstvenog kreditnog sistema. Pri tome se predlaže da se u daljem razvoju privrednog sistema i svim odgovarajućim merama u društvenim planovima, u tekućoj politici raspodele sredstava i intervencijama u privrednim kretanjima obezbeđuje uloga radnih organizacija kao osnovnih nosilaca proširene reprodukcije, samostalnih u donošenju konkretnih investicionih odluka.

Za ostvarenje takve uloge radnih organizacija u proširenoj reprodukciji potrebno je, pre svega, preduzimati odgovarajuće promene u odnosima cena roba i usluga, što se pokazuje kao opšti problem u razvoju sistema proširene reprodukcije, a posebno još u onim privrednim grupacijama i društvenim delatnostima u kojima sadašnji odnosi i nivo cena ne omogućavaju

njihovu reprodukciju i razvitak u skladu s društvenim potrebama iako postižu odgovarajuću produktivnost rada i postoje mogućnosti za plasman njihovih proizvoda na domaćem odnosno inostranim tržištima.

Kao dalji neophodan uslov za obezbeđenje takve uloge radnih organizacija u proširenoj reprodukciji predviđa se, dalje nakon ukidanja Opšteg investicionog fonda, i ukidanje ostalih društvenih investicionih fondova u njihovoj sadašnjoj funkciji i obliku. To već samo po sebi sadrži i ukidanje doprinosa za investicione fondove svih društveno-političkih zajednica, a što, na drugoj strani znači odgovarajuće povećavanje odnosno samostalnije raspolaganje sa tim sredstvima od strane privrednih organizacija.

U oblasti spoljnotrgovinskog sistema i deviznog režima se postavlja kao osnovni zadatak pristupanje neophodnim merama koje vode osamostaljivanju privrednih organizacija u njihovoj spoljnotrgovinskoj aktivnosti i razvoju ekonomskih odnosa sa inostranstvom, koje će načiniti nepotrebnim ulazanje administracije u konkretne poslovne kombinacije, a njenu intervenciju svesti na najneophodniju meru, koju traže obezbeđenje osnovnih proporcija društvenog plana, današnji međunarodni ekonomski odnosi i ostvarenje međunarodnih obaveza.

Problemi plasmana proizvoda i usluga na inostranim tržištima, kao i problemi racionalnog i blagovremenog snabdevanja reproduktivnim materijalom, opremom i potrošnom robom, treba da se na taj način rešavaju, po pravilu, pre svega, privrednom aktivnošću samih privrednih organizacija i banaka na bazi njihove materijalne zainteresovanosti i odgovornosti.

Takva promena u društveno-ekonomskim odnosima na području spoljnotrgovinskog poslovanja i u položaju i ulozi radnih organizacija pretpostavlja stvaranje uslova za usklađivanje domaćih i inostranih cena, uz smanjenu intervenciju federacije i na način koji će podsticati izvoz povećanjem konkurentne sposobnosti putem usavršavanja proizvodnje i produktivnosti rada, a, u isto vreme, obezbediti racionalan uvoz koji će takođe sa svoje strane uticati na razvoj visokoproduktivne i za konkurenciju sposobne domaće proizvodnje. I tu se postavlja kao uslov preduzimanje mera za usklađivanje odnosa domaćih cena, kao i vođenje takve politike raspodele od organa samoupravljanja u raspolaganju sredstvima iz ostvarenog dohotka da ostaju mogućnosti radnim organizacijama za prilagođavanje promenama na domaćem i inostranim tržištima. I dalje, usavršavanjem bankarskog sistema na tim osnovama potrebno je učvrstiti i proširiti uslove da se problemi u spoljnotrgovinskom poslovanju i razvoj ekonomskih odnosa sa inostranstvom — čije rešavanje prelazi mogućnosti i neposredni interes jednog preduzeća — reša-

vaju u poslovnim odnosima između banaka i privrednih organizacija, odnosno njihovih udruženja.

U oblasti sistema finansiranja društveno-političkih zajednica i društvenih službi polazi se od toga da treba u daljem razvoju privrednog sistema prvenstveno obezbediti stalne izvore prihoda društveno-političkim zajednicama i društvenim službama, u skladu s društvenim potrebama i u zavisnosti od porasta društvenih sredstava i na tim osnovama precizirati odnose ustanova i drugih radnih organizacija, društvenih službi i društveno-političkih zajednica. Tu treba voditi računa o uslovima i specifičnostima rada i poslovanja svake ustanove odnosno radne organizacije u neprivrednim delatnostima i tome prilagođavati sistem formiranja dohotka, bilo na osnovi samofinansiranja njihovih tekućih rashoda i potreba njihovog razvoja, bilo daljim oslanjanjem, delimično ili u celini, na budžete društveno-političkih zajednica odnosno na odgovarajuće fondove. I dalje, na tim osnovama radnim ljudima u radnim organizacijama neprivrednih delatnosti obezbediti samostalnost u raspolaganju sredstvima, kako u pogledu formiranja ličnih dohodaka i nagrađivanja prema radu, tako i u pogledu pokrivanja tekućih rashoda odnosno proširivanja njihove delatnosti. Za tu svrhu treba obezbediti kao glavne izvore prihode na osnovu ličnih dohodaka, njihovim direktnim oporezivanjem, ili uvođenjem posrednih poreza na potrošnju i slično. Na taj način, formiranje sredstava i finansiranje raznih delatnosti iz područja opšte potrošnje i društvenog standarda radnih ljudi treba da bude u što većoj meri zavisno od formiranja njihovih ličnih dohodaka, to jest od rezultata njihovog rada i od produktivnosti rada. To treba, u isto vreme, da olakša svakom radnom čoveku sagledavanje uticaja izdvajanja tih sredstava iz dohotka na njegov neto lični dohodak i na fondove za investicije u privredi, odnosno za zajedničku potrošnju.

Na tim osnovama treba dalje razvijati uključivanje sredstava fondova za finansiranje društvenih službi kao i rezervnih fondova društveno-političkih zajednica, u kreditni mehanizam.

I u toj oblasti je potrebno ukazati na neophodnost pronalaženja odgovarajućih formi i metoda za obezbeđivanje dopunskih sredstava onim područjima koja zbog privredne nerazvijenosti ne mogu da obezbede minimum sredstava potrebnih za obavljanje svojih funkcija i zadataka u oblasti društvene potrošnje i redovan rad i razvoj društvenih službi.

Pri daljem razvoju sistema cena polazi se od činjenice da se cene formiraju na tržištu na bazi ponude i tražnje i da leži u samoj prirodi robne proizvodnje da svaki robni proizvođač pokušava da cenom ostvari što veći dohodak. Zato je težište problema u ostvarivanju određene politike cena u stvaranju takvih us-

lova u privredi i na tržištu koji će obezbediti ostvarivanje zacrtane politike cena kroz akciju samih radnih organizacija i na bazi njihovih interesa i u njihovim međusobnim odnosima.

Da bi se to postiglo potrebno je daljim usavršavanjem sistema i metoda planiranja i analize privrednih kretanja osposobiti da se u predviđanjima, kao i u analizi stvarnih privrednih kretanja, unapred sagledaju pravci i tendencije u razvoju međusobnih odnosa osnovnih kategorija proizvodnje i potrošnje, kao i njihov mogući uticaj na kretanje cena.

Dalje, u sistemu raspodele dohotka potrebno je obezbediti takvu stabilnost instrumenata koji utiču na formiranje nivoa i strukture kupovne snage da se mogu predviđati kretanja kupovne snage i njene strukture od strane i planskih i drugih proizvodnih organa i da se, u isto vreme, pruža privrednim organizacijama potrebna sigurnost u pogledu sredstava sa kojima mogu računati u planiranju proizvodnje i pri zasnivanju poslovnih odnosa na duži rok.

Dalje, da se usavršavanjem bankarskog i kreditnog sistema, na bazi jedinstvenih kriterija za korišćenje kreditnih sredstava postigne dovoljno snažan i elastičan mehanizam kojim će se moći uticati na usklađivanje proizvodnje i potrošnje, odnosno platežno sposobne tražnje.

I dalje, potrebno je osigurati sistematsko stvaranje rezervi u radnim organizacijama društveno-političkih zajednica a posebno rezervi federacije i takvu organizaciju njihovog korišćenja da postanu efikasno sredstvo za razvoj proizvodnje i intervencije na tržištu.

Kao preduslov svih mera za sređivanje odnosa na tržištu, u sadašnjoj situaciji se postavlja usklađivanje odnosa cena i uklanjanje onih disproporcija u cenama o kojima je bilo reči u vezi s razvojem sistema proširene reprodukcije i spolnotrgovinskog sistema i u onim privrednim granama i grupacijama koje pri postojećim cenama ne mogu obavljati normalno svoju delatnost iako ostvaruju odgovarajuću produktivnost rada i, inače, imaju obezbeđen plasman svojih proizvoda.

Naravno, usklađivanje odnosa cena je stalan problem i stalna akcija tekuće privredne politike i društvenih planova. Vrlo brz razvoj unosi uvek nove elemente koji utiču na kretanje cena i na strukturu cena, koja će zbog toga tražiti preduzimanje stalnih mera radi prilagođavanja cena novim uslovima, kako bi se dalo podstreka pozitivnim kretanjima u privrednom razvoju, a, u isto vreme, obezbedili predviđeni odnosi u raspodeli. Da bi se obezbedilo formiranje odnosa cena na tržištu na bazi zakonitosti koje proizlaze iz kretanja proizvodnje i potrošnje i njihove strukture i koje se odražavaju u tržišnim cenama treba, s jedne strane ukinuti sadašnji sistem plafoniranih i »zamrznutih« cena, koji sa svoje strane unosi

nove deformacije u odnose cena, a, s druge strane, treba obezbediti takvu društvenu kontrolu cena koja će omogućiti da same privredne organizacije formiraju cene na osnovi tržišnih uslova, a da društvena zajednica izvrši svoj uticaj u onim proizvodima i u onim slučajevima kada smatra da je to nepohodno radi obezbeđenja u društvenim planovima postavljenih odnosa raspodele i radi sprečavanja zloupotrebljavanja monopolističkog položaja pojedinih organizacija. To znači da se u predlozima za dalji razvoj privrednog sistema polazi, u pogledu društvene kontrole cena, od stanovišta da treba postojeći sistem evidencije i društvene kontrole cena na osnovi prethodnih obaveštenja zadržati i dalje usavršavati, pre svega, izradom objektivnih merila i kriterija za društvenu intervenciju, kao i određivanjem uslova za povećanje cena koji će privrednim organizacijama služiti kao orijentacija u kretanjima cena i u odnosima cena.

Kao poseban problem, u vezi sa daljim razvojem našeg privrednog sistema, postavlja se pronalaženje odgovarajućih rešenja kojima će se finansiranje privrednog razvoja nerazvijenih područja, kao i finansiranje društvenih službi na tim područjima, uključiti što neposrednije u funkcionisanje celog našeg privrednog sistema, izbegavanjem neposredne distribucije na osnovi neobjektiviziranih kriterija. Zato rad na daljem razvoju procesa sistema proširene reprodukcije traži rešavanje problema koji su vezani za osnivanje fonda za finansiranje privrednog razvoja nerazvijenih područja, za obezbeđenje stalnih izvora prihoda tog fonda, kao i za pronalaženje onakvih kriterijuma koji će obezbediti racionalnu upotrebu sredstava i koji će korišćenje sredstava vezati za rezultate privređivanja samih nerazvijenih područja. Isto tako se, u tome smislu, kao što je bilo već rečeno, traže rešenja za finansiranje društvenih službi u nedovoljno razvijenim područjima.

Napred predložene mere predstavljaju, u stvari, nastavak razvoja našeg privrednog sistema u prethodnom periodu, a naročito u poslednje tri godine, posle uvođenja sistema raspodele dohotka, odgovarajućih promena u bankarskom i kreditnom sistemu, promena u spoljnotrgovinskom i deviznom režimu i drugih mera vezanih za deviznu reformu 1961. godine. Ipak, te mere — kad budu sprovedene u život — predstavljaju kraj određene etape u razvoju našeg privrednog sistema. Karakteristično za sve promene u sistemu, a naročito u poslednje tri godine, bilo je dalje jačanje materijalne baze društvenog samoupravljanja i sve veće osamostaljivanje svih radnih organizacija i društveno-političkih zajednica u izvršivanju njihovih funkcija. To pokazuje i stalan porast sredstava kojima su raspolagale radne organizacije i društveno-političke zajednice u posle-

dnjim godinama, uz stalno smanjivanje učešća federacije u raspolaganju sredstvima društvene reprodukcije, pri čemu treba spomenuti negativnu tendenciju opadanja učešća radnih organizacija u tim sredstvima. Dalje se odražava jačanje društvenog samoupravljanja u usavršavanju sistema raspodele dohotka u privrednim organizacijama, u jačanju neposrednih poslovnih odnosa između banaka i privrednih organizacija u proširenoj reprodukciji i spoljnotrgovinskom poslovanju, u daljem razvoju bankarskog i kreditnog sistema, u uvođenju mnogo elastičnijeg sistema evidencije i društvene kontrole cena na osnovi prethodnih obaveštenja, u razvoju društvenog samoupravljanja u radnim organizacijama društvenih službi i neprivrednih delatnosti i u njihovom osamostaljivanju u raspolaganju dohotkom. Ali, pri svemu tome se zadržavala i dalje jako izražena uloga državnih organa i drugih vanprivrednih činilaca.

Iz predloženog materijala se vidi da su visoki rashodi za intervencije federacije u privredi onaj činilac koji traži svake godine povlačenje znatnih — i to svake godine sve većih — sredstava iz privrede i njihovu raspodelu i ponovno vraćanje privredi na osnovi odluka odgovarajućih organa federacije. U 1963. godini na taj način se povlačilo iz privrede i u raznim vidovima opet vraćalo privredi preko 300 milijardi, a za 1964. godinu se predviđa preko 360 milijardi dinara. Intervencije federacije u privredi su jedan od najopipljivijih izraza disproporcija u cenama i nerešenih problema cena, o kojima je bilo napred reči. Pri tome, treba odmah spomenuti da se u njima ne iscrpljuju sve kvantitativne promene vezane za promene u odnosima cena. U njima se dalje izražava problematika zaostajanja produktivnosti rada naše privrede za produktivnošću kod nekih privrednih grupacija i u odnosu na savremenu tehniku i na uložena sredstva koja treba najmanje da se amortizuju i plaćaju kamate. U njima se, konačno, odražava jednim delom i zaostajanje nivoa ličnih dohodaka i kupovne snage stanovništva za zahtevima koje postavlja moderna proizvodnja. Ove činjenice odražavaju, barem do neke mere, i ozbiljnost zadataka u pogledu ostvarenja predloženih osnovnih postavki daljeg razvoja našeg privrednog sistema, a ukazuju, u isto vreme, i na prioritete mere u pripremama i u prelasku na sprovođenje predloženih izmena u privrednom sistemu.

Mere koje su ovde predložene, kada budu sprovedene u život, bitno će menjati ulogu federacije, kao i drugih društveno-političkih zajednica. A, isto tako, stvoriće se sasvim novi uslovi za poslovanje i razvoj radnih organizacija.

Izmenama u odnosima cena bitno će se promeniti i odnosi između pojedinih grana, privrednih grupacija, pa i radnih organizacija. To

će doprineti uklanjanju jednog od najznačajnijih izvora neujednačenih uslova rada i sticanja dohotka privrednih organizacija.

Isto tako će drugačiji način usklađivanja domaćih i inostranih cena dovesti sa svoje strane do izmenjenog položaja mnogih privrednih grupacija u spoljnotrgovinskom poslovanju i pokazati nove i realnije odnose u pogledu rentabilnosti njihovog spoljnotrgovinskog poslovanja. Pored toga, time će se ukloniti još jedan od izvora neujednačenih uslova privređivanja.

Tim promenama u cenama i odnosima cena otpašće potreba za mnogim olakšicama u primeni instrumenata raspodele za pojedine privredne grupacije, koje su sa svoje strane dovodile do novih razlika u uslovima privređivanja među privrednim organizacijama. Ukidanje doprinosa na dohodak privrednih organizacija i doprinosa društvenim investicionim fondovima predstavljaje — zajedno sa promenama u cenama — korak dalje u ujednačavanju uslova privređivanja i to: prvo, jer će se izjednačiti sve privredne organizacije u pogledu punog korišćenja ostvarenog dohotka, nakon odbijanja troškova poslovanja, što važi samo za ukidanje doprinosa na dohodak i drugo, jer će postati na taj način oslobođena sredstva privredne organizacije kao sredstva društvene reprodukcije dostupna svim preko bankarskog sistema u skladu s društvenim planom i na bazi jedinstvenih uslova kreditnog sistema. Razlike u uslovima privređivanja zbog prezaduženosti nekih privrednih organizacija i zbog različitih uslova finansiranja investicija (na bazi kredita posle 1953. godine i bespovratnog finansiranja do 1953. godine) na kojima se mnogo insistira u mnogim diskusijama sasvim su drugog karaktera i izvora, pa će biti potrebno njih razmotriti i o tome zauzeti stav pri detaljnijem razmatranju sistema proširene reprodukcije, te bankarskog i kreditnog sistema.

Sve ove mere će svakako dovesti do veće koncentracije sredstava za proširenu reprodukciju u radnim organizacijama, ali izmene u odnosima cena dovešće i do neophodnog prerasporeda raspoloživih sredstava između privrednih oblasti, grana i grupacija i privrednih organizacija. Na taj način će se mnoge privredne organizacije naći u sasvim novim uslovima rada i sticanja dohotka. Promene u odnosima cena, smanjivanje olakšica na osnovi ujednačavanja uslova rada i sticanja dohotka, postaviće, u isto vreme, privredne organizacije u sasvim nove uslove u pogledu racionalnosti poslovanja i korišćenja unutrašnjih rezervi, u pogledu produktivnosti rada i konkurentne sposobnosti na domaćem i inostranim tržištima, kao i u pogledu ispunjavanja obaveza prema zajednici iz kreditnih odnosa. U takvim uslovima moraće da odigraju mnogo značajniju ulogu i fondovi zajedničkih rezervi privrednih organizacija kao

zajednički fondovi rizika i solidarnosti ne samo u savlađivanju poteškoća, inače, zdravih privrednih organizacija i pokrivanja njihovih gubitaka, nego i u njihovoj sanaciji.

Postavljanjem sistema proširene reprodukcije i spoljnotrgovinskog sistema, te sistema i odnosa cena na takve osnove, stvoriće se mnogo povoljniji uslovi i za odvijanje procesa integracije, za sagledavanje stvarnih interesa privrednih organizacija koje se udružuju i za utvrđivanje njihovih međusobnih prava i obaveza.

Na taj način će se stvoriti mnogo povoljniji uslovi za širu koncentraciju slobodnih sredstava društvene reprodukcije u poslovnim bankama na osnovi razvijanja poslovne inicijative i radnih organizacija i banaka u vidu raznih poslovnih aranžmana na duži rok, oročavanja sredstava i povezivanja tih sredstava u saradnji s drugim radnim organizacijama i bankama.

Takav sistem traži poslovnu samostalnost banaka, njihovu materijalnu zainteresovanost i odgovornost za mobilizaciju i plasman društvenih sredstava reprodukcije. A to traži određene promene u oblicima upravljanja bankama, u sistemu društvene kontrole, uspostavljanje takvih odnosa sa organima samoupravljanja radnih organizacija i društveno-političkih zajednica koji će omogućiti kontrolu nad njihovim radom, bez uplitanja u poslove banaka i bez smanjivanja njihove materijalne odgovornosti.

Kad govorimo o likvidaciji društvenih investicionih fondova i o potrebi da privredne i radne organizacije postanu osnovni nosioci proširene reprodukcije koji samostalno donose odluke, onda to bez sumnje znači smanjivanje uloge društveno-političkih zajednica u pogledu neposrednog donošenja odluka, na primer, o investicionim objektima, o poslovima koji materijalno obavezuju radne organizacije.

Ali, to nikako ne znači da se time smanjuje ili da se može smanjiti društveno-politička uloga i značaj društveno-političkih zajednica za društveni i privredni razvoj cele zajednice, odnosno užih političkoteritorijalnih jedinica.

Njihova uloga će se, međutim, usredsrediti na usmeravanje i usklađivanje privrednog i društvenog razvitka i na stvaranje potrebnih uslova za proširenu reprodukciju i na regulisanje opšteg režima upotrebe tih sredstava, te na one mere intervencije koje treba da obezbede ostvarivanje pravca razvoja i uslova privređivanja predviđenih u društvenim planovima.

To znači da će se promeniti i sadržina društvenih planova. Pri izradi planova će se morati voditi mnogo više računa o delovanju privrednog sistema i o merama koje treba i koje je moguće na toj osnovi preduzimati da bi se privrednom aktivnošću i razvojem radnih organizacija postigli postavljeni ciljevi u priv-

rednom i društvenom razvitku i oni odnosi između pojedinih oblasti društvenog i privrednog života i pojedinih kategorija proizvodnje i potrošnje koji će obezbeđivati trajan, i u osnovi usklađen razvoj i takve odnose u raspodeli nacionalnog dohotka koji će osigurati predviđeni porast lične potrošnje i društvenog standarda, akumulativne sposobnosti naše privrede i obezbeđivati odgovarajući razvoj naših odnosa sa inostranstvom.

S tim u vezi, posebno je značajna uloga federacije. Njena uloga se ne može svesti na utvrđivanje opštih smernica privrednog razvoja i preduzimanje opštih mera za funkcionisanje bankarskog i kreditnog sistema. Federacija će i dalje zadržati pravo i dužnost da utiče na razvoj privredno nerazvijenih područja. Federacija će, isto tako, morati da zadrži svoj uticaj i pri izgradnji krupnijih objekata infra-strukture, kao i nekih krupnih privrednih objekata na osnovi posebnih aranžmana sa bankama u pogledu njihovog finansiranja i slično. Pored toga, već je bilo govora o ulozi društvenih planova i uloge federacije, posebno u pogledu uticaja na kretanja na tržištu i u pogledu ostvarivanja predviđene politike cena, u formiranju i koršćenju društvenih rezervi i u primenjivanju regresa i premija kao mera planskog usmeravanja privrednih kretanja. Do neke mere, u granicama njihovih nadležnosti, bila bi takvim funkcijama federacije slična i uloga republika. Uloga komuna bi bila usmerena, pre svega, na razvoj komunalne privrede, tercijarnih delatnosti i funkcionisanje društveni službi, te drugih sličnih uslova skladnog razvoja društvenih i privrednih delatnosti i materijalnih osnova društvenog standarda građana. Radi se, dakle, o tome da se u daljnjem razvoju sistema planiranja jasnije preciziraju uloga i sadržaj društvenih planova federacije i drugih društveno-političkih zajednica, te radnih organizacija prema ulozi i značaju tih nosilaca društvenog i privrednog razvitka.

Iz svega napred izloženog, proizlazi da sprovođenje u život predloženih izmena u privrednom sistemu traži temeljno i detaljno razrađene predloge i rešenja iz svake oblasti privrednog sistema. O radu koji su u tom cilju organizovali savezni sekretarijati i Savezni zavod za privredno planiranje dat je detaljniji prikaz u predloženom materijalu. Tako pred Saveznim većem i Privrednim većem i njihovim odborima neposredno stoji obiman rad na pretresanju — problema po problem iz svake oblasti privrednog sistema, na bazi inicijative svih zainteresovanih faktora, a naročito Savezne privredne komore i njenih saveta, te Saveza sindikata i odgovarajućih instituta. Pošto je rad na razvoju privrednog sistema stalan rad na prilagođavanju promena u razvitku proizvodnih snaga i društveno-ekonomskih odnosa, kao i na usavršavanju privrednog mehanizma na osnovi steče-

nih iskustava i novih potreba koje predstavljaju privredna kretanja, mora se taj rad organizovati s mnogo sistema i discipline, da bi davao potpunu garanciju za svestrano sagledavanje svih problema u njihovoj međusobnoj zavisnosti i da bi se u razmeni mišljenja i borbi gledišta došlo do što boljih rezultata. Takav rad na problemima privrednog sistema će, bez sumnje, mnogo doprineti potpunijoj orijentaciji naših radnih ljudi i svih nosilaca privrednih i društvenih aktivnosti, kako u njihovom radu na dugoročnim osnovama njihovog poslovanja i razvoja i na radu na sedmogodišnjem planu, tako i u rešavanju njihovih tekućih problema.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Čuli ste uvodno izlaganje predsednika Odbora za društveno-ekonomske odnose Saveznog veća.

Otvaram opštu diskusiju o utvrđenoj tački dnevnog reda.

Ima reč Dušan Bogdanov, član Privrednog veća.

Dušan Bogdanov (izborna jedinica Pančevo):

Drugarice i drugovi poslanici, pred nama je globalna materija o problemima našeg privrednog sistema. Dati su izvesni pravci rešavanja mnogih problema i dopustite mi da o nekima od tih pitanja diskutujem.

Kada posmatramo sadašnje probleme u našem privrednom sistemu, ima nekoliko fenomena koji govore o tome da treba nešto preduzeti radi njegovog usavršavanja i dograđivanja.

Prvo, u pogledu cena imamo razne forme administrativne intervencije u cenama, kao što su plafonirane cene, zamrznute cene, kalkulativne cene, dogovorene cene, cene pod kontrolom, tako da su preko 70% proizvoda industrijskih, a još više poljoprivrednih proizvoda, pod raznim oblicima ove kontrole.

Dalje, pri uvođenju jedinstvenih kamata, proporcionalnih i proporcionalnih stopa iz doprinosa 1961. godine, odmah na startu se moralo odstupiti od jedinstvene kamate, tako da imamo oko 99 grupacija proizvodnje koje imaju niže kamatne stope, od kojih 35 ne plaćaju kamatne stope. Isto je tako i u doprinosu iz dohotka, oko 46 grupacija ima niže doprinose ili su oslobođene.

Raste sve veća neophodna budžetska intervencija u privredi, kako u pogledu izvoza, tako i u pogledu unutrašnje potrošnje.

U raspodeli ukupnog prihoda privrednih organizacija imamo sada, u stvari, dve do tri vrste dinara, kako mi to u praksi govorimo. Zapravo, ako se troše sredstva namenjena troškovima poslovanja imaju drukčiju vrednost ako se troše iz dohotka drukčije, a takođe drukčije ako se troše iz akumulacije. Sve to govori da treba nešto učiniti da se otvori jedan drugi kurs koji bi, u stvari, doveo do boljih tenden-

cija u našem kretanju. Međutim, treba napomenuti da je celokupna naša privreda, što je u prošloj diskusiji osobito došlo do izražaja, vrlo ozbiljno postavila pitanje položaja privrede i predlagani su razni izlazi kako u opštim društvenim okvirima naći mesto i položaj neposrednog proizvođača, njegovu ulogu u prostoj i proširenoj reprodukciji.

To takođe govori u korist usavršavanja mehanizma i politike raspodele, jer ona može imati pozitivno dejstvo na privredna kretanja i na privredni razvoj, a može, takođe, i da koči taj razvoj.

Pre svega, hteo bih nešto reći zašto je došlo do odstupanja na startu odmah pri jedinstvenim kamatnim stopama i jedinstvenim doprinosima. Pored ostalih razloga, mislim da ima dva bitna momenta.

Prvo, primarna raspodela i odnosi u cenama bili su takvi da sve privredne organizacije nisu mogle da plaćaju odgovarajuće kamate.

Drugo, da i stepen oplođavanja kapitala i sredstava ne može biti u svim grupacijama i proizvodnji jednak, bez obzira na to da li su ekonomske cene ili depresirane.

Slično je i u doprinosu iz dohotka. Doprinos iz dohotka, pored toga što je uveden radi sredstava potrebnih zajednici, isto tako je uveden i zbog teškoća u vezi sa ujednačavanjem uslova privređivanja, jer je to vrlo različit stepen akumulacije i akumulativnosti u privredi u datom momentu. Ima organizacija koje nisu mogle da odgovore ni kamatnim stopama, a isto tako bilo je organizacija koje su ostvarile vrlo visoku akumulaciju ili ekstra — dohodak.

Zato kad smo uveli 6% kamata, u stvari, u praksi nismo imali 6% kamate nego smo imali kao graničnu kamatnu stopu; u praksi je kod nas 2,6% do 2,8% kamatna stopa. Slično je i kada se govori o doprinosima iz dohotka, iako je granična stopa 15%, da je ona negde oko 8%, 9% u praksi. Tu ima vrlo velikih varijacija.

Slično tome moramo oceniti zbog čega smo davali i dajemo regrese i premije. To je, u stvari, isto tako rezultat i posledica naših društveno-ekonomskih odnosa i cena. Iako tu može da se prigovori da ima mnogo subjektivizma itd. ali, u osnovi, ekonomski gledajući, otud potiču.

Sve ove pojave govore da upravo one organizacije koje su oslobođene svih davanja i svih obaveza — i koje uživaju takozvane najveće subvencije, a to su, u stvari, bazna privreda i poljoprivreda — imaju najteže probleme. Tu su relativno i najniži lični dohoci, zaostaju u razvoju, i kada se vrši poređenje pariteta sa unutrašnjim cenama, utvrđuje se disparitet na njihovu štetu, a isto je tako i kad se utvrđuje paritet cena u poređenju sa svet-

skim cenama. I pored toga one primaju subvencije.

Osnovni polazni stavovi za naša rešenja treba da budu takvi da dovedu do realnije slike u pogledu raspodele nacionalnog dohotka i to u dva osnovna pravca.

Prvo, do realnije raspodele nacionalnog dohotka između lične potrošnje, opštedruštvene potrošnje i akumulacije. Mislim da je u nas bila prilično depresirana lična potrošnja i da upravo otuda potiče vrlo veliki pritisak iz privrednih organizacija i uopšte privrede, jer se to neposredno ogleda u položaju samih proizvođača.

I, drugo, da u akumulacijama dosada ipak nismo imali neki realniji mehanizam koji će pokazivati kolika je naša stvarna realnija akumulacija i nominalna, jer, kad se, u stvari, pogleda stepen akumulacije u društvenom proizvodstvu, mi dolazimo u zemlje koje imaju najviše investicije u tom društvenom proizvodstvu, to jest kreću se od 28% do 33%.

Pored ove globalne raspodele, novi pravac rešavanja treba, u stvari, da doprinese i pravilnoj raspodeli nacionalnih dohodaka između oblasti, a ne i grupacija. Upravo mislim da novi mehanizam i novi predlozi koji dolaze treba da razreše neka od ključnih pitanja našeg privrednog sistema. Mislim da u pogledu pravca rešavanja moramo imati u vidu mesto i položaj neposrednih proizvođača, sprovođenje u život Ustava; dalje, da sistem izgrađujemo tako da on stimulira i omogućuje ravnomerniji i skladniji razvoj i da treba posebno razmotriti položaj privrede u proširenoj reprodukciji. Mislim da su, u osnovi, predlozi u tom pravcu dati.

Ima dva predloga koja se najbitnije i najjasnije ovde predlažu, a to je predlog za ukidanje doprinosa društveno-političkim zajednicama i ukidanje doprinosa iz dohotka. Mislim da se takođe ide na smanjivanje administrativnih intervencija u privredi raznim regresima i premijama. Smatram da će ukidanje ovog doprinosa u principu dovesti do uprošćenije raspodele nacionalnog dohotka između privrednih organizacija i između privrede i zajednice.

Prvo, brišu se one granice između 2 do 3 dinara i u praksi će stimulirati jeftinije poslovanje. Sada imamo situaciju da stimulira poskupljenje troškova poslovanja, i radnički organi upravljanja u radničkim savetima vrlo često uopšte ne zasedaju u vezi s velikim materijalnim troškovima, nego kada je opterećenje u vezi sa dohotkom ili sa akumulacijom.

Mislim da će to uticati na racionalnije gazdovanje i ekonomisanje u proizvodnji, na pravilnije odluke u trošenju sredstava i u raspodeli ukupnog prihoda.

U prvi plan će doći proizvodnost rada, zavisnost porasta ličnih dohodaka od proizvodnosti

rada, a isto tako i od razvoja proširene reprodukcije. Globalna raspodela u privrednim organizacijama biće, u stvari, po tri osnova. Jedno je, u stvari, izdvajanje sredstava, drugo je izdvajanje doprinosa po živom radu, i, treće, izdvajanje sredstava po potrošnji. To su kamate, doprinosi na lične dohotke i porezi na promet.

Međutim, sprovođenje u život ovoga principa sigurno traži i uslovljava da se, u stvari, reše i druga pitanja koja se moraju uporedo rešavati.

Prvo, ukidanjem doprinosa pilitičkoteritorialnim zajednicama, i u vezi s predlogom da republike učestvuju u kamatama na sredstva, postavlja se pitanje položaja onih grana koje su uopšte oslobođene kamate. U vezi s pravilnim razvojem i interesom republika za taj razvoj, to nećemo moći razrešiti ako ne bude, u stvari, takav sklad u raspodeli nacionalnog dohotka u cenama i u drugim instrumentima da i te organizacije mogu plaćati kamatu — u najmanju ruku — koliko treba da prime političkoteritorialni organi odnosno republike.

Drugo, komune su ušle u izvesne obaveze, treba sagledati, u stvari, posledice tih obaveza da ne dođe do nekog nezakonitog rada; reč je o zahvatanju akumulacije od privrede radi podmirenja potreba.

Slično je i sa doprinosima iz dohotka. Doprinosi iz dohotka, pored administrativne funkcije i fiskalnog zadovoljenja potreba, imali su, u stvari, funkciju usklađivanja odnosa u privređivanju. Imamo dosta grupacija koje uopšte doprinos iz dohotka ne plaćaju, a imamo organizacija koje plaćaju doprinos iz dohotka i pored toga ostvaruju još visok ostatak čistog prihoda i akumulaciju. Mislim da će se ovde morati postupno ići, iako smatram da već u ovoj godini treba prići ukidanju plaćanja doprinosa u nekim grupacijama i granama, koje su, u stvari, pogoršale položaje, i koliko treba razrešavati probleme ne ići na povećanje cena i tim grupacijama nego na oslobađanje ovih doprinosa da se ne bi probile cene.

Međutim, uopšte uzevši, moramo usko povezati problem položaja privrednih organizacija — u stvari, problem cena koje su osnova za našu preraspodelu — sa obavezama privrednih organizacija i u tom odnosu, u stvari, stvoriti podjednake — kako mi to kažemo — uslove privređivanja.

Kada se posmatra duži period, on pokazuje da dolazimo u red zemalja koje imaju vrlo brz porast društvenog proizvoda, ali da imamo iz godine u godinu i najveću neujednačenost u porastu društvenog proizvoda. Sigurno je da su tu ozbiljniji problemi strukturalne prirode. Mislim da u našoj jugoslovenskoj privredi poljoprivreda zauzima značajno mesto i njeno zaostajanje za potrebama je ozbiljna strukturalna disproporcija u našoj privredi. Ona vrlo bitno utiče na kolebanja koja se ogledaju u ce-

loj našoj privredi. Izneću šta, otprilike, pokazuju lančani indeksi.

Od 1953. do 1962. godine, do one godine kada je poljoprivredna proizvodnja potpuno podbacila, to se odražava vrlo bitno na celu privredu i ona ostvaruje vrlo minimalnu stopu. Na primer, 1954. indeks privrede je 105, poljoprivrede 86, 1955. privreda 115, poljoprivreda 123. Godine 1956. privreda 95, a poljoprivreda 80%; 1957. privreda 122 u celini, poljoprivreda 144; 1958. privreda 102, a poljoprivreda 88; 1959. privreda 116, a poljoprivreda 131; 1960. godine privreda 106, poljoprivreda 188; 1961. privreda 105, poljoprivreda 98; 1962. privreda 106, poljoprivreda 100.

Sve to, između ostalog, pokazuje da poljoprivreda bitno utiče i ima široke reperkusije na naša privredna kretanja. Taj problem se sve više zaoštava, jer poljoprivreda je sada vrlo širok proizvođač sirovina za niz grupacija proizvodnje, zatim, da je vrlo širok potrošač industrije, kao što su proizvođači opreme za poljoprivredu i reprodukcionog materijala. Zatim, da ona direktno utiče na snabedevenost tržišta i na standard i da ona neposredno, u stvari, snabdeva naše građane životnim potrebama. Takođe, poljoprivreda vrlo bitno utiče i na naš platni bilans, osobito ako se poveća poljoprivredna proizvodnja. U stvari, imamo najbolji devizni efekat u izvozu, a ako on podbaci moramo uvoziti u nezavisnosti od naše volje i to zbog potreba naših građana i životnih uslova.

Drugim rečima, zaostajanje poljoprivredne proizvodnje stvara nestabilnost i inflatorne tendencije.

Kada bismo analizirali zašto nemamo očekivani porast poljoprivredne proizvodnje, utvrdili bismo — pored toga što je poljoprivreda podložna spoljnim klimatskim uslovima i što je to jedna u tom pogledu specifična privreda i tehnologija — da tu utiču i ekonomski momenti, tretman i položaj u sistemu privređivanja, zatim, brzina modernizacije tehnoloških procesa i sinhronizovanje investicija, i isto tako posebna struktura poseda u nas — i da su se tu najoštrije odrazile tržišne oscilacije.

U rešavanju problema u poljoprivredi moramo poći od toga da je i poljoprivreda, u stvari privreda i da se u njoj ogledaju svi zakoni ekonomike i privrede i da se ti zakoni ekonomike moraju poštovati. Zatim, da moramo poći od položaja neposrednih proizvođača i u ovoj širokoj oblasti proizvodnje, to jest u kakvom su tu odnosu dohodak, prosta i proširena reprodukcija i položaj. Zatim, da će usporeni rast imati negativne reperkusije na celu našu privredu i da je neophodan dalji socijalistički preobražaj, proširenje društvenog sektora zemlje. Ovde su više nego u drugim granama, možda, takođe potencirani problemi modernizacije mehanizacije procesa proizvodnje, osiguranje vi-

sokih prinosa, osiguranje krupne proizvodnje i unošenje više ekonomike u proces proizvodnje. Zatim, da to iziskuje daljni proces integracije poljoprivrede i ostalih privrednih oblasti, a i u samoj poljoprivredi u tehnološko-ekonomskom smislu.

Sigurno ćemo u sedmogodišnjem planu imati vrlo ozbiljnih diskusija, u stvari, u vezi s tim kojom brzinom će rasti naša poljoprivredna proizvodnja. I smatram da je tu vrlo bitan položaj neposrednih proizvođača u proširenoj reprodukciji. Danas imamo, u stvari, prezađženost poljoprivrednih organizacija anuitetima. Od 245 anketiranih organizacija — koje su uglavnom kombinati i krupne zemljoradničke zadruge koje imaju najbolje rezultate — 48 su kombinati, a 192 su zemljoradničke zadruge — vidi se da je prosek opterećenja 120.000 do 150.000 dinara po hektaru godišnje, da se njihove obaveze sada mogu podmirivati sa 30% iz čistog prihoda, a ostalo iz amortizacije. Kada gledamo u celini te organizacije, imamo ovakvu situaciju: 8 milijardi imaju fondova, a 25 milijardi amortizacija, 34 milijarde su obaveze — ili minus jedna milijarda. To je po bilansima 1962. godine, a u bilansima 1963. godine se umnogome neće izmeniti.

Kada se posmatraju obaveze za naredni period do 1967. godine, znatno neće opasti, one će biti i dalje na oko 100.000 dinara po hektaru.

Sada, kad postavljamo problem razvoja poljoprivrede, u stvari, imamo ovo da sada iz svojih sredstava privredne organizacije — naravno, i uz učešće društvenih fondova — treba da vrše četiri funkcije.

Prvo su anuiteti za koje sam rekao da su amortizaciju gotovo apsorbovali.

Drugo, da je neophodna zamena osnovnog mašinskog parka i reprodukcija stočarstva, a to nije omogućeno, jer je amortizacija centralizovana, pa moraju i dalje, u stvari, na kredite da se uzimaju ta sredstva.

Treće, neophodan je razvoj sadašnje poljoprivredne organizacije i njena modernizacija.

Četvrto, neophodno je proširenje društvenog sektora i osposobljavanje toga sektora za proizvodnju.

Dakle, to su vrlo velika četiri ekonomska zahvata u poljoprivrednim organizacijama, a smatram da te četiri funkcije nećemo moći vršiti samofinansiranjem.

Da bismo u poljoprivredi rešavali ove probleme moramo poštovati ekonomske zakone koje inače, tržište nama stalno ispravlja i pokušava — unoseći razne negativnosti — da ta ekonomika dođe u prvi plan. Najočigledniji primer koliko se ogledaju zakoni tržišta i zakonitosti u privredi je baš proizvodnja povrća, a što se pokazalo i u proizvodnji stoke i mesa. To je bilo kada smo nekoliko godina imali depresirane cene i zbog toga je došlo do opadanja

stočnog fonda, do velike nestašice. I zbog toga naglog pada treba povećati proizvodnju da bi se snabdelo tržište. Zapravo, često se obradujemo kad padnu cene poljoprivrednih proizvoda, ne vodeći računa da će se naredne godine povući proizvođač iz te proizvodnje i da ćemo doći u situaciju da, u stvari, naredne godine moramo mnogo više platiti. I kada analiziramo desetogodišnji ili petnaestogodišnji period videćemo da smo ipak drukčije cene imali nego što su one nominalno izgledale iz jedne u drugu godinu.

Međutim, i pored toga što je poljoprivreda oslobođena ovih obaveza i prima subvencije, imamo neke fenomene koji govore da se moraju temeljitije rešiti problemi u poljoprivredi.

Prvo, tu su najniži lični dohoci. Drugo, u ovakvim odnosima raste potreba za regresima, bez obzira na to zbog čega te regrese dajemo. Zbog toga, opštine, zbog slabog porasta ličnih dohodaka, nisu toliko zainteresovane za proširenje društvenog sektora zemlje, jer od individualnog proizvođača više dobiju za budžet porezom nego što dobiju od dohodaka iz društvene proizvodnje, koji su, u stvari, niski.

I pored toga, neposredni proizvođači su prezađženi i centralizovana su sredstva, može se reći, i reprodukcija, prosta reprodukcija osnovnih sredstava. Stoga smatram da treba tražiti rešenja u pravilnom određivanju pariteta cena i poštovanju zakonitosti ekonomike uopšte i ekonomskih zakonitosti u poljoprivredi.

Međutim, u pogledu proširene reprodukcije, smatram da je potrebno još nešto učiniti. Dosadašnji kratki rokovi davani za poljoprivredu su prouzrokovali poskupljenje proizvodnje, jer je poljoprivreda morala stvarati akumulaciju ili su vodili ka tome da se, u stvari, centralizuje amortizacija. Tako se moralo ići na vrlo visoku akumulaciju ili su se primali regres. Mislim da bi bilo racionalnije da smo davali te kredite na realne rokove, pa da proizvodnja zbog toga ne poskupljuje i da bi neposredni proizvođači mogli da vrše prostu reprodukciju.

U pogledu modernizacije, sigurno je potrebna izvesna sprega samih privrednih organizacija da one što više samostalno donose investicione odluke. U svakom slučaju, ta sprega će biti neophodna.

Međutim, što se tiče proširenja društvenog sektora zemlje, smatram da to mora biti jedna od bitnih funkcija naše društvene zajednice, kao što je to i u nekim drugim pitanjima razvoja bazne privrede i razvoja nerazvijenih područja. Ovde je reč o proširenju društvenog sektora zemlje otkupom zemlje, s jedne strane, i, s druge strane, o osposobljenju zemlje da taj proces ide koliko je akumulacija same privredne organizacije. Mi ćemo doći do određenih površina vrlo razbacanih i neujednačenih, tako da neće biti uspeha. Zatim, privredne organizacije koje imaju mogućnost da to sprovedu neće biti stimulirane. Mislim da u tom pogledu

stvarno treba da izdvojimo jedan poseban fond iz kojeg bi se kreditiralo, u stvari, proširenje društvenog sektora zemlje i osposobljenje te zemlje za obradu, kako bi mogla dati efekte u proizvodnom smislu. Uopšte uzevši, smatram da treba za poljoprivredu i za baznu privredu tražiti fundamentalna rešenja i u rešavanju problema naći jednu pravilniju raspodelu nacionalnog dohotka, koja će sigurno omogućiti ravnomerniji razvoj u našim privrednim kretanjima.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč poslanik Đorđe Janković, član Privrednog veća.

Đorđe Janković (izborna jednica Tuzla):

Drugarice i drugovi poslanici, na dnevnomo redu našeg današnjeg zasjedanja je vrlo važno i složeno pitanje, od čijeg će pravilnog, a i blagovremenog rešavanja umnogome zavisiti rezultati koje ćemo postizati u svim oblastima privređivanja, pa, prema tome, i u svim oblastima našeg društvenog života u cjelini u sedmogođišnjem planu i dalje.

Zbog toga smatram da rešavanju pitanja našeg privrednog sistema treba pokloniti punu pažnju i naći takva rešenja koja će, prije svega, angažovati sve kolektive da budu do kraja aktivni u pogledu svih pitanja iz oblasti privređivanja. Dosadašnji način raspodjele samo je djelimično tome doprinosa, zbog čega je interes kolektiva da se postignu bolji rezultati bio — u neku ruku — potisnut u pozadinu. Najveći dio sredstava zahvatan je raznim davanjima, a najvećem broju kolektiva ostajalo je, manje-više, da se bore za podmirenje obaveza i da za sebe obezbijede lične dohotke i nešto fondova za stanove. Ako bismo i dalje zadržali takve odnose u raspodjeli, a i ako ne bismo izmijenili takav karakter pojedinih instrumenata, bile bi ugrožene naše osnovne intencije u pogledu podizanja životnog standarda svih radnih ljudi, odnosno bila bi ugrožena naša predviđanja u proizvodnji.

Ostvarivanje bržeg porasta životnog standarda ne znači samo zadovoljavanje potreba radnih ljudi, već to, u isto vrijeme, znači i stvaranje uslova za brži porast proizvodnje, što, takođe, znači obezbjeđenje stabilne stope rasta naše proizvodnje, a to je jedan od osnovnih zadataka naše ekonomske politike u narednom periodu.

Radi ostvarenja ovih ciljeva potrebno je mnogo više nego što je to bio dosada slučaj obezbijediti veću materijalnu osnovu radnim organizacijama, kako bi sistem radničkog samoupravljanja postao bitan činilac u raspodjeli sredstava, pa, prema tome, u cjelokupnom razvoju radne organizacije, te zajednice kao cjeline. Potrebno je privrednim sistemom stvoriti takve uslove koji će i u praksi omogućiti

što neposrednije odlučivanje radnih ljudi o cjelokupnoj društvenoj proizvodnji i raspodjeli proizvoda društvenog rada.

Zbog toga bi bilo neophodno potrebno da izmjenama društvenog sistema obezbijedimo jačanje materijalne osnove radnih organizacija obezbjeđenjem njihovog znatno većeg učešća u postignutim rezultatima poslovanja. Na taj način, u isto vrijeme, obezbjedićemo mnogo značajniju funkciju nego što je to dosada bio slučaj radnih kolektiva u cjelom procesu društvene reprodukcije.

Potrebno je u mnogo većoj mjeri obezbijediti djelovanje ekonomskih zakona, kako u oblasti primarne, tako i u oblasti sekundarne raspodjele, a dejstvo administrativnih mjera svesti na minimum.

U spoljnotrgovinskoj razmjeni potrebno je izvršiti takve izmjene koje će omogućiti razvoj naše proizvodnje da se ona bez administrativnih intervencija može normalno uključivati u međunarodnu robnu razmjenu i sve stimulativne mjere u izvozu i ograničenja u uvozu treba da budu na toj liniji.

Lična i opšta potrošnja treba da postanu, zajedno sa spoljnotrgovinskom razmjenom, osnovni regulator u proizvodnji, a, u isto vrijeme, to treba da postane i indikator pravca kretanja budućeg razvoja proizvodnje i investicija.

Posebno je pitanje — koje je svakako najvažnije u cjelom ovom poduhvatu — da treba naći takva rešenja koja će imati dugoročniji karakter, jer je naša dosadašnja praksa pokazala da je dugoročnost vrlo važna, ako ne i najvažnija karika, u pogledu rezultata koje jedan sistem može da da.

Diskusije koje su vođene prilikom usvajanja plana za ovu godinu ukazale su s mnogo oštine na probleme cijena kao elementa koji stvara ozbiljan nesklad već pri primarnoj raspodjeli nacionalnog dohotka. U potpunosti bih se saglasio s prijedlozima u materijalu, koji ukazuju na neodrživost plafoniranih cijena i svih drugih cijena koje nemaju ekonomski karakter, jer je to u dosadašnjoj praksi dovodilo u vrlo tešku situaciju sve one radne organizacije koje su proizvodile proizvode sa plafoniranim ili kontrolisanim cijenama, a na osnovi sirovina i reprodukcionog materijala čije su cijene bile slobodne.

Pravilno postavljeni odnosi u cijenama predstavljaju, po mom mišljenju, osnovnu tačku od koje treba poći. To je za mene polazna tačka ili bolje rečeno start za cio naš sistem. U isto vrijeme, moramo odnose postaviti tako da obezbijedimo stabilnost, jer je stabilnost porred odnosa, isto tako vrlo važan element, kada je riječ o stabilnosti našeg razvoja u cjelini.

Međutim, problem odnosa u cijenama je u isto vrijeme, i vrlo složen zadatak. Postavlja se pitanje šta treba da posluži kao osnova za određivanje pojedinih cijena. Mi danas imamo

vrlo različit stepen proizvodnosti rada među pojedinim granama, pa bismo, polazeći od prosječne stope rentabiliteta ili bolje rečeno od dohotka, mogli da dovedemo u neravnopravan položaj one grane koje su u proizvodnosti rada dale bolje rezultate ili — bolje rečeno — onoga koji je dosada bolje radio, mislim u pogledu odnosa među granama. Dejstvo tržišta će svakako biti važan činilac u određivanju nivoa i odnosa među cijenama.

U potpunosti se slažem s postavkom u materijalu da je normalno da se na onoj robi koja je više tražena na domaćem i spoljnom tržištu postiže i nešto veća cijena i na taj način obezbijeduju veća sredstva, koja će omogućiti da se ubrzanim razvojem, to jest povećanjem proizvodnje investicijama ili na drugi način nadoknadi manjak određene robe na tržištu, te da se tako vrši uticaj na opšti nivo pojedinih cijena. Ako u cjelini osiguramo veća sredstva privrednim organizacijama, to jest ako osiguramo takav nivo dohotka koji će moći da obezbijedi normalno poslovanje i pri izvjesnom kolebanju na tržištu, onda će i pritisak na stalno povećanje cijena biti mnogo manji nego što je dosada bio slučaj. Ekonomske cijene će, u isto vrijeme, početi da djeluju i kao regulator u potrošnji, pa, prema tome, i kao regulator proizvodnje i razvoja u cjelini. Svakako da u takvim uslovima neće biti moguće držati cijene na jednom zamišljenom ili utvrđenom nivou čvrsto zamrznute, one će se pod dejstvom tržišta kolebati, ali u određenim granicama i prema gore i prema dolje, a to je najvažnije, da ne dolaze do izražaja tendencije kretanja prema gore. U isto vrijeme, formiranje rezervi na svim nivoima biće neophodno potrebno da bi se moglo u svakom slučaju intervenisati. Samo postojanje znatno većih rezervi obezbijediće stabilnije tržište, pa, prema tome, i stabilnije cijene.

A sada nešto o načinu kako sve ove izmjene u cijenama sprovesti u život, jer bi neorganizovano sprovođenje u život ovih mjera moglo da unese zabunu ne samo u prometu nego i u proizvodnji. Pošto su u velikoj zavisnosti troškovi poslovanja — pa, prema tome, i cijene jednih proizvoda od drugih, a posebno je velika zavisnost od cijena koje utiču, tako reći, na troškove proizvodnje u svim granama i oblasti — biće neophodno potrebno sve ovo blagovremeno izučiti, i, po mom mišljenju, izvršiti probni obračun, primjenjujući novi sistem u cjelini na 1963. ili 1964. godinu. Samo na taj način moći ćemo na vrijeme da izvršimo potrebna usklađenja.

Mišljenja sam da nemamo mnogo vremena, te je potrebno vrlo intenzivno raditi, kako bismo imali sve na vrijeme svršeno, ali smatram da pripreme koje su već dosada vrlo obimno izvršene — što se vidi iz materijala — ukazuju

da se ovaj posao može relativno brzo privesti kraju.

Međutim, mišljenja sam da pri određivanju cijena možemo početi samo i isključivo od potrebnog dohotka za pokriće svih potreba, već moramo imati neka druga mjerila, u najmanju ruku, kao orijentaciju, a mišljenja sam da nam kao mjerila mogu poslužiti cijene odgovarajućih proizvoda u zemljama koje su na približnom stepenu razvoja kao i mi.

Spoljnotrgovinska razmjena treba da utiče na povećanje proizvodnje isto onako kao i povećana unutrašnja potrošnja, i u tom pravcu treba da djeluje na uključanje naše proizvodnje u međunarodnu robnu razmjenu, bez nekih administrativnih intervencija. Spoljnotrgovinska razmjena treba da bude sastavni dio plasmana ukupne proizvodnje i u tom smislu, prije svega, briga kolektiva. Povezivanje međunarodne trgovinske razmjene u oba pravca treba da obezbijedi povećanje proizvodnje i to proizvodnje koja će biti namijenjena i za domaće tržište i za izvoz. Problem odnosa između domaćih i inostranih cijena treba regulisati obračunskim kursom, kako je to i u materijalu naglašeno. Svakako da o visini treba voditi računa, imajući u vidu dosadašnja iskustva, kao i sve druge faktore koji će se mijenjati. Ali, to ne znači da kurs mora biti takav da do kraja pokriva eventualnu razliku u cijeni, jer to nije potrebno, s obzirom na to šta se samo izvozom u određenim slučajevima može postići povećana proizvodnja, što će uticati na sniženje prosječne cijene koštanja. Razlike u domicilnim izvoznim cijenama postoje u većini zemalja, pa i u najrazvijenijim, a one su iz gore pomenutih razloga — ekonomski opravdane. Ovo će svakako omogućiti i fiksnost najvećeg dijela obaveza prema federaciji kamatom na sredstva koja je ista, kako za veću, tako i za manju proizvodnju, i koja je uslovljena isključivo visinom sredstava koja se koriste za proizvodnju. Mišljenja sam da je ovakav način obaveza prema federaciji dvostruko koristan. Prvo, kolektivi će se boriti za veću proizvodnju, jer veća proizvodnja od nominalne zapravo nema nikakvih obaveza i ona je jeftinija, što posebno važi kada je posredi ona proizvodnja koja traži velika sredstva, a čiji su materijalni troškovi relativno manji.

Ovo se uglavnom odnosi na sirovinsku industriju ili — bolje rečeno — na baznu industriju. Drugo, što će se mnogo više voditi računa o putu kojim će se ići u povećanju proizvodnje, to jest da li ići ulaganjem novih sredstava, novim investicijama ili drugim načinom. Na taj način obezbjeđujemo i vrlo pravilno gazdovanje sredstvima koja ostaju kolektivima na raspolaganju. U isto vrijeme, kamata na sredstva imperativno će zahtijevati maksimalnu štednju u pogledu svih ulaganja i odi-

grati značajnu ulogu kada je riječ o ulaganjima u neprivredne objekte.

Međutim, kada je riječ o kamati, onda se postavlja pitanje koji je to nivo kamate koji bi se postavio. Mi smo dosada imali kamatu na poslovni fond, osnovnu 6⁰%, a iz materijala se vidi da je naplaćena kamata negdje oko 2,6%, svakako zbog toga što je niz grana, pa i preduzeća, imalo izvjesne olakšice, i, drugo pitanje da li kamata treba da bude u novim uslovima jedinstvena ili ne. Mišljenja sam da kamatu ne treba postaviti ni suviše nisko, jer bi joj u tom slučaju bilo umanjeno stimulativno dejstvo, o čemu je naprijed bilo riječi, ali ne i suviše visoko, jer je pitanje da li bi se visoka kamata mogla podnijeti i da li, eventualno, visoka kamata ne bi zahtijevala previsok nivo cijena.

Čini mi se da bi trebalo ostati u prosjeku pri dosada ostvarenom nivou. Što se tiče jedinstvenosti kamate, bih bio za to da kamata ne bude jedinstvena, jer to ona, zapravo, u praksi ni dosada nije bila, ali ne samo sa toga razloga. A isto tako smatram da ne treba ostaviti dosadašnje odnose, već da neke kamate treba da budu smanjene, a neke, eventualno, i podignute. Mislim da bi bazna industrija trebalo da ima jednu nižu kamatu na sredstva, a ostala industrija drugu, višu. Međutim, ovo bi pitanje trebalo još izučiti, ali bih se založio da sve grane i oblasti grupišemo u dve grupe.

U cjelini se slažem s postavkom da porez na promet treba da bude regulator potrošnje i da kao instrument utiče na proizvodnju, a posebno na strukturu i asortiman. On treba da bude različit za razne proizvode i ne treba da bude fiksni i stalan već po svojoj visini fleksibilan i promenljiv instrument. Mišljenja sam da se njim može zahvatiti i deo ekstra-dobiti, što bi svakako trebalo izučiti, te da zato nije potreban neki poseban instrument. Mišljenja sam da porez na promet ne treba uvoditi kao instrument za izjednačavanje uslova privređivanja, jer bi u tom slučaju njegova najglavnija namjena regulatora tržišta i potrošnje mogla biti umanjena.

Mislim da međufaznom porezu na promet nema mjesta u novom sistemu, jer ne vidim kakav je njegov značaj, sem poreski, pošto smatram da sve treba da snosi roba spremna za tržište čija se cijena zna, pa će se unaprijed moći da sagleda i efekat dejstva poreza na promet. Postavlja se pitanje da li u novom sistemu treba zadržati opšti porez na promet ili ne. Ako bismo ga zadržali ne znam kakva bi mu bila uloga, osim uloge pribiranja sredstava. Mislim da on nema neke ekonomske uloge.

U cjelini se slažem sa prijedlozima u materijalu koji govore o ukidanju doprinosa iz dohotka privrednih organizacija i doprinosa društveno-investicionim fondovima. Na taj način, prije svega, znatno veća sredstva ostaju radnim

organizacijama na raspolaganju, te se one stvarno mogu učiniti odgovornim za razvoj u cjelini. A takođe imamo znatno veće mogućnosti korišćenja tih sredstava i to u one svrhe koje će dati najveće efekte u proizvodnji, pa, prema tome, najefikasnije će djelovati u pogledu povećanja standarda. I na kraju, na taj način dinar iz materijalnih troškova postaje ravan dinaru iz dohotka, što će umnogome uticati na promjenu stava kolektiva prema materijalnim troškovima i osigurati maksimalnu štednju koja će dovesti do daljeg jačanja fondova radnih organizacija.

Prema tome, osnovne postavke iz materijala idu za tim da povećaju materijalnu osnovu radnih organizacija i na taj način omoguće jednu samostalnu politiku kolektivu u razvoju radne organizacije, što će predstavljati ozbiljnu potencijalnu snagu za daljim razvojem proizvodnih snaga i proizvodnje u cjelini. Na taj način se i odgovornost za razvoj prenosi, zajedno sa sredstvima, na radne organizacije, što dosada uglavnom nije bio slučaj. A mislim da proizvodnju i razvoj moramo tretirati zajednički, jer su i ciljevi jedinstveni, povećanje sredstva i životnog standarda u cjelini.

Da li dobro radimo — pri ovakvim uslovima raspodjele — teško je reći, ali što je još najvažnije, da li naš razvoj ide najispravnijim pravcem na koji su ga upućivali naši dosadašnji ekonomski odnosi ili ne? Mislim da će nam na naprijed dva pitanja dati odgovor naš novi sistem — koji se zasniva u pogledu odnosa, na ekonomskim principima, a ne na administrativnim intervencijama — koji će čovjeka, radne organizacije i radne ljude svuda staviti u središte pažnje i usmjeriti ih prema sebi i tamo gdje im je mjesto — kod sebe — da traže sva rješenja u pogledu poboljšanja svog položaja. Na ovaj način ćemo, s jedne strane, dosljedno sprovesti u život ustavno načelo raspodjele prema radu i obezbijediti da onaj koji više radi i više dobije, a s druge strane, podstaći ćemo široku inicijativu u pravilnom izboru razvoja, a ne samo bilo kakvog.

Prigovoru, koji je i dosada dolazio s raznih strana, da će decentralizovana sredstva biti utrošena na neracionalni način, da će se u razvoju divljati i sl., mislim da više nema mjesta. To se moglo više dešavati u dosadašnjim odnosima u raspodjeli sredstava, iako su bila posredno manja sredstva, jer se u novim uslovima bitno mijenja i odgovornost za razvoj, te posljedice dobrog ili pogrešnog razvoja najviše će snositi onaj koji je takav put izabrao. Prestaće glad da se gradi da bi se samo nešto gradilo, a sve više će dolaziti do izražaja tendencija da se gradi samo ono što će popraviti ekonomski položaj radne organizacije odnosno radnih organizacija, pa, prema tome, i zajednice kao cjeline.

Jednom rječju, stvoriće se mnogo normalniji odnosi u tome ko daje sredstva za finansiranje, ko donosi odluku, ko nešto zagovara i ko snosi posljedice. Dosada su se vrlo često čuli odgovori na upozorenje da li je stvarno nešto u investicionom programu dobro predviđeno i realno da to nije ni tako važno, jer šta će se sve desiti dok se stvar završi videćemo, a na kraju se traže intervencije od federacije i onda kada se u pozadini pri programiranju s tim računalo. Manje — više, dosadašnji sistem raspodjele je, u neku ruku, pogodio ovakvim pogrešnim i štetnim rezonovanjima, a pogotovu njegove česte promjene. Dosada je bila rijetkost da je neki objekat započet da se gradi u istim uslovima privređivanja i u njima završen.

Intencije novopredloženih mjera mnogo bolje rješavaju problem usmjeravanja svih sredstava u nezavisnosti od toga što su ona decentralizovana, a možda i rascjepkana.

Na kraju, smatram da je vrlo važno da već u prethodnom postupku o svim ovim pitanjima povedemo žive diskusije sa biračima i, prije svega, sa biračima, jer ovaj novi sistem zahtijeva vrlo veliku aktivnost kolektiva i birača u cjelini.

Predsjedavajući Mijalko Todorović: Određujem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsjedavajući Osman Karabegović:

Nastavljamo rad

Ima riječ drugarica Radmila Stojanović, član Saveznog vijeća.

Radmila Stojanović (izborna jedinica Beograd IV — Vračar):

Drugarice i drugovi poslanici, naša današnja diskusija o privrednom sistemu, kao i mnoge pre toga, i mnoge posle toga, ustvari su usmerene na njegovo stalno dalje usavršavanje. I to je jedan permanentan posao, isto kao i diskusija o privrednom razvoju, jer će svaki dostignuti stepen privrednog razvitka uvek tražiti novo prilagođivanje privrednog sistema. Prema tome, u tom smislu sigurno je to samo jedan od koraka dalje u njegovom razvijanju.

Naravno, ta materija je i vrlo složena i to do te mere vrlo složena da je teško dati u nekom materijalu nekoliko osnovnih predloga, nekoliko teza i mislim, šta učiniti i kako regulisati privredni sistem. Svako ko bi to gledao pojednostavljeno i smatrao da postoji recept od svega nekoliko predloga sigurno bi materiju sasvim površno tretirao.

Međutim, kad posmatramo ove teze koje smo dobili, odnosno materijale Savezne privredne komore i Savezne skupštine, kao i sve ostale, moramo konstatovati da kad ih procenjujemo

treba stalno da imamo na umu četiri osnovna principa koje je Ustav formulisao u vezi sa privrednim sistemom. Jedan je samopupravljanje i, naravno, jačanje njegove materijalne osnove proširenom reprodukcijom na osnovi porasta produktivnosti rada; drugi, nagrada prema radu; treći je društvenoplansko regulisanje privrede, i četvrti je brži razvoj nerazvijenih područja i njihovo približavanje razvijenima. Smatram da kad bismo mi koji od ovih principa izgubili iz vida prilikom razmatranja ovog materijala, ne bismo došli do tačnih zaključaka, te ih stoga zajedno stalno moramo da konfrontiramo.

Naravno, jasno je da smo mi regionalno vrlo heterogena zemlja i da to otežava donošenje takvog privrednog sistema koji bi — ako hoćete — i u detaljima razrađen potpuno isto odgovarao svakom našem području. I tu i jeste naša specifičnost i naša složenost u celoj stvari.

Poznato je isto tako da je ova regionalna heterogenost kod nas postajala sve veća u ovom posleratnom periodu, a ne manja, upravo da su se regionalne razlike povećavale. One su se u jednom periodu opravdano povećavale, jer je to bio specifičan period u kojem je trebalo osnovne snage koncentrisati tamo gde su uslovi u datom momentu bili najbolji za brz ekonomski efekat. Međutim, činjenica je da mi i danas nasleđujemo nešto povećane te razlike nego što smo ih imali. Poznato je, ako uzmemo indeks opšteg rasta kao 100, da su samo dve republike išle iznad proseka, da su, otprilike, negde Srbija i Bosna blizu toga proseka, da je Makedonija pokazivala pad, Crna Gora se kretala nešto oko proseka, dok je u Srbiji, recimo, Vojvodina pokazivala takav pad kakav uopšte nijedno područje nije pokazalo. To je ogroman pad Vojvodine u tom relativnom odnosu. Prema tome, moramo biti svesni da se regionalne razlike nisu smanjile iz raznih razloga, već čak i povećale i da danas kad govorimo o privrednom sistemu ne smemo a da u potpunoj meri to ne respektujemo.

Sigurno je da sve progresivne principe koje sadrži naš Ustav u vezi sa privrednim sistemom mi i ovom prilikom, i stalno, treba dalje da primenjujemo i usavršavamo. No, ovi principi se istim tempom neće moći primenjivati u svim područjima. Jer, moramo početi od toga da materijalna baza (kao marksisti to uvek moramo usvojiti) određuje do koje mere i kako možemo razvijati i one osnovne principe privrednog sistema od kojih polazimo. Bilo bi pogrešno pretpostaviti da ih sve na isti način i u istoj meri možemo u svakom području da primenimo. Materijali, međutim, ovu regionalnu komponentu nisu uvažavali, isuviše su operisali samo sa procesima. Stalno se ima proseki Jugoslavije u vidu, i svi podaci se daju u prosecima za Jugoslaviju. Mislim da ne treba isticati koliko i privredni sistem i privredni plan našeg razvoja moraju u ogromnoj meri da respektuju ovu regionalnu

različitost i da se s prosecima, naravno, ne može doći do realne slike. Jer, tada umesto onog vrlo širokog spektra boja, sve dobijamo u jednoj si-voj boji, a Jugoslavija je, ipak vrlo šarolika i ne možemo njenu realnu sliku dobiti u jednoj boji posmatrajući. Samo na dva primera da ilustru-jem kako to izgleda kad se ovako uzimaju pro-seci Jugoslavije, a ne uzimaju se i pojedina njena područja ili bar republike. Prema podaci-ma koje je dala Služba društvenog knjigovod-stva, a poslednje sam dobila od aprila 1964. go-dine, može se na jednom primeru viditi u ko-jim republikama postoji mogućnost za proširenu reprodukciju, odnosno kakav je u pojedinim re-publikama odnos učešća anuiteta prema neto — dohotku, odnos otplate prema fondovima. Na primer, za Jugoslaviju odnos otplate prema fon-dovima je 90,9, a po republikama izgleda ovako: Slovenija 66,3, Hrvatska 79,2, Srbija 98,6, Bosna i Hercegovina 113,4, Makedonija 121,8, Crna Go-ra 196,7. Prema tome, za ove iznad 100, to jest za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru, postavlja se pitanje kakve uslove imaju za proširenu reprodukciju. U redu, i ovo su proseci republički, ali i u pogledu njih drugo-jačije izgleda kad se uzme Jugoslavija 90,9, a drugojačije kad se pogleda po republikama. To su suviše očigledne razlike, i moramo ih imati u vidu. Ili, uzmite odnos anuiteta prema neto — dohotku u ovim raznim područjima. On se kreće negde 50%, na primer, u Crnoj Gori. Dakle, pola neto-dohotka treba da ode na anuitete. Prosek Jugoslavije je 20,9%, ali je zato u Ma-kedoniji blizu 30%, u Bosni i Hercegovini oko 25% itd.

Znači, kad se samo na nekom konkretnom primeru posmatra, vidi se koliko je teško operi-sati sa prosekom za Jugoslaviju i govoriti kako neka pojava izgleda na jugoslovenskom nivou.

Time hoću da potkrepim svoju tezu da su osnovni principi sigurno svi zajednički. Ustav ih nam je jasno formulisao i svi smo dužni da ih primenjujemo. Ali, u konkretnim primerima, moramo stalno da imamo u vidu koliko ekonom-ski uslovi svuda nisu isti, to jest koliko su veo-ma različiti, i koliko, prema tome, treba prilago-đavati svakom odgovarajućem regionu i nje-govom nivou razvitka i odgovarajuće mere i instrumente naše ekonomske politike.

Ili, da uzmemo jedan drugi momenat, pos-matrajući ne regionalno nego granski, jer ni u tom pogledu nisu dovoljno respektovane u podnetom materijalu stvarne razlike koje po-stoje. Uzmite samo jedan jedini problem — de-vizni režim onako kako se predviđa. Slažem se s osnovnom idejom o potrebi stimulacije pre-duzeća u izvozu. Slažem se i s osnovnim princi-pom da tu stimulaciju treba što više razvijati na taj način što će preduzeće direktno učestvo-vati u deviznim prilivima. Ali, da podemo od toga koliko stvarno koja grana učestvuje u iz-vozu. To se ne može meriti prema tome ko iz-vozi finalni produkt, nego prema tome koliko

je koja grana učestvovala u stvaranju vrednosti proizvoda koji se izvozi. Jer, onda će teška indu-strija dobiti dobar deo, a ovako ona u izvozu ne učestvuje saglasno svom stvarnom učešću u formiranju vrednosti finalnih proizvoda, to jest ni crna metalurgija, ni obojena metalurgija, ni ceo niz drugih grana. Uzmite za primer Sveto-zarevo. Da li je Svetozarevo samo zaslužno za celu vrednost izvezenih kablova? U toj vred-nosti ima bakra koje je dobilo, jer su učestvovali rudnici bakra i livnice u njegovoj proizvodnji, tu je učestvovala takođe i hemijska industrija koja im je davala plastične mase itd. Prema tome, ako tako raščlanimo proizvodnju po onom, kako se to stručno naziva, »input-autput« si-stemu, to jest po tome kako je koja grana stvar-no učestvovala u uvozu i izvozu, onda se slika jako menja; vidi se da one grane koje se jav-ljaju kao finalni izvoznici mogu nekad praktično da učestvuju s najmanjim procentom u vred-nosti izvoza, jer su eventualno dodali malu ko-ličinu svoga rada i materijala, a da gro, 50% do 80%, potiče od neke grane koja je pre toga isporučavala sirovine ili polufabrikate. Prema tome, to je, kad se ta stimulacija uzme kao u podnetom materijalu, mnogo jednostavnije for-mulisati nego kad se raščlani i vidi ko šta treba da dobije i kako to izgleda prema područjima i granama.

Ili, uzmimo još jedan momenat — koji isto tako mogu statistički da ilustrujem — kako iz-gledaju neki naši odnosi u proizvodnji kad se opet posmatraju raščlanjenije. Materijali koje smo dobili vrlo mnogo ističu odnos lični dohoci — produktivnost rada, i mislim da to svako od nas uvažava i da nema nikakvih prigovora u tom smislu da stalno treba povećavati produk-tivnost rada i materijalnu stimulaciju onih koji rade. Ali, kad tu ubacimo samo još jednu kom-ponentu, to jest kad ne uzmemo samo lični do-hoci — produktivnost rada, nego zaposlenost — lični dohoci — produktivnost rada, dakle, kada unesemo i treću komponentu, onda tek jasno vidimo situaciju u pojedinim republikama, a po-sebno u njima po regionima. Kad bismo uzeli Jugoslaviju u proseku s njenim nivoom dohotka po stanovniku, onda ona stvarno ulazi u krug srednje razvijenih zemalja, i sigurno je da kad bi cela bila homogena onda bi se ona, otprilike, nalazila u onoj situaciji kada produktivnost rada dobija znatnu prevagu nad porastom pro-izvodnje na osnovi nove zaposlenosti izgrad-njom novih objekata. To bi, dakle, bilo tačno kad bi Jugoslavija bila homogena. A zato što nije, na primer, u njenim razvijenim područjima čak je produktivnost rada sasvim izrazito odlu-čujući činilac i njega tako treba sagledati i uzeti ga u obzir kao faktor od kojeg najviše za-visi porast proizvodnje i, prema tome, daljnji ekonomski napredak toga kraja.

Međutim, kad pogledamo nerazvijena pod-ručja, tu moramo neizostavno uključiti onu tre-

ću komponentu — zaposlenost, jer su nama rezerve u radnoj snazi i problem nezaposlenosti u nekim krajevima vrlo zaoštrani — na primer, Kosmet, neki delovi Srbije, Bosne i Hercegovine i Makedonije. Moramo biti potpuno svesni te situacije. Ne možemo prelaziti preko činjenice da treba i taj problem zaposlenosti postupno rešavati. Ali, ako sada taj problem uključimo, onda odnos produktivnost rada — lični dohoci ne može da se javlja na istom nivou i na isti način da bude rešen kao u razvijenim područjima, u kojima se od porasta produktivnosti rada može znatno više dati za lične dohotke nego što može u nerazvijenim krajevima gde akumulacija mora nešto brže da raste i gde se mora ići na stvaranje novih radnih mesta izgradnjom novih preduzeća. Naravno, u proseku gledajući, mi ćemo i u nerazvijenim područjima dizati dohodak, gledajući čak i po stanovniku, ali još uvek najpretežnije na osnovi novih zaposlenja, a znatno manje na osnovi toga što će se onom već zaposlenom dizati nivo dohotka, pošto, kako rekoh, moramo rešavati paralelno problem zaposlenosti u tim krajevima.

Nama su i lični dohoci koje sada imamo po stanovniku regionalno vrlo različiti. Prema podacima koje je objavio Bilten Saveznog zavoda za statistiku — koji stalno daje o tome saopštenja — vidi se da — uzimajući opet samo po republikama (jedino je Srbija raščlanjena) — raspon ide od 20.000 po zaposlenom do oko 40.000. Znači, razlika je dupla. Najniži je Kosmet. On ima 20.000. Posle Kosmeta je uvek Makedonija. Ona ima takođe vrlo nizak nivo. Naravno, kad pogledamo ukupne nivoe dohoda po regionima možda bi se moglo doći do ovog zaključka: i u razvijenim i u nerazvijenim — baš zato što je svuda relativno nizak dohodak — treba ići na brzo povećanje ličnih dohoda već zaposlenih. Ali, to je ona naša složenost što je nizak dohodak zaposlenih, ali ima i dosta nezaposlenih.

Prema tome, moramo komponentu — zaposlenost uključiti u politiku razvoja nerazvijenih područja, gde ukupno po stanovniku više mora dohodak da raste od novozaposlenih nego od porasta produktivnosti rada već zaposlenih.

Dalje, ne možemo problem nezaposlenih u nekom doglednom periodu rešiti u svim područjima naše zemlje lokalnim sopstvenim snagama. Postoji, na primer, jedno područje koje nije sposobno da to samo reši za vrlo dugi period. To je Kosmet. To je takav problem da prerasta čak i sposobnosti Srbije da apsorbuje višak radne snage koji, prema tome, postaje jugoslovenski problem i koji treba na neki način uključiti — rešiti u okvirima opšte jugoslovenske politike zaposlenosti. Ako, dakle, takvo jedno područje samo za sebe gledamo, onda dolazimo do zaključka da čak imamo i takvu teritoriju koja nije u stanju ni novom zaposle-

nošću, to jest ni novim investicijama, da za dugi period sama apsorbuje te viškove radne snage. Ona nije u stanju da ih sama apsorbuje ne samo iz materijalnih razloga nedovoljnih investicija. Kad bismo, samo teorijski pretpostavljajući, celu jugoslovensku akumulaciju u jednom periodu dali Kosmetu, ne bi se moglo tom brzinom organizaciono savladati da se celo nezaposleno stanovništvo apsorbuje. Znači, ni organizaciono-tehnički to u nekom kratkom periodu ne bi išlo, a kamoli što nema ni materijalne podloge.

Kada se sa gledišta regiona razmotre svi navedeni momenti, onda se mora doći do zaključka da u velikoj meri ovim materijalima — koji su zasnovani stalno na prosecima — nedostaje baš ta ogromna raznolikost koju Jugoslavija ima, i za koju se, prema tome, moraju tražiti različita rešenja i metodi.

I u okviru istih ustavnih principa — zahvaljujući tome da su vanredno formulisani i široko dati kao perspektiva za jedan dugi period — mogu se naći najrazličitija rešenja koja odgovaraju različitom stepenu razvitka raznih krajeva, a ne tražiti za sve jedinstvena rešenja. Traženje jedinstvenih rešenja za sve i uvek znači negiranje činjenice da nivo proizvodnih snaga opredeljuje i moguću razvijenost privrednog sistema. Mislím da je to, u isto vreme, i najveći nedostatak prezentiranog materijala.

Slažem se sa drugovima predgovornicima da ni granski aspekt nije našao onoliko mesta koliko bi morao. Ali, on je, u izvesnom smislu, manje došao do izražaja baš zato što nije došao do izražaja ni regionalni aspekt. Odnosno, odgovarajući položaj pojedinih grana, različiti nivo tehničkog i organskog sastava sredstava, različiti uslovi privređivanja i slično, nisu mogli u dovoljnoj meri doći do izražaja zato što ni prvi momenat nije dobio adekvatnu formulaciju.

Najzad, čini mi se da se u materijalu polazi od jedne pretpostavke za koju je teško dokazati da u dovoljnoj meri postoji u našoj zemlji da bi se do te mere mogla uzimati u obzir, do koje je mere ona stalno prisutna. Naime, polazi se od toga kao da imamo potpunu mobilnost svih činilaca proizvodnje, to jest jednu tako savršenu mobilnost da će se sredstva uvek slivati tamo gde su najrentabilnija, upravo da se i radna snaga i materijalna sredstva onako grupišu kako to, otprilike, najbolje odgovara uslovima opšteg privrednog razvitka. Međutim, ta mobilnost činilaca proizvodnje niti jeste, a niti može da bude potpuna. Ona, pre svega, kao potpuna nikad ne postoji, a posebno stvarno ne može da postoji u uslovima tako heterogenog nivoa razvijenosti kakav je kod nas. Pored toga, i naš privredni sistem je sredstva najvećim delom vezao za određena preduzeća, time i za određena područja, tako da je i inače mogućna mobilnost na ovaj način veoma smanjena. Prema tome, pretpostavljati da ona postoji, kad ona

stvarno ne postoji, to takođe mora da utiče na odgovarajuće zaključke do kojih se dolazi.

Najzad, polazi se i od toga, iako se to sasvim direktno ne kaže, kao da je struktura proizvodnje u našoj zemlji na neki način zauvek data, da je stabilna i da društvo nije dužno da tu strukturu proizvodnje menja. Kad bi se pošlo od takve činjenice da je zatečena struktura proizvodnje potpuno uravnotežena i poželjna i, u izvesnom smislu, trajna, onda bi se i moglo reći neka se akumulacija i dalje na isti način formira u određenoj grani, u određenom kolektivu, jer bi to, u isto vreme, produžavalo onu željnu proizvodnu strukturu. Međutim, to nije tako. Čak kad bi se i pretpostavilo da smo teritorijalno, to jest regionalno vrlo homogena privreda, dovoljno je da se uzme samo u obzir činjenica da se struktura proizvodnje mora stalno menjati pod uticajem stalnog tehničkog progressa i stalnih promena u međunarodnoj podeli rada; već sama ta okolnost je dovoljna da se pretpostavi određeni uticaj društva, određena stalna društvena intervencija u formiranju opšte strukture društvene proizvodnje. Ali, kad se svemu tome doda i onaj drugi momenat — po mom mišljenju, u ovom slučaju, mnogo jači — ona velika regionalna različitost, onda mišljenje koje su ovde izvesni predgovornici izrazili o jednom postupnom nemešanju društva u privredne odnose po mom mišljenju je jedna velika i opasna iluzija, koju, sasvim sigurno, stvarnost mora da razbija. Ne treba se plašiti društvenog usmeravanja, niti smatrati da svaka društvena intervencija znači zlo. Važno je kada ona dolazi, kakve je prirode i da li ona usmerava i usavršava privredni razvitak ili ga koči i unaznađuje. Ona se po tome kvalifikuje, a ne da li postoji ili ne.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Ante Vidović, član Privrednog vijeća.

Ante Vidović (izborna jedinica Zagreb I):

Drugovi i drugarice savezni poslanici, ja bih govorio o proširenoj reprodukciji. U materijalima se sugeriraju kvalitetnija rješenja. Međutim, mišljenja sam da još to nije dovoljno, upravo onoliko koliko današnji razvoj proizvodnih snaga u široj društvenoj zajednici to stvarno i omogućuje.

Nedavno smo diskutirali o osnovnim načelima Ustava i pokušali smo da u vezi s tim damo mjesto radnoj organizaciji u razvoju privrede, a posebno smo joj dali funkciju osnovnog nosioca proširene reprodukcije. Želio bih da se nekih tadašnjih konstatacija ponovo prisjetimo i da još jedanput posebno istaknemo značaj tih ustavnih načela, a upravo je sada trenutak da o njima posebno vodimo računa.

Svakako, ovdje se javlja jedna mala dilema u kojoj će mjeri društveno-politička zajednica biti faktor koji će šire utjecati na proširenu

reprodukciju. Moje je uvjerenje da treba dalje ići od ovoga što je u materijalu dato, iako on predviđa kvalitetnu promjenu i naglašuje ponovo funkciju radne organizacije u proširenoj reprodukciji. Za mene je vrlo važan element — kad govorimo kome dati posebnu funkciju u proširenoj reprodukciji — gdje su subjektivne snage koje su u stanju da utječu na kvalitet i kvantitet mjera koje vode ka realizaciji proširene reprodukcije. Nema nikakove bojazni da će doći do jačeg izvitoperivanja zbog pretpostavke niže svijesti subjektivnih faktora u procesu proizvodnje, koja bi, eventualno, mogla postojati u radnoj organizaciji, jer ta svijest — kada se uzmu u obzir društveno-politički faktori koji tu djeluju — može biti na jednom višem nivou. Svakako da je sada tu osobito potrebno posvetiti pažnju i tome. Kada govorimo o proizvodnim snagama u radnoj organizaciji često idemo iz ekstrema u ekstrem, pa uzimamo — kad nam to odgovara — jednu veću radnu organizaciju kao argument za potvrdu osnovne misli koju izlažemo. Drugi put protutezu tome pretpostavljamo malu radnu organizaciju koja po strukturi sredstava kojima raspolaže ne može ozbiljnije da utječe na proširenu reprodukciju.

Mislim da ne treba polaziti sa pozicija jednog ili drugog ekstrema nego, u suštini, dopustiti da se te subjektivne snage koje postoje u privredi — u širem smislu riječi — potpuno manifestiraju. I mala radna organizacija s relativno manjim sredstvima za proizvodnju može se uspješno uključiti u zakonitost koja vlada na tržištu, a bez administrativnog mješanja odnosno bez utjecaja koji su izvan te radne organizacije i koji zapravo destimuliraju da iskoriste one mogućnosti koje u suštini postoje u toj radnoj organizaciji. U vezi s tim, istakao bih i izvjesne teškoće koje postoje u privredi i to u integracionim kretanjima. Sasvim je sigurno da objektivni elementi, elementi koji spriječavaju snažniju manifestaciju integracije jesu, prije svega, izvan radnih organizacija i to, u osnovi u društveno-političkoj zajednici, a ona pokušava da kroz svoju prizmu daje ocjenu, često čak i ne videći stvarne mogućnosti te radne organizacije na određenoj teritoriji.

Istakao bih ovdje jedan vrlo važan momenat. Naime, u današnjim uvjetima, kada posebno naglašavamo utjecaj i visinu osobnih dohodaka, u nekim privrednim regionima se javljaju kao limitirajući faktor kadrovi. A zbog toga često su sputavane mogućnosti intenzivnijeg razvoja radne organizacije na određenoj teritoriji i ona, prirodno, mora tražiti druge mogućnosti da se razvije. Meni je poznat slučaj radne organizacije koju je u ograničenim uvjetima proizvodnje došla do jakih argumenata koji govore u prilog podizanja proizvodnih kapaciteta u regionima gdje kadrovi nisu tako veliki problem nego zapravo omogućuju da se još sna-

žnije razvije privredna organizacija i da ukupni prihod te radne organizacije vidno napreduje.

Isto tako smatram da nema nikakve bojazni, kao što je u materijalima iznijeto, da postoji opasnost kako osigurati infrastrukturu ako šira društvena zajednica odlučno ne interveniše. U svakom slučaju, izvjesna sredstva, kada na nivou Jugoslavije utvrdi da ih je potrebno uložiti, onda ne bi bilo pametno isključiti širu društvenu zajednicu odnosno federaciju da se angažira u vezi s tim problemom. Međutim, svakako je vrlo važno da one subjektivne snage koje će kasnije raditi na povećanju tako stvorene materijalne osnove, u začetku realizacije te ideje imaju snažnog uticaja. I pri tome, naravno, trebalo bi da šire djeluju instituti koji su vezani za radne organizacije, jer mogu — po svojim mogućnostima, po uvjetima kako su organizirani i kakove su subjektivne snage u takovom institutu — da realiziraju i tu osnovnu ideju, zapravo pretvore u borbu za povećanu produktivnost. Ako ne poštivamo takove momente doći će do pojave takove radne organizacije odnosno tako uložena sredstva pokazuju nerentabilnost ili, eventualno, da pokazuju daljnji rast srazmjerno uložnim sredstvima.

Isto tako bih bio za to da se i uloga banke u proširenoj reprodukciji još preciznije odredi, s posebnom naglašenom funkcijom da se veže uz radnu organizaciju, a da se zapravo svedu na minimum mogućnosti intervencije društveno-političke zajednice na finansijska sredstva koja postoji u banci, jer u protivnom to je samo drugim načinom i drugim metodama administrativno mješanje državnih organa ili organa društveno-političke zajednice u odnose u privredi. Uvjerem — u smislu zaključaka — da nema nikakve bojazni prenijeti funkcije proširene reprodukcije na radnu organizaciju, a da funkciju društveno-političke zajednice svedemo samo na minimum i to samo onda kada je riječ o izrazito značajnim pitanjima za širu društvenu zajednicu, time što bi materija koja će se kasnije obrađivati u formi zakona — ovo što danas diskutiramo — morala biti precizna i da ne dovodi u praksu do različite primjene i tumačenja jedanput od radne organizacije, a drugi put od društveno-političke zajednice.

Po mom mišljenju, također je vrlo važno da zakoni koji će na osnovi ovih materijala biti razrađeni i donijeti u ovom Domu budu što je moguće egzaktniji u određivanju uloge radne organizacije i društveno-političke zajednice u proširenoj reprodukciji. Po mom mišljenju, zajednice ne bi trebalo potpuno zanemariti. Ali bi trebalo jednako zakonima posebno odrediti odgovornost radne organizacije kao nosioca proširene reprodukcije i na taj način sasvim sigurno osigurati integritet tih društvenih sredstava koja su uložena u radnu organizaciju i da će ona stvarno biti do kraja funkcionalno iskorištena.

Predsjedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Đorđe Strižak, član Privrednog vijeća.

Đorđe Strižak (izborna jedinica Kraljevo):

Drugarice i drugovi poslanici, uzimajući reč u diskusiji o usavršavanju našeg privrednog sistema, čini mi se da je neophodno da se podsetimo na neke diskusije u 1961. 1962. i 1963. godini.

Iako smo svi učestvovali u izradi novog privrednog sistema i u njegovom donošenju, veoma brzo smo morali pojedinačnim merama od njega odstupati, tačnije rečeno, nismo bili dosledni u njegovom sprovođenju u život. Pravedajući nedosledno sprovođenje u život svih mera koje su sistemom bile predviđene, isticali smo da prilikom njegovog usvajanja nisu bili sačinjeni svi materijalni bilansi, pa su kretanja imala nešto drukčije tokove od naših predviđanja. Ovo upravo napominjem zbog toga što se iz dobijenog materijala — iako je u njemu na više mesta naglašeno da predstavlja samo pristup za zauzimanje stavova u rešavanju daljeg usavršavanja našeg sistema — ni sada ne vide bilo kakvi materijalni bilansi koje mislimo novim merama da obezbedimo. Čini mi se da su ovo tako ozbiljna pitanja da bez dokumentacije bismo teško mogli sagledati sve efekte koje želimo da postignemo, kao i sve posledice i dejstva koja pojedine od ovih mera mogu imati na daljni privredni razvitak.

Dopustite mi da govorim o nekim pitanjima koja se u materijalu spominju.

Na strani 66. se govori o ukidanju doprinosa na dohodak privrednih organizacija i doprinosa društvenim investicionim fondovima, pa se smatra da se time popravljaju položaj privrednih organizacija svih privrednih oblasti. Takođe se ističe da će neposredno efekat biti različit s obzirom na dosadašnje olakšice. Tačno je da se sve radne organizacije izjednačavaju u pogledu korišćenja ostvarenog dohotka posle odbitka troškova poslovanja i time se uklanjanju one razlike u uslovima poslovanja radnih organizacija do kojih je došlo davanjem olakšica. Upravo bih od toga počeo, jer mi se čini da ova promena ne doprinosi ujednačavanju uslova privređivanja.

U članu 11. stav 2. našeg Ustava se kaže: »Radna organizacija, pošto obezbeđuje sredstva kojima obnavlja vrednost sredstava utrošenih u radu i po izdavanju dela ostvarene vrednosti proizvoda radi ujednačavanja uslova rada i sticaja dohotka, raspoređuje dohodak radne organizacije na deo koji služi proširivanju materijalne osnove rada i na deo za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba radnih ljudi«.

Meni se čini da u ovim našim diskusijama treba polaziti upravo odavde. Da bismo to delikatno pitanje, kao što su nejednaki uslovi privređivanja, mogli svestrano sagledati trebalo

bi prikazati uslove privređivanja, tj. jednakosti koje postoje, zatim, utvrditi ciljeve koje želimo da ostvarimo u narednom sedmogodišnjem planu i tek onda da pokušamo pronaći određena rešenja da početni uslovi rada i sticanja dohotka budu približno jednaki. Jasno je da će rezultati koji će se postizati biti različiti, ali na polaznoj tački uslovi privređivanja bi u tom slučaju bili približno jednaki. Kada se kod nas govori o iznalaženju instrumenata kojima bi se vršila raspodela veliki značaj se daje kamata-ma. Međutim, kamata na sredstva, iako je dobar instrument može imati veoma negativna dejstva, osobito sa stanovišta uslova privređivanja, ako se ne uzmu u obzir izvori sredstava.

Upravo izvori sredstava i dovode do veoma neujednačenih uslova rada kako teritorijalno, tako i po privrednim oblastima i po pojedinim granama. Iz podataka se to najbolje može videti.

Odnos poslovnog fonda i kredita 31. XII 1962. godine.

	Poslovni fond	Kredit
SFRJ	47,4%	52,6%
SR BiH	47,4%	52,3%
SR Crna Gora	28,3%	71,7%
SR Hrvatska	52,5%	47,5%
SR Makedonija	32,9%	67,1%
SR Slovenija	55,7%	44,3%
SR Srbija	43,8%	56,2%

U 1962. godini kamate za poslovni fond i na kredite ovako su opterećivale neto — proizvod pojedinih teritorija:

BiH	10,5%
Crna Gora	15,3%
Hrvatska	8,3%
Makedonija	11,4%
Slovenija	8,0%
Srbija	9,4%
SFRJ	9,1%

Slična je situacija i sa privrednim oblastima. To se vidi iz ovih podataka:

Odnos poslovnog fonda i kredita

Privredne oblasti	Poslovni fond	Kredit
Privreda-ukupno	47,4	52,6
Industrija	42,0	58,0
Poljoprivreda	38,0	62,0
Šumarstvo	79,3	20,7
Građevinarstvo	61,9	38,1
Saobraćaj	79,8	20,2
Trgovina i ugostiteljstvo	24,8	75,2
Zanatstvo	51,7	48,3

Iz ovih podataka je očigledno da struktura izvora sredstava ima određeni uticaj na ove veličine, iako na to imaju uticaja i drugi fak-

tori, kao što su struktura privrede, koeficijenti obrta, kapitalni koeficijenti itd, te da bi uvođenje kamate na celokupna sredstva, uz istovremeno zadržavanje kamate na kredite, veoma različito pogodilo pojedine grupe privredne oblasti, a i teritorije, pa umesto ujednačavanja uslova imali bismo opet pojavu većeg diferenciranja. Zbog toga mi se čini da u pogledu problema kamata na sredstva treba težiti takvom rešenju koje ide ka ujednačavanju uslova privređivanja.

Trebalo bi uvažiti kao osnovni problem ne-jednakih uslova privređivanja u doprinosu na sredstva ovo:

— istorodne privredne organizacije plaćaju različite kamate na sredstva usled različitog pribavljanja istih, pri čemu se osnovne razlike pojavljuju u visini kamate na poslovni fond i na kredite. To diferencira njihove uslove privređivanja.

Zbog toga mi izgleda da rešenje treba tražiti u izjednačavanju po grupacijama, s tim da visina kamate treba da bude diferencirana po pojedinim delatnostima.

Sigurno je da ukidanje doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima, kao što se predviđa, popravlja položaj određenih grana i grupacija, ako se ne bi dogodilo da se nekim drugim merama ekonomske politike i instrumentima raspodele deo tih sredstava drugim putem ne zahvati u korist zajednice. Međutim, u startu, posle ovih mera povećaće se razlike između pojedinih privrednih organizacija.

Zbog toga mi se čini da promena u uslovima privređivanja neće biti ako se ne pristupi temeljitijem rešavanju problema cena, koja upravo ovako kako su danas postavljene izazivaju u našim privrednim tokovima niz poremećaja. Svakako da je problem cena složen, da zahteva svestrano sagledavanje, ali mi se čini da u glavi koja govori o problemu cena, sem izvesnih načelnih stavova, ništa bliže nije rečeno, niti pak nagovešteno kako se misli taj problem rešavati.

Na strani 35. stoji da treba razraditi teorijske stavove o zakonitim osnovama formiranja cena u jugoslovenskoj privredi, kako bi se na takvoj osnovi mogli praviti praktični zaključci, kako u pogledu dugoročne politike cena, tako i u pogledu tehničkih intervencija. Izlazi da smo na ovome veoma malo učinili, pa, verovatno, zbog toga i nemamo određeni stavove. Tim pre je, po mom mišljenju, čudnije što ipak u tom poglavlju govorimo samo u delu gde se govori o »ekonomskim cenama« na strani 39. o železnicama, elektroprivredi, stambenoj privredi, tj. o ekonomskim stanarinama, dok se sve druge grane čak i ne spominju.

Moje je mišljenje da bez ozbiljnijih promena u primarnoj i sekundarnoj raspodeli ne

može biti govora, čak ni o pokušaju, da se uslovi privređivanja koliko-toliko ujednače.

Jedno od bitnih pitanja, koje je svakako dobro sagledano, jeste prenošenje sredstava proširene reprodukcije na radne organizacije i davanje značajnije uloge bankama u ovoj oblasti. U raznim diskusijama isticano je dosada da su banke nesavremene, spore, da se teško prilagođavaju novim uslovima, jednom rečju, da snose veliku odgovornost za izvesne poremećaje koji kod nas nastupaju, kako u investicionoj politici, tako i u tekućem privrednom kretanju. Sigurno je da u radu banaka ima dosta slabosti, ali je isto tako sigurno da jedan deo slabosti potiče upravo iz položaja banaka, jer smo ih u takav položaj stavili, a samo jedan deo slabosti, po mom mišljenju, manji, potiče iz subjektivnih slabosti samih banaka i bančinog aparata. Mi veoma često prebacujemo krivicu raznih organa i institucija na banke za izvesna spora rešavanja u vezi sa odobravanjem investicionih kredita, rešavanjem raznih problema sredstava, a zaboravljamo da je upravo tako kod nas i sistematski bilo postavljeno. Mislim da je većini prisutnih poznato da smo obično donosili društvene planove krajem godine, smernice kreditne politike obično tokom aprila, a smernice za upotrebu investicionih sredstava, ponekad, tek u junu tekuće godine. Ili, dešavalo se da se sredstva za investicije u privredi dodeljuju specijalizovanim bankama u novembru tekuće godine i da su se često ta ista sredstva morala potrošiti do 31. decembra te iste godine. Jasno je da banke u ovakvom položaju nisu bile u mogućnosti da rešavaju onako probleme kako ih je privreda postavila, ali isto tako banke nisu i odgovorne što je ovakvo rešavanje stvaralo određene probleme u privredi.

Ne sumnjam da će naše banke uskoro postati zaista partneri privrednih organizacija, ali bih ukazao na dva problema koji su za rad banaka veoma značajni. Reč je o međusobnoj saradnji specijalizovanih i privrednih banaka, koja prema mojim informacijama, nije uvek najbolja, mada upravo međusobna saradnja banaka treba da pokaže i radnim organizacijama put kada je reč o iznalaženju načina za bolje korišćenje sredstava.

Posebno značajno pitanje koje sam želeo da napomenem jeste samostalnost banaka u izvršavanju zadataka i politike koja je prema društvenim planovima u njihovoj nadležnosti. Naime, organi upravljanja banaka još uvek moraju da trpe pritiske sa strane prilikom donošenja investicionih odluka i da to ponekad slabi odgovornost tih organa, a veoma često dovodi i do neadekvatnih rešenja i odluka. Mislim da moramo omogućiti organima upravljanja banaka da zaista budu samostalni u sprovođenju konkretne politike i u izvršivanju zadataka koji su im povereni.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Veljko Križnik, član Saveznog vijeća.

Veljko Križnik (SR Slovenija):

Neophodnost daljnjeg razvijanja privrednog sistema ne treba posmatrati samo kao realizaciju odnosno materijalizaciju ustavnih načela, nego i kao neophodan uslov za normalniji, skladniji razvitak naše privrede.

Materijal, kao i nacrt rezolucije, koji smo primili sagledavaju osnovne probleme sistema i daju pravce rešavanja tih problema. Želim da istaknem potrebu što hitnijeg ispitivanja pojedinih problema sistema, a osobito preduzimanja onih mera gde je to moguće već sada, kao, na primer, ukidanje doprinosa iz dohotka, doprinosa društvenim investicionim fondovima, postepenog pomeranja poreza na promet u potrošnju, povećanje uloge kamate na poslovni fond i drugo. Te mere treba da dovedu privredne organizacije u položaj nosilaca funkcije proširene reprodukcije, a da instrumenti sekundarne raspodele stimulišu proizvodnost i racionalnije poslovanje.

No, smatram da je potrebno detaljno izučiti problematiku ujednačavanja uslova privređivanja, osobito onih oblasti, grana i grupacija koje su i dosada privređivale u teškim odnosno nejednakim uslovima. Dopustite mi da ukažem na neke otvorene probleme u poljoprivredi kao jednoj od tih oblasti.

Zaostajanje razvoja poljoprivrede unosi u naš privredni razvitak neželjene strukturalne poremećaje. Zbog toga se predviđa da u narednih sedam godina tu disproporciju rešimo ili bar bitno ublažimo. Pritome, treba imati na umu da ćemo taj zadatak rešavati socijalističkom rekonstrukcijom poljoprivrede, bržim tempom podružljavanja zemljišta, a što traži znatnija ulaganja u društvenu poljoprivredu nego dosada.

Poznata je neakumulativnost poljoprivrede u sadašnjim uslovima privređivanja. Poznato je i da mnoga preduzeća posluju i sa gubitkom.

Položaj poljoprivrednih preduzeća u proširenoj reprodukciji donekle je specifičan u uslovima ubrzanog razvitka društvene poljoprivrede. Dok preduzeća u drugim privrednim oblastima mogu najpre skupljati sredstva, pa onda investirati, ili uzeti kredit pa ga onda vraćati — a za vreme prikupljanja ili otplaćivanja sredstava ne investirati — dotle je u poljoprivredi proces proširene reprodukcije permanentan, baš zbog neophodnosti ubrzanog proširenja društvenog sektora.

A kakav je položaj poljoprivrednih organizacija? Kako su one materijalno spremne za takav intenzivan proces proširene reprodukcije?

Nemam podataka za 1963. godinu, ali sam siguran da neće biti bitno drukčiji od ovih za 1962. godinu koje iznosim:

Stopa akumulativnosti iznosila je 9,6%, dok je ta stopa u proseku za privredu 22,5, odnosno maksimalna u jednoj oblasti 61,3%. Interna stopa akumulativnosti iznosi 2,3%, što je i najniža, dok je prosek privrede 4,2%, odnosno maksimalna stopa 13,2%. Po tehničkoj opremljenosti i ukupnom prihodu po jednom radniku poljoprivrede je na trećem mestu, odnosno blizu proseka privrede, ali po dohotku na jednog radnika ona je na poslednjem mestu.

U 1962. godini poljoprivredna preduzeća imala su 18 milijardi svih fondova, a i 15 milijardi gubitaka. Zajedno sa amortizacijom poljoprivredna preduzeća su imala u 1963. godini na raspoloženju vlastitih sredstava za prostu i proširenu reprodukciju oko 35 milijardi. Međutim, već u 1962. godini obaveze po anuitetima bez kamata iznosile su oko 32 milijarde. Za nova ulaganja ostaje preduzećima, dakle, vrlo malo sredstava.

Iz toga proizlazi konstatacija da jedan deo poljoprivrednih preduzeća uopšte nema više sredstava ni za prostu reprodukciju, da su raspoloživa sredstva preduzeća većim delom angažirana za otplatu anuiteta. Preduzeća, pak, koja još imaju slobodna sredstva stoje pred činjenicom da će im biti u najkraće vreme i ta sredstva potrebna za anuitete, ako nastave ovim tempom proširene reprodukcije (a što se mora) i ako ostanu dalje ovakvi uslovi privređivanja (a što ne mora biti tako).

Čime se mogu poboljšati uslovi privređivanja? Činjenica je da poljoprivredna preduzeća već danas primaju od zajednice oko 90 milijardi olakšica u obliku regresa i premija. U 1962. godini primila su oko 50 milijardi. Poljoprivredna preduzeća su praktički oslobođena potpuno kamata na poslovni fond i doprinosa na dohodak. Te olakšice iznosile su u 1962. godini oko 32 milijarde. A to znači da je zajednica rešavala vanekonomske merama probleme u oblasti cena, uglavnom, društvene poljoprivrede u obimu od oko 12% realizacije.

To pokazuje da merama u sekundarnoj raspodeli ne možemo očekivati poboljšanje uslova privređivanja poljoprivrednih organizacija i da rešenja treba tražiti u primarnoj raspodeli, dakle, u cenama.

Poboljšanje položaja poljoprivrednih organizacija omogućice i njihovo normalno uključivanje u bankarski mehanizam finansiranja proširene reprodukcije bez čega — usprkos ubuduće većim vlastitim sredstvima — verovatno neće moći osigurati takvu dinamiku proširene reprodukcije kakvu traže potrebe domaćeg tržišta, mogućnosti izvoza, a i zadaci u pogledu socijalističkog preobražaja poljoprivrede.

Treba ipak istaći da nisu sve grupacije u poljoprivredi u jednakom položaju. U nešto su

boljem položaju preduzeća koja se bave preradom ili prometom poljoprivrednih proizvoda nego čisto proizvodna preduzeća. A i u čisto proizvodnim preduzećima — usled dispariteta cena stočarskih i ratarskih proizvoda — u lošijem su položaju ona koja se bave u većoj meri stočarstvom.

Ekonomске cene poljoprivrednih proizvoda biće potrebno formirati na nivou koji održava odnose ponude i potražnje i razvojnu politiku u dužem periodu, u jednom dugoročnom trendu. Osciliranje cena — zbog osciliranja proizvodnje u kraćim intervalima, što je karakteristika poljoprivrednih cena dosada — štetno je ne samo za stabilizaciju tržišta, nego i za razvoj same poljoprivrede. Uticaj oscilacija u proizvodnji — kojih će još uvek biti — na tržište i na položaj poljoprivrednih organizacija biće potrebno ublažiti u samim preduzećima većim rezervnim fondovima i proširenjem osiguranja putem DOZ-a, a na tržištu intervencijom materijalnih rezervi i uvozom.

Takvom rešavanju problema cenama postoji ozbiljan prigovor; naime, mogućnost preliivanja nacionalnog dohotka u privatni sektor. Treba priznati da ta mogućnost postoji. No, treba računati i s tim da će društveni sektor u narednom periodu postati dominantan u proizvodnji za tržište i da je adekvatnom poreskom politikom moguće, donekle, zahvatiti cenama deo u privatni sektor poljoprivrede preliivenih sredstava.

Ne želim negirati i mogućnosti poboljšanja položaja poljoprivrednih preduzeća koje postoje u oblasti povećanja produktivnosti. Ali smatram da su primarne mere one koje izvan preduzeća treba rešiti, jer treba računati i sa datom produktivnošću. Povećani dohodak, a time i mogućnost većih ličnih dohodaka, biće stimulans i veće produktivnosti rada.

Rešavanje položaja poljoprivrednih preduzeća cenama ima svakako višestruke reperkusije i traži pažljivo i kompleksno izučavanje i sagledavanje posledica.

Položaj poljoprivrede treba proučiti kompleksno i u lancu: industrija sredstava za poljoprivredu proizvodnju — poljoprivreda — prerađivačka industrija — trgovina, jer se akumulacija može prelivati iz jedne grupacije u drugu.

Neophodno je da se promene cena poljoprivrednih proizvoda rešavaju u procesu, uporedo sa preraspodelom nacionalnog dohotka u korist lične potrošnje, da ne bude ugrožen standard radnih ljudi.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Pavle Branković, poslanik Saveznog vijeća.

Pavle Branković (izborna jedinica Petrovac):

Drugovi i drugarice, priključujući se diskusiji o problemima daljnjeg razvoja našeg privrednog sistema, želim da istaknem neke probleme u pogledu položaja poljoprivrede. Na primer u ove privredne oblasti pokušaću da doprinesem sagledavanju dejstva privrednog sistema u vezi sa daljnim razvojem privrede i s prevazilaženjem nekih ključnih ekonomskih i društvenih problema.

Pre svega, želim da podsetim na činjenicu i da istaknem značaj poljoprivrede kao bazične oblasti naše privrede, da podsetim na poznate diskusije i usvojene stavove, politiku i uslove daljnjeg razvoja poljoprivrede, da samo još jednom istaknem težak položaj poljoprivrede i pored toga što se — kako se i u materijalima konstatuje — koristi (zajedno sa industrijom uglja) povlasticama u pogledu primene instrumenata raspodele, pa ipak ne ostvaruju dohodak koji bi omogućio proširenu reprodukciju i odgovarajući razvoj ličnih dohodaka.

Prema tome, ako je stanje u poljoprivredi i tako, a ono je tako, onda je bilo sasvim normalno da se ova pitanja u ovim materijalima mnogo šire razmatraju, da se mnogo sistematskije i ozbiljnije izuče i istaknu uzroci ovakvog položaja, da se, makar, i najgrublje, ukaže na elemente koji bi obezbedili da daljnji razvoj i usavršavanje privrednog sistema, s puno respektovanja ovakvog stanja, u zavisnosti od naših materijalnih mogućnosti i ekonomske politike, i da se, pored ostalog, radikalno priđe otklanjanju problema koji poljoprivredu i stavljaju u ovakav položaj.

Ja govorim o radikalnim merama. Druge, po mom mišljenju, i ne mogu biti, jer je reč o stvaranju materijalnih uslova u poljoprivredi kojima treba da se reše vrlo značajni društveno-politički ciljevi, koji su imperativ našeg daljeg društvenog razvoja, a koji proističu iz ustavnih načela, a to su:

1. Pravo radnog čoveka, pravo kolektiva da samostalno vrši proširenu reprodukciju, da se u sintezi prava i obaveza koje proizlaze iz ovakvog položaja nosioca proširene reprodukcije reprodukuju društveni odnosi i društveni sistem u celini i snažno razvijaju proizvodne snage.

2. Da materijalna proizvodnja, posle podmirjenja društvenih potreba, u delu koji pripada neposrednim proizvođačima permanentno podiže lični i društveni standard proizvođača.

Ovo su neotuđiva prava radnih ljudi Ustavom osigurana. Da bi se ona i stalno ostvarivala obavezni smo da stvaramo materijalne mogućnosti i uslove. Kako daljnji razvoj privrednog sistema to, pre svega, ima za cilj, onda je normalno da privredni sistem kompleksno to postigne u svim privrednim oblastima, pa, prema tome, i u poljoprivredi obavezno.

Mi smo neposredno pred donošenjem sedmogodišnjeg plana privrednog razvoja. Osnovne smernice i prve projekcije programskih zadataka već postoje. To nam omogućuje da možemo i konkretno da sagledamo stanje i zadatke poljoprivrede i ugljarstva. Možemo realno da ocenimo potrebne uslove, način i sredstva koja su adekvatna postavljenim proporcijama razvoja. Otuda može privredni sistem, sa gledišta ovih grana i konkretno da se tretira i čine određeni predlozi radi njihovog razvoja. To je, po mom mišljenju, posebno značajno, jer je vrlo pogodan momenat da se dejstvo privrednog sistema u proteklom periodu kritički oceni, da se sagledaju sve konsekvence njegovog uticaja na razvoj privrede i na tome građe intencije novog sistema koji bi bio adekvatan ekonomsko-političkim ciljevima razvitka našeg društva. Sve ovo utoliko pre što je protekli period izrazito pokazao da uvek kad je nedostajala sinhronizacija između postavljenih zadataka i pratećih uslova i privređivanja, tada su nedostajali i očekivani proizvodni i ekonomski rezultati i drugi društveni uspehi i obratno.

Kada je reč o potrebi menjanja položaja poljoprivrede, mora se poći od toga da nas u pogledu razmatranja i pronalaženja najboljih rešenja radi njenog daljnjeg razvoja obavezuje sam položaj u privredi u celini. Poljoprivreda se javlja kao proporcija cele narodne privrede s veoma velikim uticajem na sva ostala privredna kretanja. U pitanju je proizvodnja koja ima osnovni značaj za ishranu stanovnika, za oslobodenje zemlje od uvoza, za daljni porast izvoza poljoprivrednih proizvoda koji imaju najrentabilniji efekat u platnom bilansu, za podmirenje potreba sirovina za našu industriju, kojoj je poljoprivreda poslednja i neposredna osnova u 40% industrijskih kapaciteta. Od posebnog je značaja ta proizvodnja za formiranje kupovne moći jedne polovine stanovnika koji su još u poljoprivredi, a što u razmeni s drugim privrednim oblastima može da ima presudan uticaj na njihov razvoj. Zato je neophodan privredni sistem tako usavršiti da on obezbedi optimalne uslove za razvoj poljoprivrede i poljoprivredne proizvodnje u interesu privrede kao celine, a nikako na štetu drugih oblasti, što se često identifikuje sa svakom merom u pogledu poboljšanja uslova privređivanja u poljoprivredi.

Kad se i ovoga puta zalažem za preduzimanje neodložnih mera u pogledu daljeg sprovođenja u život ostvarenog procesa poboljšanja uslova privređivanja u poljoprivredi, hoću, pre svega, da izrazim zadovoljstvo za uspehe u poljoprivredi postignute merama Saveznog izvršnog veća, preduzetim posle IV Plenuma CK SKJ. Želim da istaknem značaj tih mera za dosadašnja kretanja u poljoprivredi i izrazim zadovoljstvo za potpuno razumevanje i spremnost saveznih organa da dalje rade na sprovođenju svih mera u sklopu procesa poboljšanja

uslova privređivanja u poljoprivredi. što se, pored ostalog, videlo i iz ekspozea potpredsednika Saveznog izvršnog veća druga Miloša Minića, prilikom donošenja tekućeg društvenog plana.

Međutim, hoću da kažem i to da se već sada — a na to nas upućuju realno ocenjivanje našeg razvoja u sedmogodišnjem periodu i ulogu poljoprivrede u tome razvoju — ne može više govoriti niti o poboljšanim uslovima privređivanja u poljoprivredi, niti o stvaranju prosečnih uslova nekog razvoja i proizvodnje već samo i isključivo a odgovorajućim uslovima koji su apsolutno adekvatni specifičnostima poljoprivrede i njenom položaju u privredi kao celini u našim uslovima. A ti odgovarajući uslovi su nešto kvalitetno drugo i daljni razvoj privrednog sistema tu komponentu razvoja poljoprivrede mora da akceptira.

Dopustite mi da nešto konkretno kažem o položaju poljoprivrede i da iznesem i neke predloge.

Mislim da je dobro da se dosadašnji uslovi privređivanja u privredi, pa i novi predlozi za razvoj privrednog sistema, ocenjuju u vezi sa prosečnim ličnim dohocima poljoprivrednih proizvođača, rentabilnošću ulaganja u obrtna sredstva, akumulativnošću, i u vezi s opremljenošću osnovnim sredstvima i zaduženošću poljoprivrednih organizacija. Upravo je dobro da se na svemu ovome sagleda položaj poljoprivrede u uslovima decentralizacije proširene reprodukcije i drugi mera u vezi sa usaglašavanjem načina privređivanja i društvenog razvoja sa ustavnim načelima.

Merama Saveznog izvršnog veća i pojačanim naporima poljoprivrednih organizacija dosada su postignuti prvi pozitivni rezultati. Tako samo u SR Srbiji je u 1962. godini iz povećanog dohotka poljoprivrednih organizacija izdvojeno više nego u 1961. godini za lične dohotke 32%, za fondove 200%, a gubici su smanjeni za 2,5 puta. Ovakva pozitivna kretanja nastavljena su i u 1963. godini.

Nastala su pozitivna primanja i u raspodeli društvenog proizvoda. Dok su poljoprivredne organizacije u SR Srbiji imale 61% od društvenog proizvoda u 1961. godini, dotle su u 1962. godini imale 65%. Za isto vreme učešće društvenih fondova je smanjeno na 35% od 39%.

Pored mera Saveznog izvršnog veća, ovo je došlo i kao rezultat poboljšanja organizacije rada i privređivanja u radnim organizacijama. To se ogleda u povećanju produktivnosti rada, ekonomičnosti, rentabilnosti i akumulativnosti, koja je bila značajna u 1962. godini.

Evo toga pregleda:

	1961.	1962.		Indeks
Produktivnost rada	1230	1295	+	65 105,2
Ekonomičnost	1,47	1,63	+	0,16 110,9
Rentabilnost	0,9	2,5	+	1,6 227
Akumulativnost	16	36	+	20 224

Prema tome, učinjeno je dosta, obezbeđen je jedan dinamičan razvoj, ali ovaj nivo govori da su uslovi privređivanja još ispod potrebnog proseka. To se, pre svega, negativno odražava na lične dohotke i materijalno stimuliranje kolektiva za veću i jeftiniju proizvodnju. Iako kvalifikaciona struktura ima svog uticaja na nivo dohotka, što se opet umanjuje stepenom spremnosti ljudskog rada u odnosu na druge oblasti neodrživo je — to je stanje iz 1962. godine kada su postignuti ovakvi rezultati u privređivanju — da prosečni dohoci u poljoprivredi kao celini budu manji u poređenju sa celom privredom za 19%, prema industriji za 21,5%, prema ostaloj privredi za 20% itd.

Ovaj nepovoljan položaj poljoprivrede, i pored pozitivnih kretanja i napora koji se čine, vidi se i u stepenu reprodukcije uložених sredstava u poređenju sa ostalom privredom.

Stopa rentabiliteta u 1962. godini u privredi kao celini iznosila je ukupno 10,5%, interna 4,8%, eksterna 5,7%, u poljoprivredi 3,3%, interna 2,6%, eksterna 0,7%.

Ako eksternu stopu rentabiliteta ostvarenu 1962. godine u poljoprivredi označimo kao 1, onda je ona u ukupnoj privredi 8,1%, industriji 6,6%, u ostaloj privredi 12,6%.

Ovo govori da su uslovi privređivanja u poljoprivredi znatno ispod proseka, da ne govorimo koliko su oni interno odgovarajući poljoprivredi, što se u narednom periodu u privrednom sistemu mora usvojiti, jer s ovakvom stopom eksternog rentabiliteta ne mogu radni kolektivi bez sredstava biti nosioci proširene reprodukcije.

Ako dalje posmatramo položaj poljoprivrede po indeksu aktivnosti koja je ostvarena u 1962. godini u poljoprivredi i privredi SR Srbije, doći ćemo do istog zaključka.

Tako je ukupna privreda imala indeks akumulativnosti 261, industrija 316, ostala privreda 232, a poljoprivreda samo 151. Znači da je odnos akumulativnosti poljoprivrede i privrede kao celine 1:2,04.

Otuda je normalno što su poljoprivredne organizacije prezadužene, što su sredstva za otplatu investicionih zajmova za osnovna i obrtna sredstva za preko 2 puta manja nego u ostalom delu privrede.

Tako, prema stanju iz 1962. godine, ukupna privreda je posle otplate obaveza imala 60% od ostvarenih sredstava, a poljoprivreda samo 28% od ukupno ostvarenih sredstava. Ovo je za poljoprivredu kao celinu. Međutim, kada se izdvoje društvena gazdinstva onda kod njih fondovi i amortizacije ne pokrivaju visinu anuiteta.

Prema tome, iz ovoga se nameće normalan zaključak: prvo, da poljoprivreda nema mogućnosti u ovakvim uslovima da neposredno nosi proširenu reprodukciju; drugo, da je moguć-

nost daljeg povećanja ličnih dohodaka, u skladu s povećanjem produktivnosti, ograničena i u velikoj nesrazmeri u poređenju s drugim oblastima i naporima koji se čine u samoj poljoprivredi; i treće, da se ovakvo stanje mora uzeti u obzir u daljem razvoju privrednog sistema i usklađivanju načina privređivanja i razvoja društvenih odnosa, sa ustavnim načelima. Prema tome, postavlja se pitanje — koje su to mere koje treba da budu akceptirane pri daljoj dogradnji privrednog sistema sa gledišta odgovarajućeg položaja poljoprivrede — ističemo odgovarajući položaj, a ne prosečni — jer poljoprivreda ne sme više da bude faktor, odnosno uzrok stalnih oscilacija privrede kao celine?

One, pre svega, treba da obezbede dva osnovna uslova:

a) Takvu investicionu aktivnost, odnosno opremanje ljudskog rada u poljoprivredi koji će moći da osigura stopu rasta poljoprivrede u sedmogodišnjem periodu od 6% do 7%, kao olakšicu za ceo razvoj i odlučujući faktor u proizvodnji i raspodeli i

b) obezbediti takav ekonomski položaj poljoprivrede da se stalno, prema odgovarajućim uslovima, povećavaju sredstva za proizvodnju, sve skladnije vrši raspodela dohotka na fond lične potrošnje i akumulacije i pospešuje produktivnost rada, a sve to da stalno povećava obim akumulacije prema povećanju predumišljenog kapitala, kao jedino mogućnog uslova za proširenu reprodukciju u radnim organizacijama. To bi praktično moglo da se postigne odgovarajućim merama, koje sam slobodan da iznesem više samo kao pristup za kasnija razmatranja, diskusije i traženje adekvatnih rešenja. Te mere mogu biti:

1) Postepena izmena položaja poljoprivrede u primarnoj raspodeli, kako bi se obezbedila stopa internog rentabiliteta od 6%—8% i sa ovom stopom povećanje opremljenosti rada u sedmogodišnjem periodu od 8% do 12%. Na toj materijalnoj osnovi spustiti proširenu reprodukciju u radne kolektive i komune.

Ovo bi omogućilo povećani obim poljoprivredne proizvodnje i korekciju cena poljoprivrede za 10% do 15% prema 1963. godini;

2) Položaj poljoprivrednih organizacija u primarnoj raspodeli bio bi regulisan i to:

a) zaštitnim cenama, s minimalnim rentabilitetom od 2%—3% za sve važnije poljoprivredne proizvode;

b) za pojedine važnije poljoprivredne proizvode utvrdila bi se i premija u zavisnosti od značaja svakog proizvoda za domaće i inostrano tržište;

c) iznad zaštitnih cena s premijama ili bez njih slobodno bi se formirale cene na tržištu i to iznad zaštitnih cena;

d) cene ostalih proizvoda i to, uglavnom, iz voćarstva, vinogradarstva i primarne prerade

slobodno bi se formirale na tržištu, s tim što bi se ovde ugovaranjem trebalo da obezbedi stabilnost cena s prosečnim rentabilitetom od 5%.

3) Pri utvrđivanju zaštitnih cena s minimalnim rentabilitetom potrebno je da se obezbedi realan interni paritet između svih cena za važnije poljoprivredne proizvode i to tako da on deluje stimulatивно i trebalo bi da bude najpovoljniji za one proizvode koji imaju odlučujući uticaj na formiranje predviđene strukture proizvodnje.

4) U uslovima delovanja zaštitnih cena za sve važnije poljoprivredne proizvode postaviti i drugačiji odnos i ulogu materijalnih rezervi. One bi trebale da preuzimaju sve proizvode po ovako formiranim cenama, a isto tako da intervenišu u poljoprivredi i s reprodukcijom materijalom.

5) Obezbeđenje položaja poljoprivrednih organizacija u primarnoj raspodeli sa zaštitnim cenama i premijama na navedenom nivou moralo bi da bude praćeno određenim eksternim paritetom cena reproduktionog materijala, stočne hrane, mehanizacije i drugo. Na ovaj način treba otkloniti stalnu pojavu promene dispariteta cena. Sve ovo treba da bude obračunato — misli se na efekte — na osnovi cena iz 1963. godine.

6) Svi ovi efekti koji bi bili uslovljeni ovakvim sistemom polaze od toga da poljoprivredne organizacije i dalje zadrže sadašnji položaj u sekundarnoj raspodeli u odnosu na društvene obaveze, kao i premije i regrese, s tim što bi premije sve više trebalo da zamenjuju regrese, s obzirom na njihovu efikasnost u pospešavanju robne proizvodnje. Svaka promena u ovakvom režimu morala bi se kompenzirati s položajem u primarnoj raspodeli, da bi se ostvarili postavljeni proizvodni zadaci i poboljšao položaj poljoprivrede po principu odgovarajućih uslova.

Više cene poljoprivrednih proizvoda koje bi se formirale iznad današnjeg nivoa — zbog zaštite životnog standarda potrošača — trebalo bi u maloprodaji umanjivati premijom standarda preko trgovine, jer je problem u zadržavanju nižih maloprodajnih cena poljoprivrednih proizvoda, a ne u nerealno visokim troškovima poljoprivredne proizvodnje.

7) Robnu proizvodnju ostvarenu u kooperaciji poljoprivrednih organizacija sa individualnim gazdinstvima treba tretirati na isti način, kao i robu koja potiče iz društvenih gazdinstava i to u pogledu cena, premija, regresa, sistema kreditiranja, društveno-ekonomskih instrumenata u sekundarnoj raspodeli i to kod svih proizvoda.

U vezi s ovim, potrebno je postaviti sistem formiranja i raspodele ukupnog prihoda, društvenog proizvoda i dohotka slično onome koji postoji za proizvodnju društvenog sektora. Na

taj način stvorili bi se stabilni i sigurni odnosi u kooperaciji i ona bi se ekonomski reprodukovala kao svaka društveno organizovana proizvodnja. Obračun ove proizvodnje i raspodele sprovoditi u okviru društvenog računovodstva sa odgovarajućim instrumentima. U proširenoj reprodukciji i reprodukovanju kooperacije treba obezbediti i instrument investicionih fondova i fondova za unapređenje proizvodnje u kooperaciji, izdvajanjem dela novostvorenog proizvoda u kooperaciji. Ovakva orijentacija će zahtevati da se fiskalna davanja individualnog proizvođača stave u drugi plan, a da fondovi za proširenu i prostu reprodukciju budu odlučujući. Sve ovo treba da prati samo visoka i rentabilna proizvodnja sposobna za reprodukciju kooperacije.

8) U cilju realnijeg utvrđivanja materijalnih troškova proste reprodukcije potrebno je omogućiti poljoprivrednim organizacijama formiranje ekonomske amortizacije, osobito za izvesne intenzivnije eksploatacije poljoprivrednih mašina.

9) U sistemu kreditiranja uopšte, a posebno investicionog kreditiranja, treba obezbediti mnoge mere kombinovanog karaktera u zavisnosti od položaja koji poljoprivredne organizacije imaju u prostoj i proširenoj reprodukciji, te u tom cilju preduzeti:

a) u pogledu dosadašnjih problema kreditiranja:

— izvršiti konverziju svih kredita s kratkim rokovima i nepovoljnim kamatnim stopama;

— otpisati gubitke nastale zaključno sa 1961. godinom, kada je i otpočeo proces popravljavanja ekonomskog položaja poljoprivrede;

b) u vezi sa budućim sistemom kreditiranja investicija:

— obezbediti participaciju društvenih fondova za investiranje i namene koje imaju karakter javnih investicija, kao što su: otkup zemlje, osvajanje novih površina, osnovni objekti hidrosistema, objekti infrastrukture i sl.

— utvrđivati realnije i duže rokove vraćanja investicionih kredita u zavisnosti od trajanja osnovnih sredstava;

— zadržati i dalje povoljnije kamatne stope za investicione kredite u poljoprivredi, kao što je i dosada bilo;

10) Učešće robne proizvodnje individualnih gazdinstava van društvenoorganizovane proizvodnje sve je manjeg značaja, zbog čega za ovu proizvodnju i ne treba stvarati potrebne stimulanse u privrednom sistemu. Položaj ove proizvodnje na tržištu biće determinisan robama društvenog sektora i društvenoorganizovane proizvodnje iz kooperacije. Međutim, i na ovu proizvodnju ne treba dejstvovati destimulativno.

Van svake je sumnje da ovakvo korigovan privredni sistem i njegovo dejstvo na poljoprivredu treba da prati još odlučniji i društveno odgovorniji proces svih mera koje u kolektivima s postojećim poznatim rezervama maksimalno obezbeđuju intenzifikaciju proizvodnje i popravljavanje ekonomskog položaja. Samo u visokoj poljoprivrednoj proizvodnji moguća je ovakva funkcija privrednog sistema i proširena reprodukcija u radnim organizacijama, zbog čega i predložene mere apsolutno pretpostavljaju visoku proizvodnju i drugačiji odnos radnih kolektiva. Zbog toga je neophodno i dalje osavremenjivati tehnologiju proizvodnje, određenje postaviti ekonomsku stranu proizvodnje, energičnije i odgovornije otklanjati sve subjektivne slabosti i permanentno podizati produktivnost rada i ekonomičnost korišćenja sredstava.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Prekidamo sjednicu i nastavljamo rad u 17 časova.

(Sednica je prekinuta u 13 č 50 min).

Nastavak sednice u 17 č

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Nastavljamo rad.

Reč ima drug Jakov Blažević.

Jakov Blažević: (izborna jedinica Gospić):

Drugarice i drugovi, u diskusiji o problemima daljnjeg razvoja našeg privrednog sistema želim da istaknem da su privredne komore, baveći se problemima unapređenja uslova privređivanja, aktivno radile i na problemima privrednog sistema. Materijal Savezne privredne komore, koji vam je dostavljen uz ovu tačku dnevnog reda, predstavlja kratak izvod iz jedne znatno šire analize i dokumentacije, u kojoj su razmatrani neki problemi dosadašnjeg razvoja privrede, jačanja uloge privrednih organizacija u društvenoj reprodukciji, neki problemi primarne i sekundarne raspodele društvenog proizvoda, spoljnotrgovinskog i deviznog sistema, kao i uloge lične i zajedničke potrošnje u raspodeli nacionalnog dohotka.

O problemima tretiranim u ovom materijalu vode se još od kraja prošle godine veoma žive diskusije u sreskim i republičkim komorama i u grupacijama proizvođača. O njima je diskutirao i Upravni odbor Savezne privredne komore. U vezi s tim, želim posebno da istaknem da su i materijali i diskusija, polazeći sa pozicija privrede, i izražavajući gledanja i interese privrednih organizacija, kako ranije, tako i sada, nedvosmisleno izrazili duboko društveni karakter sagledavanja i stremljenja neposrednih proizvođača. Naime, i ovog puta se pokazalo da se sagledavanje i odlučivanje izvan privrede ne može isključivo smatrati i poi-

stovječitvati sa društvenim sagledavanjem, sa tzv. odlučivanjem o općedruštvenim rezervama i interesu itd.

Postaje sve očiglednije da je upravo za takvo, jedinstveno, integralno i općedruštveno sagledavanje potrebno da cio proces društvene reprodukcije podesimo tako da se u samim faktorima privrede razvijaju oni impulsi koji su u saglasnosti s takvim sagledavanjem i ponašanjem cijelog društva. A to znači neophodnost većeg respektiranja onoga što proizlazi iz novih odnosa u proizvodnji, što se poklapa i sa osnovnim objektivnim zakonima ekonomike, a to je da proizvođačima treba osigurati obavljanje proste i proširene reprodukcije, ne gubeći iz vida, već u osnovu naših postupaka staviti i respektovati slobodnije djelovanje robnih, a time i tržišnih zakona. Iz dosadašnjeg razvoja naše privrede i društveno-političkih odnosa stekli smo dovoljno iskustva i kvalitetnih elemenata iz kojih se može određenije utvrditi gdje je društveni interes, sa kojih se pozicija on sagledava, i kako u ime društva donosi odluke kroz koje se najbolje, nesmetano i integralno, razvijaju naši ekonomski i društveno-politički odnosi. Često se pojam općedruštvenog apstraktno aplicira na neke nad društvene organe, umjesto da se društveni interes i njegovo sagledavanje otkriva u društvenoj osnovici, među proizvođačima.

Problemi privrednog sistema zauzimaju izuzetno važno mjesto ne samo u razvoju privrede, već i u razvoju društveno-političkih odnosa. To pokazuje i cjelokupan naš dosadašnji ekonomski i društveni razvoj. Osnovna karakteristika u poslijeratnom razdoblju je njen brzi porast. To posebno važi za period od 1952. godine, kada se počeo prvim koracima razvijati sistem radničkog upravljanja društvenom privredom i jačati njegova materijalna osnova. Upravo u ovom periodu postignut je impozantan, po tempu, rast proizvodnih snaga, došlo je do značajnijih promena u ekonomskoj strukturi zemlje i stvorene su neophodne pretpostavke za daljnji uspješan razvoj.

Posebno treba istaći da je takav privredni razvoj bio praćen i, u isto vrijeme, uslovljen vrlo značajnim promjenama u privrednim odnosima i društveno-političkoj nadgradnji. Osnovni zakon o upravljanju radnih kolektiva društvenom privredom, poduzećima i višim privrednim udruženjima pa, dalje, uključujući i ustavne dopune i usavršavanja našeg privrednog sistema, širile su materijalnu osnovu, na kojoj je društveni interes dobijao sve određenije reprezentante. Pritome su rasle i suprotnosti odnosno problemi odnosa novih formi društveno-političke nadgradnje sa tzv. ulogom države u privredi.

Iz našeg materijalnog kretanja izrastaju udruženi proizvođači kao nov reprezentant društva koji sve više oduzima društvenoj administraciji isključivost predstavnika društvenog

interesa, smisla, širine i svrhe, koji je ona u početnom periodu našeg razvoja nužno nosila.

U osnovama izgradnje takvog sistema privređivanja, koji bi stvarao uslove za što brži razvoj naših proizvodnih snaga i društveno-ekonomskih odnosa, posebno mjesto imaju promjene u sistemu izvršene početkom 1961. godine. Tada je, u stvari, ozakonjena kategorija i princip dohotka, uspostavljen već 1957. godine, kao ekonomski društveni izraz odnosa u proizvodnji, zasnovanih na radničkom samoupravljanju društvenim sredstvima za proizvodnju. Uključujući u dohodak sredstva neophodna za proširenu reprodukciju svih faktora proizvodnje, a, u prvom redu, radnih ljudi, željelo se stvoriti osnova za proces ukidanja najamnih odnosa, za slobodnije djelovanje objektivnih ekonomskih zakona, za potpunu afirmaciju slobodnog rada. Očigledno je, međutim, da sve ove promjene nisu mogle da dođu do potpunog izražaja. Neusklađenost tekućih ekonomsko-političkih ciljeva, utvrđenih našim planovima privrednog razvoja, s ovim institucionim promjenama, dovele su do postupnog ograničavanja i takve preraspodjele, koja nije omogućivala značajnije proširenje materijalne osnove radničkog samoupravljanja.

Nesumnjivo je da je u toku našeg privrednog razvoja došlo do mnogih disproporcija, uz posebno zaostajanje poljoprivredne proizvodnje sirovina i reprodukcionog materijala, energetike i dr. što nije bez utjecaja i na postojeću raspodjelu nacionalnog dohotka. U ovom momentu o razvoju naših nedovoljno razvijenih krajeva mogu reći samo ovo.

Ni dosada nije bio osnovni problem koliko zajednica ulaže sredstva za razvoj proizvoda u ove naše krajeve, već je osnovni problem baš ovo o čemu danas diskutiramo, a to je da privredni sistem omogućuje tim investicijama da se što brže i slobodnije produciraju i time snažnije utječu na razvitak tih krajeva. Pored ovih, općepoznatih strukturalnih disproporcija, često se zaboravlja pomenuti da se u toku našeg privrednog uspona, konzerviranjem odnosa lične i ostalih oblika potrošnje formiranih na znatno nižem stepenu razvoja, stvorila jedna od najozbiljnijih disproporcija. Ako ne pristupimo pravovremenom razrješavanju ove disproporcije ona već sada jeste i sve će više biti jedan od glavnih uzroka ne samo naših teškoća u privredi, već i smetnja daljem skladnom razvoju društveno-političkih odnosa, rada i života neposrednih proizvođača. Zato je, van svake sumnje, osnovni uzrok naših ekonomskih teškoća, prije svega, nedovoljno i nepravovremeno razrješavanje problema odnosa društveno-političkog sistema, zasnovanog na radničkom i društvenom upravljanju i visokog udjela i značajnih funkcija faktora van privrede u cjelokupnoj društvenoj reprodukciji.

Udio privrede u ostvarenom neto-dohotku je posljednjih godina u opadanju i to od 44,6% u 1961. godini na 42,9% u 1963. godini. Iako je u posljednje vrijeme došlo do izvjesnog povećanja sredstava poduzeća, osobito sredstava amortizacije, u isto vrijeme su znatno porasle obaveze privrede bezmalo po svim osnovama, tako da učešće privrednih organizacija u ukupnoj društvenoj reprodukciji stagnira i opada.

Sve naše analize raspodjele i potrošnje društvenih sredstava pokazuju da je posljednjih nekoliko godina vršena znatna decentralizacija, ali, uglavnom, na relaciji federacija — ostale društveno-političke zajednice, dakle, van značajnijeg udjela privrede. Mada je udio federacije u ukupnim investicijama u osnovna sredstva posljednje četiri godine opao od 37,1% u 1960. na 22,5% u 1963. godine, udio privrede pri tome nije rastao već je takođe, u isto vrijeme, opao i to od 30,9% na 27,8%. Znatna sredstva privrede se angažuju kako poreskim, tako i drugim metodima, čime, i po izvršenoj raspodjeli dohotka, dalje slabe materijalna osnova i likvidnost privrednih organizacija.

Pored ozbiljnog opterećenja privrede postojećom anuitetnom službom, sve značajniju ulogu u zahvaćanju i raspodjeli sredstava imaju razne takse, dažbine, komunalni i drugi doprinosi i prirezi, a u posljednje vrijeme i one pojave oročavanja slobodnih sredstava privrede koje se vrše pod pritiskom uprave u mnogim društveno-političkim zajednicama i kao takve, u osnovi, predstavljaju novi oblik preraspodjele sredstava na štetu privrede.

Ovakva raspodjela dohotka privrede izaziva mnoge posljedice, koje posredno i neposredno prouzrokuju većinu konvulzija u našim privrednim kretanjima. Postojeća raspodjela neto-produkta privrede i na njoj zasnovan sistem proširene reprodukcije — odvajajući trošenje društvenih sredstava od njihovog stvaranja — stavljaju obim i pravac investiranja u zavisnost od odluka državnih i drugih organa van privrede i to još uvijek, dobrim dijelom, od organa u federaciji, umjesto od potreba i mogućnosti i slobodnijeg odlučivanja privrednih organizacija. Otuda i sve veća ekspanzija investicija, koje su — uključujući i inostrana sredstva — za posljednjih 7 godina inostrane, dok je, u isto vrijeme, nacionalni dohodak udvostručen. Na taj način investiciona potrošnja, izlazeći iz okvira naših materijalnih i proizvodnih mogućnosti, predstavlja stalan izvor inflatornih kretanja i jedan od uzroka zaoštavanja deficita platnog bilansa i determinanta nezadovoljavajućeg kretanja lične potrošnje. Da je privreda slobodnije raspolagala ostvarenim sredstvima, a ne u njeno ime faktori van privrede, jasno je da bi se u samoj privredi javile kočnice koje bi spriječile da se izlazi van okvira njenih materijalnih i proizvodnih mogućnosti. Osloboditi ovaj kurs znači preispitati i anticipirane inve-

sticije, vodeći računa o tome da one, bez obzira na svoju opravdanost i nužnost, budu stavljene u realne vremenske okvire i u svom redosljedu bliže povezane s logikom slobodnijih privrednih kretanja.

Učešće ličnih dohodaka u neto — dohotku društvenog sektora privrede posljednjih pet godina praktično stagnira, i kreće se na nivou od oko 31%. Iako bi razvojem privrede i porastom produktivnosti rada trebalo da raste i učešće ličnih dohodaka u nacionalnom dohotku, realna primanja radnika nekoliko posljednjih godina rastu sporije od produktivnosti rada. Kao što je poznato, za posljednjih 4 godine produktivnost je u prosjeku povećana za 22%, a ukupan porast realnih ličnih dohodaka je iznosio gotovo upola manje, to jest oko 12%. Raskorak između porasta nominalnih primanja i rasta troškova života pogađa osnovnog nosioca proizvodnje — neposrednog proizvođača i postaje sve veća smetnja aktiviranju potencijalnih mogućnosti naše ekonomije. Mali udio ličnih dohodaka u dohotku privrede sužava prostor stimulacije produktivnosti i ograničava mogućnost raspodjele prema radu, a nesrazmjerna kupovna moć stanovništva sve više djeluje kao ograničavajući faktor bržeg razvoja proizvodnje i tercijalnih djelatnosti.

Materijalni nivo razvoja, koji je moguće ostvariti u narednih sedam godina, omogućiće — a i u isto vrijeme i zahtijevati — da se u tom periodu snažnije razviju svi oni elementi koji će ojačati radničko samoupravljanje, ubrzati proces oslobađanja rada i omogućiti postepenu likvidaciju onih administrativno-etastičkih elemenata u sistemu privređivanja koji usporavaju jačanje društvenog položaja i uloge radnog čovjeka na svim područjima njegove djelatnosti.

Ističući urgentnost zahtjeva za preraspodjelom dohotka u korist privrede i jačim udjelom lične u ukupnoj potrošnji, ne bismo smjeli gubiti iz vida svu složenost i međuzavisnost odnosa u društvenoj reprodukciji. Dajući primat preraspodjeli dohotka, treba, u isto vrijeme, imati u vidu i utjecaj koji postojeći disparitet cijena na domaćem tržištu, kao i disparitet domaćih u odnosu na inostrane cijene, mogu imati na jačanje materijalne osnove pojedinih grupacija proizvođača. Isto tako, moramo imati u vidu da je postojeća struktura potrošnje, koju želimo i moramo mijenjati, zasnovana na odgovarajućoj strukturi materijalne proizvodnje. Očigledno je da promjene u raspodjeli dohotka moraju imati u vidu datu strukturu proizvodnje i objektivne mogućnosti za promjenu ove strukture.

Sve to ukazuje da su realne mogućnosti za postizanje određenih ciljeva usavršavanja privrednog sistema uslovljene tempom razvoja naše materijalne osnove, te da cio taj posao treba shvatiti kao proces koji se može postupno

realizovati. Međutim, to nikako ne bi smio da bude razlog odlaganja onih rješenja koja su već sagledana i koja bi doprinosila bržem odvijanju ovog procesa i pravovremenijem postizanju željenih ciljeva.

Ovo ističem naročito zbog toga što su u dosadašnjim diskusijama o usavršavanju privrednog sistema došli do izražaja zahtjevi za korjenitim promjenama i rješenjima, u čemu smo svi saglasni. Međutim, u pitanju je — da tako rečem — metod izvođenja te operacije. Naime, predložene mjere — naoko sitne, ali u osnovi veoma značajne, koje proističu iz sagledanih potreba i mogućnosti — mjere koje su u praksi dijelom provjerene i afirmisane i koje bi omogućivale popravljivanje položaja privrede u društvenoj reprodukciji često se upravo baš one proglašavaju palijativima od bezvrijednog značaja za unapređenje sistema. Uzmimo zahtjev privrednih organizacija da same raspolažu ostvarenim sredstvima u prostoj i proširenoj reprodukciji. Tom zahtjevu se suprotstavlja argument prema kojem se isto to postiže prenošenjem sredstava općeg investicionog fonda na specijalizovane banke. Ne odričući tome izvjesno značenje i upravo u želji da se banke razviju u poslovnog partnera proizvođača, očigledno je da na tom planu treba ići dalje. Jer, bez promjene u osnovnom odnosu banka ne može biti drugo do servis državne uprave. Promjene na ovoj liniji mogu značiti kvalitet samo onda ako se uspostave takvi odnosi da sredstva namijenjena proširenoj reprodukciji ostanu neotuđiva sredstva privrednih organizacija, s tim da posredstvom poslovnih odnosa s bankama ona, u isto vrijeme, postanu sredstva njihovih kreditnih fondova.

Isto tako, konkretnim zahtjevima za promjenama u sistemu u posljednje vrijeme se suprotstavljaju gledanja i metodi, prema kojima svim ovim promjenama treba da prethode takve izmjene u cijenama koje će otkloniti, bezmalo, sve postojeće disparitete u ovoj oblasti.

Da bismo baš probleme primarne raspodjele, kojima pridajemo poseban značaj, uspješno rješavali, moramo ta rješenja tražiti kritičkom analizom svega onoga što je proizišlo iz naših dosadašnjih mjera. Mi smo, uprkos robnom karakteru proizvodnje i djelovanja robnog tržišta i njegovih zakona, ne usklađujući naše mjere s tom objektivnom stvarnošću, probleme cijena sve više rješavali odlukama administracije. Struktura raspodjele je još više zakovala ove odnose, doprinoseći, sa svoje strane, produbljivanju postojećih disproporcija. Karakteristično je, pri tome, da se, uprkos čestom isticanju potreba za opsežnim mjerama u ovoj oblasti, veoma sporo i neodlučno napuštaju najrigoroznije mjere administrativnog dirigovanja cijena, čak i u onim proizvodnjama u kojima to materijalni uslovi ne samo omogućavaju već i neodložno zahtijevaju. Mada smo u načelu svi saglasni s politikom jačanja

materijalne osnove radničkog i društvenog upravljanja, još uvijek se suočavamo sa shvatanjima, prema kojima se o konkretnim rješenjima u ovom pravcu može diskutirati tek po određivanju smjernica i pravca razvoja u narednom sedmogodišnjem periodu, odnosno kada utvrdimo potrebe i obim investicija. To bi praktično značilo ograničavanje daljnjeg razvoja materijalne osnove radničkog upravljanja na onaj dio dohotka koji preostane po izvršenom izdvajanju u korist investicionih fondova, o kojima odlučuju drugi faktori i po drugoj logici od one po kojima bi odlučivala privreda. Pri svemu tome, karakteristično je da su posljednje promjene u instrumentima raspodjele, u isto vrijeme, pratili i pokušaji da se promjenom drugih instrumenata kompenziraju »gubici« planiranih prihoda fiskusa. Obavezujući se na stalno povećanje i sistematski razvoj privrednog sistema, konkretizujući ustavna načela, neophodno je da već sada unesemo u njegov instrumentarij one promjene koje su objektivno moguće i neophodne, a u saglasnosti su sa postizanjem dugoročnih ciljeva. Pri ovome konkretno mislim na ovo:

— u oblasti raspodjele postoje realne mogućnosti da se ukidanjem doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima, kao i izvjesnom korekcijom stopa poreza na promet, već sada popravi materijalni položaj znatnog dijela privrede;

— u tom pravcu bi pozitivno djelovale i promjene u režimu cijena, koje bi išle za postupnim sužavanjem administrativnog dirigovanja i njegovom zamjenom gipkijim sistemom evidencije i kontrole; time bi se dala mogućnost privredi da u okviru svojih tehno-ekonomskih grupacija vrši prelivanje sredstava i na taj način u neposrednim odnosima razrješava postojeće disparitete, u prvom redu, između cijena reproduktionog materijala i finalnih proizvoda;

— u oblasti spoljne trgovine i deviznog sistema trebalo bi energičnije ići na povezivanje uvoza sa izvozom, na širu primjenu obračuna na osnovi neto deviznog priliva i uključivanje u devizno poslovanje većeg broja banaka; od posebnog značaja bili bi uvođenje pravih retencionih kvota, kojima bi slobodnije raspolagale privredne organizacije, kao i realizacija drugih mjera o kojima već postoje načelne odluke u društvenim planovima i drugim našim aktima.

Sve ove mjere i usavršavanja u sistemu treba da doprinesu aktivizaciji znatnih potencijala naše privrede efektuiranjem postojećih rezervi u proizvodnim kapacitetima, specijalizacijom, kooperacijom i drugim oblicima poslovnog povezivanja. To bi doprinijelo skladnijem rastu privrede i efikasnijem privređivanju, uz postupno uklanjanje onih slabosti koje tolerišu ekstenzivno poslovanje, svaštarsku i neekonomičnu proizvodnju i zastarjelu tehnologiju, uz, u isto vrijeme, široki fond investicija.

Uzimajući ovakav kurs unapređenja uslova privređivanja, treba računati sa neshvaćanjem i otporima u onom dijelu privrede koja se akomodirala postojećim uslovima.

Isto tako, bilo bi pogrešno predvidjeti široke mogućnosti koje, uprkos slabostima i nedostacima, pružaju postojeći uslov privređivanja onim privrednim organizacijama čije su mjere i sredstva usmjerena na postizanje veće efikasnosti privređivanja. To ujedno znači da problemi unutrašnje organizacije i odnosa u proizvodnji ostaju trajni, na kojima treba trajno raditi, jer kolektivi koji ta pitanja ne rješavaju neće se moći snaći u objektivno boljim uslovima.

Usavršavajući privredni sistem, želimo da podržimo i ojačamo upravo ova kretanja koja vode većoj poslovnosti i omogućavaju privrednim organizacijama da stalno podižu na viši nivo sopstvenu tehničku osnovu, tehnologiju i organizaciju i time postižu veću proizvodnost društvenog rada.

Predsjedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč savezni sekretar za finansije drug Kiro Gligorov.

Savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov:

Drugarice i drugovi poslanici, referat o problemima daljeg razvoja privrednog sistema na očigledan način je ukazao na neophodnost značajnih promena u njemu. On je sumirao dosadašnja iskustva i rezultate istraživanja i analiza koje su vršene u organima Saveznog izvršnog veća, kao i od drugih organa, i dao osnovne postavke i orijentacije o pravcima daljeg razvoja privrednog sistema. Sva osnovna područja i mere za njegovo unapređenje predstavljaju jednu celinu. Da bi se pristupilo krupnijim izmenama u svakom od tih područja neophodno je prethodno složiti se na osnovnoj koncepciji kao celovitoj zamisli. Posle toga su mogućna i etapna, odnosno pojedinačna rešenja, već prema zrelosti jednog ili drugog problema i prema stepenu pripremljenosti konkretnih predloga.

Može se slobodno reći da osnovne postavke u ovom referatu znače i dalji razvoj koncepcije koja je od pre više godina ušla u temelje našeg privrednog sistema. Ove promene su omogućene na sadašnjoj etapi izvršenih promena u materijalnoj osnovi našeg društva i dostignutih rezultata u razvitku samoupravljanja. Uz to, treba napomenuti da je učinjen odgovarajući napor u izučavanju prakse i realističnoj oceni dosada uočenih prednosti i slabosti sistema privređivanja i u pronalaženju adekvatnijih metoda za njegov dalji razvoj.

Ukazao bih s nekoliko reči na materijalne pretpostavke koje su omogućile dalji razvoj privrednog sistema. Ti uslovi su, pre svega:

a) porast nacionalnog dohotka, koji sada iznosi oko 500 dolara po stanovniku godišnje,

na osnovu čega je naša zemlja ušla u red srednje razvijenih zemalja;

b) prve projekcije sedmogodišnjeg plana ukazuju na mogućnost da u toku narednih sedam godina dostignemo nivo nacionalnog dohotka od 800 dolara po stanovniku, što bi po sadašnjim merilima označavalo svrstavanje naše zemlje u red razvijenijih zemalja. Takva orijentacija, naravno, mora pretpostaviti i primenu odgovarajućih metoda privređivanja koji mogu odgovarati razvijenoj privredi;

c) već dosada postignuti stepen razvoja, a pogotovu onaj koji se očekuje u narednim godinama, pretpostavlja znatno veću povezanost naše privrede sa inostranim ekonomijama, traži neuporedivo veću razmenu sa inostranstvom i — kao krajnji cilj te akcije — dostizanje nivoa troškova proizvodnje razvijenih zemalja koje imaju sličan dohodak po stanovniku kakav naša zemlja očekuje u narednim godinama;

d) razvijenija privreda pretpostavlja slobodnije odnose, još veći stepen inicijative proizvođača, njihov odlučujući udeo u daljem razvoju materijalne proizvodnje i podizanju proizvodnih snaga, a, pre svega, veće delovanje domaćeg i stranog tržišta na ponašanje proizvođača i finiji mehanizam planskog usmeravanja razvitka privrede.

Dostignuti stepen u razvitku samoupravljanja, sa svoje strane, pretpostavlja dalje proširenje materijalne osnove samoupravljanja, kao i razvijanje novih složenijih oblika samoupravljanja, u kojima će, kako pojedinac, tako isto i uži odnosno širi kolektiv naći svoje mesto, u zavisnosti od ekonomskih rezultata svakog od njih.

Preostali administrativni odnosi u mehanizmu privređivanja očigledno su jedna od bitnih prepreka za daljnji ekonomski i društveni napredak. Na onim tačkama gde će i ubuduće biti određenih društvenih intervencija one se moraju vršiti drugim sredstvima, pre svega, planskim i ekonomskim merama.

Mere za daljnji razvoj privrednog sistema moraju nositi pečat metoda intenzivnog privređivanja i upućivati proizvođače na ekonomsku orijentaciju, na maksimalne efekte kad se koristi društvena akumulacija. S društvenog stanovišta, ove mere moraju biti osnova za formiranje atmosfere u kojoj će stvaralačka sposobnost pojedinaca i snaga kolektiva obezbeđivati najprogresivnija rešenja.

Mislim da ne treba posebno isticati da središnje mesto u ovim promenama zauzima rešenje problema proširene reprodukcije. I to iz više razloga.

Prvo, u ovoj oblasti je najviše ostataka već prevaziđenih odnosa iz administrativnog perioda privređivanja.

Drugo, što je to najosetljivija tačka ekonomskog i društvenog sistema; i treće, što od reše-

nja u ovoj oblasti umnogome zavise tempo razvitka cele privrede, lični i društveni standard radnih ljudi.

Metodi raspodele društvene akumulacije bitno utiču ne samo na položaj preduzeća, nego i na položaj i međusobne odnose društveno-političkih zajednica. Prema tome, ova oblast i njeno regulisanje, pored ekonomskih, ima i prevashodni društveno-politički značaj.

Ako bismo hteli s nekoliko reči da označimo u čemu je suština promena u ovoj oblasti treba, pre toga ukazati na sadašnje nedostatke i slabosti sistema proširene reprodukcije.

Ako je u prošlosti uvođenje principa kreditiranja investicija značilo veliki korak unapred u ovoj oblasti, onda je moguće konstatovati da je slabost ovog sistema što se on zadržao na tome ne izvođeci sve nužne konsekvence koje princip kreditiranja sobom nosi. Pre svega, treba napomenuti da je akumulacija u velikoj meri bila izuzeta od privrednih organizacija i koncentrisana na raznim nivoima društveno-političkih zajednica, pri čemu je svaka od njih, a posebno federacija, raspolagala značajnim sredstvima društvene akumulacije. Sav bankarski mehanizam bio je pretežnim delom servis društveno-političkih zajednica za plasiranje sredstava iz njihovih fondova. Investicione odluke zadržane su, prema tome, za organe društveno-političkih zajednica, a metodi odlučivanja neizbežno su sadržali u sebi mnogo političkih i drugih vanekonomskih primesa. Međusobno povezivanje tih sredstava bilo je moguće samo na osnovi intervencije iz sredstava federacije, usled čega je stalno rasla potreba da se koncentriše veoma značajan deo akumulacije u federaciji i na taj način utiče na usmeravanje i prelivanje sredstava. Ako se ima u vidu da je udeo privrednih organizacija bio relativno mali, onda su pretežno deo investicionih odluka, a samim tim i odgovornost za posledice investicione politike — ne samo u celini, već i po pojedinačnim objektima — najčešće padali na federaciju.

U takvoj situaciji niti su mogli zadovoljiti svoje potrebe privredne organizacije, niti komune i republike i svi su pojedinačno imali osećanje da je njihovo raspolaganje sredstvima veoma ograničeno i da, u osnovi, oni samo participiraju sopstvenim sredstvima u projektima koje federacija finansira iz Opšteg investicionog fonda. Drugim rečima, imale su osećanje da je njihovo pravo raspolaganja društvenom akumulacijom uglavnom formalne prirode. Ako je već tako, onda je prirodni interes i preduzeća i komuna i republika da pripremaju što više planova i projekata i da ih prezentiraju federaciji, gledajući u što većem angažovanju sredstava iz Opšteg investicionog fonda glavnu šansu za proširenje proizvodnih snaga na užem ili širem području. Takvo stanje stvari moralo je investicionu politiku svih društveno-politič-

kih zajednica da stavi u središte međusobnih političkih odnosa, što zahteva aktivno angažovanje opštinskih i republičkih skupština i izvršnih veća u konkretnom razmatranju pojedinih investicionih projekata i planova. Rezultat toga je moralo biti prenošenje na državne organe i uprave mnogih veoma složenih problema ekonomske i tehničke prirode, u vezi s pojedinim projektima, umanjivanje odgovornosti svih onih koji će sutra trebati da obezbeđuju svoju egzistenciju na osnovu tih ulaganja. Ova situacija je negativno delovala i na formiranje fizionomije banaka, koje su ovakvom sistemu bile samo delom poslovno-organizovane i orijentisane, dok su, drugim delom, bile okrenute organima veća od kojih su dobijale najosnovnije pretpostavke, a često i konkretna rešenja za pojedine investicione odluke. To je moralo umanjivati i odgovornost banaka za sve nedostatke koji su se pojavljivali u toku izvođenja pojedinih projekata. Banke su se obezbeđivale prema investitorima određenim garancijama, a nisu recipročno pružale dovoljne garancije svim poslovnim partnerima u slučaju izvesnih promašaja u pojedinim investicijama. Investitori, najčešće preduzeća, kada je dolazilo do prekoračenja, zakašnjavaanja, teškoća u izvršavanju obaveza, obraćala su se organima federacije, tražeći najčešće poreske i druge olakšice i dokazujući da nije samo njihova greška i odgovornost za određene slabosti u izvršenim investicijama i da su u mnogim momentima, direktno ili indirektno, povezivali svoju odgovornost sa odgovornošću federacije. To jasno pokazuje da u tom mehanizmu nije do kraja sproveden ekonomski kriterij i nisu jasno razgraničena prava i obaveze. To je, pre svega, posledica toga što nije bila osnovna inicijativa i odgovornost preduzeća i poslovnog partnera — banke za svaki investicioni poduhvat, zatim, što je još bitnije, da društvena akumulacija nije pre svega, kao akumulacija preduzeća koncentrisana u bankama već u investicionim fondovima društveno-političkih zajednica, i što nisu nadležnosti i odgovornosti države i njenih organa ograničeni na domen za koji oni jedino mogu da budu odgovorni, a to je oblast planiranja i usmeravanja.

Imajući u vidu ove nedostatke, polazne osnove za rešenje problema proširene reprodukcije kod nas treba, pre svega, tražiti u ovim okvirima: u proširenju materijalne osnove preduzeća smanjivanjem njegovih obaveza prema zajednici i omogućivanju time da aktivnije i odlučnije utiče na investicionu politiku. Neophodno je da preduzeće ima šire mogućnosti za inicijativu u cilju proširenja kapaciteta, njegove modernizacije, kao i za povezivanje sa drugim preduzećima radi zajedničkog rada, bolje reći, podele rada i kooperacije. Saznanje da je inicijativa u tom pogledu, pre svega, u radnim organizacijama i da sredstva koja treba da služe svrsi udruživanja imaju, pre svega, u sop-

stvenim fondovima, biće jedan od odlučujućih činilaca za orijentaciju privrednih organizacija na udruživanje.

Povezano s tim je drukčije mesto banaka u ovoj oblasti. Ako banke ne mogu očekivati da će im ovaj ili onaj društveni investicioni fond biti izvor da dođu do sredstava, a sredstva društvenih investicionih fondova potiču, pre svega, iz raznih poreza, onda se one moraju okrenuti prema privredi i dati privredi sve pogodnosti da svoja slobodna sredstva ulaže kod banaka, da se na taj način otvori put prirodne koncentracije sredstava i prelivanja sredstava. U ovakvom slučaju, odnosno banke i preduzeća mora biti tesno povezan uzajamnim interesima i uzajamnim obavezama i zajedničkim i podeľjenim odgovornostima. Neophodan uslov za ovakav sistem koncentracije sredstava je, međutim, ukidanje društvenih investicionih fondova i proširenje sredstava privrednih organizacija. Na taj način će se državni i drugi društveni organi prihvatiti onih zadataka koji proističu iz njihovih ustavnih nadležnosti, a koji bi se, pre svega, ogledali u tome da planskim i drugim merama stvaraju opšte uslove za što povoljniji razvoj privrede na svom području, podstičući, pre svega, što produktivniji rad i što racionalniju upotrebu društvenih sredstava.

U ovakvom sistemu finansiranja investicija otvaraju se mogućnosti i za rešenje jednog drugog problema koji nam stvara teškoće gotovo neprekidno poslednjih godina, a to je utvrđivanje objektivne granice dokle se mogu širiti investicije. Ako se za formiranje sredstava namenjenih dugoročnim ulaganjima oslonimo, pre svega, na sredstva privrednih organizacija i njihovom koncentraciju kod banaka, ako se ta sredstva mogu povećavati na osnovi kamata i anuiteta od ranijih društvenih ulaganja i već plasiranih zajmova i ako se tome dodaju inostrana sredstva onda je to, u svojoj osnovi, realno definisana masa sredstava u granicama u kojima se mogu koristiti i ambicije investitora i aktivnost banaka. Pri jasnom razgraničenju kratkoročnih i dugoročnih sredstava i obezbeđenju takve uloge Narodne banke, na osnovu koje će ona imati sva ovlašćenja da ekonomski kontroliše i onemogućava pretvaranje kratkoročnih sredstava namenjenih prostoju reprodukciji u dugoročna ulaganja, možemo postići dva rezultata: da imamo, s jedne strane, prilično liberalnu politiku kratkoročnog kreditiranja koja treba da obezbedi nesmetano odvijanje proizvodnje i neophodnu podršku svim dobrim proizvođačima koji mogu plasirati robu na domaćem ili inostranom tržištu i da, s druge strane, raspoloživa sredstva iz zarađenog dohotka privrednih organizacija i akumulirana dugoročna sredstva kod banaka mogu služiti za dugoročna ulaganja. To razgraničenje proizilazi iz različite prirode sredstava i iz različitih funkcija kratkoročnog i dugoročnog kredita. Ovaj način po-

smatranja treba u osnovi da obezbedi granicu dokle se može investirati, a da ne dođe do poremećaja na unutrašnjem tržištu. U dosadašnjem sistemu ta se granica uvek može prekoračiti kad god federacija ili neka druga društveno-politička zajednica posegne u sredstva radnih organizacija i porezom povrća sredstva za investicije. Razume se, da ovakav prilaz ne isključuje određene intervencije putem emisije banke, ali takve odluke treba da proisteknu iz detaljno sagledane situacije privrede u slučajevima kada treba stimulari i podstaći privrednu aktivnost, ali to moraju biti odluke najvišeg organa, Savezne skupštine.

Izraditi jedan ovakav mehanizam neće biti jednostavan i lak zadatak. Treba, pre svega, obezbediti da privredne organizacije steknu potpuno poverenje u to da će moći slobodno da raspolazu svojim sredstvima ne zazirući od blokada, ograničenja i tome slično. To je neophodni preduslov da banke mogu postati središta za koncentraciju slobodnih društvenih sredstava. Treba da zaživi uverenje da je ekonomisanje sredstvima najsigurnija zaloga za racionalno investiranje i da će takvi partneri u bankama naći potpunu podršku. Ne može se preko noći osigurati i takav bankarski mehanizam koji bi u punoj meri postao ekonomski i društveno odgovoran za izvršenje ovakve uloge. Nisu još jasne predstave o tome kako će se upravljati u bankama i na koji način će se osigurati društvena kontrola nad radom banaka da one ne postanu sila nad privredom već samo poslovni partner preduzeća i privredni organizam s posebnom društvenom ulogom i odgovornošću. Nisu, zatim, još detaljno i praktično sagledani metodi usmeravanja proširene reprodukcije da bi plan i njegove smernice došle do izražaja u konkretnim odlukama banaka i privrednih organizacija. To su sve problemi koji traže detaljne analize radi iznalaženja najadekvatnijih rešenja.

U vezi s prednjim izlaganjem, mogu da obavestim drugove poslanike da je u Saveznom sekretarijatu za finansije izrađen osnovni materijal koji tretira probleme dugoročnog kreditiranja, mesto i ulogu banaka i da već u narednom mesecu odgovarajući skupštinski organi mogu sprovesti preliminaru diskusiju o ovim problemima, s ciljem da se u prvom polugođu ove godine počne rasprava i o odgovajućim zakonskim tekstovima.

Sistem proširene reprodukcije koji bi polazio od napred istaknutih postavki uslovljen je i drugim promenama o kojima je reč o referatu koji je podneo drug Sergej Krajger. Pre svega, njegova uspešna primena u praksi zahteva izmenu sadašnjih odnosa cena. Sadašnji odnosi cena proistekli su iz prilično zatvorenog tržišta, uz sistem raspodele dohotka i obaveze, koji su, takođe uticali na disproportionalnost u od-

nosima cena i uz postojanje mnogobrojnih intervencija u formiranju cena — plafonirane i određene cene, regresije, premije, poreske olakšice i tome slično. Sve te intervencije su umnogome uticale da je teško zaključiti na osnovi jednog ili više merila o tome u kojoj su meri ekonomski, a u kojoj su meri drugi faktori doprineli ovakvom formiranju cena. U takvim okolnostima teško je objasniti u mnogim slučajevima kakav je stvarni položaj pojedinih preduzeća, šta su ona zaista zaradila, a šta je plod sticaja svih onih okolnosti o kojima je bilo reči. U poremećenim odnosima cena neka preduzeća moraju tražiti poreske i druge olakšice da bi egzistirali iako bi, recimo, mereći inostranim cenama na osnovi odgovarajućeg kursa trebalo da imaju više cene i više dohotke, i, obratno, jedan deo proizvođača plaća visoke obaveze prema društvu i ostvaruje značajnu akumulaciju, ali, u isto vreme, dobija znatne olakšice u izvozu i mereći inostranim cenama njegove su cene na domaćem tržištu nerealno visoke. Na nivo cena kod pojedinih proizvođača utiču i primljene obaveze o investicijama odnosno anuitetu, što vrši konstantan pritisak na tržištu u pravcu povećanja cena. Osim toga, stvara se nerealna predstava o tome u koje grane rentabilno, a u koje nije rentabilno ulagati, kao i pogrešna predstava kod proizvođača o njihovim stvarnim troškovima proizvodnje.

Ako sve ove okolnosti imamo u vidu onda je gotovo nepotrebno naglašavati da su izmene u odnosima cena bitan uslov da se izvrši takav preraspored akumulacije koji odgovara stvarnim ekonomskim odnosima na unutrašnjem i spoljnjem tržištu, pri čemu treba rešiti da se regresije, subvencije i premije svedu na najcelishodniju meru. Problemi koji će usled toga nastati pokazaće pravu sliku odnosa među proizvođačima i tražiće preduzimanje mnogih mera da se u slabim preduzećima preodole teškoće.

Izmene u odnosima cena daće jasniju predstavu i o sposobnosti proizvođača da ulažu sredstva u proširenu reprodukciju, daće nova saznanja o rentabilnosti pojedinih ulaganja, o neophodnim izmenama u pogledu pravca ulaganja i o potrebi veće podrške nekim granama koje su sada zapostavljene, najzad, o stvarnoj rentabilnosti pojedinih grana u izvozu. Što je sa stanovišta proširene reprodukcije najbitnije, dobiće se i adekvatniji raspored akumulacije koji će omogućiti da dođu do većeg izražaja bankarski i kreditni mehanizam.

U isto vreme, treba reći da je to preduslov i za smanjenje određenih obaveza prema zajednici, osobito prema federaciji. Smanjenje privrednih intervencija federacije u vidu premija, poreskih olakšica i regresa omogućiće da se ukinu nepotrebni instrumenti u raspodeli dohotka i da se federacija rastereti nezahvalne uloge da poreskim sredstvima prikuplja zna-

čajne sume iz privrede i da, u isto vreme, kao čisti posrednik u vidu transfera ponovo vraća ta sredstva privredi u obliku raznih premija i subvencija. Dok se prikupljanje sredstava obavlja po jednim kriterijumima, raspodela tih sredstava se vrši po drugim, a ovi drugi u mnogo slučajeva nemaju za osnovu objektivizirana merila. Arbitrarnost ovakvih odluka još negativnije utiče na formiranje cena, a u isto vreme je uzrok koncentracije vlasti u organima državne uprave.

Izlaz je, prema tome, u orijentaciji da izravnavanja među cenama koje je do sada vršila federacija čine ubuduće, u najvećem delu, sama preduzeća, a samim tim pretežni deo sredstava koja federacija prikuplja za tu svrhu treba vratiti privredi. Time će se uprostiti sistem raspodele i otkloniti negativno dejstvo pojedinih instrumenata, osobito doprinosa iz dohotka, premija i regresa i, u isto vreme, u kombinaciji sa ukidanjem društvenih investicionih fondova, stvoriće se uslovi za proširenje materijalne osnove preduzeća i njihovu povećanu ulogu u proširenoj reprodukciji.

Ovakva operacija je moguća ako se pođe od toga da ona ne može poštovati tzv. »stečena prava«, da ona nije formalne prirode, da nije prosto preračunavanje nego napor sa suštinskom preraspodelom. Kad je reč o glavnoj preraspodeli, ona će imati za rezultat povećano učešće privrednih organizacija u ukupnoj raspodeli, a, kada je reč o granama i grupacijama preduzeća, preraspodela će biti u korist onih koji su dosad imali neekonomske cene, merene kriterijima unutrašnjeg ili spoljnog tržišta. Ako se ne bi tako prišlo ovim problemima onda bi promene značile samo uznemiravanje privrede i na višem nivou preslikavanje sadašnjih odnosa, ali, u isto vreme, i zadržavanje sadašnjih poreza i subvencija.

U najtešnjoj vezi s ovim je i drugačiji odnos preduzeća prema spoljnotrgovinskoj razmeni. Na osnovu merila koje bi realno odrazilo sadašnje odnose između domaćih i inostranih cena najpretežniji deo naše razmene bi se morao odvijati bez premija i uz normalnu carinsku zaštitu. Prema tome, problem troškova proizvodnje pojavio se u prvom planu, kao i neophodnost da se u svim organizacionim, ekonomskim i drugim merama utiče na smanjenje troškova proizvodnje i brži rast produktivnosti rada. Mi smo suočeni s ovom neizbežnom situacijom: ako želimo da ostvarimo nacionalni dohodak po stanovniku koji imaju razvijene zemlje, mi ih moramo dostići u nivou troškova proizvodnje ili, u protivnom, takav zadatak ne možemo ostvariti. Bez toga i ulaganja i napori proizvođača za praćenje proizvodnje neće dati adekvatne efekte, pre svega, u porastu standarda. Pošto se, međutim, ovaj cilj ne može postići preko noći i pošto je to proces, bitno je da u periodu kada će se ova bitka odvijati

obezbedimo takva rešenja u sistemu i stvorimo takve ekonomske uslove da najsposobnija preduzeća imaju i najveći podsticaj za aktivnost, kako u tekućoj, tako i u proširenoj reprodukciji, i, razume se, u spoljnotrgovinskoj razmeni. U svim preduzećima u kojima će se pojaviti klice slabosti, osobito u onim koja nemaju dovoljno osnova za rentabilan rad, suočićemo se s teškim problemima, ali njima treba pogledati otvoreno u oči i rešavati, pre svega, takvim sredstvima koja će povećati tehničku i ekonomsku snagu preduzeća, opremljenost rada i znanje proizvođača. Ukoliko bi ove teškoće i problemi postali ponovno razlog i osnova da cenama, subvencijama, pokrivanjem gubitaka i drugim sličnim merama spasavamo slaba preduzeća — utoliko će i sve ove nove mere u razvoju sistema i mere ekonomske politike izgubiti na snazi i otvoriti put da i nerentabilni proizvođači mogu da egzistiraju, da se umanjuje efekt jedne zdrave utakmice i uspori ceo privredni razvoj i porast standarda. To samo govori u prilog jednog zaključka, u koji sam duboko uveren, a to je da će ove mere u sistemu biti samo pogodan okvir za delovanje proizvođača, a da je krajnji uspeh svih ovih mera uslovljen time da ove promene, bez obzira na to kako bile bolne za pojedine proizvođače, prihvati privreda kao svoje, kao preduslov njenog daljeg rasta.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč drug Hajro Kapetanović, predsednik Odbora za industriju Saveznog veća.

Hajro Kapetanović (izborna jedinica Prijedor):

Drugarice i drugovi, želio bih da iznesem neke probleme koje smo uočili u dosadašnjem radu i u aktivnosti Odbora za industriju Saveznog vijeća.

1. Mislim da u primjenjivanju osnovnih postavki sistema, a to je razvijanje materijalne stimulacije proizvođača i radnih kolektiva za racionalniju proizvodnju i uvođenje skladnijih odnosa među pojedinim granama i oblasti privrede, nismo išli do kraja. Negdje smo se zadržali tek na početku, a neke grane privrede — kao što je, na primjer, elektroprivreda — nisu čak dobile ni takvo mjesto da se smatraju i tretiraju kao privredna grana. Po mome mišljenju, ovdje nije riječ o tome da sistem treba mijenjati, nego da sistem treba dosljedno primjenjivati i usavršavati onako kakve su njegove osnovne postavke, i to do kraja, ne zadržavajući se na pola puta.

Ima mnogo problema o kojima treba diskutovati i ipak smatram da su problem raspodjele, a u tome primarne raspodjele (cijene), osnovna pitanja privrednog sistema koja sada treba da budu na dnevnom redu, a u vezi s kojim treba da se donesu i konkretne odluke. Te konkretne

odluke, po mome mišljenju, treba donijeti, s jedne strane, na osnovu kompleksnog sagledavanja i upoređenja cjelokupnog privrednog sistema, a, s druge strane, i pojedinačnim razmatranjem problema ekonomskog položaja i uslova privređivanja pojedinih grana i oblasti u sklopu cijele privrede.

Ukazao bih sada na neke negativne posljedice postojećeg sistema cijena, a koje se odražavaju na korišćenju naših sirovina.

Naš privredni razvitak je prevazišao postojeći sistem cijena. Sistem cijena kakav je danas, dobrim dijelom, onemogućava da cijene u potpunosti vrše svoju ekonomsku funkciju. Ako ovakav sistem cijena ima svog uticaja, plafoniranim i kontrolisanim cijenama na $\frac{2}{3}$ ukupnog obima industrijske proizvodnje ili čak na $\frac{3}{4}$ proizvodnje važnijih sirovina i polufabrikata, onda je neophodno razmotriti kako se to i u kojoj mjeri negativno odražava na razvitak naše sirovinke i prerađivačke industrije. Upravo smo na posljednjoj sjednici Odbora diskutovali o sirovinskoj osnovi naše industrije. Poznata je stvar da svaka zemlja gradi i razvija svoju ekonomiku na svojim sirovinskim kapacitetima, i to, prije svega, onim koji su od osobitog značaja za njen trajniji razvitak. Podsticanje takvog razvoja, osobito kod nas, moralo bi adekvatnije da nađe mjesta u privrednom sistemu. Iz onoga što imamo danas ne bi se moglo reći da potpuno tako stvari stoje. To je osobito kod proizvoda gdje su pretežno plafonirane cijene, a, analogno tome, i cijelih grana.

Mi imamo nekoliko važnijih sirovina u našoj zemlji, željezna ruda, obojene metale, drvo. Potencijalne su mogućnosti u hidroenergiji termoeenergiji i u uglju, isto tako.

2. Prema sadašnjoj proizvodnji željezne rude, obezbijedeni smo vlastitom sirovinom za preko 100 godina, računajući prema zalihama koje smo istragom utvrdili krajem 1962. godine. U posljednje vrijeme su utvrđene znatno veće залихе. Pa, ipak, naša crna metalurgija nije u stanju da zadovolji veće potrebe naše industrije. Ovo znači da nam ozbiljno zaostaju u razvitku proizvodnja željezne rude i crne metalurgije. Posljedice ovakvog stanja su da potrebe domaće industrije, pa čak i ovako nedovoljno razvijene crne metalurgije, a zatim, metalne, mašingradnje i brodogradnje, podmirujemo iz uvoza, što se negativno odražava na devizni bilans zemlje.

Ako se sve ovo ima u vidu, očigledno je da nije usklađen razvitak proizvodnje željezne rude s mogućnostima utvrđenih zaliha rude, a, zatim, crne metalurgije sa prerađivačkom industrijom, iako naša privreda ima za to potreba, a sirovinska baza mogućnosti. Do ovakvog stanja u pogledu položaja ovih grana i njihovog stepena razvitka neposredno su dovele, pored ostalih elemenata našeg privrednog sistema, i imale značajan uticaj plafonirane cijene. Pošto su ove cijene zamrznute na odre-

đenom nivou i zadržane prilično dugo vremena, normalno da ih je razvitak naše privrede prevazišao, a kao posljedica ovog razvitka stalno se vrši proces korekcije cijena među pojedinim granama i oblastima privrede. Zbog toga su one postale ozbiljna kočnica daljeg razvitka naših rudnika željezne rude, crne metalurgije i metaloprerađivačke industrije.

3. Plafonirane cijene negativno djeluju u radnim kolektivima na njihov odnos prema potrebama daljnjeg povećanja proizvodnje sirovina ili poluproizvoda, boljeg korišćenja postojećih kapaciteta, a, time i na povećanje produktivnosti rada. To je veliki razlog, što i pored postojanja vlastitih sirovina, uvozimo godišnje raznih sirovina i polufabrikata u vrijednosti od 85—90 miliona dolara, a većina tih sirovina ima kod nas, i to pored svih mjera kojima se provjerava opravdanost uvoza.

4. Dalje posljedice plafoniranih cijena proizvodima ovih grana su da se smanjuje interes za podizanje i razvoj sirovinske industrije u mnogim metalogenim regionima. Zbog toga, u takvim regionima, koji imaju uslove za razvitak proizvodnje određenih sirovina i poluproizvoda, javljaju se tendencije za razvitkom onih djelatnosti, uglavnom, u obliku finalnih proizvoda, koje donose veći interes radnoj organizaciji i političkoteritorijalnoj zajednici. To je rezultat disproporcije između sirovinskih i prerađivačkih kapaciteta. Ti interesi su u odgovarajućoj akumulativnosti proizvodnje i mogućnosti zaposlenja radne snage. Na ovakva rješenja ide se negdje i po cijenu da se sirovina za ovu djelatnost čak i uvozi. To opet znači da je plafoniranim i zakovanim cijenama jedan veliki dio regiona u našoj zemlji izgubio ili umanjio prednost koju mu prirodni uslovi daju i na kojima bi oni trebali razvijati svoju perspektivnu proizvodnju. Ovako je došlo do suprotnog dejstva i počelo gubiti jasnu ekonomsku orijentaciju.

5. Dugim zadržavanjem plafoniranih cijena preljevaju se sredstva akumulacije iz jedne u drugu granu. Ovo osobito pogađa one političkoteritorijalne zajednice koje na svom terenu imaju uglavnom takvu proizvodnju, bez znatnijeg učešća prerađivačke i finalne industrije. Kad ne bi bilo ovoga preljevanja akumulacije sigurno da bi drukčije izgledao problem dotacija budžetima političkoteritorijalnih zajednica, razvijenih i nerazvijenih područja i dr.

6. Treba istaći i to da je i sistem premiranja izvoza favorizovao prerađivačku industriju vrlo visokih izvoznim obračunskim kursovima, koji su visoki čak i onda kada se uzme da realna vrijednost dolara ne odgovara postojećem kursu.

Slične nesklade utvrđenih zaliha, rudarske proizvodnje i prerađivačke industrije imamo i u sirovinama obojenih metala, bakra i sl.

7. Već postojeće zalihe bakarnih ruda omogućuju da sadašnju proizvodnju bakra podignemo najmanje za duplo. Iako imamo sirovinu, mi uvozimo 30% sirovine bakra za sadašnju proizvodnju i, pri ovakvom načinu, imamo neiskorišćene kapacitete.

Svakako da je važno i ovdje istaći plafoniranost cijena pojedinih metala od 1956. godine. Politika plafoniranih cijena, pri porastu drugih cijena i usluga, uticala je na stalni akumulativnosti obojenih metala, osobito ekstraktivnog dijela. Nasuprot tome, cijene prerađevina su bile slobodne, što je dovelo do porasta prerađivačkih visokoakumulativnih kapaciteta (ali ne zbog visokog stepena obrade) i u samoj industriji obojenih metala. Ovo je dovelo, izuzev Sevojne i Svetožareva, do razvoja usitnjenih i maloselejskih kapaciteta.

Opšte je poznato da naša zemlja ima obezbijeđene radne rezerve obojenih metala i to:

U aluminijumu — boksitne rude 35% evropskih zaliha ili oko 4% svjetskih — i to vrlo kvalitetnih;

U olovu 6% svjetskih zaliha i oko 20% evropskih, i u cinku oko 4% svjetskih i 14% od ukupnih evropskih rezervi.

8. U elektroprivredi imamo takav način preljevanja sredstava između elektroprivrednih organizacija kakav ne postoji ni u jednoj drugoj privrednoj grani. Ona nema nikakve sposobnosti i snage da sama utiče na svoj razvitak. Iako ona ekonomski tako slabo stoji, ipak je u prošloj godini donešena odluka da se ekonomski položaj cene metalurgije poboljša na račun sniženja cijena električne energije.

9. Prema svemu izloženom, može se zaključiti da postojeći sistem cijena ne odgovara dostignutom stepenu razvitka naše industrije, posebno s aspekta odlučujućeg prihvatanja orijentacije na vlastitu sirovinsku bazu, njeno potpunije i racionalnije korišćenje. Potrebno je iznaći takav sistem cijena koji će svojim gipkim prilagođivanjem uslovima razvitka naše privrede obavljati osnovnu ekonomsku funkciju, razvijati interes radnih organizacija i političkoteritorijalnih zajednica za proširenjem postojećih i podizanjem novih kapaciteta, zasnovanih na našem nacionalnom sirovinskom blagu. Treba omogućiti da tu veliku prednost koju imamo maksimalno iskoristimo.

10. Gubici u privrednim organizacijama. Neki nerješeni problemi u privrednom sistemu, osobito u sistemu cijena, negativno se odražavaju i na poslovnu politiku i u mnogim privrednim organizacijama.

Poslovni rezultati posljednjih godina ukazuju u industriji i rudarstvu na vrlo negativne tendencije. Podaci pokazuju visok porast gu-

bitaka u industriji i rudarstvu, što se vidi iz sljedećeg:

1961. 1962. 1963.

Industrija i rudarstvo 9,7 21,5 35,1 (u mlrd. dinara)

Gubitak je pokazalo preko 390 organizacija industrije. Međutim, u ranijim godinama ukazivalo se samo na pojedinačne slučajeve gubitaka u industriji.

Dinamika porasta gubitaka u industriji sada je brža od porasta u ostalim oblastima privrede.

Dinamika učešća industrije u ukupno uloznim sredstvima privrede opada, učešće ukupnog prihoda stagnira, a učešće gubitaka je u intenzivnom porastu.

Na veliki porast gubitaka u oblasti industrije uticali su različiti faktori koji proizlaze iz objektivnih razloga i subjektivnih slabosti.

Gubicima su obuhvaćene privredne organizacije koje su u razvijenim i u nerazvijenim područjima. Vrlo ozbiljan problem su veliki novoizgrađeni industrijski kapaciteti, koji, umjesto da donose akumulaciju, već na početku posluju s gubicima (azotare, tvornice cementa, neke tekstilne tvornice i sl.).

Prema podacima, uočava se visok porast prenetih nepokrivenih gubitaka iz ranijih godina. Ovakav porast otežava položaj privrednih organizacija, jer im nepokriveni gubici iz ranijih godina terete ostvarenje finansijskih rezultata u tekućoj godini i time smanjuju čisti prihod i mogućnost povećanja sredstava, ličnih dohodaka i fondova.

Podatke o gubicima iznio sam ne radi njihovog detaljnijeg razmatranja, nego samo da ukazem i na ovaj dio problema u industriji koji stoji neposredno pred nama.

Stalna tendencija povećanja gubitaka u industriji i rudarstvu traži detaljnije analize po granama. Zbog toga je Odbor za industriju Saveznog vijeća formirao anketne grupe od saveznih poslanika, koje su posjetili neke privredne organizacije koje su poslovale s gubitkom. Izvještaj ovih anketnih komisija biće iznesen na razmatranje pred Savezno vijeće i Privredno vijeće. Sigurno će se moći postaviti pitanje šta je to što čini stvarni gubitak, a šta ono što se samo naziva gubitkom.

Materijalni troškovi. Dosada je bilo mnogo diskusija u vezi s primarnom raspodjelom i s odnosom privrednih organizacija i političkoterijalnih jedinica. Ne mislim da diskutujem o tome problemu, samo želim da svesrdno podržim prijedlog za ukidanje doprinosa na dohodak.

Ukidanjem ovog doprinosa postići će se veći efekti u racionalnom privređivanju, osobito u snižavanju materijalnih troškova. Po sadašnjim propisima, radni kolektivi nisu bili stimulirani na uštedu materijalnih troškova, već naprotiv, kad god se pružila prilika, i oni troškovi koje ne bi trebalo smatrati kao materijalne ulazili

su u ovu vrstu izdataka. Tako je jednim dijelom s investicionim održavanjem vršena proširena reprodukcija, što nije najveće zlo, ali je to sigurno dovodilo do neracionalnog trošenja sredstava, jer su često bila neekonomski upotrebljavana.

Mnogo veći odraz imali su oni materijalni troškovi koji nastaju van proizvodnog procesa (reklame, vanredni rashodi, razni doprinosi, dio putnih troškova i ostali troškovi).

Treba imati na umu da samo promjenljivi dio materijalnih troškova iznosi 1.269,5 milijardi dinara, da su to ogromna sredstva, i to četiri puta veća nego što iznosi amortizacija (341 milijarda), 1,5 puta veća nego što iznose izdaci za neto lične dohotke (891,2 milijardi dinara) i 4 puta veća nego što iznose fondovi privrednih organizacija (356,3 milijardi dinara). To su ogromne rezerve koje daju velike mogućnosti za povećanje produktivnosti rada i povećanje ličnih dohodaka i fondova.

Naš zadatak mora da bude da zainteresujemo neposredne proizvođače i radne organizacije za smanjenje proizvodnih troškova i da oni imaju od toga direktne koristi. Jer niko drugi ne može te uštede ostvarivati osim onih koji su neposredno u proizvodnji.

(Posle odmora)

Predsedavajući Osman Karabegović:

Nastavljamo diskusiju.

Riječ ima Dušan Gligorijević, član Privrednog vijeća.

Dušan Gligorijević (izborna jedinica Zaječar):

Nesumnjivo da je dalja izgradnja privrednog sistema osnovni preduslov za skladan razvoj privrede i za daljnje razvijanje socijalističkih društvenih odnosa.

Više materijala koji su tretirali različite probleme sistema, a i diskusija o njima u ovoj Skupštini, istakli su mnoga pitanja od kojih bi ja izdvojio dva: mesto i ulogu privrednih organizacija u proširenoj reprodukciji i uspostavljanje odgovarajućih ekonomskih odnosa u cenama, to jest otklanjanje disproporcija u odnosima cena. Ova dva pitanja su, prirodno, međusobno u vezi. Već dosada je sproveden, bar u najvećem delu, princip ekonomičnosti investicije na osnovi materijalne zainteresovanosti investitora za rentabilnost uložених sredstava. Međutim, sadašnju situaciju u investiranju karakteriše nedovoljnost sopstvenih sredstava u privrednim organizacijama, što čini privredu u zavisnosti od kreditora i pri relativno malim investicionim poduhvatima. Dosadašnji kreditor nije bio neposredno zainteresovan za efikasnost utroška sredstava i njegov interes se ispoljavao u oceni (koja je često subjektivna) opšte privredne korisnosti ulaganja.

Zbog toga je, s jedne strane, u znatnom broju slučajeva i dolazilo do takvih pojava kao što su tehnološka nesavremenost, neoptimalni kapaciteti, uvođenje kapaciteta i sl. S druge strane, banka koja nije bila postavljena na poslovnoj osnovi vrlo je sporo rešavala i vrlo evidentne zahteve privrednih organizacija. Na primer, Borski rudnik je mesecima pregovarao s bankom da li treba da zameni dotraja'le bagare, da li banka može da mu proda devize, iz koje će zemlje kupiti bager itd. I tako je izgubljeno godinu dana. Nesumnjivo je da je jedno od osnovnih pitanja daljnje izgradnje našeg sistema stvaranje uslova da privredne organizacije budu stvarni nosioci proširene reprodukcije, da bi one mogle da vrše odgovarajući uticaj na svoju proširenu reprodukciju i da mogu biti ravnopravan partner banci. Prediozi da se privredne organizacije oslobode doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima predstavljaju meru u tom pravcu. Kao što je u materijalu i rečeno, pritome se javlja problem grana koje nisu plaćale ove doprinose (ugalj, poljoprivreda itd.). Te grane su, u ostalom, i u najtežem položaju i njihove uslove privređivanja treba posebno razmatrati.

Svakako da veće učešće privrednih organizacija u raspolaganju sredstvima namenjenim za proširenu reprodukciju neće i ne može stvoriti uslove da svaka privredna organizacija samo iz svojih sopstvenih sredstava vrši proširenu reprodukciju. Međutim, privredne organizacije će biti osnovni nosilac proširene reprodukcije. U isto vreme, u proširenoj reprodukciji će imati važnu ulogu i ostali akteri, pre svega, banke, a gde su osobito zainteresovane i političkoteorijske organizacije.

Usvajajući ove promene u privrednom sistemu, neophodno je odmah konstatovati da će se morati učiniti odgovarajuće promene u kreditnom i bankarskom sistemu. Privredne organizacije će biti prirodno upućene jedna na drugu. One će biti u objektivnom položaju da na drugim osnovama sagledavaju i razvijaju kooperaciju, podelu rada i integraciju. One će biti u mogućnosti da prave međusobne finansijske kombinacije, metode finansiranja proizvodnih kompleksa na osnovi sredstava kojima raspolažu, uključujući u ove poslove zainteresovane banke i, eventualno, društveno-političke zajednice. Sama činjenica da će privredne organizacije raspolagati znatnim sredstvima znači da će metodi mobilizacije sredstava i njihova upotreba preko banke zahtevati nove puteve i nove forme. Banka će svoja sredstva ulagati tamo gde ima najveći ekonomski interes, što treba da je dovede u položaj poslovnog partnera. U vezi s tim, treba izgraditi mehanizam kojim će se obezbediti ovaj ekonomski interes i izbeći subjektivni elementi u ovom odnosu. Verovatno je da sem banke treba i poslovna udruženja privrednih organizacija, privredne

komore i drugi, da vrše svoj uticaj u pravcu razvijanja ekonomskih i rentabilnih investicija, tehnoloških, savremenih, optimalnih i koje najviše odgovaraju našoj privrednoj politici. Prema tome, i u ovoj sferi su neophodne kvalitetne promene. Međutim, funkcionisanje jednog takvog sistema pretpostavlja, pre svega, odgovarajuća rešenja u mehanizmu cena i raspodele usklađenih s razvojnim zadacima.

U dosadašnjem periodu su se ostvarile ozbiljne disproporcije u razvoju materijalne proizvodnje, koje se odražavaju u zaostajanju sirovinske industrije, energetike i poljoprivrede, u predimenzioniranju izvesnih kapaciteta prerađivačke industrije, u veoma različitom položaju raznih delatnosti, koji nije u skladu s njihovim rezultatima poslovanja. To je dovelo ne samo do neusklađenosti u razvoju materijalne proizvodnje, nego i do problema nagrađivanja prema radu, razvoja radničkog samoupravljanja i uopšte remetilo naše društvene odnose. Ceo taj kompleks je u vezi, pre svega, s politikom cena i zahteva otklanjanje disproporcije u cenama. Odmah da kažem da se slažem sa materijalom da otklanjanje disproporcije u cenama znači uvek stvaranje povoljnih uslova za privređivanje odgovarajućih privrednih organizacija i grupacija i društvenih delatnosti. Međutim, dosadašnje kretanje cena dovelo je do dispariteta koji su imali više negativnih posledica. Pre svega, deformisanje rentabiliteta, kako u domaćoj tako i u međunarodnoj razmeni, zbog forsiranja izvesnih grana grupacija i proizvoda. Disparitet cena deformiše i investicionu orijentaciju. Neposredni proizvođači ne poznavajući disparitet cena oporedeljuju se za investicije koje su trenutno najrentabilnije, iako objektivno imaju povoljnije uslove za neku drugu proizvodnju koja je, u isto vreme, i društveno rentabilna. U isto vreme, vrši se preliivanje dohotka između grana i grupacija i na taj način postojeće cene ne donose svakoj grupaciji srazmeran dohodak. Neke analize pokazuju da niske cene imaju one grane i grupacije čiji su proizvodi deficitarni i koje treba brže razvijati.

Cenama se ostvaruje nizak dohodak oblasti grane i grupacije koje su u našoj privredi nerazvijene, čiji su proizvodi deficitarni, na tržištu i čiju proizvodnju treba povećati. (Poljoprivreda, bazična industrija, crna i obojena metalurgija, proizvodnja građevinskog materijala i uopšte proizvodnja reproduktionog materijala). Disparitet koji sada postoji je direktno suprotan disparitetu koji bi se pojavio na čisto ekonomskim elementima i u skladu s daljnim razvojem te proizvodnje, jer ove grane treba da budu stimulirane za brži razvoj. Poljoprivreda i obojena metalurgija su grane koje imaju najveći izvoz i izvoz po najpovoljnijem kursu. Uzeo bih za primer proizvodnju bakra. Danas, na primer, cena bakra na svetskom trži-

štu je u porastu i dostiže prema kursu od 750 dinara \$ 600.000 — 650.000 dinara po toni. Prema tome, sadašnja cena bakra od 550.000. — dinara po toni odgovara paritetu od oko 650 dinara \$. Tendencija razvoja potrošnje bakra u svetu i kod nas nesumnjivo upućuje na zaključak o potrebi bržeg i jačeg razvoja bakra. Međutim, zbog deformisanih cena bakra i drugih uslova privređivanja ispada da su rentabilnost i efekti, koji se sada postižu u proizvodnji bakra, nedovoljni i ne stimuliraju privrednu organizaciju na dalju proširenu reprodukciju. Pored ostalog, to je posledica i politike plafoniranih cena zbog deficitarnosti bakra.

Posmatrajući akumulativnost cele grupacije proizvodnje i prerade bakra, prema podacima završnog računa za 1963. godinu, interesantni su podaci o izdvajanju sredstava ove grupacije za potrebe federacije. Ukupna izdvajanja za federaciju ove grupacije iznose 23 milijarde dinara (od čega na rudarsko-topionički bazen Bor dolazi oko 6 milijardi). Radi upoređenja izneću da su ukupna ulaganja u Majdanpeku iznosila oko 25 milijardi. Ili, ukupna ulaganja u osnovna sredstva za udvostručavanje kapaciteta proizvodnje bakra, zajedno sa prugom Bor-Majdanpek, iznose oko 94 milijarde.

Ako uporedimo izdvajanje za federaciju na 100 dinara uložених sredstava (koja se sastoje od poslovnog fonda za kredite za osnovna i obrtna sredstva) dolazimo do ovih podataka:

	Uložena sred. (u dinarima)	Izdvajanja za federaciju (u din)
Industrija SFRJ u 1962. godini	100	11,5
Ukupna proizvodnja i prerada bakra u 1963. godini	100	16,5

Prema ovim podacima proizvodnja i prerada bakra u 1963. godini na 100 dinara uložених sredstava više je opterećena izdvajanjima za federaciju nego ostala industrija. Efekat ove razlike iznosi oko 7 milijardi dinara.

Može se ukazati na jedan poseban problem koji se ovim prouzrokuje. Uslovi privređivanja u Boru određuju granicu donjeg graničnog sadržaja metala u rudi koja je rentabilna za proizvodnju. U današnjim uslovima, ova granica je iznad granice koja je danas rentabilna u drugim zemljama, na primer, u Americi, Poljskoj itd. To može naneti štetu privredi, jer se u Boru i Majdanpeku nalazi oko 200 miliona tona rude, koja po ekonomici koja danas vlada u svetu predstavlja dragocenu bazu, a danas se ne uzima u obzir u bilansnim rezervama.

Prema programu investicione izgradnje rudničko-topioničkog bazena Bora proizvelo bi se oko 95 hiljada tona elektrolitnog bakra, a za ovakvo proširenje potrebna su nova ulaganja u visini od oko 100 milijardi dinara. Efekti novog

ulaganja ogledaju se, pre svega, u poboljšanju deviznog efekta, pored ostalih pokazatelja, rentabiliteta koji daje proizvodnja i prerada bakra.

Devizni efekat iznosi: pre investiranja 18,077 mlrd., posle investicija 37,318 mlrd.

Na taj način vrednost uvozne opreme bila bi nadoknađena iz deviznog priliva za jednu godinu i četiri meseca. Na osnovu ovoga, može se reći, prvo, da veliko učešće u raspodeli ostvarene akumulacije u proizvodnji i preradi bakra ukazuje na visoku akumulativnost ove grane, drugo, da primena regulativnih mera zajednice u formiranju cena, odnosno u sekundarnoj raspodeli čini da proizvodnja bakra nije u mogućnosti da ostvari takvu akumulaciju koja bi joj bila potrebna za njen razvoj; treće da ulaganja u proizvodnju i preradu bakra u celini su rentabilna, jer se potpunije koriste rudne rezerve. formiraju se buduće potrebe domaćeg tržišta, povećava se izvoz, pri čemu se postižu znatno bolji devizni efekti od dosadašnjih, povećava društvena i preduzetna akumulativnost.

Ako bi se išlo na varijantu razvitka i proširenja samoprerađivačkih kapaciteta pod uslovom uvoza potrebne količine bakra, devizni efekat bio bi gotovo upola manji čak od dosadanjeg.

Iz ovog primera bih izvukao zaključak da bi posao u vezi sa ustanovljenjem pariteta cena, naših i inostranih, dao pozitivne rezultate time što bi formirao strukturu izvoza koja nama odgovara i što bi zahtevao razvitak one proizvodnje koja ima mogućnosti za postizanje povoljnih rezultata u međunarodnoj razmeni.

Svakako da se pitanja daljnjeg privredno razvoja ne mogu rešiti samo politikom cena, već da sva pitanja i to proširena reprodukcija, cene, instrumenti sekundarne raspodele, uloga banke i politickoteritorijalnih organizacija, udruženja, itd. predstavljaju povezanu celinu u kojoj treba svaki od ovih elemenata povezati sa potrebama društvenog i privrednog razvitka. Time problemi privrednog sistema postaju kompleksniji i zahtevaju postepno rešavanje.

Pošto rešavanjem tih problema može biti samo postupno, potrebno je odabrati najhitnije. To je u vezi i sa mestom i ulogom društvenog plana. Društveni plan u našem privrednom sistemu postaje sastavni deo i jedan od elemenata privrednog sistema. Društvena zajednica je zainteresovana da se ostvari skladan optimalni razvoj privrede i, u skladu s tim, postavlja ciljeve i zadatke i planski ih usmerava. Ona je zainteresovana da se ciljevi u najvećoj mogućoj meri ostvare. Ne samo da je moguće nego je i neophodno delovanje instrumentima privrednog sistema, tako da oni usmere privredu na realizaciju ciljeva postavljene privredne politike. Radi ostvarenja takve politike, kao što je i u materijalu istaknuta mogućnost, federacija treba, pored ostalih prava i dužnosti,

da osigura sredstva za izgradnju tako krupnih objekata kao što je Bor, pre svega, radi velike koristi za celu privredu koja ima ova proizvodnja, zatim, radi sredstava koja, po svojoj prirodi, ovakav objekat zahteva. Uostalom, kao što sam izneo, ova se sredstva — na ovaj ili onaj način — relativno brzo vraćaju.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Dragutin Bošković, član Privrednog vijeća.

Dragutin Bošković (izborna jedinica Beograd V):

Jedna od osnovnih karakteristika našeg privrednog razvoja u proteklom periodu je stalno proširivanje i jačanje materijalne osnovne radnih organizacija, što je doprinelo daljnjem razvoju i jačanju sistema samoupravljanja, povećavanju produktivnosti, ubrzanju tempa privrednog rasta kao i daljnjem razvoju društveno-ekonomskih odnosa.

Razumljivo je što u proteklom periodu nije bilo moguće rešiti sve probleme privrede, niti sprečiti da se kao posledica nesavršenosti postojećeg privrednog sistema — čak jave i neki novi problemi. Takve pojave su neminovne i zakonite, te nema nikakvih razloga da neke odluke donosimo nabrzinu, posebno zbog toga što će izmene u sistemu imati vrlo jakog uticaja na izvršenje sedmogodišnjeg plana, a onda i zbog toga što naše odluke treba da imaju što duži vek trajanja, jer često izmene u sistemu i u instrumentima unose elemente nestabilnosti u politiku radnih organizacija i nanose ozbiljnu štetu privredi i društvu u celini.

Dopustite da iznesem mišljenje samo o nekim problemima za koje smtaram da zaslužuju našu pažnju. Pre svega, kada je reč o materijalnom položaju radnih organizacija onda, i pored svih uspeha koji su na tom polju postignuti, ipak stoji činjenica da postoje ozbiljne potrebe da se njihov položaj znatno popravi, a za to postoje i široke mogućnosti. Pored relativno velikih mogućnosti koje pruža intenzivnije korišćenje unutrašnjih rezervi u radnim organizacijama, velike mogućnosti za jačanje materijalne osnove privrede postoje i u opštoj raspodeli dohotka između zajednice i radnih organizacija.

U tom cilju su usmereni i predlozi dati u materijalu koji nam je dostavljen za ovu sednicu i nesumnjivo u toj oblasti je moguće naći rešenja. Ta rešenja trebalo bi da budu takva da omoguće brže realizovanje u praksi politike koja je usmerena na izjednačivanje uslova rada i sticanja dohotka kao preduslova za uspešno ostvarivanje principa nagrađivanja prema radu, zatim, na jačanje materijalnog položaja radnih organizacija radi njihovog potpunog osposobljavanja za rešavanje, kako

problema životnog standarda radnih ljudi, tako i problema proširene reprodukcije.

Pri traženju rešenja u ovoj oblasti, ne bi trebalo ispustiti iz vida činjenicu da se već nekoliko godina čine naponi u pravcu jačanja materijalnog položaja radnih organizacija i uspesi koji su u tom pravcu postignuti ogledaju se u stalnom povećanju mase sredstava koja ostaje radnim organizacijama. Međutim, u raspodeli neto-produkta između zajednice i radnih organizacija još uvek je veliko zahvatanje od zajednice. Čak je u poslednjim godinama došlo i do povećanog zahvatanja, što u osnovi, nije u saglasnosti s politikom koja je usvojena. Tako, na primer, u 1961. godini zajednica je zahvatila 55% neto-produkta privrede. U 1962. godini taj procenat je iznosio 56,5, a za 11 meseci u 1963. godini iznosio je 58,6%.

Verovatno da postoje i opravdani razlozi za ovu pojavu. Međutim, čini mi se da je do ovoga došlo zbog toga što nismo uvek posmatrali i ocenjivali integralno dejstvo svih mera koje smo donosili u oblasti privrednog sistema.

Na ovakav zaključak, pored ostalog, navodi me i ovaj primer. Pre kratkog vremena doneli smo Zakon o ukidanju doprinosa na vanredni prihod. Jedan od osnovnih motiva za podnošenje ovog Zakona bila je težnja da se ovom merom ojača materijalni položaj radnih organizacija i, verovatno, da bi se ovaj cilj i postigao da gotovo, u isto vreme, nismo doneli i Zakon o izmeni carinskih stopa. Kao rezultat simultanog dejstva jednog i drugog zakona u privredi Beograda su uočene ove pojave: materijalni položaj onih radnih organizacija koje su ranije plaćale doprinos na vanredni prihod gotovo da uopšte nije popravljan, jer su za gotovo isti iznos, koji je ostao radnim organizacijama ukidanjem doprinosa na vanredni prihod, povećani troškovi poslovanja zbog povećanja carine (primer: »Galenika«, kojoj je ostalo 400 miliona, a carine su povećale troškove za 450 miliona). Još ozbiljnije su posledice u radnim organizacijama koje nisu do sada plaćale doprinos na vanredni prihod. Njihov materijalni položaj ne samo što nije poboljšan, već je pogoršan, jer ukidanjem doprinosa na vanredne prihode deo dohotka na samostalnom raspolaganju nije im povećan, a troškovi poslovanja su povećani povećanjem carina, što će kao posledicu imati dalje smanjenje dohotka pri pretpostavljenoj istoj produktivnosti rada.

S obzirom na to što je moguće da ovakvih pojava ima i u drugim krajevima zemlje, mislim da bi bilo korisno proučiti dejstvo ova dva pomenuta zakona kako bi se dobio što tačniji odgovor na pitanje: da li smo ovim merama postigli cilj koji smo želeli, odnosno da li su ove mere doprinele jačanju materijalnog položaja radnih organizacija. Pritome bi bilo dobro to sagledati po oblastima privrede i po granama privrednih oblasti, s obzirom na to što

neke grube ocene pokazuju da je ovo dejstvo bilo različito za pojedine oblasti i grupe. Ovo bi bilo korisno posebno radi razmatranja daljnjih mera koje treba da unesu izmene u raspodeli netoprodukta između zajednice i privrede, u cilju da se ojača materijalna osnova radnih organizacija.

U materijalu koji služi kao osnova za ovu diskusiju izneto je mišljenje da bi jedan od puteva za jačanje materijalnog položaja privrednih organizacija mogao biti i ukidanje doprinosa društvenim investicionim fondovima. Smatram da bi traženje rešenja u tome pravcu svakako bilo korisno i moglo bi da poboljša položaj radnih organizacija, jer bi se, prema podacima iz 1962. godine, oko 9% netoprodukta zadržalo u radnim organizacijama. Međutim, ovde treba istaknuti da je raspon obaveza iz dohotka relativno širok. U 1962. godini on se kretao od 3,8% za poljoripvredu — do 12,9% za trgovinu i ugostiteljstvo. Zbog toga će i visina sredstava, koja će po ovoj osnovi ostati biti različita za pojedine privredne oblasti i grane. Naime, ako bi se išlo na potpuno ukidanje doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima za sve oblasti i grane privrede, bez obzira na njihovo sadašnje stanje i uslove privređivanja, onda bi se najmanje poboljšao položaj onih oblasti i grana u kojima je federacija morala dosada da interveniše premijama, dotacijama i regresima.

Oslanjajući se na podatke iz 1962. godine, industriji bi posle ukidanja doprinosa iz dohotka ostalo oko 10% neto-produkta.

Međutim, ovi procenti se kreću i u oblasti industrije u širokom dijapazonu u zavisnosti od grane, te će i tu doći do znatnih razlika u visini sredstava koja ostaju radnim organizacijama. Zbog toga smatram da bi bilo korisno proučiti mogućna dejstva predloženih mera, sagledati materijalni položaj pojedinih oblasti i grana privrede i na osnovu toga sačiniti predlog konkretnih mera o kojima treba da odluči Savezna skupština.

U uskoj vezi s ovim pitanjem je i sistem cena, s obzirom na to što sistem cena u velikoj meri predodređuje materijalni položaj privrednih oblasti, grana i radnih organizacija.

Pre svega, objektivno se može tvrditi da je dosadašnji sistem cena u znatnoj meri doprineo sprečavanju neopravdanog povećanja cena i podsticanju radnih organizacija na povećanje produktivnosti.

Međutim, isto tako može se reći da je taj sistem, u osnovi, omogućivao prelivanje akumulacije iz jedne privredne organizacije u drugu, jer je omogućivao jednima da slobodno formiraju cene, dok su cene drugih bile pod režimom kontrole, plafoniranja, zamrzavanja itd.

O tome se može navesti više primera, a ja ću navesti samo jedan. Jedno od najvećih beogradskih preduzeća (Industrija motora i trak-

tora), koje zopošljava preko 4.000 radnika, već godinama posluje na ivici rentabiliteta, pored ostalih razloga i zbog toga što je njenom finalnom proizvodu (traktoru) cena određena još 1960. godine i do danas nije promenjena. S obzirom na to što je već u toj godini određena cena bila niža od cene koštanja i s obzirom na to što su cene materijala, kooperacije i usluga u proteklom periodu znatno povećane, preduzeće nije moglo da ostvari rentabilnu proizvodnju i iz godine u godinu išlo je u gubitak. Nije teško pretpostaviti kakvi politički problemi su se tu javljali i kakvi su uslovi postojali za razvijanje sistema.

Navedeni primer je samo ilustracija odnosa koji se stvaraju dejstvom sadašnjeg sistema cena. Takvih primera svakako da ima i u drugim granama industrije, o čemu govore ovi podaci:

U 1962. godini realizacija proizvodnje izvršena je po ovim cenama:

Metalna industrija — 59% je realizovano po cenama pod kontrolom i evidencijom, 41% po slobodnim cenama.

Elektroindustrija — 84,1% proizvodnje je realizovano po cenama pod evidencijom i kontrolom, 15,9% po slobodnim cenama.

Hemijska industrija — 59,9% je realizovano po cenama pod kontrolom i evidencijom, 21,5% po plafoniranim cenama, 18,6% po slobodnim cenama.

Prehrambena industrija — 30,9% proizvodnje je realizovano po cenama pod evidencijom i kontrolom, 35,7% po slobodnim cenama.

Kao što se vidi, pod različitim sistemom cena ne samo da su proizvodi iz raznih oblasti privrede nego je i u jednoj oblasti režim cena različit, u zavisnosti od grane i, dalje, u jednoj grani postoji vrlo veliko šarenilo u pogledu cena za pojedine vrste proizvoda.

Zbog toga, a imajući u vidu da je dosadašnji sistem cena u priličnoj meri doprineo stvaranju nejednakih uslova privređivanja, kao i to da je problematika cena izuzetno teška i kompleksna, smatram da, pored hitnih mera koje treba preduzeti za rešavanje nekih akutnih problema (kao što je odnos cena poljoprivrednih i industrijskih proizvoda), u isto vreme, treba vrlo detaljno proučiti celokupnu problematiku i predložiti takva rešenja koja će za duži period obezbediti stabilnost na tržištu.

Izmene u opštoj raspodeli dohotka sigurno da predstavljaju put kojim će se proširiti i ojačati materijalna osnova radnih organizacija, čime će se one osposobiti za samostalnije vršenje proširene reprodukcije, za brže povećanje proizvodnje i produktivnosti i za uspešnije rešavanje problema ličnog i društvenog standarda. Sigurno je da mere koje budemo donosili neće u istoj meri pogodovati svim oblastima i granama privrede. S tim treba da se pomi-

rimo kao nečim što je neminovno. Međutim, ipak smatram da bi bilo neophodno obezbediti da preduzete mere omoguće ostvarenje maksimalnih rezultata u zemlji. Takvim kriterijumima treba posmatrati i predloge koji nam se podnose na razmatranje. Naime, u sklopu mnogih uticajnih činilaca i približno istog broja varijanti rešenja, mislim da moramo tražiti optimalne kompromise, a to su takva rešenja koja će zemlji kao celini omogućiti ostvarenje maksimalne brzine razvoja, pri čemu se, samo po sebi, razume da takva rešenja neće uvek u istoj meri pogodovati svim oblastima i granama privrede.

Ovo ne znači da bi trebalo ispustiti iz vida razlike koje postoje između materijalnog položaja i uslova privređivanja u pojedinim oblastima i granama privrede nego to znači da se baš te činjenice moraju uzeti u obzir kada se traže najbolja rešenja u okviru zemlje. Takođe, to znači da se u razmatranju ovako važnih problema, kao što su problemi daljnjeg razvoja privrednog sistema, ne bi smeli ispustiti iz vida ni svi ostali činioci koji utiču na kvalitet odluka. Konkretno tu mislim na ovo:

Jedan od osnovnih ciljeva našeg daljeg privrednog razvoja je stvaranje takvih uslova koji će omogućiti maksimalnu aktivnost potencijalnih snaga u cilju stvaranja takve privrede, a posebno industrije, koja će biti organizovana na savremenim naučnim principima, koja će primenjivati najsavremeniju tehnologiju i biti najsavremenije opremljena, jer takva privreda odnosno industrija, pruža maksimalne mogućnosti za povećanje proizvodnje i produktivnosti, a time i životnog standarda radnih ljudi. U isto vreme, takva privreda omogućuje relativno brzo uključanje u svetske normative cena i dostizanje svetskih normativ kvaliteta, što su osnovni preduslovi za daljnje prodiranje na inostrano tržište. Sigurno je da razvijenije privredne oblasti, grane i radne organizacije imaju maksimalne mogućnosti za dostizanje ovog nivoa i sigurno da naša privredna politika treba da bude usmerena u pravcu podsticanja razvoja ovakvih radnih organizacija. Međutim, čini mi se, na žalost, da mi tu ne možemo donositi jednostrana rešenja, nego da i tu moramo tražiti kompromis između jednog takvog razvoja i razvoja onih grana i oblasti privrede koje su zaoštale, jer su baš to oblasti privrede u kojima je proces razvijanja sistema samoupravljanja išao sporijim tempom u poređenju s onim oblastima koje su mogle da ostvare veća sredstva i stvore širu materijalnu osnovu, na kojoj su se razvijali i odgovarajući društveno-ekonomski odnosi.

Na kraju, dopustite mi da iznesem svoje mišljenje o nekim problemima proširene reprodukcije. Jačanjem materijalnog položaja radnih organizacija, do kojeg će svakako doći, dejstvom daljih mera privrednog sistema, pove-

ćaće se mogućnosti radnih organizacija da izdvajanjem većih sredstava za lične dohotke uspešnije rešavaju probleme ličnog i društvenog standarda radnih ljudi i, u isto vreme, doći će do povećanog izdvajanja sredstava za proširenu reprodukciju. Ukidanjem društvenih investicionih fondova, i prenošenjem sredstava na poslovne banke, zatim, koncentracijom sredstava radnih organizacija oročavanjem u poslovnim bankama i uspotavljanjem poslovnog odnosa između banaka i radnih organizacija, sigurno je da će se postići bolji uspesi u politici investiranja i sigurno je da će se sredstva racionalnije trošiti nego dosada. To će, svakako, predstavljati veliki doprinos u pogledu rešavanja mnogih problema koji u toj oblasti postoje, ali da za neke probleme i dalje treba tražiti rešenja. Tu, pre svega, mislim na pojave lokalizma, koje smo imali u dosadašnjoj praksi, a koje su dovodile do stvaranja većeg broja sitnih preduzeća sa istim proizvodnim programima, pa čak i tamo gde su uslovi bili izrazito nepovoljni. Mišljenje koje je izraženo u materijalu da će se uticaj teritorijalno-političkih zajednica na politiku proširene reprodukcije u novim uslovima umanjiti moglo bi se prihvatiti pod pretpostavkom da društveni organi upravljanja banaka vode politiku koja će biti usmerena na izvršavanje društvenih planova teritorijalno-političkih zajednica, uz uvažavanje neophodnosti ekonomsko-tehnološke integracije i podele rada u okviru jedinstvenog područja zemlje.

U tom smislu bi trebalo, instrumentima društvenih planova, kao i organizacijom bankarsko-kreditnog sistema, obezbediti potpunu odgovornost banaka za plasman društvenih sredstava reprodukcije, u skladu s društvenim planovima i opštim interesima zajednice.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Voja Leković, član Saveznog vijeća.

Voja Leković (izborna jedinica Prijepolje):

Drugarice i drugovi poslanici, posmatrajući naš sistem u celini, bez sumnje se može reći da su cene u našim uslovima osnovni i najznačajniji oblik društvene raspodele. Cene i njihovi međusobni odnosi neposredno utiču na položaj proizvođača i njihovu sposobnost za prostu i proširenu reprodukciju, pa samim tim i na njihovu orijentaciju i pravce razvitka.

Gledajući s tog aspekta, cene su jedan od najznačajnijih činilaca u ostvarivanju principa raspodele prema radu i nagrađivanja prema učinku.

Otuda, utvrđivanje cene administrativno za pojedine proizvode i usluge, neophodno se mora sagledati i sve posledice koje iz toga proizlaze i šta to može da znači za pojedine privredne grane ili teritorijalna područja. Ako se ne bi vodilo računa o svim tim mogućim po-

sledicama koje bi nastale, moglo bi se desiti da se nađu u neravnopravnom položaju ne samo pojedini kolektivi, nego i teritorijalna područja, u zavisnosti od strukture njihove privrede, a to bi — u krajnjoj liniji — značilo dovesti u pitanje demokratiju i ceo sistem koji je sav sazdan na demokratiji. Umanjivati demokratiju u sistemu društvenog samoupravljanja to bi značilo sakatiti sistem, učiniti ga nesposobnim da progresivno deluje.

Govoreći ovo i ovako, nikako ne mislim da se može pustiti da sve ide svojim tokovima i da se može ostati bez jedne konkretne politike koja se neophodno mora unositi u te tokove, što podrazumeva jedno savremeno društvo. Međutim, postavlja se pitanje da li ovako i ovoliko. Da li je potrebno utvrđivati cene za blizu 70% proizvoda u našoj privredi; na koji način zajednica koja utvrđuje cene za mnoge proizvode kompenzira tu razliku i da li je ona adekvatna ili se, često, vrši i neopravdano prelićvanje iz jedne privredne grane u drugu i na taj nači stvaraju nejednaki, pa, može, biti, u nekim slučajevima, i nedemokratski odnosi.

Za ilustraciju ovoga što sam do sada rekao, želeo bih, drugarice i drugovi poslanici, da skrenem vašu pažnju na prilike i uslove pod kojima posluju saobraćajne radne organizacije kod nas.

Poznato je da je društvena zajednica cinila velike napore i ulagala ogromna sredstva u posleratnom periodu za unapređivanje i modernizaciju saobraćaja kao veoma značajnog činioca za privredni i opšte društveni razvitak. Bez sumnje da su ta ulaganja, koja idu na oko 1.170 milijardi dinara, učinila da je saobraćaj kao privredna grana ostvario veoma veliki korak u svom razvitku, da su, može se reći, izgrađene nove saobraćajne grane (kao što su savremeni drumski i vazdušni saobraćaj). No, valja konstatovati da je saobraćaj kao celina, pa i pojedine njegove grane, u velikom zaostajanju prema ostaloj privredi i drugim društvenim potrebama.

Prema tome, želim da naglasim pred ovim visokim Domom narodnih predstavnika da zaostajanje saobraćaja za privrednim i društvenim razvitkom predstavlja jedan od najkrupnijih problema naše zemlje i njenog daljnog razvitka.

Jednom rečju: saobraćaj je već postao onaj činilac koji uslovljava dinamiku daljnog razvitka. Upravo, on već danas deluje kao usporavajuća sila toga razvitka.

Čini mi se da nema potrebe da nabrajam — pošto je to poznato — koji su to činioci koji su doveli do ovakvog stanja u saobraćaju.

U svom daljem izlaganju zadržaću se na pitanju cena preko kojih se vrši naplata za učinjene usluge u saobraćaju i raspodeli ostvarenog dohotka, dakle, pri onom delu problema u saobraćaju koji su u direktnoj vezi s našim

privrednim sistemom i s njegovim funkcionisanjem u ovoj grani privrede.

Dosadašnja praksa politike cena tretirala je saobraćajne tarife, prvenstveno, kao instrument tekuće politike i koristila se saobraćajnim tarifama za rešavanje određenih problema i odnosa na tržištu, kao i nekih drugih problema, a tek je u drugom planu dolazila do izražaja tarifa kao osnova ekonomike poslovanja saobraćajnih radnih organizacija. Ovakav odnos prema saobraćajnim tarifama uslovio je da se u nekim saobraćajnim granama zadržao sistem administrativnog regulisanja tarifa, iako je to, očigledno, došlo u suprotnost s primenom privrednog sistema u saobraćaju, a, isto tako, i s razvojem radničkog samoupravljanja. Zbog toga se veliki deo dohotka stvoren u saobraćajnim radnim organizacijama neopravdano prelićva već u primarnoj raspodeli postojećim cenama usluga i druge grane privrede. Moram reći da ovakav karakter saobraćajnih tarifa sputava inicijativu radnih kolektiva u saobraćaju, ograničava njihov interes za povećanje učinka rada, za unapređivanje i modernizaciju saobraćajnog sistema kao celine. Razume se, to je doprinelo da su neiskorišćene rezerve kojih ima u saobraćaju veće nego u ma kojoj grani privrede. Sve je to dovelo da je saobraćaj u pogledu tehničke opremljenosti u nesrazmernom zaostajanju za razvitkom ostale privrede. Kapaciteti u svim granama saobraćaja, a osobito na železnici su na vrlo niskom tehničkom nivou, zastareli i istrošeni. Tako, na primer, krajem 1962. godine bilo je ukupno 2.530 lokomotiva raznih vrsta. Od ovog broja jedna trećina je starija od 45 godina. U strukturi vučnih sredstava najviše ima parnih lokomotiva, koje u 1962. godini učestvuju sa 85%. Od ukupno 73.000 teretnih kola, koliko ih je bilo na jugoslovenskim železnicama u 1962. godini, svega jedna trećina su kola ispod 25 godina starosti. Kola starijih od 45 godina ima 36% od ukupnog broja, a u saobraćaju se još uvek nalazi i izvestan broj kola starijih od 65 godina. Krajem 1962. godine bilo je oko 4.000 putničkih kola, čija prosečna starost iznosi oko 44 godine. Visoko učešće kola s drvenim sandukom, koja ne odgovaraju uslovima savremenog saobraćaja, u znatnoj meri ograničava mogućnosti razvoja putničkog saobraćaja. Rečni saobraćaj karakteriše nedovoljnost i zastarelost, kako vučnih, tako i prevoznih kapaciteta. 64% putničkih brodova su stariji od 25 godina. Kod teretnjaka i tankera 64% kapaciteta su stariji od 25 godina, dok su 58% svih šlepova stariji od 45 godina. Ovome treba dodati još i to da u zemlji postoji nedovoljna izgrađenost i nepovezanost saobraćajnica. Kao posledica takvog stanja danas se postojeći kapaciteti u saobraćaju ne koriste u potpunosti, iako je potražnja za saobraćajnim uslugama svakim danom sve veća. Ogromne su štete koje trpi privreda, pa i društvena zajednica kao celina, zato što saobraćaj

zaostaje u onim poslovima koje bi bio dužan da izvršava tačno i na vreme.

Polazeći od toga da daljnji razvitak zemlje neophodno zahteva i odgovarajuće saobraćajne usluge, onda postaje jasno da se stanje u saobraćaju mora hitno popravljati, jer svi drugi planovi prestaju biti planovi, ako saobraćaj ne bude u mogućnosti da podmiri potrebe koje proističu iz postavljenih planova.

Prema tome, potrebe saobraćaja dolaze u prvi red od kojeg se mora polaziti u sagledavanju dinamike daljnjeg razvitka. To se mora tako sagledati. Stoga se moraju naći odgovarajuća sredstva, inače teškoće koje će nastati treba očekivati kao neizbežne, sa svim posledicama koje mogu biti višestruke.

Prema dosada sagledanim mogućnostima i potrebama razvitka privrede, u narednom sedmogodišnjem periodu predviđa se povećanje saobraćajnih usluga po stopi od 8,5% godišnje; u robnom prometu, od sadašnjih 112 miliona prevezenih tona, treba prevesti u 1970. godini 196 miliona tona, a u putničkom saobraćaju, od sadašnjih 341 miliona putnika, treba prevesti 648 miliona putnika.

Razume se, da bi se savladao ovako obiman posao, neophodno je osposobiti sve grane saobraćaja da prihvate te zadatke i realizuju ih prema potrebama zemlje. Mora se shvatiti da ovakvi zahtevi koji se postavljaju saobraćaju podrazumevaju potpunu aktivizaciju svih grana saobraćaja, kao i to da se više ne može dopustiti ovako slabo korišćenje rečnog i drumskog saobraćaja.

Imajući u vidu ulogu i zadatke koji se postavljaju u saobraćaju u našem privrednom i društvenom životu, smatram da je neophodno temeljno preispitivanje osnovne dosadašnje ekonomske politike u ovoj privrednoj oblasti, a osobito;

- formiranje cena proizvodnje — odnosno tarifa u saobraćaju;
- investicione politike; i
- instrumenata kojima se vrši zahvatanje jednog dela dohotka privrednih organizacija ove grane.

Za ilustraciju dejstva postojećeg sistema formiranja cena u oblasti saobraćaja navešću podatke iz završnih računa za 1962. godinu, iz kojih se vidi da oblast saobraćaja, u kojoj je skoncentrisana jedna četvrtina ukupnih sredstava naše privrede, realizuje svega 8,7% od ukupnog nacionalnog dohotka privrede; ili, dalje: na 100 dinara uložених sredstava u saobraćaju se ostvaruje 11 dinara dohotka, u industriji 26, poljoprivredi 21, trgovini i ugostiteljstvu 74, zanatstvu 52 itd.

Očigledno je da ovi odnosi odražavaju krajnje nepovoljno stanje saobraćaja koji zaostaje čak i za poljoprivredom koja je dosada uvek

bila isticana kao primer nepovoljnog ekonomskog položaja.

Interesantno je ukazati da je grupa eksperata — ekonomista obradila poseban materijal (*»Analiza ekonomskog položaja privrednih grupacija«*) koju je publikovao Savezni zavod za privredno planiranje i u kojem je moguće sagledati stvarni ekonomski položaj privrednih oblasti u primarnoj raspodeli nacionalnog dohotka i to na osnovi dohotka koji je realizovan posredstvom tržišnih cena (prema završnim računima za 1962. godinu) i dohotka koji pretpostavlja dohodna cena utvrđena posebnim metodološkim postupkom autora studije.*

Upoređenjem podataka o dohotku koji su pojedine privredne oblasti realizovale na tržištu postojećim cenama i dohotkom koji pretpostavlja dohodna cena, vidi se da dohodak po tržišnim cenama u saobraćaju obezbeđuje svega 46,4% dohotka koji bi se realizovao po principu dohodne cene. Ovo prevedeno na stanje u 1962. godini znači da se 53,6% dohotka stvorenog u saobraćaju ili 260,7 milijardi dinara prelilo u druge oblasti privrede. Prema podacima iz navedene studije, ako bi se cene formirale u proseku na nivou dohodne cene onda bi učesće saobraćaja u ukupnom nacionalnom dohotku naše privrede trebalo da bude oko 19% prema 8,7% koliko je ostvareno u 1962. godini.

Nemam nameru da se ovde upuštam u nabrajanje svih mogućih uzroka ovakvog stanja. Pokazatelji koje sam naveo ukazuju na neophodnost da se uzroci ovakvog stanja ispituju, kako bi se obezbedio ekonomski ravnopravan položaj ne samo saobraćaja, već i drugih privrednih oblasti.

Primena ekonomskih tarifa, pored toga što će poboljšati ekonomski položaj saobraćaja, omogućiti će i privredi u celini da sagleda uticaj transportnih troškova na formiranje cena pojedinih roba i da na taj način utiče na racionalniju organizaciju prevoza, pravilniju lokaciju novih proizvodnih kapaciteta itd. Utvrđivanje prevoznih cena na osnovi stvarnih troškova prevoza stvorili bi se povoljniji ekonomski uslovi za podelu transporta na pojedine saobraćajne grane, u saglasnosti s društvenom rantabilnošću određene grane saobraćaja, a osim toga ostvarili bi se i potrebni uslovi za koordinaciju između preduzeća raznih saobraćajnih grana.

Formiranje cena saobraćajnih usluga treba da se vrši u radnoj organizaciji, jer će se na taj način omogućiti poslovanje na ekonomskim principima kao u ostaloj privredi, a što je dosada u znatnoj meri sputavano centralizovanim

* Pod dohodnom cenom podrazumeva se cena koja obezbeđuje svakoj proizvodnoj grupaciji, pored nadoknade materijalnih troškova proizvodnje, i masu dohotka koja joj pripada po prosečnoj stopi dohotka, a u srazmeri sa vrednosnim izrazom mase proizvodnih faktora (materijalnih i ljudskih) koji su u njoj angažovani.

sistemom prikupljanja i raspodele transportnih prihoda odnosno prihoda od poštansko-telegrafsko-telefonskih usluga. U razrešavanju ovog važnog pitanja postavlja se problem tempa prevođenja na ekonomske cene i mera koje treba da omoguće postepen prelazak na primenu ekonomskih cena, pa je zato potrebno ovo dobro izučiti da nagle promene ne bi izazvale poremećaje u privredi.

U pogledu dosadašnje politike investicija u saobraćaju, treba ukazati da nju karakteriše odsustvo dosledne politike razvoja saobraćajnih kapaciteta. Srednjoročni kapaciteti. Srednjoročni društveni planovi orijentaciono su određivali obim, strukturu i pojedine objekte za izgradnju u saobraćaju. Godišnjim planovima su, u zavisnosti od formiranih sredstava u privrednim organizacijama i društveno-političkim zajednicama, određivane konkretne investicije za pojedine objekte, često bez obzira na politiku postavljenu u srednjoročnim planovima. Zbog toga je dolazilo do znatne nesigurnosti i nedovoljno jasne perspektive u pogledu obima, dinamike i rokova izgradnje, što je imalo odraza na produživanje rokova izgradnje i aktiviziranja uloženi sredstava. U periodu od 1947. do 1962. godine u saobraćaj je uloženo 1,170 milijardi dinara. Indeks porasta ukupnih investicija u privredu u periodu od 1952. do 1962. godine iznosio je 266, u čemu industrija 308, a saobraćaj 184. Ovakva nesrazmera ulaganja, praćena vrlo intenzivnim korišćenjem saobraćajnih kapaciteta, dovela je do istrošenosti saobraćajnih sredstava, usled čega je došlo do disproporcije između transportne moći saobraćaja i stvarne proizvodnje i potreba za transportom. Podatak da je u 1962. godini sadašnja vrednost aktivnih osnovnih sredstava u odnosu na njihovu nabavnu vrednost u celoj privredi iznosila 63,2%, u industriji 65,8% a u saobraćaju 50,7% jasno pokazuje istrošenost sredstava transporta, kao i nesklad između ulaganja u ostalu privredu i saobraćaj.

Jugoslavija ima veoma povoljne uslove za razvitak rečnog saobraćaja, kako unutrašnjeg, tako i međunarodnog, s obzirom na njen geografski položaj. Postoje svi uslovi da se rečni saobraćaj razvije i njime prevoze brže i jeftinije određene masovne robe i da se izbegne dosadašnja praksa prevoza železnicom uz znatno skuplje cene, a osim toga uz angažovanje, ionako, nedovoljnih kapaciteta na železnici.

Sve ovo govori da je neophodno preispitati dosadašnji metod i sistem investiranja u saobraćaju sa stanovišta usvajanja i u saobraćaju opštih načela kreditiranja investicija u privredi, vezujući politiku investiranja za neposredni interes radnog kolektiva u saobraćajnom preduzeću.

U pogledu korišćenja kredita, potrebno je saobraćajnim organizacijama obezbediti isti

mehanizam dobijanja kredita kao i u ostaloj privredi, s tim da uslovi korišćenja kredita, visina učešća privredne organizacije i rokovi otplate, budu u zavisnosti od karaktera investicija. U pogledu izgradnje većih saobraćajnica šireg značaja, neophodno je zakonom odrediti način njihovog finansiranja i rok završetka da se ne bi ulagala sredstva koja godinama stoje neaktivirana, jer se pojedini objekti grade etapno i vremenski nesinhronizovano, usled čega trpi ne samo saobraćaj, već i privreda u celini.

Trebalo bi proveriti instrumente kojima se vrši zahvatanje dela dohotka iz privrednih organizacija u saobraćaju, jer neki od njih pokazuju suprotno dejstvo od onog koje je očekivano kada su ti instrumenti bili uvedeni. Tako, na primer, određivanjem niskih stopa amortizacije ili neobuhvatanje amortizacijom nekih objekata (donji stroj pruga, puteva u celini, operativne obale u lukama i piste na aerodromima) sužavale su se ekonomske mogućnosti privrednih organizacija u saobraćaju i time ograničavala njihova sposobnost, čak i za prostu reprodukciju.

I pored postojanja određenih olakšica, regresa i dotacija koje su davane pojedinim saobraćajnim granama, u sekundarnoj raspodeli saobraćaj je u nepovoljnijoj situaciji od ostalih grana privrede, koje i u primarnoj raspodeli tržišnim cenama obezbeđuju relativno veći dohodak. Tako, na primer, u 1962. godini iz saobraćaja raznim instrumentima je zahvaćeno 48% od ukupno realizovanog dohotka ili oko 106 milijardi dinara. Nasuprot tome, za održavanje i proširivanje kapaciteta, kao i za pokrivanje ličnih dohodaka, ostalo je saobraćajnim radnim organizacijama 52% realizovanog dohotka ili oko 119 milijardi dinara. Prema tome, ako bi se privredne organizacije u saobraćaju postavile u ravnopravan ekonomski položaj s drugim privrednim organizacijama, onda bi prestala potreba za davanjem bilo kakvih regresa ili dotacija ovim radnim organizacijama.

Želeo bih — na kraju — da kažem nešto i o nekim aspektima odnosa i uzajamne povezanosti saobraćaja i privrede, koja bi u narednom periodu neminovno morala da dođe do jačeg izražaja.

Ekonomske tarife i primena privrednog sistema u saobraćaju nametnuće u potpunoj meri potrebu da se prilikom razmeštanja novih proizvodnih kapaciteta više vodi računa o troškovima transporta koji će opterećivati cene robe, jer, prema analizi koju je sačinio Saobraćajni institut, ima roba u čijim proizvodnim troškovima učestvuju troškovi transporta sa preko 40%. U isto vreme, vodeći računa o racionalnoj organizaciji prevoza sirovina i gotovih proizvoda za tržište, privreda će biti zainteresovana za razvoj i modernizaciju transporta, jer će svaka racionalizacija direktno ili indirektno

uticati na efikasnost poslovanja. Treba očekivati da će se stvoriti uslovi da transport u većoj meri nego do sada postane briga cele naše privrede i proizvodnih organizacija, jer će radne organizacije naći interesa da sredstvima iz svojih fondova učestvuju, bilo u nabavci određenih transportnih kapaciteta, bilo u kreditiranju radnih organizacija saobraćaja za rešavanje saobraćajnih problema.

Na osnovu primene ekonomskih tarifa i osnovnih instrumenata privrednog sistema, kao i usmeravanjem razvoja pojedinih saobraćajnih grana, treba da se postigne društveno-ekonomski što racionalnija podela prevoza između pojedinih grana saobraćaja, a i slobodno formirani rejoni dejstvom svake grane saobraćaja na osnovu njene efikasnosti i društvene pogodnosti za određene kategorije prevoza.

Ekonomsko poslovanje u saobraćaju postaviće u svojoj svojoj oštirini pred radne organizacije u ovoj oblasti probleme racionalnijeg rada, povećanja produktivnosti i ekonomičnosti. Sigurno je da će se na taj način otkriti mnoge rezerve i uz minimalna ulaganja otkloniti izvesne teškoće koje umanjuju efikasnost saobraćaja.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Prekidamo rad i nastavljamo sutra u 9 časova.

(Sednica je prekinuta u 19 č 30 min).

Nastavak sednice 17. aprila u 9 č

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Nastavljamo rad.

Reč ima drug Đurica Jojkić.

Đurica Jojkić (Autonomna Pokrajina Vojvodina):

Drugarice i drugovi poslanici, dalje usavršavanje našeg privrednog sistema, o čemu danas raspravljamo, bez sumnje je jedno od središnjih pitanja našeg daljnjeg celokupnog razvoja i napretka. Zbog toga je ova rasprava s tako velikom pažnjom i očekivana. Taj posao, u stvari, predstavlja i obavezu federacije zapisanu u Ustavu, koja govori o tome da će federacija utvrđivati razvitak privrede i odnose između privrednih grana i oblasti, ujednačivati opšte uslove rada i sticanja dohotka, radi ostvarivanja raspodele prema radu u cilju zajedničkih interesa radnih ljudi. Nema sumnje da je i dosadašnji privredni sistem odigrao veoma krupnu ulogu u razvoju proizvodnih snaga i društvenih odnosa.

Potreba za razmatranjem problema ovog karaktera, ukratko rečeno, proizlazi iz konstatacija — koje smo već više puta učinili — da su se u našem dinamičnom razvitku nagomilale određene neusklađenosti i nejednakosti u uslovima privređivanja između pojedinih grana

i grupacija proizvodnje da je to dovelo do njihovog različitog ekonomskog položaja, da se to nepovoljno odražava na normalno obavljanje društvene reprodukcije i stvara određene probleme i teškoće u raspodeli.

Odmah u početku hoću da kažem da u pogledu rešenja koja se naziru u intencijama ovog materijala, u pogledu problema koje otvara i pozicija s kojih polazi, materijal je nesumnjivo pozitivan i konstruktivan doprinos u smislu iznalaženja rešenja trajnijeg karaktera u razvoju proizvodnih snaga i društvenih odnosa na onim načelima koja su zapisana u Ustavu.

Izražavajući svoju osnovnu saglasnost s materijalom koji pretresamo, dopustite mi da nešto bliže kažem o nekim problemima daljnjeg razvoja, o metodima i instrumentima koji se predlažu za usavršavanje sistema i usklađivanje privrednog razvoja.

Pre svega, nešto o sistemu proširene reprodukcije. Mislim da su načela koja se ističu i promene koje se zahtevaju u pravcu usavršavanja sistema proširene reprodukcije ne samo dobre, nego i neophodne. Prenosjenje funkcija proširene reprodukcije na radne organizacije kao neposredne i osnovne njihove nosioce i njihovo vezivanje sa ojačanim slobodnim bankarskim sredstvima i jedinstvenim uslovima kreditnog sistema predstavljalo bi značajan napredak. To bi još više oslobodilo inicijativu radnih organizacija u privrednoj aktivnosti, uvećalo njihovu odgovornost za smišljeno ulaganje i sagledavanje položaja u budućnosti, jačalo mobilizaciju kolektiva za veće i racionalnije korišćenje svih faktora proizvodnje. To bi dalje jačalo samoupravna prava i funkciju radnih kolektiva. To se želi postići ukidanjem doprinosa na dohodak, doprinosa društveno-investicionim fondovima, kao i drugim merama. Pravac rešavanja je nesumnjivo ispravan, ali treba upozoriti i na neke probleme.

U ranijem periodu, u pojedinim fazama našega razvitka, imali smo različito učešće u nacionalnom dohotku pojedinih privrednih oblasti i grupacija — zasnovano na nereálnim odnosima cena roba i usluga u primarnoj raspodeli — različiti tretman investicija, nejedinstvene kriterijume kreditnog sistema, što je sve dovelo i dovelo do nejednakih uslova sticanja dohotka i njegove raspodele, dakle do nejednakih uslova privređivanja između pojedinih oblasti i grupacija. Zbog toga neke grane i pojedina preduzeća su stekli trajniju prednost, osposobivši se za visokoorganizovanu proizvodnju savremenim sredstvima rada. Sigurno je da smo imali određenih razloga da sprovodimo u život takvu politiku. Ali, sada, sprovodeći u život sve ove mere koje se predlažu, idemo u susret bitno drugačijoj situaciji. Sada će za svaku oblast, granu i pojedino preduzeće, njihova sposobnost da izdrže utakmicu na tržištu

roba biti mnogo značajnija. To i hoćemo, i to je dobro, ali baš zbog toga moramo voditi računa o nejednakostima koje su stvorene. Mi ne možemo to što je bilo juče odvojiti od našeg danas i sutra. Ako ne bismo vodili računa o dosadašnjem razvitku i posledicama koje je imao na položaj pojedinih privrednih oblasti i grupacija, mislim da bismo pogrešili.

Ukidanje doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima i regulisanje položaja pojedinih grana i grupacija sistemom cena — kroz tržište, dakle, ekonomskim metodama — i druge mere koje se predviđaju, po mome mišljenju, predstavljaju ispravan put za otklanjanje nastalih disproporcija. Ali, to još nije sve što je potrebno učiniti da bi se nastale neujednačenosti uklonile i obezbedio siguran i stabilan razvitak onoj proizvodnji koja ima svoje društveno opravdanje. Pokušao bih to na primeru Vojvodine da pokažem.

Dosadašnji položaj pojedinih grana i grupacija bio je različit. Uz to ako je i struktura proizvodnje na određenom području takva da njen najveći deo pripada baš onim granama proizvodnje koje su bile u nepovoljnom položaju, onda to dobija drukčiji kvalitet i reperkusije se jače osećaju. Baš takva je situacija u Vojvodini. Stoga je nemoguće izbeći da se posledice decentralizacije sredstava proširene reprodukcije i ceo sistem mera koji se predviđa ne sagledavaju i regionalno. I to ne zbog regionalizma, već zbog toga da bi proizvodnja koja je prirodno zasnovana na toj teritoriji, a ima svoje društveno opravdanje, dobila isti tretman kao i ostala privreda, a radni ljudi bili stavljeni u jednake uslove sticanja dohotka i raspodele. Pokušao bih kratkom ilustracijom situacije na teritoriji Vojvodine da prikažem kako su se dosadašnji nejednaki uslovi privređivanja i strukture proizvodnje ogledali u ukupnom razvitku i da ukažem na još neke mere koje je neophodno preduzimati da bi se stvorili povoljniji uslovi privređivanja.

U strukturi privrede na teritoriji Vojvodine poljoprivreda učestvuje sa 45,8% u ukupnoj privredi, a, ako tome dodamo još i prehrambenu industriju sa 24,3%, koja je uglavnom delila sudbinu položaja poljoprivrede, to čini gotovo 70%. Ostala industrijska proizvodnja se, kao što je poznato, veoma minimalno razvijala do 1957. godine. Njen pretežni deo radi istrošenim osnovnim sredstvima.

Zbog takve strukture proizvodnje kakva jeste i zbog položaja te proizvodnje kakav je bio i jeste, došlo je do ukupnog relativnog zaostajanja razvoja proizvodnih snaga na ovoj teritoriji. Da navedem samo neke pokazatelje. Nacionalni dohodak po stanovniku u Vojvodini 1947. godine je bio u poređenju sa prosekom zemlje za 26,1 indeksnih poena veći, a u 1961. godini za 0,1 manji od prosečnog u Jugoslaviji.

(Podaci SSZ). Samo ovaj podatak svedoči o ukupnom relativnom zaostajanju privrede na teritoriji Vojvodine. Osnovni uzroci ovakvog kretanja, naravno, ne i jedini, bili su u opštim nepovoljnim uslovima razvoja poljoprivrede, prehrambene industrije i industrije za proizvodnju reprodukcionog materijala potrebnog poljoprivredi, kao i u zastareloj industriji. Oni su se ogledali u disparitetu cena na štetu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, u dejstvu ostalih instrumenata, kojima su dosta često ove oblasti stavljene u nepovoljni položaj. Zbog toga je i zabeleženo da je prosečna stopa rasta ukupne privrede u tom periodu na teritoriji APV ostvarena za 4,3%, dok je na teritoriji SFRJ 7,2%.

Usled takvih uslova ostvarena je i niža akumulativnost ukupne privrede na teritoriji APV.

Investicije po stanovniku u pojedinim periodima proteklog vremena u poređenju sa obimom investicija u proseku za celu Jugoslaviju izbile su za period od 1947—1952. godine niže za 48%; 1953—1956. godine isto za 48%. U periodu 1957—1962. godine 18% iznad jugoslovenskog proseka. Za ceo period 1947—1962. godina investicije po stanovniku su bile za 15% niže od jugoslovenskog proseka. Pri ovome, posebno treba napomenuti da su investicije u industriji u celom ovom periodu niže za 40%.

Kao posledica ovakvog stanja ostvareni su i znatno niži prosečni lični dohoci u odnosu na SFRJ. U 1962. godini za 8 indeksnih poena, a u 1963. godini za 11.

I kao posebnu posledicu nepovoljnog položaja treba istaći i gubitke koji su naročito karakteristični za poljoprivredu u periodu od 1960—1962. godine. Samo za ovaj period gubici u poljoprivredi iznose 23,9 milijardi dinara.

Nešto brži i dinamičniji razvitak nastaje posle 1957. godine. Međutim, upravo na ovu činjenicu treba posebno ukazati, jer ovaj period oživljavanja privredne aktivnosti i dinamičnijeg razvoja ima jak uticaj na sadašnje stanje i akumulativnu sposobnost privrede. U ovom periodu otpočeo je da deluje sistem kreditiranja proširene reprodukcije, umesto ranijeg sistema finansiranja.

Pošto u periodu do 1957. godine i nije bilo investicija, čak se može reći obratno, to je, imajući u vidu nepovoljne uslove kreditiranja, s obzirom na veoma kratke rokove pod kojima su sredstva davana, došlo do velikih opterećenja i zaduženosti privrede, što čini njenu današnju sposobnost za širu aktivnost u proširenoj reprodukciji veoma minimalnom.

Za ilustraciju sadašnje opterećenosti privrednih organizacija u Pokrajini mogu da posluže ovi podaci.

Sredstva amortizacije i fondova privrednih organizacija u proseku za celu privredu SFRJ opterećena su anuitetima sa 51%, dok ta opte-

rećenost za privredne organizacije u Pokrajini iznosi 69%, dakle, gotovo 70%.

Ako se uzme samo poljoprivreda onda su ista sredstva (amortizacija i raspoloživi fondovi) opterećeni sa 98% za otplatu stvorenih obaveza po anuitetima.

Kako se ovo stanje i situacija održavaju na zaoštavanje problema u oblasti društvenog standarda, kakvi su uslovi za ostvarivanje samoupravljanja, nije potrebno da ovde izlažem.

Ovo nekoliko podataka koje sam izneo dovoljno jasno ilustruju situaciju koja je nastala usled politike koju smo vodili u pogledu pojedinih grana i oblasti u našem razvitku, a ovde, pre svega, to se odnosi na oblast poljoprivredne proizvodnje i preradu njenih sirovina.

U diskusijama koje se sada vode ima i takvih mišljenja koja govore da se preteruje u pogledu isticanja nejednakih uslova privređivanja i da samo treba zapeti, isterati subjektivne slabosti, pa će sve biti u redu. Nema sumnje da subjektivni činilac predstavlja najznačajniju polugu u razvoju proizvodnih snaga. Društvo može dati na korišćenje jednom kolektivu najsavremenija sredstva, pa da usled slabe organizacije posla i javašluka proizvodnja ne ide. Ali, isto tako može jedan kolektiv dobiti i najsavremenija sredstva, pa da usled zakovanih cena i drugih instrumenata opet ne postiže rezultate. U našoj praksi imamo i jednih i drugih primera. Mislim da ne treba preterivati ni u jednom, ni u drugom pravcu. Zbog toga moramo tražiti realne odnose da bi se postigli optimalni rezultati.

Naravno, niko ne bi imao pravo da traži povoljne uslove privređivanja za proizvodnju koja ne bi imala svoju društvenu opravdanost. I naš sistem, po mome shvatanju, treba da ima i taj zadatak da favorizuje samo društveno opravdanu proizvodnju. Međutim, ovde je reč baš o takvoj vrsti proizvodnje koja čini bitan elemenat u napretku ukupne proizvodnje i ima, nema sumnje, višestruki značaj, kako za ishranu stanovništva i standard, tako i za poboljšanje platnog bilansa zemlje.

Sve ovo što sam dosad rekao, ilustracije koje sam navodio, treba samo da posluže da istaknem da se, u osnovi, slažem s materijalom koji u odeljku o sistemu cena govori da se cenama i njihovim međusobnim odnosima, dakle, u primarnoj raspodeli, određuje neposredno položaj proizvođača, njihova sposobnost za proširenu i prostu reprodukciju i utiče na njihovu orijentaciju i pravce razvoja, da se pravilnim odnosima cena, njihovim adekvatnim odnosima, treba da uspostavljaju povoljni uslovi privređivanja i ispravljaju disproporcije nasleđene iz ranijeg perioda. Mislim da je to jedino ispravan put. Svaki drugi način — dotacijama odnosno regresima, premijama, subvencijama itd. — samo zamagľuje stvarnu sliku odnosa u

proizvodnji i raspodeli, deformiše ih i pravi teškoće, čije je posledice vrlo teško sagledati i izmeriti. Sistem plafoniranih, dogovorenih, kontrolisanih i kakvih sve vrsta cena imamo, zajedno sa regresima, dotacijama i subvencijama, predstavlja vrlo složen instrumentarijum, u kojem je veoma teško razaznati pravo dejstvo svakog od njih, kao i njihovo ukupno dejstvo.

Zbog toga je i potrebno, po mome mišljenju, pre svega, uspostaviti realne ekonomske odnose cena proizvodnje i usluga pojedinih oblasti i grupacija u primarnoj raspodeli, to jest izjednačiti uslove privređivanja da bi decentralizacija sredstava za proširenu reprodukciju mogla imati svoje pravilno dejstvo i pravu funkciju. Prema tome, postupak, po mome mišljenju, mora biti ovaj: prvo, uspostavljanje realnih odnosa u cenama proizvodnje, odnosno izjednačavanje uslova privređivanja, pa onda decentralizacija sredstava proširene reprodukcije. Inače, bez toga decentralizacija bi značila ko ima više — još će mu se i dodati.

Međutim, treba naglasiti, kao što sam već rekao, da se sistemom cena ne mogu otkloniti sve one neujednačenosti koje su se stvorile u prošlosti, da bismo doveli pojedine oblasti i grupacije u takav položaj da mogu normalno vršiti proširenu reprodukciju.

To je, pre svega, slučaj s poljoprivredom i s preradom njenih sirovina. Gubici stvoreni u poljoprivrednoj proizvodnji i dalje bi sputavali njen razvoj, opterećivali i otežavali privređivanje i položaj radnih ljudi u poljoprivrednim organizacijama i organizacijama prerade njenih sirovina. Ne odričući da su oni nastali usled subjektivnih slabosti, ipak su osnovni uzroci njihovog stvaranja bile, pre svega, disproporcije u cenama između poljoprivrednih i industrijskih proizvoda. Zbog toga mislim da je neophodno brisati sve sanacione kredite za gubitke u poljoprivedi. Na kraju — krajeva, mi nemamo precizniji obračun rada i njegovu raspodelu u primarnoj stepenici da bismo mogli saznati šta se sve desilo i kojim se sve putevima ona vršila, pa ni u sekundarnoj. O tome više možemo slutiti nego što znamo. Osobito u slučaju kada je koncentracija proizvodnje s nepovoljnim uslovima privređivanja visoko izražena, pa se njeno dejstvo kumulira, a posledice na lične dohotke, opštu potrošnju, imaju i povratno dejstvo na proizvodnju. I zbog toga treba brisati sanacione kredite i to što pre — to bolje. A da bi poljoprivreda bila sposobna da proizvodi na višem nivou, neophodno je iznaći rešenja i za dosadašnja opterećenja kreditima.

Međutim, da bismo uspostavili stabilnost uslova privređivanja u poljoprivredi neophodno je da se, na osnovi uspostavljenih realnih odnosa cena između pojedinih grana i grupacija, ti odnosi ne narušavaju. Održavanje pariteta

cena poljoprivrednih proizvoda i cena reproduktionog materijala i drugih potreba za poljoprivrednu proizvodnju jesu uslov za stabilnost te proizvodnje. U isto vreme, mislim da se mora znatno više voditi računa o unutrašnjem paritetu cena u poljoprivrednoj proizvodnji, radi uspostavljanja određenog sklada koji želimo postići u pojedinim granama poljoprivredne proizvodnje. Stabilizacija uslova privređivanja je veoma važan činilac daljnjeg napretka i razvoja pojedinih oblasti.

U sklopu stvaranja stabilnijih uslova za razvoj poljoprivredne proizvodnje posebno treba izučiti na koji način bismo mogli brže isključivati uticaj nepovoljnih klimatskih uslova. Mislim na bržu realizaciju navodnjavanja u poljoprivredi, što je uslov ne samo za stabilnost poljoprivredne proizvodnje, već i za njeno brže povećanje.

Poljoprivredi u našem budućem razvitku moramo dati poseban značaj. Nema potrebe da to ovde u ovom Domu ističemo od kolikog je značaja da isključimo, koliko god to možemo, dosadašnje oscilacije i da povećamo poljoprivrednu proizvodnju, radi opšteg napretka razvoja proizvodnih snaga u celoj zemlji, jer nam je praksa očigledno potvrdila da oscilacije u njenoj proizvodnji bitno utiču na remećenje ukupne privrede, životnog standarda i platnog bilansa. Ali je prvi uslov za to da se cena poljoprivredne proizvodnje mora platiti onoliko koliko ona košta i to cenama u kojima moraju biti sadržani: normalna proširena reprodukcija, to jest takva akumulacija kao i u drugoj privredi i porast ličnih dohoda u zavisnosti od produktivnosti rada. Uostalom, ja sam shvatio da smo u suštini tako i zaključili na IV plenumu.

Ostaje problem stare ili zastarele industrije. Taj nas problem u Vojvodini mnogo pritiskuje, pre svega, zbog toga što je pretežan broj preduzeća takav. Problem je poznat i o njemu ne bih govorio. Obavešten sam da će o njemu biti govora ovde. Očigledno je da su razlike nastajale u vremenskom periodu kad smo od finansiranja prešli na kreditiranje investicija. I tu se moraju tražiti rešenja. O drugim problemima ne bih govorio.

Usput, na indirektan način već sam nešto rekao o ulozi federacije.

Uklanjanje nejednakosti uslova privređivanja realnim odnosima cena predstavlja, istina, veoma složen posao, ali to nikako ne znači da zbog toga treba suviše otežati.

To će svakako značiti drukčiji raspored sredstava po pojedinim granama i grupacijama, a mislim da to baš i hoćemo ili treba da hoćemo, jer bi to značilo realniju i objektivniju podršku društveno opravdanoj proizvodnji i njen brži napredak. U isto vreme, usklađeni odnosi sami sobom bi nosili novu potencijalnu snagu za naš razvitak. Mi smo i u dosadašnjem razvitku, upr-

kos teškoćama koje smo imali, ostvarivali velike rezultate, kako na području materijalne proizvodnje, standarda, tako i u izgrađivanju društvenih odnosa. Daljnje usavršavanje našeg privrednog sistema, u smislu intencija materijala o kojem govorimo, sigurno bi značilo nov podsticaj i novu snagu za daljnji napredak.

I na kraju, u potpunosti se slažem da treba što pre ići u pravcu povećanja učešća ličnih dohoda u nacionalnom dohotku.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč drug Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove.

Hakija Pozderac:

Drugarice i drugovi poslanici, dozvolite mi, uzimajući riječ u diskusiji, da ukažem na neka osnovna pitanja daljnjeg razvoja našeg privrednog sistema.

Sadašnji stepen razvitka naših proizvodnih snaga, rezultati u privrednom razvoju, postignuti nivo produktivnosti rada i drugi uspjesi u sveukupnom mehanizmu privređivanja i ekonomskim odnosima, ukazuju da je moguće i neophodno potrebno određena pitanja daljnjeg razvoja privrednog sistema brže rješavati, što će nesumnjivo podržati postignuti brži nivo privredne aktivnosti, uz povećanu efikasnost u privređivanju. Blagovremeno rješavanje problema daljnjeg razvoja privrednog sistema postaje jedan od osnovnih preduslova i za utvrđivanje politike ekonomskog razvoja zemlje za naredni sedmogodišnji period, a isto tako, imaće i svog neposrednog uticaja na izvršenje zadataka tekuće ekonomske politike.

U prvom redu, kao što su i drugi učesnici u diskusiji istakli, riječ je o položaju privrednih organizacija u njihovom ponašanju kao osnovnih subjekata društvene reprodukcije u opštim uslovima privređivanja, tržišnom mehanizmu, u mjerama društvenih planova, kreditne politike, a posebno u instrumentima raspodjele ukupnog prihoda dohotka.

Daljnji razvoj privrednog sistema morao bi polaziti od proširenja materijalne osnove privrednih organizacija, većeg učešća u raspodjeli proizvoda društvenog rada i jačeg uticaja privrednih organizacija na korišćenje sredstava društvene akumulacije.

U dosadašnjem razvoju može se reći da se odigrao izvjestan protivrječan proces koji se ispoljio, s jedne strane, u porastu ekonomske snage privrednih organizacija, a s druge strane, u smanjenju učešća privrednih organizacija u ukupno ostvarenom neto-produktu, odnosno društvenom proizvodu.

Za potvrdu ove činjenice poslužiću se podacima iz završnih računa privrednih organizacija za period 1961—1963. godine. Ako ekonomsku snagu za 1961. godinu označimo indeksom 100, onda je 1963. godina indeks 137,5.

Međutim, u 1961. godini, kao prvoj godini primjene sadašnjeg sistema raspodjele, privreda je učestvovala u raspodjeli neto-produkta sa 44,16%, dok je njeno učešće iznosilo u 1959. godini 39,77%, odnosno u 1960. godini 41,69%. Ovakva pozitivna tendencija porasta učešća privrede u neto-produktu ostvarena u 1961. godini nije bila nastavljena u narednim godinama. Tako, učešće privrede u 1962. godini iznosi 43,04%, odnosno u 1963. godini 42,51%.

Nekoliko daljnjih podataka mogu dati još potpuniju sliku ne samo raspodjele proizvoda društvenog rada, nego i problema koji se u toj raspodjeli pojavljuju u pogledu ekonomske snage privrednih organizacija.

Obeležavajući podatke, obračunate na osnovu završnih računa privrednih organizacija za 1961. godinu indeksom 100, utvrđuje se ovaj indeks pojedinih kategorija u raspodjeli neto-produkta 1963. godine:

— ukupan prihod	136,0
— neto-produkt	143,9
— ukupna sredstva zajednice	148,0
— ukupna sredstva preduzeća	137,5
u tome:	
— kamata na kredite	149,5
— kamate na poslovni fond	140,3
— porez na promet	160,3
— doprinos za socijalno osiguranje	160,2
— doprinos budžetima	147,5
— doprinosi iz dohotka	125,9
— razna druga izdvajanja iz dohotka	155,2
— neto lični dohoci radnika	142,9
— ukupni fondovi preduzeća	112,3
— fondovi sa amortizacijom	130,0

Ovi globalni pokazatelji jasno pokazuju kretanja koja su nastala u raspodjeli proizvoda društvenog rada. Međutim, detaljnije analitičko rasčlanjivanje ovih pokazatelja daće šire mogućnosti za sagledavanje postojećih problema u raspodjeli i utvrđivanje pravaca i mjera za njihovo razrješavanje.

Može se napomenuti da su rezultati i odnosi za 1963. godinu koji su prikazani u raspodjeli, u dobroj mjeri, pod uticajem preduzetih mjera u korekciji instrumenata raspodjele, bez čega bi odnosi svakako bili još nepovoljniji za učešće privrednih organizacija u neto-produktu. Naime, mjerama koje su preduzete u 1963. godini i uspjesima tih mjera u toj i u 1964. godini, a koje se ogledaju, pored ostalog u promjenama u plafoniranim cijenama, povećanju amortizacije, sniženju poreza na promet proizvoda, oslobođenjima od plaćanja doprinosa iz dohotka i sl. kao i mjerama preduzetih na osnovu Društvenog plana za 1964. godinu (ukidanje doprinosa na vanredni prihod i rente) porašće ekonomska snaga privrednih organizacija za preko 120 milijardi dinara.

Pravce budućeg usavršavanja privrednog sistema treba tražiti u bržoj deetimizaciji sredstava, koja je dosada bila nedovoljna, smanjenjem učešća društveno-političkih zajednica i ostalih učesnika u proizvodu društvenog rada. Ovakvom promjenom bi se ostvarila dva osnovna faktora: povećanje efikasnosti privređivanja i veća stimulacija privrednih organizacija na produktivniji rad.

Prvo, ostvariće se povoljniji odnosi u raspodjeli između ličnih dohodaka i akumulacije, čime se stvaraju uslovi za brži porast ličnih dohodaka radnika i bolje nagrađivanje po principu raspodjele prema radu.

To znači da bi se povećanjem učešća privrednih organizacija u ostvarenom proizvodu svog rada mogao ostvariti i neposredan zadatak koji se ogleda u potrebi povećanja ličnih dohodaka radnika i standarda, odnosno u jačoj afirmaciji lične potrošnje kao faktora koji utiče na veću privrednu aktivnost, a time i na uspješnije privređivanje.

Naime, postojeći okviri i odnosi u osnovnoj raspodjeli između akumulacije i lične potrošnje predstavljaju vrlo ozbiljnu smetnju za otklanjanje otvorenih problema na ovom području. Niski lični dohoci onemogućavaju korekcije u neekonomskim odnosima cijena na domaćem tržištu, što dovodi do raznih oblika subvencioniranja potrošnje. To se odnosi na stanarine, saobraćajne usluge, itd. a osobito na prehrambene proizvode iz primarne i sekundarne proizvodnje. Dalje, to dovodi do zaostajanja u potrošnji industrijskih roba u odnosu na sredje razvijene zemlje. Učešće ličnih dohodaka u cijeni koštanja kod nas je vrlo nisko. Prema završnim računima, učešće neto-ličnih dohodaka u ukupnom prihodu privrede nešto se popravilo u 1963. godini, ali je još uvijek vrlo nisko (8,6). U industriji i rudarstvu to učešće manje-više zadržava nivo od oko 7,5%, a ima gdje ono ne iznosi više od 2%. Iz ovoga se mora izvući zaključak da pri ovako niskom učešću troškova radne snage bilo kakvo povećanje produktivnosti rada ne može imati većeg uticaja na strukturne proizvode društvenog rada. To je faktor koji takođe utiče na neracionalno zapošljavanje radne snage, a to sve ima određenih posledica, kako na standard, tako i na privrednu ravnotežu u cjelini.

Nadalje, činjenica je da dobar dio zaposlenih u društvenom sektoru privrede ima znatna dopunska primanja. Naime, podaci ukazuju da se dopunska primanja kreću u porodicama čiji godišnji prihod iznosi 250.000 dinara oko 38%, a u porodicama sa godišnjim primanjem od 50.000 dinara 22%. To znači, niska primanja, sa orijentacijom na dopunski rad, predstavljaju jedan od činilaca koji negativno utiče na povećanje produktivnosti rada. Ovo sam naveo kao potvrdu da je neophodno promijeniti odnose između ličnih dohodaka i akumulacije u

korist ličnih dohodaka, kao i to da orijentacija na brži rast lične potrošnje i standarda uopšte mora biti osnovna pretpostavka i našeg sedmogodišnjeg plana.

Drugo, povećanjem sredstava privrednih organizacija stvoriće se znatno šira materijalna osnova za njihovo samostalno odlučivanje i uticaj u sprovođenju u život politike proširene reprodukcije. To je novi kvalitet koji će dovesti do racionalnije upotrebe sredstava, do izrazito kvalitetnih efekata, svrsishodnijeg rješavanja problema u bržem privrednom razvoju.

I jedno i drugo biće znatno jači imperativ nego dosada svake privredne organizacije da se bori za veći rentabilitet i niže troškove poslovanja, odnosno tada privredne organizacije neće biti indiferentne šta im sve ide, ko im nameće razne troškove poslovanja itd.

Drugarice i drugovi poslanici, dozvolite mi da zadržim vašu pažnju na ona pitanja daljnijeg razvoja privrednog sistema koja će obrađivati u svom radu i Savezni sekretarijat za opšte privredne poslove, a koja su manje-više istaknuta u skupštinskom materijalu, pitanja koja su razmatrana prilikom donošenja ovogodišnjeg društvenog plana i obuhvaćena programom rada Saveznog izvršnog veća i njegovih odbora za 1964. godinu. Ovo zbog toga što će i zaključci koje će vijeća Savezne skupštine donijeti predstavljati osnove i pravce budućeg rješavanja. Riječ je o usklađivanju odnosa u cijenama, obrazovanju i korišćenju društvenih rezervi, i o oslobodenju dohotka privrednih organizacija od preostalih oblika oporezivanja.

Nema sumnje da su za položaj privrednih organizacija za ujednačivanje uslova privređivanja i sticanja dohotka, kao i za primjenu novih rješenja u daljnjem razvoju privrednog sistema i instrumentarija raspodjele od posebnog značaja usklađeni odnosi u cijenama, usled čega će rad na cijenama predstavljati prioritetan zadatak. Ovaj rad obuhvatiće tri osnovna elementa: politiku i nivo cijena, režim i društvenu kontrolu cijena.

Sada se već radi na utvrđivanju metodološkog pristupa ovom problemu. Postoje i odgovarajuće studije, ali mora se istaći, postoje i različita gledišta. Zbog toga predstoji neposredan zadatak da se izabere odgovarajući metod koji bi najobjektivnije doveo do ekonomskog otkrivanja uzroka postojećih dispariteta u cijenama, gdje se oni nalaze, pa samim tim lakše bi bilo i odabrati mjere za njihovo otklanjanje. Jedno je tačno da u praktičkoj primjeni svih metoda, koji će poslužiti za usklađivanje odnosa u cijenama, neki osnovni elementi ne mogu se izgubiti iz vida. Oni se ogledaju u tome što je naša privreda, u osnovi, tržišna privreda s planskim usmjeravanjima i da odnosi cijena na domaćem tržištu i na inostranom tržištu koji nastaju djelovanjem tržišnih zakona ponude i tražnje ne mogu biti prevaziđeni bilo

kakvim dizanjem cijena, administrativnim regulisanjem ili kakvim formulama. Ako bismo tako radili, to bi nas dovelo u situaciju, samo, možda, na drugom nivou od one iz koje sada želimo izaći, usklađivanjem odnosa u cijenama.

Za utvrđivanje politike cijena od značaja je brže podizanje životnog standarda, šire uključivanje naše privrede u spoljnotrgovinsku razmjenu, ispravljanje depresivnih cijena u energetici, bazičnoj industriji, u poljoprivredi, nekim granama saobraćaja, a isto tako i u komunalnim djelatnostima.

Usklađivanje naših cijena sa inostranim cijenama u spoljnotrgovinskoj razmjeni treba da omogući manje učesće vanekonomskih faktora u ovoj oblasti. Ovo će povoljno uticati na usklađenje formiranje opšteg nivoa cijena i dovesti do daljnjeg povećanja spoljnotrgovinske razmjene.

Što se tiče daljnjeg rada u pogledu režima cijena, predložena rješenja u skupštinskom materijalu predstavljaju osnovu toga rada. To se isto može reći i za daljnje usavršavanje metoda društvene kontrole cijena.

Sadašnja konjunktura na tržištu je veoma živa i ocijenjuje se da će se takva tendencija na razvoj proizvodnje i ostalih privrednih aktivnosti, ali to, u isto vrijeme, na našem tržištu može prouzrokovati poremećaje u odnosima cijena ako se ne bi intervenisalo, u prvom redu, društvenim rezervama i ako društvena kontrola cijena ne bi bila efikasna.

Odmah je potrebno istaći da rad u vezi sa cijenama ne može biti kampanjski. Svako neekonomsko i nedovoljno sagledano regulisanje cijena prouzrokovalo bi poremećaje odnosa u proizvodnji i raspodjeli, što bi usporilo dosada postignuti tempo proizvodnje i izvoza. Zbog toga, korekcija u cijenama i promjene u režimu cijena biće potrebno kombinovati i s drugim ekonomskim mjerama tekuće politike, otklanjanjem strukturalnih neusklađenosti, boljom snabdijevenošću tržišta i intervencijom iz uvoza i slično.

U ovoj godini će biti takođe potrebno riješiti i jedno od vrlo značajnih pitanja u našem privrednom sistemu i važnog materijalnog faktora usklađenijih odnosa u privredi i na tržištu — a to je rezervi. Dosadašnja iskustva su pokazala da u našoj planskoj privredi, u kojoj djeluje tržišni mehanizam, rezerve postaju osnovni preduslov planskog usmjeravanja i stalnijih privrednih kretanja. Otuda razrada cijelog mehanizma stvaranja i korišćenja rezervi na svim nivoima i kod svih nosilaca društvenih sredstava i privredne aktivnosti i donošenje zakona o rezervama predstavljaju takođe jedan od zadataka koji ćemo morati izvršiti. Nadležni organi Saveznog izvršnog vijeća razrađuju potrebne materijale i prijedloge za rješavanje ovog pitanja i uskoro će biti omogućeno odborima Savezne skupštine da ih razmatraju.

U vezi sa cijenama, poseban zadatak će biti dalje usavršavanje sistema poreza na promet proizvoda i njegovo dejstvo i uticaj na politiku cijena, raspodjelu ukupnog prihoda i dohotka privrednih organizacija. Ovo treba učiniti ne samo u pogledu saveznog poreza na promet proizvoda, već isto tako i u pogledu opštinskog poreza na promet na malo, za koji je takođe utvrđeno da je u primjeni dovodio do različitih deformacija. Međutim, pošto porez na promet proizvoda služi i kao instrument kojim se zahvata dio akumulacije koji nastaje iz različitih uslova tržišta, trebalo bi prvenstveno da bude predviđen na finalne proizvode lične, opšte i investicione potrošnje. Zbog toga se preispituje njegovo djelovanje i treba ga, po pravilu, prenijeti s reprodukcionog materijala i poluproizvoda na finalne proizvode.

Uskoro će biti predložen za prethodnu diskusiju odgovarajući materijal o porezu na promet odborima Savezne skupštine. Od ovih razmatranja i zaključaka do kojih će se doći zavisice i detaljno regulisanje budućeg sistema poreza na promet proizvoda koji će, zajedno s režimom carina, imati sve vidniju ulogu u regulisanju robnih odnosa na tržištu.

U pogledu mehanizma raspodjele, biće potrebno, u prvom redu, otkloniti one instrumente koji zahvataju dohodak privrednih organizacija i usaglasiti ih i prilagoditi načelima Ustava. Instrumenti raspodjele kojima se zahvata dohodak privrednih organizacija doveli su do znatnog prelijevanja akumulacije na nivou federacije i drugih društveno-političkih zajednica. Ovo je podsticalo privredne organizacije da i one ostvarenu akumulaciju prenose u troškove poslovanja, što se ogledalo u produktivnosti rada i akumulativnosti pojedinih djelatnosti.

Uskoro će biti sačinjena analiza o sprovođenju u život ekonomske politike u posljednjih nekoliko godina, sa odgovarajućim finansijskim pokazateljima iz završnih računa privrednih organizacija zaključno sa 1963. godinom. Iz ove analize treba da proizađu međusobni položaj i odnosi pojedinih grupacija privrede, kako u pogledu obrazovanja dohotka i sredstva za sopstveni razvoj, tako isto i u pogledu uticaja pojedinih instrumenata raspodjele. Ova analiza pokazaće kako su se ostvarili globalni odnosi u raspodjeli i kako je sprovedena politika raspodjele.

Uklanjanjem instrumenata raspodjele kojima se zahvata dohodak privrednih organizacija odnosno rezultat njihovog rada, ostvaruje se načelo Ustava da privredne organizacije sopstvenim dohotkom samostalno raspolazu. Za izvršenje ovoga biće potrebno, kao što se i predlaže, eliminisati i doprinos iz dohotka privrednih organizacija i doprinos društvenim investicionim fondovima, kojima su oporezovani prilično visoko fondovi privrednih organizacija.

Ujednačavanjem uslova privređivanja, na osnovu primjene načela raspodjele prema radu i radničkog samoupravljanja, ne mogu se postići željeni rezultati ako se ne usklade odnosi cijene van privrede i ne obezbijedi, bez dodatnih ne otklone nepotrebna prelijevanja akumulacije van privrede i ne obezbijedi, bez dodatnih administrativnih mjera, da svaki radni kolektiv ostvaruje dohodak na osnovi podjednako društveno priznatog uložnog rada. Ovo zahtijeva da se daljnjim unapređivanjem privrednog sistema otklone nepotrebne intervencije društveno-političkih zajednica, a u prvom redu federacije.

Poznato je da su intervencije iz centralnih sredstava federacije porasle u posljednjih godina zbog neriješenog položaja pojedinih grupacija privrede, a i zbog zaostajanja u produktivnosti rada pojedinih grana privrede, kako u međusobnim odnosima na unutrašnjem tržištu, tako isto i u odnosima u spoljnotrgovinskoj razmjeni.

Zbog neriješenog položaja privrede i pojedinih privrednih djelatnosti, uz ovakav obim intervencija federacije, nije mogao da bude dosledno sproveden ni jedinstven instrumentarij raspodjele. Bilo je neophodno i potrebno intervenisati posebnim regresima, premijama, subvencijama i dotacijama da bi se naknadno ujednačavao položaj privrednih organizacija, ali se mora priznati da se time dobrim dijelom pokrivalo i neefikasno privređivanje. Zbog toga je bilo potrebno iznalaziti i izvjesne prelazne instrumente da bi se obezbijedili novi izvori sredstava za ovakve intervencije (opšti porez na promet i sl.).

Sada, kada su neki od instrumenata raspodjele već napušteni, kao što su doprinosi na vanredni prihod, rudnički doprinos, kao i napuštanje i doprinosi iz dohotka privrednih organizacija, neće se moći nastaviti bržim unapređivanjem privrednog sistema ako se paralelno i intervencije ne svedu na opravdanu ekonomsku mjeru. Ili — bolje je reći — boljim odnosima u cijenama, napuštanjem oporezivanja dohotka, proširenjem materijalne osnove privrednih organizacija i jačanjem njihovog uticaja na proširenu reprodukciju, boljim odnosima između ličnih dohadaka i akumulacije, smanjuje se potreba za intervencijama premijama, regresima i dotacijama.

Dopustite mi da nekoliko riječi kažem o radu u pogledu režima sredstava u privrednim organizacijama. U prvom redu, moraju se razmotriti i predložiti promjene u pogledu dejstva kamate na sredstva. Iako je u mehanizmu raspodjele ovaj instrument imao svog posebnog značaja, svoje mjesto i ulogu, ipak je došlo da izvjesnih deformacija u pogledu suštine ovog instrumenta, koje slabe njegovo stimulativno dejstvo za što efikasnije korišćenje društvenih sredstava. Prvobitno predviđeni opšti nivo ka-

mate stalno je olakšicama i drugim ustupcima smanjivan, a umjesto ovog instrumenta jačali su drugi instrumenti koji su neposredno zahvatali dohodak privrednih organizacija, kao što su renta, vanredni doprinosi, doprinosi iz dohotka i drugi doprinosi. Ukidanjem rente i vanrednog doprinosa ublaženo je ovo negativno dejstvo, a sada ukidanjem ostalih doprinosa iz dohotka ovo negativno dejstvo biće konačno otklonjeno. Ali, pored toga, potrebno je, u isto vrijeme, da se preispita sadašnji nivo kamate na sredstva i učine potrebne korekcije. Na ovaj način treba da se postigne da kamata na fondove u privredi i kamata na kredite postanu osnovni instrument kojim se utiče na ekonomisanje sredstvima i na usmjeravanje društvenih sredstava u najrentabilnija ulaganja. Svakako da ćemo u politici kamate morati obezbijediti princip da je uvek manja kamata na sopstvena sredstva od kamata na kredite. To treba da postane opšti i ekonomski stimulans za formiranje sopstvenih sredstava i bržu cirkulaciju i oročavanje sredstava. Ovakva politika kamata treba da omogućiti da privredne organizacije svoja slobodna sredstva ulažu u banke, gdje će im kamata na uložena sredstva uvijek biti veća od one koju plaćaju, a to će dovesti do toga da i banke politikom kamate jačaju svoje kreditne fondove i druga bankarska sredstva i stavljaju ih privredi u vidu kredita za dugoročna i kratkoročna ulaganja.

Ostaje još da se sagleda dejstvo anuiteta i uslova kredita za investicije na položaj privrednih organizacija. Ova analiza koja je u radu treba da da podatke i odgovor na dosadašnju politiku rokova i anuiteta za odobrene kredite iz svih izvora sredstava. Ona je bitna i radi sagledavanja budućeg funkcionisanja kreditnog mehanizma kao činioca raspodjele sredstava, jer, kao što se i predlaže, kredit i banke u daljnjem razvoju privrednog sistema i mehanizma raspodjele dobiće još značajnije mjesto.

Već prva izučavanja ukazuju da se ovdje stiču problemi i u pogledu položaja privrednih organizacija u raspodjeli i u pogledu investicione politike u kojoj je uticaj privrede bio minimalan. I ovdje se nameće samo jedan zaključak da je za racionalnu i efikasnu upotrebu opšte društvene akumulacije neophodno obezbijediti odlučujući uticaj privrede.

Drugarice i drugovi poslanici, iz svega izloženog proizlazi neosporna činjenica da pravci rješavanja istaknutih problema daljnjeg razvoja privrednog sistema koji su sadržani u prijedlogu rezolucije mogu biti osnova za daljnje unapređivanje našeg privrednog sistema. Za ovo postoji neophodna potreba radi bržeg i skladnijeg privrednog razvoja zemlje, a za njihovu primjenu postoje i društveni materijalni prethodni.

Predsjedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč Branko Mirković, član Privrednog veća.

Branko Mirković (izborna jedinica Petrovac):

Drugarice i drugovi poslanici, usvojena ustavna načela zahtevaju da se dosadašnji sistem finansiranja proširene reprodukcije ozbiljnije prouči i predlože rešenja koja se moraju sprovesti u život bez štetnih uticaja na privredna kretanja.

Osnova za svaku diskusiju u ovom smislu je da radne organizacije treba da budu potpuno samostalne u donošenju investicionih odluka. Osnovni razlog za ovakav pristup treba tražiti u logičnoj činjenici da će oni koji su stvarali sredstva znati da donesu i najbolje odluke o trošenju tih sredstava i da ponesu odgovornost za celokupnu društvenu reprodukciju. Radne organizacije bi u tom slučaju raspolagale neposredno svojim fondovima, jasno, posle primene instrumenata raspodele ukupnog prihoda. Takođe, one bi učestvovala u slobodnim bankarskim sredstvima, u skladu sa društvenim planovima i jedinstvenim uslovima kreditnog sistema.

Međutim, čini mi se da materijal koji danas razmatramo nije sasvim dosledan u traženju rešenja za ovako postavljen princip i zbog toga bi bilo neophodno da razjasnimo mnogo detaljnije nego što je u materijalu dato kako će izgledati fondovi privrednih organizacija posle primene instrumenata za raspodelu ukupnog prihoda. Za sada se određenije govori samo o ukidanju doprinosa društveno-političkim zajednicama. To pretpostavlja sasvim određena sredstva koja bi se vratila privrednim organizacijama. Naravno, to je korak dalje u poređenju sa stanjem koje imamo danas. Ali, to još uvek ne govori kako će se to ogledati u daljnjem razvoju privrede u celini, u mogućnosti usklađivanja pojedinih privrednih oblasti ili grana neophodno potrebnih za napredovanje uopšte.

Mislim da je ovo o čemu je govorio sada drug Hakijski Pozderac, o programu rada Sekretarijata, najbolja potvrda za ovakvo moje razmišljanje. Hoću da kažem da bi bilo nepotpuno rešenje sprovesti decentralizaciju sredstava ukidanjem samo ovih instrumenata pre nego što se reši pitanje uslova privređivanja za pojedine grane, a to znači pre nego što se reše svi oni problemi o kojima je mnogo detaljnije govorio drug Đurica Jojkić.

Ukazao bih samo na neke probleme koji već danas iz materijala mogu sasvim jasno da se vide kako su postavljeni.

Donošenjem novog privrednog sistema 1961. godine želeli smo, pored ostalog, da rešimo i poznati problem obezbeđenja sličnih uslova za privređivanje u startu, da bismo mogli

da vidimo ko je sposoban da posluje i ostvaruje dohodak kojim se obezbeđuju sredstva za prostu i proširenu reprodukciju. Tom prilikom su uvedeni jedinstvena kamatna stopa od 6% na poslovni fond, doprinos iz dohotka po jedinstvenoj kamatnoj stopi od 15% i doprinos društveno-političkim zajednicama od 20% odnosno 30%.

Međutim, iz materijala smo videli da se situacija sasvim promenila. Umesto kamatne stope od 6%, prosečno naplaćena kamata za celu privredu iznosi 2,6%, a umesto doprinosa iz dohotka po jedinstvenoj stopi od 15%, prosečno naplaćeni doprinos iznosi 8,6%. Sve ove izmene koje su donete za protekle dve godine imale su za cilj da obezbede minimum koegzistencije određenim privrednim grupacijama i zbog toga su se činili ustupci. Ako se danas u predloženom materijalu kaže da će se ukidanjem pomenutih doprinosa obezbediti ponovo veća ravnopravnost na startu privrednim organizacijama, onda može da se postavi pitanje — nije li za sagledavanje ovog problema sasvim svejedno da li smo svi podjednako opterećeni određenim doprinosima ili smo svi podjednako rasterećeni. Ako razlike ima, onda može da bude samo u tome što smo u prvom slučaju imali mogućnosti da privredne organizacije takvih doprinosa oslobađamo, kako bismo ih učinili sposobnim za privređivanje, a već sutra te mogućnosti nema. Prema tome, problem izjednačivanja na startu i dalje je otvoren i traži da bude mnogo detaljnije izučen nego što je rečeno u materijalu.

Isto tako, mislim da se predloženim ukidanjem jednog i drugog doprinosa ne rešava ni problem obezbeđenja slobodnih sredstava za proširenu reprodukciju u privrednim organizacijama. Za primer ću uzeti najupečatljiviju granu koja je u materijalu data. Ako je poljoprivreda plaćala kamate samo 0,2% i doprinos na dohodak u proseku 1%, onda moje pitanje glasi: šta će se promeniti ukidanjem doprinosa u ovim privrednim organizacijama i šta će one moći da urade u proširenoj reprodukciji, ili, možda, još dalje: da li će čak i posle ovakvog ukidanja moći da plate anuitete za već iskorišćena sredstva, pošto doprinos na dohodak koji bi se vratio za celu SR Srbiju iznosi u poljoprivrednim organizacijama 546 miliona dinara? Uzeo sam najgoru oblast, ali isto tako da se situacija neće mnogo promeniti ni u ostalim privrednim organizacijama koje su u sadašnjem privrednom sistemu uživale određene povlastice.

Nasuprot ovome, ako bi se ovako jednostavno samo na ovome završilo, onda određene privredne organizacije ne bi praktično znale šta će s parama. To je slučaj spoljnotrgovinskih organizacija, koje su u svojim kolektivima rešile kompletno sva pitanja koja su se postavljala. Sada novo vraćanje ovih doprinosa

koje su se do juče plaćale stvarno bi ih dovelo u situaciju da se pitaju šta će s parama. Prema tome, mišljenja sam da se vrlo teško može videti kada će se i kako će se sprovesti izmene u sistemu proširene reprodukcije bez detaljnije analize ostalih faktora koji utiču na volumen sredstava kod budućih nosilaca proširene reprodukcije, ovako kako je i drug sekretar Halkija Pozderac govorio.

Danas, kada razmišljamo o tome kako da obezbedimo sredstva za proširenu reprodukciju privrednim organizacijama, postaje ponovo jasno da je ovo aktuelno pitanje tzv. neproizvodne potrošnje i veličine sredstava koja se troše u ove svrhe. Za ilustraciju pomenuću samo neke pozicije koje se sigurno mogu smanjiti. Bankarske provizije u iznosu od 130 milijardi dinara sa 47.000 službenika zaposlenih u bankarstvu svakako predstavljaju teret za privredu i mogućnost da se privredi nešto od toga vrati. Sudske takse koje su na kraju 1962. godine iznosile na desetine milijardi dinara, na kraju 1963. godine iznosila su 10,2 milijardi dinara. Socijalno osiguranje sa tzv. dopunskim doprinosom je posebna stavka koju bi trebalo detaljnije razmotriti. Mi smo imali slučaj da se u SR Srbiji vrlo ozbiljno diskutovalo u vezi sa oročavanjem tih para u republičkoj privrednoj banci, jer su svi njihovi organi, upravni organi socijalnog osiguranja pa čak i socijalno-zdravstvena veća skupština mislili da su to sredstva koja treba isključivo da se vrate zdravstvenim ustanovama. Međutim, kada smo pogledali kako su oni uopšte ostvarili te viškove u socijalnom osiguranju, onda smo videli da su ih ostvarili na taj način što su zahvatali ono na šta nisu imali pravo u privrednim organizacijama, ili, imali su pravo, ali to pravo su — bolje rečeno — do kraja iskoristili. Za ilustraciju kako to izgleda i u drugim republikama navešću primer. Mislim da je najupečatljiviji slučaj sa Zenicom. Onolika željezara Zenica sa 88 miliona dinara fondova i Komunalni zavod za socijalno osiguranje u Zenici sa 120 miliona dinara, jasno govore da nešto nije u redu kada je reč o zahtevanju ovog dopunskog socijalnog osiguranja, pa, prema tome, i uopšte ove neproizvodne potrošnje koja je teretila privredne organizacije i koja bi s određenim analizama u ovom momentu — kada razmatramo problem vraćanja sredstava privrednim organizacijama kao nosiocima proširene reprodukcije — mogla da da značajne rezultate.

U materijalu se predlaže, u vezi sa sistemom finansiranja proširene reprodukcije, i izmenjena uloga banaka u poređenju s sadašnjim stanjem. Tu je konstatovano da su banke bile servis fondova odnosno servis društveno-političkih zajednica i, najzad, da su banke u poslednje dve godine učestvovala sa znatnijim iznosima bankarskih para u finansiranju proširene reprodukcije. Ovakva izmena

usledila je donošenjem propisa koji su joj omogućili ostvarivanje prvih poslovnih kontakata s privrednim organizacijama u prikupljanju sredstava. Primera radi, samo u SR Srbiji prikupljeno je oko 60 milijardi privremeno slobodnih para. Već samo ovaj podatak jasno pokazuje da su banke kvalifikovane za ovakav način rada i da će u izmenjenim uslovima pronaći način za poslovnu saradnju sa privrednim organizacijama. Ovakva uloga banaka u sistemu finansiranja proširene reprodukcije predstavljaće i novi kvalitet u radu u vezi sa odobravanjem novih investicija. Ovo zbog toga što će se prvi put dve neposredno zainteresovane privredne organizacije izjašnjavati o investiciji kao takvoj, o njenoj veličini, mogućnosti za brzo oslobađanje sredstava itd. Prvi put u momentu odlučivanja u privrednoj organizaciji s njenim organima upravljanja, a drugi put u odlučivanju u bankama, takođe s njenim organima upravljanja. Međutim, da bi banke mogle da vrše ovu svoju funkciju, mislim da bi bilo potrebno izučiti još neka nerešena pitanja koja u predloženom materijalu nisu obrađena.

Prvo, tzv. početni kapital u bankama se predviđa samo od anuiteta ukinutih fondova. Mislim da je to nedovoljno, kako sa stanovišta momentane veličine sredstava, tako isto i sa stanovišta mogućnosti vraćanja anuiteta od određenih privrednih organizacija što, prema tome, stavlja pod sumnju da li će taj kapital da dođe u banku kao početni.

Drugo, isto tako treba imati u vidu da karakter oročenih sredstava kojima banke mogu da raspolažu u pogledu roka je veoma kratak i u proseku čak je oko 3 godine. To, opet, dalje znači da će banka moći sredstva u okviru tih rokova i da plasiraju za daljnu investicionu potrošnju, jer će biti obavezne da vode računa o svojoj likvidnosti. Međutim, ovako dobijeni krediti s kratkim rokovima predstavljaće daljnje opterećenje za privredne organizacije, pošto već sadašnji anuiteti angažuju veliki deo sredstava čistog prihoda, sve onako kako je i u materijalu izneto i kako su drugovi pre mene diskutovali. Zbog toga bi bilo neophodno razmotriti mogućnosti u okviru novog sistema da se bankama obezbedi bar početni kapital s dužim rokovima vraćanja. Mada se u materijalu ništa ne kaže o ulozi komunalnih banaka u budućem sistemu finansiranja proširene reprodukcije, meni se čini, da bi se ukidanjem fondova političko-teritorijalnih jedinica komunalne banke trebalo da specijaliziraju za kratkoročno kreditiranje, za kreditiranje komunalne privrede i neprivrednih delatnosti.

Treće, radi obezbeđenja poslovnih banaka da što uspešnije kreditiraju proširenu reprodukciju, mislim da bi bilo potrebno proširiti ovlašćenja poslovnih banaka u deviznom poslovanju, pre svega, u pogledu deviznih sredstava za uvoz opreme i reprodukcionog materijala,

ali isto tako i u pogledu ovlašćenja u vezi sa garancijama za inostrane kredite i sl. I najzad, mislim da je neophodno potrebno — ovo o čemu je govorio drug Hakija Pozderac — da se politika kamata reši onako kako je drug Hakija Pozderac izneo, pa to ne bih ponavljao. Ako bi se u ovom smislu pronašla odgovarajuća rešenja siguran sam da bi banke obezbedile recipročnu odgovornost, što se od njih i očekuje u ovom novom sistemu.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Određujem odmor od 15 minuta.

(posle odmora)

Predsedavajući Osman Karabegović:

Nastavljamo rad.

Ima riječ drugarica Rajka Zečević, član Privrednog vijeća.

Rajka Zečević (izborna jedinica Zagreb II):

Drugarice i drugovi, u dosadašnjim diskusijama o osnovnim problemima daljeg razvoja privrednog sistema, u jučerašnjem izlaganju druga Sergeja Kraighera i u prednacrtu rezolucije koja nam je podijeljena, predlažu se rešenja kako da se postavi stvarna raspodjela rezultata rada tako da podstiče radne organizacije na što racionalniji i efikasniji rad.

Prilog takvoj orijentaciji, i usvajajući neophodnost raspodjele dohotka u korist radne organizacije i nedrživost sadašnjih odnosa u raspodjeli, o čemu je bilo dosta govora, obrazložila bih to baš jednom kalkulacijom efekata poslije prelaska na rad u dve smjene u industriji. Bolje korištenje radnog vremena i kapaciteta vjerovatno će baš sada predstavljati jednu od najaktuelnijih tema koja se postavlja u našoj privredi. Ovo ističem zato što smo skloni da težnju za povećanjem proizvodnje gotovo uvijek povezujemo sa potrebom novog investiranja, umjesto da razmotrimo mogućnosti i boljeg korištenja sadašnjih sredstava rada i da to podstičemo. Pri tome, poznate su mogućnosti povećanja rada, u vezi sa brojem smjena, povećanja intenziteta rada u svakoj smjeni ili uvođenja kontinuiranog rada gdje god se to može.

Zajedno sa ekonomistima iz nekoliko radnih organizacija, ustanova u kojoj radim vršila je proračunavanje efekata poslije prelaska od 1,39 smjena — naime, to je broj smjena po kojima radi industrija u Hrvatskoj, prema podacima Zavoda za statistiku — na potpune dve smjene i izradila analizu problema koji se javljaju u vezi s tim prelaskom.

Navedeno je da se ovo pitanje stalno zapostavlja, da je ono na svoj način zapostavljeno i u prvim projekcijama sedmogodišnjeg plana, a navedena je i činjenica da neke radne orga-

nizacije, ostvarujući uslove za prelazak na radno vrijeme od 42 sata, nisu dosada analizirale da su uspjele iskoristiti rezerve u tom obimu da prelazeći na skraćeno radno vrijeme mogu postići planirane proporcije u proizvodnji i raspodjeli.

U izrađenom modelu prelaska na rad na dvije potpune smjene predviđeni su ovi efekti. Proizvodnja je povećana za 44%, neto-produkt je takođe povećan za 44%, zbog toga što je amortizacija povećana za 100% u ovom proračunu, pa je usljed toga povišena amortizacija neutralisala uštede raznim fiksnim troškovima. Čisti prihod je povećan za 51%, a fond za lične dohotke je povećan za 59%, a fondovi preduzeća ukupno su povećani samo za 32%. U izračunavanju ovoga uzete su stanovite pretpostavke kao neophodne da se dođe do krajnjeg finansijskog efekta, a koji nisam detaljnije obrazlagala, kao što je kretanje cena sirovina, gotovih proizvoda, plasman i sl. Ili, prelaskom na rad na dvije potpune smjene, lični dohodak po zaposlenom porastao bi za 30%, prosječno 40.000 dinara mjesečno, a fondovi bi porasli svega za 8% po zaposlenom, to jest od 115.000 na 124.000 dinara. Ili, prelaskom na rad u dvije smjene po dosadašnjem sistemu raspodjele neto-produkta — u kojem su u industriji odnosi 66 prema 34 po ovom metodu proračuna u korist zajednice — nije se gotovo uopće izmijenio odnos učešća zajednice u neto-produktu, odnosno — po ovim proračunima u povećanom neto-produktu — usljed prelaska na rad u dvije smjene iznosi 65 prema 35 u korist društvene zajednice. Nama se čini da je u ovome sadržan i odgovor zašto se radne organizacije više ne zalažu u aktiviranju rezervi i boljem korištenju radnog vremena i sredstava za rad. Konstatacija je već ovde rečena da što se više ostvaruje, više se i daje, odnosno sve manje ostaje radnoj organizaciji — i zašto onda da se posebno naprežu radi postizavanja boljih efekata ako im se to ne prizna u većem učešću u sredstvima.

Dalji proračuni su pokazali da se intenzivnijim radom u dvije smjene i korištenjem radnog vremena kontinuirano gdje god je to moguće postižu još veći uspjesi i oni se predviđaju u većoj proizvodnji za oko 100% od dosadašnje, uz vrlo male dodatne investicije u sadašnje kapacitete.

Povećanjem korištenja kapaciteta i uvođenjem više smjena postiže se visoko povećanje rentabilnosti proizvodnje i produktivnosti rada, što se čak i u sadašnjim instrumentima raspodjele povoljno odražava na povećanje nivoa ličnih dohodaka, a time i društvenog standarda zaposlenih. Međutim, ipak i s ovako visokim povećanjem proizvodnje i nacionalnog dohotka, pri sadašnjim instrumentima, ne mijenjaju se odnosi u raspolaganju tako stvorenih sredstava između društvene zajednice i radnih organiza-

cija koje su ta sredstva ostvarile, mada je za ostvarenje takovih rezultata neophodno uložiti izvanredne napore, što nije adekvatno stimulirano u raspodjeli. Sredstva koja ostaju radnim organizacijama u fondovima za otplatu uložених sredstava su neznatna i pri ovakvom idealnom proračunu povećavaju se fondovi — kao što sam navela — za 8%.

Prelazak na dvije smjene, na primjer, nije lak posao. To je dugotrajan proces i potrebno je veliko zalaganje cijelog kolektiva. Finansijski efekat toga zalaganja u dijelu koji dolazi na kolektiv ne stimulira sve napore. Smatram da bi predviđeni efekti trebalo da omoguće ne samo otplatu uložених dodatnih sredstava i povećanje standarda, već i brzu zamjenu, odnosno izgradnju novije i savremenije industrije, uzimajući pri tom u obzir da je povećanje kapaciteta u vremenu ograničeno, pa da upravo vremensko ograničenje rada strojeva zahtijeva i uslovljava brži tempo zamjene i izgradnje novih kapaciteta.

Razmatrajući ovaj problem s navedenog aspekta, neophodno se postavlja i pitanje većeg učešća radne organizacije u raspodjeli novostvorenog nacionalnog dohotka, da bi se na taj način pojačao materijalni položaj privrede i postigla stimulativnost za radne organizacije u pogledu korištenja unutrašnjih rezervi i prelaska na višesmjensku proizvodnju.

Sadašnji sistem — kao što sam već istakla — to ne stimulira, s obzirom na to što se najveći dio tako stvorenih sredstava izdvaja van radne organizacije, čime se ne osigurava i perspektiva u pogledu daljnjeg razvoja radnih organizacija.

Čini mi se da bi izučavanju ovih mogućnosti trebalo da poklone najveću pažnju kako organi društveno-političkih zajednica, komore i poslova udruženja, tako i sve naše privredne organizacije, pri čemu bi ovaj rad trebalo da bude u međusobnoj vezi i usklađen. Rezultati takovog rada i takovih nastojanja već u relativno kratkom roku ogledali bi se u boljem korištenju raspoloživih kapaciteta, što bi, u isto vrijeme, omogućilo jeftiniju i kvalitetniju proizvodnju. Ovi se rezultati mogu postići ne samo povećanim naporima radnih organizacija, već i odgovarajućim izmjenama sistema raspodjele, koje će stimulirati kolektive da se u tom pravcu angažuju. Ovakova orijentacija omogućila nam da uz manja investiciona ulaganja ostvarimo i veće stope rasta u privredi nego što smo dosad postizali stalno visokim ulaganjima, koja nisu bila praćena istovjetnim porastom proizvodnje, a time i da stvorimo preduslove za promjenu odnosa u raspodjeli nacionalnog dohotka na osnovne kategorije potrošnje, investicionu opću i ličnu, to jest da ostvarimo preduslov za intenzivniji porast ličnih dohodaka zaposlenih. Zato se slažem s prijedlogom koji ide za tim da se u raspodjeli nacionalnog dohotka ostave veće

mogućnosti radnim organizacijama i da se njihovo učešće poveća srazmjerno efektima koje ostvaruju na tržištu i da ih to stimulira na bolje korištenje postojećih sredstava za rad, na bolja iskorištavanje sredstava za rad radi postizanja najvećih efekata u proizvodnji i finansijskih rezultata.

Radne organizacije, kao osnovni nosioci proširene reprodukcije i kao najzainteresovaniji faktor u tome, jedino su u mogućnosti da sredstva racionalno upotrebe u smislu njihovog plasiranja baš tamo gdje će dati najveći efekat, i same će odlučiti da li im je bolji efekat ako sredstva ulažu radi otklanjanja nekih uskih grla i tako manjim ulaganjima da postignu, možda, čak i veći proizvodni efekat ili će se orijentirati na nove investicije.

Na kraju, još bih napomenula da je potrebno da se osnovne smjernice koje su date u materijalu i u uvodnom izlaganju stvarno dosljedno sprovedu u život i da svako pojedino rješenje bude predmet posebnog izučavanja. Ovo iznosim zato što mi se čini da već prvi nacrt teza za novi zakon o porezu na promet, koji smo primili, nije u duhu orijentacija koje zauzimamo.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ inž. Branko Žeželj, član Privrednog vijeća.

Inž. Branko Žeželj (izborna jedinica Beograd Vračar):

U ovoj debati su pokrenuti najkrupniji problemi privrednog sistema, čiju složenost svi osećamo i koji će biti od najvećeg uticaja za daljnji razvoj privrednog sistema i našeg života u celini. Iako su materijali dosta iscrpno zahvatili analizu načelnih stavova, može se već sada oceniti da treba ići sve šire u pravcu produbljivanja pojedinih problema, sagledavajući detaljnom analizom kako će se i u kojoj meri odraziti ove odluke na pojedine delove proizvodnje i uopšte na životne uslove i, u isto vreme, pronaći najbolja rešenja za mnoge probleme proizvodnje koji, možda, na prvi pogled i ne izgledaju da su u uskoj vezi sa postavljenim pitanjima.

U materijalima se predviđa analiza mnogih problema sistema raspodele, koji će sigurno još mnogo svestranije osvetliti postavljene probleme.

Istaći ću samo neka pitanja. Jedan od osnovnih stavova naših predloga ukazuje na korisnost uvođenja takvih promena u sistemu finansiranja koje će radnim organizacijama obezbediti samostalnost u donošenju investicionih odluka. Ovaj stav je toliko značajan i široko zadire u ceo razvoj proizvodnje, a i u mnoge druge probleme, da bi, po mom mišljenju, trebalo još šire sagledati i proanalizirati sve posledice do kojih će ova odluka dovesti, i to, pro-

analizirati pojedinačno po proizvodnim granama i po pojedinim područjima. Možemo se složiti da će se odluka o sve jačem finansijskom osamostaljenju proizvođača svuda pozitivno odraziti, ali te posledice neće biti svuda podjednako pozitivne. Detaljne društveno-političke, ekonomske i proizvodne analize po granama i područjima, bile bi od najveće koristi, jer bi se preciznijim sagledavanjem tih uticaja dobila realna osnova u kojoj meri će ove promene moći pozitivno delovati, a da se, pri tome, ne ispusti da reše izvesni problemi koji mogu biti blagovremeno sagledani i pozitivno rešeni. Mislim, pri tome, u prvom redu, na daljnji razvoj pojedinih grana proizvodnje, a u vezi s tim, i na razvoj proizvodnje u privredno nerazvijenim područjima, pa i na uticaj koji će ove odluke imati na usklađivanje daljnjeg razvoja proizvodnje u privredno nejednako razvijenim područjima. Istina, u materijalima je ovaj problem istaknut i postavljen kao dalja obaveza federacije i republika, ali, možda, nije dovoljno stavljen u prvi plan problem koji treba najdublje proanalizirati i uskladiti, jer je to jedno od osnovnih prava svih naših naroda Ustavom zagarantovano.

Još detaljnija i svestrana analiza omogućila nam da sa sigurnošću i preciznošću idemo na realizaciju novih postavki, da idemo napred, ali bez iznenađenja, bez poremećaja i bez prenegavanja izvesnih pojava koje će sigurno pratiti ova kretanja. Ovi predlozi imaju uticaja na razvoj celokupnog našeg života i zahtevaju mnoge izmene, koje prethodno treba pripremiti, kako bi se ove pozitivne promene izvršile bez poremećaja. Treba da idemo samo napred, makar i sporije, ali samo napred.

Iako materijali tretiraju i ističu načelne stavove, mislim da bi trebalo već sada jače istaći da se rešenje mnogih istaknutih problema može i mora tražiti, prvenstveno, i realno u samoj proizvodnji. Jedino veća proizvodnost, smanjenje živog rada i racionalnije iskorišćenje materijala, može uspešno i bez inflacionih tendencija uticati na povećanje i poboljšanje životnog standarda radnih ljudi.

Imam utisak da se sagledavanjem puteva kretanja finansijskih sredstava — svakako jednog od najznačajnijih momenata — sagledava pozitivno rešenje mnogih problema. Mi tehničari to mnogo egzaktnije sagledavamo i mislimo da u prvi plan privrednog razvoja treba istaknuti materijalni deo problema — proizvodnost i potpunost iskorišćenja dosad uloženi u investicije. Sva rešenja osnovnih problema daljnjeg razvoja naše proizvodnje treba usmeriti u pravcu sagledavanja i osvajanja savremenih rešenja, na osnovi naučnoistraživačkog rada, na osnovi pronalazačke snage naših ljudi. U tome su naše danas još neiscrpane rezerve koje jedino mogu sigurno uticati na poboljšanje životnog standarda naših ljudi.

U prilog ovoj svojoj diskusiji ukazaću samo na jedan detalj — u vezi sa ukidanjem doprinosa društveno-investicionim fondovima — u pogledu ukidanja fondova za stambenu izgradnju. Ističem progresivnost ovakve odluke i mogu da kažem da se i proizvođači slažu s takvim stavom i upravo u njemu sagledavaju perspektivu i mogućnost aktivizacije i realizacije svojih snaga. Ovo je veliki problem koji duboko zadire u interes, u životni standard velikog broja naših radnih ljudi, i zato smatram da ovaj problem treba jače osvetliti i istaći.

Pokušaću s nekoliko reči ukazati kako bi izvanredno pozitivan uticaj imala ovakva odluka u pogledu bržeg razvoja stambene izgradnje.

Današnji sistem finansiranja stambene izgradnje omogućava izvesne administrativne metode u dodeljivanju kredita i postavlja takve odnose u proizvodnji da sputava inicijativu proizvođača.

Napuštanje današnjeg sistema finansiranja i prelazak na bankarski mehanizam kreditiranja proizvođača i kupaca biće od najvećeg pozitivnog uticaja, jer će današnjeg proizvođača, koji sada vrši uslužnu delatnost po tuđim projektima i po tuđim koncepcijama, dovesti u položaj samostalnog proizvođača, otvarajući mu iste uslove kao i ostalim proizvođačima u industriji, a to će ga učiniti i odgovornim za izbor asortimana, kvalitet i plasman stanova, koje će on proizvoditi prema svojim mogućnostima u krupnim serijama, na osnovu svog tehnološkog procesa i svojih projekata. Ove izmene će dovesti proizvođača stanova u nov zdrav i progresivan položaj slobodnog i društveno odgovornog privrednika.

Ako analiziramo gde su velike rezerve koje treba iskoristiti, videćemo da su one u proizvodnji. Proizvođaču je omogućeno da ulaže u nove pogone i opremu kojom bi mogao preći na savremenu proizvodnju, jer je nasuprot ovome stajala nesigurnost u pogledu obezbeđenja zadataka s obzirom na sistem licitacije, sistem investitorskog i administrativnog poslovanja finansijskim sredstvima. Najveće rezerve nalaze se u napuštanju projektovanja i građenja pojedinačnih zgrada, a prelazak na izgradnju masovnih krupnih zahvata, dugoročno planiranih i zasnovanih na tipskim projektima građevina i elemenata, stvara uslove i otvara mogućnost široke primene industrijskih metoda građenja. Proizvođači koji imaju pred sobom sigurnu i dugoročnu perspektivu, ujednačen po obimu godišnji proizvodni zadatak, u stalnom i ujednačenom porastu, odvojiće potrebna sredstva i uložiti u pogone i opremu koja će im omogućiti savremenu industrijalizovanu proizvodnju i savremen tehnološki proces.

Može se, uistinu, očekivati velika racionalnost prelaskom na savremenu proizvodnju, jer

ona može biti zasnovana na dugogodišnjim iskustvima i istraživačkim analizama najpovoljnijih proizvodnih rešenja, s najmanjom potrošnjom materijala i rada i visokim stepenom proizvodnosti.

Ističući pitanje ukidanja stambenih fondova i prelaska na bankarski sistem finansiranja stambene izgradnje, hteo sam istaći da će ove odluke imati dalekosežan uticaj i da će, uistinu, dovesti do revolucionarnih promena u celom sistemu stambene izgradnje i u uslovima koji danas vladaju u proizvodnji. Menjaće se mnogi odnosi u uslovima izgradnje stanova: investitorski, projektantski, nadzorni, izvođački, istraživački i sl.

Sigurno je da će do ovako velikih promena doći i u ostalim granama proizvodnje, ponegde će ti uticaji biti vrlo pozitivni, a ponegde će biti potrebno tražiti, možda, i druga, adekvatnija rešenja. Treba analizirati svaku granu i svako područje proizvodnje posebno, kao što je to i u diskusiji već ukazano.

Još jednom ističem, u samoj proizvodnji se nalaze velike rezerve koje treba iskoristiti, podižući i razvijajući našu proizvodnju po principima savremene proizvodnje. Sva naša rešenja, pa i ova o kojima danas raspravljamo, treba usmeriti u pravcu lakšeg i bržeg dostizanja visokog stepena proizvodnosti, koji će se moći ravnati sa stepenom dostignutim u drugim tehnički naprednim zemljama. Mi moramo biti svesni da to neće biti moguće sprovesti svuda u isto vreme, niti u jednako meri, ali drugog puta nema. Tamo gde sada nema uslova mora društvena zajednica — federacija ili republika — pomoći da se ti uslovi što brže ostvare.

Ako ovim stavovima dodamo snagu poslovnog udruživanja i čvrstog povezivanja proizvođača i istraživača, ako kod proizvođača razvijemo osećanje neophodnog oslanjanja na snagu pronalazaštva u celini, a posebno u samom kolektivu — onda ćemo principe na kojima će se zasnivati daljnji razvoj privrednog sistema postaviti na čvrste osnove.

Govoriću o još jednom pitanju iz stambene izgradnje koje je pomenuto u poglavlju o cenama.

U diskusijama koje su vođene o ceni stana često je isticano i pitanje kako će se formirati cena stana u novim uslovima samostalne uloge proizvođača. Ovo je jedno delikatno pitanje. Možda su nam još suviše sveži pojmovi o utvrđivanju cene licitacijom, te nam je teško priviknuti se na poverenje koje treba ukazati budućem samostalnom proizvođaču, koji je dužan da društvu garantuje razumno gazdovanje sredstvima koja su mu poverena. O ovom pitanju nije do sada bilo uvek saglasnosti u diskusijama između proizvođača i predstavnika društveno-političke zajednice. Mislim da je u postavkama u materijalu nađen dobar odgovor i na ovo pitanje. Time što privredna organizacija samostalno formira cenu, a da njenu

opravdanost ceni nadležni organ koji bi intervenisao jedino u slučaju kada odnosi na tržištu ukazuju da za to postoje opravdani razlozi, rešava se ovaj značajan problem u uslovima u kojima će se razvijati buduća stambena izgradnja — bar, po mojoj oceni — u potpunosti i na najbolji način.

Želeo bih, na kraju, izraziti svoju saglasnost sa konstatacijom o nedovoljnom učešću ličnih dohodaka u nacionalnom dohotku, i o neophodnosti doslovnog sprovođenja kriterijuma raspodele prema radu. Na primer, po principu raspodele prema radu radimo već duže vremena, ali smatram da se postignuti rezultati ne mogu u potpunosti smatrati zadovoljavajućim. Izgleda da se, u prvom redu, u pogledu visine ličnih dohodaka, u vezi sa odabranim oblicima, merilima i drugim faktorima koji utiču na raspodelu, ne odvajava dovoljan deo ličnog dohotka koji se ostvaruje u zavisnosti od rada, a da bi taj deo dovoljno stimulativno uticao na povećanje proizvodnosti rada. Većim ličnim dohocima, doslednijom i odlučnijom raspodelom prema radu, u svim vidovima proizvodnje, doveli bismo do povećanja produktivnosti, do težnje ka primeni savremenih tehnoloških procesa, do iskorišćenja inventivnosti svakog našeg čoveka da poveća proizvodnju i time poboljša svoje uslove života, a sve bi to dovelo do smanjenja broja zaposlenih i time do prirodnog odabiranja najboljih radnika. To bi za našu proizvodnju bilo od najvećeg značaja i za odgoj novih stručnih kadrova, koji treba da ponesu buduću, tehnički razvijenu i naprednu proizvodnju. Današnje metode raspodele nisu dovoljno stimulativne, niti dovoljno materijalizovane da bi se izuzetno dobar radnik mogao i izuzetno nagraditi, s jedne strane, a, s druge strane, za lošeg i nesavesnog radnika nema adekvatnih represalija. Teško je danas kolektiv osloboditi od slabog i nesavesnog radnika. Ti odnosi se danas rešavaju na visokodemokratskim principima, ali je taj odabir težak i dug, što i jeste uzrok da su danas mnoga mesta popunjena slabim i neodgovarajućim radnicima — od fabrike do univerziteta.

Treba izvršiti odgovarajuće ispravke u ličnim primanjima i pristupiti pretvaranju tzv. indirektnih u direktna primanja — kako se to kaže u materijalima Komore. U ovu kategoriju primanja dolaze, među ostalim, i razni oblici subvencije pri određivanju visine stanarine. Ne može biti reči o zdravom poslovanju stambenim fondom bez uvođenja principa privrednog poslovanja u proizvodnji, prodaji i korišćenju stanova. Visina stanarine treba da osigura plaćanje svih troškova tekućeg i investicionog održavanja stana i treba da pokriva u celini anuitet po kreditima za izgradnju. U skladu s tim, lični dohoci treba da dostignu odgovarajući nivo,

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Nikola Džuverović, savezni sekretar za spoljnu trgovinu.

Nikola Džuverović:

Drugarice i drugovi poslanici, želim prethodno da učinim nekoliko napomena. Kao što vam je verovatno poznato, na prvom narednom zasjedanju Skupštine biće razmatrani u celini problemi naših ekonomskih odnosa sa inostranstvom, kao i problemi spoljnotrgovinskog i deviznog režima, na osnovi materijala Sekretarijata za spoljnu trgovinu. Materijali su već razmatrani u odgovarajućim odborima i predloženi zaključci su u osnovi prihvaćeni. O ovim pitanjima takođe postoje i materijali Savezne privredne komore i Instituta za spoljnu trgovinu, a ovih dana i Savezni zavod za privredno planiranje izašao je s vrlo opsežnim studijama koje razmatraju mogućnosti i mesto naše zemlje u međunarodnoj podeli rada. Smatram da vrlo obiman rad koji je do sada objavljen daje mogućnost, kako Saveznom izvršnom veću i Saveznoj skupštini, tako i organima uprave, da bliže definišu opštu orijentaciju na ovom području, a takođe već i konkretnije ciljeve, zadatke i mere. Pravilnost opšte orijentacije koja je proizašla iz dosadašnjeg rada potvrđuje se i u materijalu »O problemima privrednog sistema« koji su predmet razmatranja na današnjoj sednici.

Još jednu prethodnu napomenu. Kao što je poznato, od druge polovine 1960. godine, pa do sredine 1962. godine, zapažena je pojava manje stope rasta naše privrede od one koja ji bila uobičajena u prethodnom periodu. Nesumnjivo je da su takva kretanja, a osobito posle IV plenuma iziskivala dodatne napore i organa Saveznog izvršnog veća, kao i svih drugih društveno-političkih faktora, da se period prilagođavanja privrede promenama izvršenim u deviznom režimu i sistemu raspodele u 1961. godini što više skрати. Rezultati, kako tih promena, tako i dodatnih mera, pokazali su se već u 1962. a još više u 1963. godini i nastavljaju se i početkom 1964. Privredna delatnost razvija se po višoj stopi, uz vrlo značajnu kvalitativnu promenu, izraženu u brzom povećanju produktivnosti rada. Međutim, u isto vreme, otvoreni su i svi oni problemi našeg privrednog sistema koji su s uvođenjem radničkog samoupravljanja stalno latentno postojali ali, zbog — da se tako izrazim — još zanatskog karaktera naše privrede nisu izbijali u svojoj oštini.

Danas smo u situaciji da dalje razvijamo naš privredni sistem — po opšte izraženom mišljenju — u jedino mogućem pravcu daljnijeg jačanja radničkog samoupravljanja. Uostalom, naš novi Ustav dao je osnovnu orijentaciju. Eventualne nejasnoće nastaju onda kada treba izabrati najkraći, najpraktičniji put da se

ti ciljevi ostvare. Mislim da je povoljna okolnost danas u tome što smo poslednjih dve do tri godine stekli mnogo praktičnih iskustava i saznanja, što je pripremljen vrlo bogat materijal i što se privredna aktivnost razvija u relativno pozitivnim tendencijama.

S obzirom na to da će se na narednom zasjedanju detaljno razmatrati naš spoljnotrgovinski i devizni režim, kao i naši ekonomski odnosi sa inostranstvom, želeo bih vrlo kratko da iznesem opštu orijentaciju u toj oblasti kao delu našeg privrednog sistema.

Pri razmatranju ovoga pitanja moraju se uzeti u obzir ove činjenice:

1. da se naša ekonomska razmena odvija, zasada, sa stalnim tekućim deficitom u platnom bilansu;

2. da raspoložemo vrlo skromnim deviznim i drugim rezervama;

3. da se naši ekonomski odnosi sa inostranstvom odvijaju s velikim brojem zemalja koje se međusobno ne razlikuju samo po stepenu razvitka i strukturi privrede, već i po sistemu privređivanja, načinu formiranja cena i organizaciji spoljne trgovine;

4. da je još uvek vrlo malo učešća našeg izvoza u ukupnoj proizvodnji (oko 9%) i

5. da kao zemlja sa ubrzanim razvojem imamo potrebu za dodatnim inostranim sredstvima uz, u isto vreme, neophodnost da drugima damo kredite.

Da ne nabrajam i druge, možda, ne manje važne momente.

Kada nabrajam ove činjenice, to nikako ne znači da time želim da opravdam postojeći spoljnotrgovinski i devizni režim, želim samo da istaknem da se one pri postavljanju bilo kakvog spoljnotrgovinskog ili deviznog režima ne mogu zaobići.

Lakša ili teža situacija često nas je primoravala da tražimo administrativna rešenja, bilo kad je trebalo štedeti devizna sredstva ili štitići domaću industriju, ili kada je trebalo regionalno usmeravati pravce naše spoljnotrgovinske razmene. Dok smo na svim drugim poljima naše privredne delatnosti našli bolja ili ne baš tako srećna rešenja u prenošenju poslovnih aktivnosti na privredne organizacije, banke, komune i republike, dotle je u ovoj oblasti i dalje administrativni aparat, i to savezni, ostao poslovni partner privrednih organizacija. Zbog određene ekonomske nužnosti, ipak sve negativne posledice, koje iz toga proizlaze i za privredu i za savezni aparat, dobro su poznate.

Kao što se iz materijala koji će biti razmatran može videti, orijentacija je baš u onom pravcu koji se i u materijalima o privrednom sistemu ocenjuje kao poželjan. Međutim, kao što je ovaj materijal istakao, a i niz predgovornika, radikalnije i relativno trajnije mere u

ovom sektoru uslovljene su, kao i u drugim sistemskim pitanjima, otklanjanjem nastalih disproporcija u unutrašnjim i spoljnim odnosima u cenama. To, naravno, nikako ne znači da bez rešenja tih problema nije moguće ništa preduzimati. Naprotiv, naša je orijentacija — i konkretne mere koje preduzimamo ili koje ćemo uskoro preduzeti u pogledu raspodele deviza, deviznog kreditiranja, rešavanja operativnih poslovnih transakcija — u pravcu prenošenja ovih poslova sa administracije na poslovni mehanizam, preduzeće — banke. Mislimo da takvo rešenje odgovara duhu našeg sistema, gde poslovne banke postaju poslovni partneri privrede. To će one postajati sve više, kako u proširenoj reprodukciji i kreditiranju, tako i u spoljnotrgovinskom poslovanju. Pri tome, smatramo da u ovoj oblasti treba da učestvuju sve savezne banke, poslovne banke u republikama i, u prvo vreme, jače komunalne banke u industrijskim centrima. Pri tom, treba razlikovati mere privremenog karaktera od trajnijih. U privremene mere, koje će svakako ostati dok ovaj mehanizam ne počne dobro da funkcioniše i dok se ne izvrše usklađivanja u cenama, po mom mišljenju, dolaze rešenja sa retencionim kvotama, vezivanje uvoza sa izvozom i sl. Međutim, takve mere pokazaće se prevaziđenim kada privredne organizacije budu u mogućnosti da sa poslovnom bankom na osnovi obostranog interesa ulaze u spoljnotrgovinsko poslovanje. Tada će biti moguće na jedan normalan način rešiti i onaj problem koji je postavila drugarica Radmila Stojanović. Naime, neće samo finalisti i izvoznik na osnovi retencione kvote dolaziti do potrebnih deviza ili sirovina već će se to moći rešiti i za proizvođača sirovina u poslovnoj kombinaciji banka — proizvođač sirovina — finalista i izvoznik. Rešavanjem dispariteta u cenama postaviće se u sasvim drugom svetlu i problem regresa, premiranja i carinske zaštite, što će stvoriti uslove za dugoročniju proizvodnu orijentaciju, pa i za stvaranje trajnijih i solidnih odnosa proizvođača prema svojim partnerima u inostranstvu.

Takođe mislim da i način kreditiranja našeg izvoza, u prvom redu, trajnih potrošnih dobara, dolazi, jednim delom, u sistemsko pitanje. Mislim da sadašnji sistem kreditiranja treba usavršiti u tom pravcu da — pored uticaja na solidniji nastup — to bude i jedan od instrumenata našeg unutrašnjeg usmeravanja privrede u pravce koje će postaviti budući plan. Uostalom, o tome će biti više reči na narednom zasjedanju.

Na kraju, želim da istaknem da spoljnotrgovinski i devizni režim, kao i naši ekonomski odnosi sa inostranstvom, zavise i od svih drugih sistemskih rešenja i da se ne mogu posmatrati izolovano. Naši ekonomski odnosi sa inostranstvom ili, kako se to kaže, uključenje u međunarodnu podelu rada, su posledica i sinteza naše celokupne privredne politike.

Mogu da izjavim da su sada u pripremi ili u završnoj fazi određeni materijali u Sekretarijatu i Izvršnom veću o problemima koje sam napred istakao, kao i u vezi s onim koji će se na narednom zasjedanju razmatrati. Slobodan sam da vas zamolim za podršku u ovim nastojanjima.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Prvoslav Raković, član Privrednog vijeća.

Prvoslav Raković (izborna jedinica Kragujevac):

Drugarice i drugovi poslanici, smatram da daljnji razvoj našeg privrednog sistema treba da nas dovede do takvog privrednog sistema koji treba, u stvari, da bude osnova prema kojoj ćemo moći da najpre dimenzionišemo, a da, zatim, i ostvarimo naš sedmogodišnji plan.

Ako je to tako, onda naš privredni sistem mora da odigra mobilizatorsku ulogu u privredi, kako bi se u najvećoj mogućoj meri sačuvali inicijativa, želja za poslovnim zahvatima, kao i spremnost za ulaženje u poslovne rizike, kako odgovornog rukovodstva privredne organizacije, tako i organa upravljanja i kolektiva.

Mislim da shvatamo da, pored svih planskih usmeravanja i drugih organa, ipak osnovna snaga za razvoj privrede i njeno kretanje napred je u privrednim organizacijama i u njihovim perspektivnim programima proizvodnje i programima razvoja. Privredni sistem ne samo što treba da odigra mobilizatorsku ulogu, nego mora da bude i stabilan i da obezbedi sigurnost svoje egzistencije za predviđeni period. Na taj način će obezbediti potrebno poverenje privrednih organizacija, a to znači obezbediti da se svi poslovni, investicioni i drugi zahvati i predračuni stvarno ostvare onako kako su na početku, prilikom planiranja i projektovanja, sagledavani.

To, na žalost, dosada nije bio uvek slučaj. Mnogi investitori, a osobito privredne organizacije, zbog promene instrumenata do kojih je došlo u međuvremenu, bile su dovedene u vrlo tešku situaciju, tako da se prvobitno zamišljeni rentabilitet ulaganja uopšte nije ostvarivao.

Mislim da bi bila najgora situacija za privredu kada bi se privredne organizacije zadovoljile stanjem u kojem su, kada bi se plašile daljnjih investicionih ulaganja, kao i drugih poslovnih zahvata, jer bi se na taj način odrekle praćenja tehnološkog i organizacionog razvoja odgovarajuće proizvodnje, kako u svojoj zemlji, tako i u inostranstvu. To bi neminovno dovelo do stagnacije, a u ovako dinamičnom razvoju tehnike i privrede u svetu, to bi, u stvari, značilo ne stagnaciju nego ubrzano zastarevanje privredne organizacije, odnosno njeno propadanje.

Privredni sistem bi morao da stimuliše integracione procese dejstva ekonomskih zakona, kao i da stvara povoljne uslove za prikupljanje i organizovanje sredstava, radi uspešnog izvršenja zadataka postavljenih privredi.

Po mom mišljenju, mi nismo izvršili decentralizaciju u privredi, kao i decentralizaciju sredstva, da bismo usitnili privredna preduzeća i finansijska sredstva nego smo to učinili zato da bismo uklonili birokratiju koja kao takva šteti brzom i pravilnom razvoju privrede. Međutim, integracioni zahvati, zasnovani na tehnološko-ekonomskoj opravdanosti i objedinjavanju sredstava, potrebni su da bi se ostvarila neophodna povezanost privrednih organizacija oko, recimo, finalnih proizvođača, oko određene industrijske grane ili pak između industrijskih grana, povezujući proizvođače osnovnih materijala sa proizvođačima prerađivačke industrije itd. Samo na taj način možemo da stvorimo takve grupacije koje su spremne da se uhvate u koštac sa inostranom konkurencijom na našem tržištu, odnosno sa inostranom konkurencijom na međunarodnom tržištu.

Takve privredne grupacije, u stvari, treba da stvore preduslove za ulazak naše industrije u međunarodnu podelu rada i za stvaranje i finansiranje razvojnih centara koji bi trebalo da obezbede našoj industriji ravnopravan razvoj u poređenju sa odgovarajućim privrednim organizacijama u inostranstvu.

Da bi naše privredne organizacije mogle nesmetano da se razvijaju, smatram da je neophodno da ih u što je moguće većoj meri obezbedimo od mešanja drugih organa van privrednih organizacija i da ih pustimo da što je moguće više same odlučuju o svojoj politici, svojim integracionim i poslovnim zahvatima. Uveren sam da će baš pod takvim uslovima, u najvećoj meri, doći do izražaja pozitivno dejstvo ekonomskih zakona. Integracioni procesi će se prirodno razvijati i neće se javljati one teškoće na koje smo nailazili u mnogim dosadašnjim integracionim zahvatima.

Posebnu pažnju treba pokloniti ulozi banke u našem privrednom sistemu i njenim odnosima sa privrednim organizacijama. Nemoguće je zamisliti izvršenje sedmogodišnjeg plana, pogotovu ako on treba da uključi dobar deo jugoslovenske privrede u međunarodnu podelu rada na dosadašnjim odnosima banka — privredna organizacija. Taj put ne samo što je dug, neposlovan, nego, u stvari, on nepravilno orijentiše i banku i poslovnu organizaciju, jer tzv. »komercijalno« davanje kredita, u kojem preduzeće po svaku cenu ide u zaduživanje, a banka, s obzirom na to što se pokriva republičkim i sreskim garancijama, ne ulazi dovoljno u stvarnu ekonomičnost ulaganja i realnost visine kredita, kao i u vreme otplate. Ona, u stvari, birokratski i činovnički, bez stvarne poslovne zainteresovanosti, rešava kreditiranje poslovnih zahvata proizvodnih organizacija.

Odnos između banke i privredne organizacije morao bi biti poslovan, s tim što bi banka za one poslovne operacije koje želi da finansira snosila, zajedno sa odgovarajućom privrednom organizacijom, i poslovni rizik i u slučaju neuspjeha privredne organizacije banka bi nosila i poslovne gubitke. U tom slučaju znatno drugačije bi se posmatrali poslovni zahvati i od privredne organizacije i od banke, kako pri finansiranju proizvodnje, tako i pri investicionim ulaganjima.

Privredna organizacija ne bi trošila tzv. »tuđa« sredstva, sredstva koja joj neko daje, a banka ne bi vršila distribuciju u ime nekoga, izbegavajući svaki rizik, nego bi i sama postala privredna organizacija koja živi od poslova sa privredom s kojom intimno deli sudbinu.

Privredne organizacije bi konačno shvatile da se u našem društvenom sistemu ne može živeti i razvijati pod bilo kakvim uslovima, nego, ako žele da se razvijaju i napreduju, moraju da obezbede određene ekonomske rezultate, da ostvare odgovarajuću produktivnost, troškove proizvodnje, dobit i dr.

Istine radi moramo reći da nema takvog privrednog sistema koji bi mogao da u svakoj prilici i pod svim okolnostima dejstvuje pravilno, ako se ljudi koji se njim koriste, ne odnose prema njemu onako kako to nalaže interes najšire zajednice, a to znači onako kako je njegova primena bila i zamišljena prilikom njegovog stvaranja.

Svako nepravilno odnošenje prema privrednom sistemu i njegovom korišćenju ne bi smelo da se odražava nepovoljno na zajednicu, nego bi posledice takvog odnošenja morala da snosi privredna organizacija kao vinovnik počinjenih grešaka.

Materijal koji je obrađen u elaboratu »Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema« nije obuhvatio u potpunosti sve probleme i da bi se kompletirao treba izvršiti još niz analiza, kao što se i u samom materijalu ističe. Međutim, materijal i ovakav je dovoljan da se sagledaju osnovne intencije i isti može biti osnova za diskusiju o problemima daljeg razvoja privrednog sistema.

Međutim, i pored navedenih pitanja, treba posebno razmotriti ovo:

S obzirom na to što se predviđa da preduzećima ostaju na raspolaganju značajnija sredstva nego dosada, treba već sada uzeti u razmatranje predlog da preduzeća dobijaju kamate na sredstva uložena kod banke, pa bilo da ona pripadaju poslovnom fondu ili su stvorena od dohotka i namenjena za proširenu reprodukciju i objekte društvenog standarda. Time bi se postiglo ovo:

— preduzeća bi bila stimulisana da poboljšaju koeficijent obrtaja sredstava smanjenjem zaliha nedovršene proizvodnje, gotovih proizvoda i sl.;

— preduzeća bi bila stimulisana da celishodno troše sredstva namenjena za proširenu reprodukciju i društveni standard, to jest ista bi ulagala samo onda kada je to u potpunosti sagledano i ekonomski potpuno opravdano, jer bi u protivnom imala više računa da sredstva svojih fondova drže u banci i dobijaju kamate.

Neosporno je da je formiranje i utvrđivanje cena jedan od osnovnih elemenata utvrđivanja akumulacije u privrednim organizacijama. Međutim, pitanje granskog utvrđivanja cena, osobito bazične i prerađivačke industrije, vrlo je složen i kompleksan problem. On je složen, kako sa gledišta pojedinih grana i njihovih uslova privređivanja, tako i sa gledišta regionalnog razvoja pojedinih oblasti i republika naše zemlje. Stoga treba detaljno i temeljito proučiti ovaj problem.

Ako bi se, na primer, slobodno formirale cene u bazičnoj industriji izazvale se, bez sumnje, kretanje cena i u prerađivačkoj industriji.

Postavlja se pitanje šta da se radi, da li zadržati plafonirane cene u bazičnoj industriji s eventualnim korekcijama, a eventualno, nedovoljnu akumulativnost rešavati intervencijom federacije u cilju usklađivanja razvoja ove industrijske grupacije ili naći načina da se bazična industrija i prerađivačka industrija dogovaraju, sporazumevaju o cenama osnovnih materijala bazične industrije, a na osnovu prodajnih cena finalnog artikla, to jest na osnovu cena po kojima se finalni artikl može plasirati na tržištu.

Ovaj drugi put bi zahtevao, u stvari, izvesne integracione zahvate dugoročnim ugovaranjem.

Na taj način možda bi se mogla rešavati i mnoga druga pitanja koja su bitna za ekonomsko poslovanje zainteresovanih privrednih preduzeća, na primer, asortiman materijala, sinhronizacija snabdevanja, standardizacija i dr.

Koliko je meni poznato, ni u mnogim drugim industrijski razvijenim zemljama nije bilo moguće ostvariti slobodno formiranje cena osnovnih materijala.

Takođe treba prići s mnogo pažnje studiranju cena u elektroprivredi i železničkom saobraćaju, pošto bi svako pomeranje cena u ovim delatnostima izazvalo lančanu reakciju povećanja cena niza proizvoda bitnih, kako za privredu, tako i za društveni standard.

Smatram da je orijentacija smanjenja regresa i dotacija pravilna i da su predloženi načini davanja odgovarajućih kredita perspektivnim privrednim organizacijama — koje primaju regrese i dotacije radi povećanja produktivnosti i ostalih efekata, u cilju sniženja cena njihove proizvodnje — potpuno u redu i opravdani.

Takođe smatram da će slobodnijim kretanjem ličnih dohadaka opasti potreba za širo-

kim davanjem regresa i dotacija, te da će se formirati određena kupovna snaga stanovništva koja će eliminisati potrebu za regresima i dotacijama.

Primeru radi želeo bih da iznesem jednu analizu o tome kako izgleda učešće društvene zajednice po važećim propisima u jednoj našoj krupnijoj industrijskoj zajednici.

Učešće društvene zajednice u društvenom proizvodu, prema sadašnjim propisima, iznosilo bi po jednom zaposlenom 2,300.000 dinara u odnosu na učešće preduzeća koje iznosi 1,200.000 dinara. Ovo je odnos u 1964. godini, a, prema perspektivnom razvoju privredne zajednice, učešće zajednice po jednom zaposlenom u 1970. godini iznosilo bi 5,100.000 dinara. dok bi učešće preduzeća po jednom zaposlenom iznosilo 1,800.000 dinara, iz čega se vidi da bi se odnos znatno pogoršao.

Ako bi se posmatrao, u okviru sadašnjih propisa, odnos sredstava koje društvena zajednica daje preduzećima za proširenje proizvodnje iz sredstava koja preduzeće daje društvenoj zajednici u vidu doprinosa i anuiteta u istom periodu, videlo bi se da u apsolutnim iznosima u konkretnom slučaju i kod konkretnog proizvođača sredstva koja se dobijaju od zajednice iznose oko 32 milijarde dinara, dok sredstva koja dobija društvena zajednica iznose oko 170 milijardi dinara, što znači da zajednica zahvata 5,2 puta više od privredne organizacije.

Mi ako bismo razmotrili kako se kreću odnosi zajednice i privrednih preduzeća u društvenom proizvodu, onda vidimo da se odnosi preduzeća — društvena zajednica u 1964. godini pre investicionog ulaganja kreću u odnosu 35,26% : 64,74% u korist društvene zajednice. Taj odnos se iz godine u godinu još pogoršava, tako da bi se u ovom konkretnom obračunatom primeru 1967. godine kretao u odnosu 29,21% za preduzeće i 70,79% za društvenu zajednicu, a u 1970. godini sveo bi se na 25,75% za preduzeće i 74,25% za društvenu zajednicu.

Ovakva situacija odnosa navodi nas na razmišljanje da, u stvari, u sadašnjim uslovima preduzeće nije stimulirano za ulaganje u proširenu reprodukciju, jer je njegovo učešće znatno skromnije od učešća zajednice u ostvarenim rezultatima.

Gledajući konkretnu 1964. godinu, ako bi se ostvarile promene predložene u skupštinskom materijalu »Osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema« i ukinuo doprinos iz dohotka i doprinos društvenom investicionom fondu, situacija u fondovima preduzeća bi se popravila za oko 2,4 puta.

Zato smatram da su predložena rešenja problema u navedenom materijalu, iako ne rešavaju sva pitanja, u stvari, obuhvatila mnoge probleme i, po mom mišljenju, pravilno pristupila njihovom sagledavanju i rešavanju.

Na kraju, čini mi se da ako budemo izvršili potrebne korekcije u privrednom sistemu u smislu doslednijeg sprovođenja principa da se sredstva za proširenu reprodukciju ostave preduzećima, ako budemo dosledno sprovodili princip ekonomskog poslovanja privrednih organizacija i ako budemo stvorili stvarnu materijalnu osnovu organima upravljanja, da ćemo uspešno izvršiti zadatke koje sebi postavljamo u sedmogodišnjem planu. U tom slučaju doći će u potpunosti meri do izražaja inicijativa i poslovnost privrednih organizacija, praćeni širokim integracionim procesima i udruživanjima sredstava širom cele zemlje, prevazilazeći one negativnosti koje su se pojavljivale na osnovu nekih uticaja lokalnih zajednica.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Imer Pulja, član Privrednog vijeća.

Imer Pulja (izborna jedinica Peć):

Drugovi i drugarice poslanici, u svojoj diskusiji bih istakao neka pitanja privrednog sistema u vezi s razvitkom nerazvijenih područja.

Dosadašnji razvitak proizvodnih snaga i socijalističkih društvenih odnosa u našoj zemlji omogućuje i zahteve da još odlučnije prilazimo pitanjima daljeg razvitka našeg privrednog sistema.

Promene koje se predlažu najdublje zadiru u sistem proširene reprodukcije koji je sadržavao u sebi najviše elemenata administrativnog karaktera. Otud i te promene postale su nužne, jer niz poremećaja koji su nastali u privrednom životu rezultat su pre svega slabosti dosadašnjeg sistema proširene reprodukcije, pošto je uticaj radnih organizacija, neposrednih proizvođača bio jako ograničen jer je najveći deo tih sredstava bio van uticaja privrede. Zbog toga i niz slabosti u investicionoj politici, a koje se ogledaju u neracionalnim i nerentabilnim investicijama, u dupliranju pojedinih kapaciteta, itd. Proširenjem, još više, prava organa samoupravljanja u proširenoj reprodukciji — kao najprogresivnija društvena funkcija — odražuje se veoma progresivno kako u pogledu privrednog razvitka a isto tako i u pogledu porasta produktivnosti rada. I ne samo to. Te promene dovešće i do otklanjanja i nabrojanih slabosti našeg sistema.

Međutim, u sklopu tih promena u našem privrednom sistemu postavlja se pitanje kako dalje prilaziti problemu ubrzanijeg razvitka nerazvijenih područja.

Mislim da je bilo neophodno, prilikom uopštavanja dosadašnjih iskustava našeg privrednog sistema, posmatrati i oceniti sistem i sa gledišta dosadašnjeg razvitka nerazvijenih područja. Međutim, ovi materijali koje smo dobili nedovoljno obrađuju to pitanje iako problem

razvitka nerazvijenih područja je deo našeg privrednog sistema i u okviru toga i treba rešavati.

Ako ocenimo na tom području rezultate privrednog sistema mi ćemo videti, da pored postignutih rezultata, postoji i niz problema koji traže i odgovarajuća rešenja u sistemu. Kroz čitav posleratni period, a naročito posle 1957. godine, kada su stvoreni povoljniji objektivni uslovi u našoj zemlji, društvena zajednica stalno je pokazivala brigu za razvitak nerazvijenih područja. Otud i rezultati nisu izostali. Ali, i pored postignutih rezultata, ono što karakteriše dosadašnji privredni razvitak naše zemlje jeste to da nasledene disproporcije u stepenu razvitka između razvijenih i nerazvijenih područja, ne samo da nisu se smanjile, nego naprotiv su se dalje povećavale i produbljivale.

Evo kako izgleda situacija merena kroz nacionalni dohodak i vrednost osnovnih sredstava po glavi stanovnika (ili perkapito):

Relativni odnosi nacionalnog dohotka i osnovnih sredstava po 1 stanovniku u odnosu na opštejugoslovenski prosek

	Nacionalni dohodak po 1 stanovniku %		1963.	Osnovna sredstva po 1 stanovn. u % 1962.
	1947.	1962.		
Slovenija	157	190,7		187,4
Hrvatska	105	121,9		125,1
Jugoslavija	100,0	100,0		100,0
Srbija	104,0	90,3		83,2
u tome:				
Uža Srbija		95,1		81,0
AP Kosovo i Metohija	43,3	31,4	31,6	34,7
Makedonija	70,0	63,1		61,2
Crna Gora	53,0	61,4		119,6

Suočeni sa ovim podacima nužno se nameće pitanje kako u našim uslovima, a u okviru privrednog sistema pristupiti rešavanju problema ubrzanijeg razvoja nerazvijenih područja i time postepeno ali u jednoj jasno određenoj perspektivi, smanjiti te razlike.

Postavlja se pitanje zbog čega je došlo do daljeg produbljavanja razlike u stepenu razvitka razvijenih i nerazvijenih područja? Uzroke tome treba tražiti, pre svega, u oblasti proširene reprodukcije gde intervencija društvene zajednice nije bila dovoljno efikasna. Ako uporedimo investicije po glavi stanovnika, bile su mnogo niže i u periodu 1958. — 1962. godine, kada je intervencija društvene zajednice bila najintenzivnija.

Tempo investicija u ovom periodu je ovaj: Investiciona ulaganja na 10 dinara po jednom stanovniku u Jugoslaviji — relativni odnosi —

	1958. — 1962. 78% posleratnih investicija
Slovenija	150,0
Hrvatska	104,2
Jugoslavija	100,0
Srbija	99,4
AP Kosovo i Metohija	60,2
Makedonija	84,9
Crna Gora	148,2
	it d.

Iz ovih podataka jasno se vidi da su investicije iz nerazvijenih područja bile manje ne samo prema proseku zemlje, nego još niže prema razvijenim područjima. Otuda je i tempo rasta i proizvodnje i nacionalnog dohotka odgovarao investicionim ulaganjima.

Osnovni uzrok takvog razvitka treba tražiti u nedograđenosti privrednog sistema u pogledu proširene reprodukcije i u odnosu na ubrzaniji razvitak nerazvijenih područja, iako u Programu Saveza komunista i u Ustavu jasno precizirana politika naše zemlje u tom pravcu. Te slabosti našeg privrednog sistema se ogledaju.

Prvo, u sistemu planiranja ne postoji dovoljno razrađena koncepcija regionalnog razvitka a u sklopu toga i nerazvijenih područja. Otuda i dan danas nisu sagledani putevi i metode i na bazi toga da se razrade dugoročni programi i tempo ubrzanijeg razvitka nerazvijenih područja.

Na taj način, na osnovi tog perspektivnog programa i tempa razvitka, trebalo je da se definiše volumen opštedruštvene akumulacije sa kojom bi društvena zajednica intervenisala u nerazvijenim područjima. Otud formiranje sredstava bilo je prepušteno, često, subjektivnoj oceni, od godine do godine i to prilikom donošenja društvenih planova. Prema tome, jedna razrađena, dugoročna, celovita politika nije bila.

Međutim, predložene promene u globalnoj raspodeli dohotka između društvene zajednice i privrednih organizacija sigurno je da će se odraziti veoma pozitivno u daljim ekonomskim kretanjima i dovešće do daljeg porasta produktivnosti rada. Uostalom to potvrđuju dosadašnja iskustva našeg privrednog sistema. Ali pošto postoji još osetnija razlika između razvijenih i nerazvijenih područja nužno je da društvena zajednica jednovremeno zahvati deo opšte-društvene akumulacije i to u onoj meri koja zajedno sa sredstvima proširene reprodukcije u nerazvijenim područjima ima da obezbedi takav tempo razvitka koji će uticati da se u određenom periodu smanje razlike u razvi-

jenosti između razvijenih i nerazvijenih područja.

Zbog toga ovaj problem predstavlja isto tako centralno pitanje, jer zadire u osnovnu raspodelu nacionalnog dohotka cele društvene zajednice.

Zato je nužno da i na ovom području razradimo dalje koncepcije našeg privrednog sistema, jer formiranje fonda za razvitak nerazvijenih područja ima smisao samo ako se na jednoj trajnoj osnovi i na bazi određenih principa formiraju prihodi fonda, a ne od slučaja do slučaja, odnosno od godine do godine. Bez jedne tako jasno definisane politike, ne mogu se odstraniti sve slabosti koje su se ispoljile na području razvitka nerazvijenih područja.

Neravnomernost razvoja jeste zakonomernost u robno-novčanoj privredi prelaznog perioda iako je drukčija osnova društvenih odnosa. U tim uslovima postojanje razlike u stepenu razvijenosti mogu dovesti do daljeg zaoštavanja tih razlika, jer materijalna osnova proširene reprodukcije veoma je sužena u nerazvijenim područjima. Zbog toga samo svesnom intervencijom društvene zajednice opštedruštvenom akumulacijom može se uticati da ne dođe do izražaja takva posledica robno-novčanih odnosa naše privrede, ali naravno sa zakonima robne privrede. Ujedno ubrzaniji razvitak čitave jugoslovenske privrede može se ostvariti jedino ako se postepeno eliminišu nastale disproporcije između pojedinih područja. Otud razvitak nerazvijenih područja je ne samo u interesu nerazvijenih već i u interesu razvijenih područja. Prevelike razlike među pojedinim područjima mogu se pretvoriti u ograničavajući faktor privrednog razvitka zemlje u celini a još više za razvijena područja. A ista posledica bi bila i na političkom planu, jer kretanja u materijalnoj proizvodnji jesu osnova politike ravnopravnosti naroda i narodnosti naše zemlje. Mi već na toj osnovi imamo niz idejnih i političkih pojava.

Međutim, kad govorim o razviku nerazvijenih područja, nisam da po svaku cenu se razvijaju ako za to ne postoje potencijalne mogućnosti. Ali za sreću, u pretežnom delu ovih područja postoje veoma povoljni prirodni uslovi za njihov razvitak, a aktivizacija tih mogućnosti potpuno se poklapa sa interesima jugoslovenske privrede. Samo da napomenem da na Kosovu i Metohiji postoji 64% svih jugoslovenskih rezervi olova i cinka, preko 50% rezervi lignita, velike rezerve magnezita i drugih rudnih bogatstava.

Te mogućnosti ne mogu se aktivirati bez jače intervencije društvene zajednice iz opštedruštvene akumulacije.

Drugi faktor koji je uticao na sporiji privredni razvitak nerazvijenih područja jesu uslovi privređivanja. Dispariteti cena koji su nastali između prerađivačkih i bazičnih grana

najviše su pogađali nerazvijena područja, jer je bazična industrija dominantna grana u tim krajevima. Tako na primer na Kosovu i Metohiji bazična grana učestvuje u ukupnoj industrijskoj proizvodnji sa 63,1% u 1963. godini. Još teža je situacija ako dodamo i poljoprivredu. Kao posledica toga kroz neekvivalentnu razmenu, još dalje su se smanjile ionako siromašne sopstvene mogućnosti za proširenu reprodukciju. To se najbolje ogleda u konstatno nepovoljnim efektima privređivanja, a u prvom redu na smanjenje stepena akumulativnosti bazičnih grana industrije, što ilustruju ovi pokazatelji:

B a z i č n a			
	APKM	SR Srbija	SFRJ
1961.	29,80	13,28	16,08
1962.	19,43	11,20	13,44
1963.	20,48	—	—

NAPOMENA: Tabela sadrži podatak o akumulativnosti industrije na osnovu obrasca:

$$AK = \frac{\text{Neto produkt} - \text{lična potrošnja}}{\text{angažovana sredstva}} \times 100$$

Zbog toga takvi uslovi privređivanja bili su takođe ograničavajući faktor ubrzanijeg razvitka nerazvijenih područja.

Prema tome korektore u politici cena, kao uslov normalnijeg delovanja zakona vrednosti, predstavlja veoma važan faktor ne samo za skladniji privredni razvitak privrednih grana nego i jednovremeno i povoljne uslove za ubrzaniji razvitak nerazvijenih područja. Zbog svega toga smatram da su nužne i hitne odgovarajuće izmene u cenama, ukoliko želimo izjednačavati uslove privređivanja.

Posebno pitanje o uslovima privređivanja jeste opterećenost privrede nerazvijenih područja otplatom anuiteta. Ja nisam raspolagao širim podacima, pa ću se poslužiti nekim podacima samo za Kosovo i Metohiju.

Struktura poslovnih sredstava, prema njihovim izvorima, izgleda ovako: 74% u industriji učestvuje kredit, a u ukupnoj privredi situacija je još teža, jer krediti učestvuju sa preko 85%. Otkud se jasno vidi prezaduženost privrede jednog nerazvijenog područja.

Na bazi završnih računa za 1963. godinu u industriji Kosova i Metohije, anuiteti premašuju za 164% sav ostatak čistog prihoda, koji je ostvaren u toj oblasti privrede. Tako da bi pokrili obaveze moraju angažovati veći deo amortizacije. Iz ovih podataka jasno se vidi da je i prosta reprodukcija dovedena u pitanje, a da i ne govorimo o proširenoj reprodukciji.

U vezi sa kreditnom politikom se javlja i niz drugih problema, kao što su, gde treba da se prelivaju otplate anuiteta, rokovi vraćanja

kredita, kamatna stopa. Ja mislim da uslovi kreditiranja i rokovi vraćanja kredita moraju biti povoljniji za ova područja. Smatram da i ovom problemu treba pokloniti ozbiljnu pažnju i izučiti ga i sa gledišta nerazvijenih područja, jer od rešenja ovoga problema zavisice mogućnost ubrzanog razvitka nerazvijenih područja.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Stanko Tomić, član Privrednog vijeća.

Stanko Tomić (izborna jedinica Zenica):

Drugarice i drugovi poslanici, dinamika našeg privrednog razvoja u proteklom periodu praćena je povremenim izmjenama ekonomskih instrumenata koji su u pojedinim periodima privrednim organizacijama, pod određenim uslovima, doprinosili boljem ili lošijem finansijskom poslovanju, u nezavisnosti od aktivnosti radnog kolektiva. Često su unutrašnji naponi radi postizanja boljih poslovnih rezultata bili neopravdano zahvaćeni djelovanjem većeg ili manjeg broja spoljnih činioca, koji osobito djeluju politikom plafoniranih cijena, instrumentima raspodjele i slično. U isto vrijeme, pojedine privredne djelatnosti mogle su bez nekih posebnih unutrašnjih napora da ostvare relativno povoljne finansijske rezultate.

To sve izaziva nenormalnosti u privrednom kretanju, zamagljuju suštinske rezultate i problematiku u poslovanju i dovodi do pogrešnih zaključaka u pogledu mjera za daljnji razvoj poslovnosti preduzeća, pa i cijele industrijske grane.

Kada danas diskutujemo o daljnjim mjerama za usavršavanje i razvoj privrednog sistema neophodno je da imamo u vidu sadašnje suštinske i primarne probleme.

Zato ću pokušati da u tom svjetlu govorim o problemima crne metalurgije.

To je privredna grana koja već deset godina ima čvrsto plafonirane cijene, čije je pomjeranje, za posljednjih 10 godina izvršeno za ukupno 9%. Vjerovatno je u momentu limitiranja to bila paritetna cijena u poređenju sa kretanjem cijena u našoj zemlji, ali je u minulom periodu došlo do takvih kretanja na tržištu da su cijene u crnoj metalurgiji danas u velikom disparitetu u pogledu cijena materijala za reprodukciju i usluge. Kako nepovoljno djeluje takav položaj cijena u crnoj metalurgiji može se vidjeti kad se uzme da su preko 70% materijala za reprodukciju i usluge kojima se ona koristi na tzv. području slobodnih cijena. Kakva je to suprotnost može nam potvrditi podatak da je visina plafoniranih cijena posljednji put određena na osnovi dolar 750 dinara, paritetno prema domicilnim cijenama nekih zemalja Evrope. Ali pri tom paritetu, tj. pri takvom određivanju cijena nisu, u isto vrijeme, svedene

i cijene materijala za reprodukciju i usluge na takve paritetne odnose. Tako, primjera radi, fero-legure kao sirovinu plaćamo od 240 hiljada do 450 hiljada tonu, dok se u pojedinim zemljama, na čijoj je osnovi utvrđen paritet, cijene kreću od 100 hiljada do 250 hiljada po toni. Slične podatke bismo dobili kad bi se uporedile cijene elektroenergije, cijene rezervnih dijelova, pojedini elementi transporta itd. Iz godine u godinu cijene materijala za reprodukciju i usluge su u porastu i vrše snažnu depresiju na strukturu ukupnog prihoda privredne organizacije u crnoj metalurgiji. Računi pokazuju da ovaj uticaj nabavnih cijena na izmjenu strukture ukupnog prihoda iz godine u godinu zahvata u privrednim organizacijama sve više pozitivne rezultate postignute unutar njim naporima radnih kolektiva. Može se slobodno reći da se time neopravdano preljevao dohodak privrednih organizacija crne metalurgije u korist drugih privrednih grana i da je takva suprotnost smanjila svaku ozbiljniju materijalnu osnovu u preduzećima crne metalurgije, pa time i razvoj istinske inicijative stvarnog samoupravljanja. Ako tim činjenicama, u kojima se našla crna metalurgija kao jedna od ključnih grana naše industrije, dodamo činjenicu da nije oslobođena ni od jednog instrumenta u sekundarnoj raspodjeli, onda je jasno da je time njen položaj, sa gledišta uslova privređivanja, još nepovoljniji. Kao jedini izuzetak u sistemu instrumenata jeste da se plaća kamata na poslovni fond 4%, umjesto 6%.

U takvom svjetlu činjenica normalno bi bilo da se postupi drukčije, kad se plafoniranjem cijena crne metalurgije svjesno poboljšavaju uslovi poslovanja drugi, što kao posljedica automatski nastaje u primarnoj raspodjeli, da se crnoj metalurgiji kompenziraju povoljniji uslovi primjenom instrumenata u sekundarnoj raspodjeli, i to ne kao privilegija već kao objektiviziranje uslova privređivanja ove grane u poređenju sa ostalom privredom.

Pored već navedenih problema u kojima se našla crna metalurgija, treba dodati i činjenicu da nije imala u startu riješena stalna obrtna sredstva, zbog čega se nedostajanje obrtnih sredstava moralo da pokriva povremenim terminskim kreditima, koji su u pogledu kamata duplo skuplji. Zbog toga, na primjer, samo željezara Zenica plaća veće kamate nego što bi bile da su joj normalna obrtna sredstva za 500 miliona dinara i uz to ima još mnogih drugih posljedica u poslovnosti, sve do visokih zateznih kamata. To nije ništa drugo nego u, suštini, poseban vid zahvatanja akumulacije u preduzećima crne metalurgije. Međutim, ovaj problem niko ne sagledava i umjesto da se to riješava, u stvari, najnovijim mjerama u kreditnoj politici ovaj problem obrtnih sredstava se dovodi u još nepovoljniji položaj. Tako je riješeno da privredne organizacije izvrše transformaciju povremenih kredita u stalna obrtna

sredstva, ali da kamata ostane 8% i da se sredstva vrate u roku od 10 godina, na teret čistog prihoda. To ništa drugo ne znači nego u obliku anuiteta, jer kamate ostaju iste i zahvata se nov dio sredstava u crnoj metalurgiji.

Dopustite mi da u vezi s tim iznesem i činjenicu da se u posljednje vreme počeo da sagledava položaj crne metalurgije i u tom pravcu u 1963. godini od organa Savezog izvršnog vijeća je poduzeto nekoliko konkretnih mjera. Tako su, na primjer, plafonirane cijene povećane za 3,5% na cijelu granu. Ta mjera je sigurno uticala da se nešto poboljša stanje ili bi bar takav efekat trebalo da ima. Međutim, djelovanjem drugih činilaca preduzete mjere nisu dale očekivane efekte. Da bi to ilustrirao iznijeu kako se to odrazilo na željezaru Zenicu u 1963. godini. Povećanje prodajnih cijena za 3,5%, dovelo je do povećanja dohotka za 975 miliona dinara. Ali je, u isto vrijeme, na razne načine došlo i do izmjene u instrumentima i na taj način do povećanog zahvatanja novih 1 milijardu 670 miliona. Umjesto dakle, očekivanih 975 miliona na ime povećanja cijena dodatnim instrumentima, došlo je do smanjenja dohotka od 695 miliona dinara.

Ovdje treba da istaknemo da je preduzeće dobilo kroz amortizaciju 713 miliona dinara i da se to dalje poboljšalo novim mjerama u okviru sređivanja visine i režima amortizacije. To je se pozitivno odrazilo na unutrašnju strukturu proizvodnje, jer je omogućilo da se pojača i stepen održavanja i korištenja sredstava. Ali treba konstatovati da su se prema postojećoj raspodjeli dohotka za toliko u odgovarajućoj mjeri smanjili dohodak i neto — fondovi.

Prije kratkog vremena je donešena odluka nadležnih organa o promjeni cijena elektroenergije. Efekat te odluke trebalo je da bude, na primjer, da željezara Zenica u 1964. godini, pri istim rezultatima kao i 1963. godine, posluje bolje za 800 miliona dinara. Međutim — s obzirom na plafonirane prodajne cijene, a suprotno tome, velikim dijelom bile su slobodne cijene reproduktionog materijala i usluga — došlo je do toga da su samo za ugovorene materijale i usluge u dosadašnjem periodu za 1964. godinu porasle cijene nekih reproduktionih materijala za 138 miliona, transporta za 187 miliona, korištenje luka i pretovara za 72 miliona, usluga za 420 miliona ili ukupno 819 miliona. I praktično — kroz cijenu elektroenergije umjesto da nam se poprave uslovi privređivanja i poveća dohodak — sve je preljevano u korist onih proizvođača koji imaju slobodne cijene. Prema tome, može se konstatovati da se crna metalurgija ponovo našla u položaju u kojem je bila i prije odluke o sniženju cijena elektroenergije.

Mislim da ovaj kratak komentar u pogledu mjera koje se poduzimaju najbolje potvrđuje da se samo pojedinačnim rješenjima položaj

crne metalurgije ne može riješiti. Ostaje jedino da se ili riješe primarni problemi, to jest cijene, ili da se to generalno kompenzira u instrumentima sekundarne raspodjele.

Dosadašnje izlaganje je imalo za svrhu da ukaže na prvi problem negativnog djelovanja zadržavanja plafoniranih cijena u crnoj metalurgiji u uslovima slobodnih nabavnih cijena većeg dijela reproduktionog materijala i usluga. Treba konstatovati i drugu stvar da je, u isto vrijeme, došlo i do druge disproporcije koja se sastoji u tome što je neto-produkt progresivnije raspoređivan iz godine u godinu po postojećim instrumentima za zajednicu, a sve manje u korist privrednih organizacija. To se najbolje vidi iz ovih podataka za željezaru Zenicu:

Dok je u 1961. godini od neto-produkta dio akumulacije za zajednicu iznosio 58,2%, on se u 1962. godini povećao na 61,8%, a u 1963. godini na 67%, a u isto vrijeme, ostatak neto — produkta za privrednu organizaciju je išao u obratnom pravcu i to sa 40,8% u 1961, na 38,2% u 1962. a u 1963. godini je pao čak na 33%. U isto vrijeme, u takvom ostatku dohotka normalno je da su se povećavali lični dohoci kao odraz realnih troškova života, porasta proizvodnje i produktivnosti rada. Dejstvo cijena i povećano progresivno zahvatanje dovelo je do toga da metalurgija ima vrlo male fondove, a neke željezare, kao Zenica praktično ih nemaju.

Ako posmatramo principe koji su predloženi u pogledu daljnje razrade privrednog sistema, u pogledu proširene reprodukcije, onda to možemo načelno da prihvatimo kao korak naprijed u našem razvoju. Međutim, moramo imati u vidu da nećemo moći ništa ozbiljnije učiniti ako generalno ne riješimo neka pitanja primarne i sekundarne raspodjele. Primjera radi, crna metalurgija je principijelno na stanovištu da preduzeće sopstvenim sredstvima treba značajnije da učestvuje u proširenoj reprodukciji. Dosadašnje iskustvo nas podsjeća na loše strane toga problema. Kada se učešće od 10% u crnoj metalurgiji pomjerilo na 35% smatralo se da će se, s obzirom na plafonirane cijene bar, adekvatno izmijeniti instrumenti raspodjele i time stvoriti ekonomske mogućnosti da se takvo učešće može ostvarivati. Umjesto toga, stvar je, primjerna radi, ispala ovako: dok je željezara Zenica u 1961. godini, kad je učešće bilo 10%, ostvarila neto — fondove u iznosu 2,214 mil. dotle je u 1963. godini, kada je učešće bilo 35%, ostvarila neto — fondove od 88 miliona, iako je imala u toj godini veću proizvodnju i produktivnost i bolju poslovnost u cjelini.

Na kraju izlaganja o gornjim problemima, s obzirom na svu ozbiljnost i oštrinu položaja crne metalurgije u kojem se nalazi, dopustite mi da iznesem mišljenje i ove prijedloge:

1. Očigledno je da se položaj crne metalurgije neće riješiti dok se ne riješi primarni problem raspodjele, to jest pitanje cijena. Bez toga nemožemo stvoriti jednake ili bar približno iste uslove privređivanja da bi sve privredne organizacije bile u mogućnosti da prema udjelu u društvenoj proizvodnji i realizaciji srazmjerno participiraju i u ostvarenoj akumulaciji.

To znači da je prvi preduslov ili ići na novi paritet cijena ili tražiti gipkije oblike koji bi djelimično paralisali sve one posljedice koje u pogledu uslova privređivanja izazivaju plafonirane cijene.

2. Ako je to — što ne tvrdim — nepremostiv problem u pogledu rješavanja problema cijena u crnoj metalurgiji, onda mislim da je neophodno i neodložno da u sekundarnoj raspodjeli tražimo rješenje, bar, donekle, izjednačavanja uslova privređivanja crne metalurgije sa ostalim djelatnostima. U tom pravcu rješenje bi bilo:

Ukidanje doprinosa iz dohotka, čime bi se, donekle uspostavili narušeni odnosi u raspodjeli neto-produkta između preduzeća i ostalih učesnika. Ostaje da se traži prijedlog mjera koje treba da doprinesu umanjenju negativnog uticaja plafoniranih cijena na granu. Prijedlog bi jedino mogao biti u ovome:

a) smanjivanje kamata na poslovni fond od 4% na 2%, čime bi se omogućilo preduzeću da učestvuje u društvenoj raspodjeli, u skladu sa svojim doprinosom. Inače, visina kamata na poslovni fond u crnoj metalurgiji je za diskusiju, s obzirom na to što je to privredna grana i tehnologija koja traži veliku vrijednost osnovnih sredstava i određen promet kapitala;

b) ukidanje opšteg poreza na promet, jer se on praktično triplira u pravcu poboljšanja ekonomskog položaja preduzeća crne metalurgije.

Sve te mjere ne mogu dati — opet, s obzirom na vrijednost osnovnih sredstava u crnoj metalurgiji i tehnologiji uslove za znatnije učešće preduzeća u proširenoj reprodukciji. Zbog toga bi bio izlaz da se otplata postojećih anuiteta za preduzeće crne metalurgije odgodi do momenta konačne izgradnje, te bi se time oslobođenja sredstava amortizacije namenski koristila za učešće, odnosno u cjelini za proširenu reprodukciju.

I na kraju, da se stvar ne bi dalje pogoršavala, bilo bi potrebno, bar što se tiče crne metalurgije, izmijeniti kreditne uslove transformacije terminskih kredita, uz stalna obrtna sredstva, dajući rok otplate umjesto 10 godina, 20—25 godina, kakav je i kod osnovnih sredstava, uz kamatnu stopu kao za postojeća sredstva poslovnog fonda.

Da bi ovakav put omogućio normalizovanje uslova privređivanja u crnoj metalurgiji i konačno popravio njen položaj, neophodno je još jednom istaći činjenicu da bi bilo potrebno, pri

takvim mjerama, ako budu u cjelosti prihvaćene, da konstatujemo da će se poboljšati ekonomsko stanje, to jest riješiti samo u momentu dok ih donosimo. Ako ostane i dalje na snazi ovakav režim plafoniranih cijena proizvodima crne metalurgije, a cijene reproduktionog materijala i usluga se budu slobodno formirale na tržištu kao do sada, očekujemo da će se opet ubrzo poremetiti na štetu preduzeća u crnoj metalurgiji. Zato je potrebno — ako se odmah ne može riješiti problem plafoniranih cijena — da se usvajanjem gore predloženih mjera usvoji automatizam, po kojem bi svako pomjeranje cijena sirovina i usluga bilo nadoknađeno ili tolikim pomjeranjem cijena ili daljim oslobađanjem određenih obaveza u sekundarnoj raspodjeli.

Predložene mjere, o kojima danas diskutujemo, nerealno su istakle i ove probleme. One ih u načelu obuhvataju i rješavaju, ali treba konstatovati da smo i do sada, kada smo usvajali principe i načelne stavove, imali najbolje namjere. Međutim, konkretni instrumenti i konkretne mjere su, na žalost, često davali druge rezultate.

Smatram da u crnoj metalurgiji treba hitno srediivati stanje, s obzirom na dalekosežan značaj i posljedice njene proizvodnje i proizvoda na niz naših privrednih grana pa, prema tome, i na tempo njihovog razvitka. Zato, u pogledu predloženih mjera — koje u načelu ne odstupaju od predloženog sistema nego ga više konkretizuju — mislim da bi bilo dobro da organi Saveznog izvršnog vijeća nastave rad, odnosno ubrzaju donošenje mjera da bi se u gornjem smislu riješili uslovi privređivanja i položaj crne metalurgije. To je normalan put da bi se ublažilo negativno dejstvo koje imaju plafonirane cijene na uslove privređivanja u crnoj metalurgiji i, u cijeni, negativno dejstvo na materijalne osnove, od koje zavise stepen razvoja samouprave, zadovoljstvo ljudi i inicijativa radnog kolektiva u pravcu iznalaženja puteva stalnog poboljšanja proizvodnje i produktivnosti.

Predsjedavajući Osman Karabegović:

Određujem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsjedavajući Osman Karabegović: Nastavljamo rad.

Ima riječ drug Franjo Matijašić, poslanik Privrednog veća.

Franjo Matijašić (izborna jedinica Zagreb IV):

Drugarice i drugovi poslanici, u materijalima koje smo dobili, pogotovu u uvodnom referatu druga Sergeja Krajgera juče, naglašeno je da je prepušteno komunama da se one bave razvojem tercijarnih i komunalnih djelatnosti. Htio bih da kažem nekoliko riječi upravo o tim djelatnostima, osobito komunalnim.

Mi smo i dosad u sistemu komunalne djelatnosti imali sasvim drukčije uslove privređivanja nego što je imala ostala privreda, jer se ostala privreda razvijala kreditnim sredstvima društvene zajednice, dok se komunalna privreda isključivo razvijala isključivo sredstvima iz tarifa. Mada u ovoj planskoj godini 1965. želimo stvoriti određenu stabilizaciju cijena i u komunalnim djelatnostima što bi imalo vrlo pozitivan odraz na stabilizaciju svih ostalih cijena na tržištu. Nasuprot ovako naprijed zacrtanoj politici imademo na terenu obratnu pojavu a to je zahtjev velikog broja komunalnih privrednih organizacija za povećanje cijena i to na prevozu u gradskom saobraćaju, vodi, čistoći i plinu, tamo gdje on postoji. Upravo iz tih razloga je neobično važno hoćemo li u sistemu novog privređivanja i u tim djelatnostima mijenjati dosadašnji odnos, odnosno da li će se one potpuno izjednačiti sa ostalom privredom, a to je zahtjev Stalne konferencije gradova i svih komunalnih organizacija Jugoslavije. U tom slučaju sasvim sigurno odrazila bi se jedna dugoročnija stabilnost u cijenama, jer bi se proširena reprodukcija vršila iz kreditnih sredstava a ne iz tarifa kao što se to čini danas. Na taj način se kroz tarifu vrši investiranje u objekte čija amortizacija traje i preko 100 godina.

U 1962. godini, nakon donošenja Odluke o uređenju i korištenju zemljišta, omogućena su sredstva za pripremu zemljišta za stambenu izgradnju. Na osnovu toga formirani su komunalni fondovi u nekim gradovima Jugoslavije da kumuliranim sredstvima i ostale komunalne djelatnosti mogu vršiti određene zahvate po prioritetu, bilo da se radi o saobraćaju, vodi ili plinu i dr.

Daljim razvojem tih fondova išlo se za tim da se iz tarifa komunalnih privrednih organizacija, ono što je nedovoljno za proširenu reprodukciju, integriraju ta sredstva upravo na nivou regije, komune, sreza i da se u određenom smislu u postavljenoj politici da prioritet službama koje su dolje nerazvijene i najslabije, a za život grada značajne. Na žalost u radu ovih fondova čine se smetnje sa strane banke i službe društvenog knjigovodstva kada se radi o investicijama preko fonda a ne preko komunalne privredne organizacije.

Kada govorimo o komunalnoj privredi, onda se obično misli na ličnu potrošnju građana. Međutim, danas nije samo lična potrošnja u pitanju, nego su, dobrim dijelom, u zavisnosti od tih službi, razvoj industrije i potrošnja industrije odnosno cijene industrijskih proizvoda. Upravo zbog toga što je takova integracija tih sredstava bila nužnost, ona ipak nije naišla na potrebno razumijevanje. Postoji pojava da, recimo, ti fondovi ne mogu biti korišćeni, jer društveno knjigovodstvo smatra da se ukidanjem investicionih fondova — iako su ova sredstva u komunalnim

bankama — ta sredstva ne mogu trošiti preko komunalnih banaka nego moraju biti izvor kreditnih sredstava u Narodnoj banci. Do čega to dovodi. Banka stoji na stanovištu da će se sredstva dati najboljem ponuđaču, što je sasvim normalno, i taj princip treba njegovati, treba ga i dalje podržavati i propagirati, ali je tu riječ o tome kakav je položaj onih komunalnih organizacija, kao što su vodovod i kanalizacija, čije investicije traju i po 10 do 15 i više godina. Tu je riječ o glavnim kolektorima čija amortizacija traje i iznad 100 godina, a vrijednost izgradnje kilometar kolektora danas iznosi od 130 miliona do 150 miliona dinara. Prema tome, takovu ponudu prihvatljivu u sklopu cjelokupne druge privrede vrlo teško da bi ovakove organizacije, u vezi s tim, mogle biti povoljno ocijenjene i biti interesantne za Banku.

Prema tome, mislim da postoje uslovi da se u novom sistemu stvarno i jasnije istakne položaj komunalne privrede i bez obzira na situaciju koja je danas ne bi trebalo da odgađamo i da čekamo da se razrade još i drugi elementi koji su u vezi s promjenama u primjeni novog sistema, a koje su najavili drug Kiro Gligorov i drugi drugovi sekretari. I smatram da bi odmah trebalo omogućiti komunalnim bankama — a jedan od drugova diskutanta je naglasio da bi upravo to trebalo da ide preko komunalnih banaka — da mogu slobodno kreditirati iz tih strogo namjenskih sredstava komunalnu privredu, da se ne bi gubilo vrijeme i čekalo. Inače, mislim da upravo zbog svoje specifičnosti, komunalna privreda taj tretman treba da dobije što je moguće prije i ona sredstva koja su skupljena da ne stoje nego da se dalje mogu ostvarivati investicioni programi koji su donijeti u početku godine.

Predsjedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Lajoš Đetvai, član Saveznog vijeća.

Lajoš Đetvai (izborna jedinica Senta):

Razmatrajući predloženi materijal, a posebno onaj deo zaključaka koji govore o potrebi jačanja materijalne osnove radničkog samoupravljanja — što se pokazalo neophodnim u razvoju socijalističkih društveno-ekonomskih odnosa u našoj privredi — smatram da posebno treba istaći da ove i slične studije narednih mera treba da imaju u vidu i regionalni aspekt dejstva privrednog sistema.

I ovaj materijal, pa i naredne mere, idu za tim da omogućuju ravnomernije uslove privređivanja. Međutim, dejstvo tih promena trebalo bi konkretnije sagledati, jer odstupanja od prosečnih uslova su veoma velika po pojedinim područjima.

U svojoj diskusiji služiću se nekim podacima subotičkog sreza. Ukidanjem doprinosa iz dohotka privrednih organizacija i doprinosa društvenim investicionim fondovima čistog prihoda privrednih organizacija ostaće radnim or-

ganizacijama u privredi oko 4 milijarde dinara, što će nesumnjivo menjati nabolje materijalne osnove radničkog samoupravljanja. Sa sigurnošću možemo tvrditi da će se, zahvaljujući dejstvu ovih sredstava, ubrzati privredni i društveni razvoj ovog područja. Drugo je pitanje koliko će ova mera izmeniti uslove privređivanja na ovom području u pravcu izjednačivanja uslova privređivanja sa ostalim područjima, odnosno sa proizvođačima ostalih područja. Dalje, u kojoj meri će ova promena u privrednom sistemu stimulatивно uticati na korišćenje privrednog potencijala područja, mislim na poljoprivredu i preradu poljoprivrednih proizvoda. Svakako i nadalje će biti potrebno maksimalno zalaganje radnih kolektiva u pravcu boljeg korišćenja kapaciteta, povećanja produktivnosti i ekonomičnosti proizvodnje, ali potpun efekat svega toga treba da dođe nesmetano do izražaja zahvaljujući dejstvu privrednog sistema.

Ovim promenama u privrednom sistemu jedno područje kao što je, na primer, privreda subotičkog sreza — svakako dobija u jačanju materijalne osnove. Međutim, ove mere ne stvaraju jednake uslove privređivanja, zbog veoma niske startne osnove na kojoj se nalazi područje, kako u pogledu raspoloživih sredstava, tako i u pogledu akumulativnosti privrede.

U periodu sve jače decentralizacije sredstava i upravljanja privredom ovo područje je postiglo visoku stopu rasta, a što gledajući kroz nacionalni dohodak 1956—1962. godine iznosi prosečno 13,6% (SFRJ 0,3%, SR Srbija 10,4% i APV 10,0%). Međutim, proizvodnja, pa i realizacija, povećani su zahvaljujući povećanju zaposlenih, a ne kao posledica porasta sredstava za proizvodnju. Jer, dok je u našoj zemlji u periodu 1957—1962. godine investirano po jednom stanovniku 52.466 dinara, dotle je u privredu sreza Subotice investirano 38.888 dinara po jednom stanovniku. Struktura tih investicija pokazuje još nepovoljniju ovu situaciju:

Investicije po 1 stanovniku	SFRJ	Srez
(1957—1962)		Subotica
U industriju	17.642	15.326
U poljoprivredu	5.953	21.141
Ostale oblasti	28.871	2.421

To pokazuje da u periodu najintenzivnijeg investiranja u privredu ovog područja ulaganja su znatno manja od prosečnih ulaganja po jednom stanovniku u našoj zemlji.

Pored toga, treba napomenuti da su ova ulaganja vršena pod nepovoljnijim režimom nego investicije pre 1955. godine, kako u pogledu rokova otplate kamatnih stopa, tako i u pogledu participiranja u investicionim troškovima. Zatim, od ovih investicija, sredstva iz centralnih fondova su učestvovala najvećim delom u tim ulaganjima koja su davala, pa i

dan danas daju, minimalnu akumulaciju, kao što su klanice, poljoprivredne investicije, šećerane i mlinovi.

Ove investicije nisu menjale ionako nepovoljnu strukturu privrede sreza, u kojoj poljoprivreda učestvuje sa 50,5% (slično kao u Vojvodini gde je 49,7%).

No i ove investicije, s obzirom na nepovoljne investicione uslove i na kratke rokove otplate jesu veliki teret privrednim organizacijama, koje su u tolikoj meri zadužene da je 75,8% ukupnih sredstava industrije angažovano za otplatu dospelih obaveza. Upoređenje sa ostalim društveno-političkim zajednicama pokazuje ovaj loš položaj privrede sreza:

	— U milionima dinara —		
	Ukupna sredstva	Anuiteti	Učešće anuiteta u ukupnim sredstvima
SFRJ	260.941	133.158	51%
SR Srbija	87.739	50.340	57%
SR Hrvatska	69.435	28.693	41%
SR Slovenija	51.430	21.205	41%
AP Vojvodina	20.683	14.200	69%
Srez Subotica	3.909	2.964	75%

Kada se razmatra ovaj prosek od 75,8%, ne smemo gubiti iz vida da to znači da mnoge radne organizacije ostaju potpuno bez slobodnih sredstava.

Druga veoma negativna karakteristika, a ujedno i negativna posledica sistema finansiranja investicija, jesu kratki, nepovoljni rokovi kredita. To nam samo dospeli anuiteti industrije sreza za 1964. godinu pokazuju.

Dospeli anuiteti po rokovima kredita u 1964. godini

	Iznos	Učešće
UKUPNO	2.358.251	100%
do 3 godine	945.249	40,08%
3—5 godina	619.274	26,26%
5—10 godina	362.209	15,36%
10—15 godina	31.112	1,32%
15—20 godina	54.948	2,33%
Preko 20 godina	345.459	14,64%

Iz ovoga se vidi da je 66,34% anuiteta sa rokovima do 6 godina, što je veoma nepovoljno, kako sa gledišta angažovanja raspoloživih sredstava, tako i sa gledišta daljeg razvoja pojedinih privrednih organizacija.

Osnovu intenzivnosti investiranja, u takvom obimu i pod navedenim nepovoljnim uslovima, bilo je moguće ostvariti samo na teret ličnih dohodaka i društvenog standarda. Naime, prosečni lični dohoci u privredi subotičkog sreza su najniži u Vojvodini, a poznato je koje mesto zauzimaju prosečni lični dohoci u privredi Vojvodine. Upoređenja radi samo da napomenem, ako neto lična primanja po zaposlenom u Jugoslaviji uzimamo kao indeks 100 onda to iznosi:

SFRJ 283	100%
SR Srbija 264	93%
SR Hrvatska 294	104%
SR Slovenija 354	125%
Vojvodina 261	92%
Srez Subotica 252	89%

Pored ovoga, privredne investicije su išle i na štetu društvenog standarda, jer oročavanjem sredstava stambenih i komunalnih fondova, zdravstvenih fondova itd. održavan je ovakav nivo investicija.

Ako se produži takva dinamika razvoja proizvodnih snaga na ovom području s ovakvim obimom investicija u odnosu i na raspoloživa sredstva, na štetu ličnih dohodaka, pojaviće se određeni društveno-politički problemi. To bi ujedno onemogućilo razvoj i usavršavanje savremenih formi raspodele u radnim organizacijama, što se ne može dopustiti.

Iz navedenog se vidi da privredne organizacije ovog područja imaju nižu startnu osnovu od one s kojom se polazilo pri postavljanju razrade privrednog sistema. To znači da su pojedina preduzeća stekla trajna preimućstva dejstvom dosadašnjeg privrednog sistema. Iako će novi privredni sistem značiti podjednako opterećenje privrednim doprinosima, ostatak sredstava na raspolaganju radnim organizacijama će biti veoma različit.

Naša zastarela industrija trebalo bi u narednom periodu da nadoknadi ne samo dosadašnje zaostajanje, nego i nazadovanje.

Zato mi se čini opravdanim da se u razradi problema daljnjeg razvoja našeg privrednog sistema nađu rešenja i za pojedina područja, koja sada startuju u vrlo teškim i privredno neravnomernim uslovima.

Predloženi prednacrt rezolucije trebalo bi da traži rešenje na ova pitanja u glavi II tačka 1. i glavi IV tačka 3.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ Dušan Reljić, član Privrednog veća.

Dušan Reljić (izborna jedinica Zagreb II):

Drugarice i drugovi poslanici, pokušaću da što je moguće kraće ukažem na još jedan aspekt, odnosno da potkrepim neka ranija izlaganja koja se odnose na program proširene reprodukcije i neke instrumente koji na to utječu.

Mislim da smo svi do sada konstatirali da su pozitivne mjere da se prenesu izvjesna sredstva i da se u što većoj mjeri prenese odluka o proširenoj reprodukciji na privredne organizacije. Međutim, smatram da nije dovoljno samo to što će se prestati oduzimati od privrede ona sredstva koja su do sada zahvaćana doprinosima na dohodak i doprinosom investicionim fondovima. U tom pogledu, pridružujem se i nekim ranijim diskutantima. Cijene postaju u ovom periodu, odnosno poslije usvajanja ovak-

vih promjena, osnovni instrument raspodjele nacionalnog dohotka, pa i sredstava za proširenu reprodukciju. Ranije su cijene dovodile do pogrešnih odluka bilo banke ili nekog drugog organa.

Smatram da u razradi materijala koji će naknadno uslijediti i koji je predviđen u prednacrtu rezolucije treba zbog toga posebnu pažnju pokloniti problemu carina, kursu dinara, troškovima kapitala i postojećem neskladu cijena u zemlji, zbog njihovog dosadašnjeg neekonomskog formiranja. Smatram da su ovi problemi osobito izraženi u tzv. baznoj industriji, to jest u onoj industriji koja proizvodi reprodukcioni materijal.

Prilikom razmatranja problema izmjene instrumenata postojećeg sistema trebalo bi imati u vidu i to da su sadašnji instrumenti za izvesne bazne sektore industrije stvarali velike i nepotrebne probleme pri uključenju ovakove proizvodnje u privrednu strukturu zemlje. Ovo je osobito važno kad je riječ o novoj proizvodnji osnovnog reprodukcionog materijala, pri čijem se uvozu ili uopće ne plaća carina ili je propisana carina odnosno carinska stopa previše niska. Na osnovi ovako formirane cijene, utvrđene su cijene svih proizvoda koji se ističu u ovom materijalu. Poslužio bih se podacima iz bazne hemijske industrije, jer mi je ta grana najpoznatija i podaci su mi najpristupačniji. Ne bih htio govoriti o početnim teškoćama novih objekata s potpuno novom tehnologijom — kad se nemože tražiti da se naše poduzeće potpuno izjednači na startu s onim od kojeg je kupilo postupak i opremu, iako smatram da za te prelazne teškoće treba osigurati zaštitu — nego o problemima koji nastaju u već normaliziranoj situaciji. Kod nas u zemlji postoji višestruko naglašen disparitet u sistemu unutrašnjih cijena. U poređenju sa zemljama koje svojom izvoznom cijenom formiraju nivo cijena reprodukcionog materijala, kod nas su cijene domaćeg reprodukcionog materijala i tzv. troškovi kapitala nesrazmjerno veći. Tako, na primjer, u uvoznoj opremi za baznu organsku hemijsku industriju kurs dolara iznosi oko 1.150 dinara, kod domaće opreme između 1.200 i 1.450 dinara, dok je kod reprodukcionog materijala ovaj disparitet još jače naglašen. Tako, na primjer, pri danas formiranim cijenama sirovog benzina, jedne od osnovnih sirovina za petrohemiju, prosječni kurs dolara iznosi oko 2.000 dinara. Stvoreni uslovi u zemlji su uzrok što se najsavremeniji bazni objekti hemijske industrije ne mogu bez posebnih intervencija uključiti u postojeći privredni sistem. Kao primjer naveo bih samo to da smo na posljednjem zasjedanju izglasali povećanje regresa za umjetna gnojiva, na osnovu toga što smo prije godinu i po dana pustili u pogon vrlo savremene nove kapacitete. To nam se redovno dešava i kod drugih sličnih objekata, iako znamo da je hemija danas jedna od najpropulzivnijih

grana. Razlozi za ovu pojavu nisu u tehnologiji nego isključivo u specifičnostima našeg sistema. Ako se ovi objekti posmatraju kroz pokazatelje formirane na osnovu uslova zapadnoevropskih zemalja, dakle, zemalja koje svojom eksportnom cijenom formiraju cijene tih proizvoda kod nas, onda se vidi da bi oni u tim uslovima pokazivali efekte koje se za ovu proizvodnju smatraju normalnim. Upoređenje troškova poslovanja jednog konkretnog objekta, na osnovi uslova u jednoj zapadnoevropskoj zemlji, Jugoslavija daje ovu sliku. Ukupni troškovi poslovanja — računati po troškovima jedne zapadnoevropske zemlje sa kursom dolara 750 dinara — daju 7 milijardi 827 miliona. Ista takva fabrika bi davala i vrijednost proizvodnje od 15 miliona dolara, što po istom kursu znači 11 milijardi 300 miliona dinara. Razlika između 7 milijardi i 800 miliona i 11 milijardi 300 je i apsolutno realna i normalna za takovu vrstu objekata i odgovara najboljem tehnološkom nivou sličnih objekata u svijetu. Međutim, ako iste te stavke preračunamo po domaćim cijenama i pokušamo tražiti disparitet, vidjet ćemo da u osnovnim domaćim materijalima iznose 258, da u pomoćnim materijalima iznose 200, u energiji 150, ambalaži 170 i u troškovima kapitala oko 195. Ukupno, prosječno disparitet je 187,5. Ovi dispariteti sigurno nisu slika nivoa produktivnosti pojedinih isporučilaca sirovina, materijala i energije ili — bolje rečeno — ovaj disparitet je većim dijelom posljedica naše dosadašnje politike cijena. Slična situacija biće i kod svih drugih baznih objekata hemijske industrije koji su cijene formirali pod istim uslovima. Tako, na primjer, pri uvozu sintetičkog kaučuka plaća se carina od 5%, to jest jedan dolar pri uvozu iznosi 787,5 dinara. Ranije se ta carina uopće nije plaćala, a ova stopa od 5% je uvedena tek od 15. januara ove godine. Izgradnja pogona sintetičkog kaučuka u zemlji, za koje postoje svi uslovi, dovela bi do iste pojave koja je došla do izražaja u dosadašnjim slučajevima, a drugo se ne može očekivati kada je prodajna cijena sintetičkog kaučuka formirana pod uslovima koji su dijametralno opriječni uslovima pod kojima se formiraju troškovi poslovanja ovakove proizvodnje. Nemoguće je očekivati da se domaća proizvodnja — u čijim troškovima materijala dolar vrijedi 2.000 dinara, domaće opreme oko 1.200 do 1.450, a uvozne 1.150, a za koju je još nabavljeno inostrano tehničko iskustvo i koja se odvija u relativno visokim troškovima kapitala — uključi u cijenu koja je za 30%, otprilike, niža od domaćih cijena zemlje iz koje sada uvozimo.

Zbog toga smatram da je neophodno pristupiti usklađivanju domaćih cijena, carine i drugih instrumenata, kao što se to u VIII glavi nacrtu rezolucije i predviđa. Ukoliko to manje uspjemo — utoliko ćemo više grešiti u donošenju investicionih odluka i više otežati, uglav-

nom, često bez razloga, razvoj pojedinih privrednih organizacija. Ovo je osobito važno kada je riječ o proizvodnji reprodukcionog materijala, jer od te proizvodnje često ovise i mogućnost i tempo ukupnog privrednog razvoja.

U formiranju cijena vrlo važnu ulogu igra i način ulaganja finansijskih sredstava, način ulaganja kapitala. Već je ranije u diskusiji rečeno da smo predugo zastali na sistemu kreditiranja razvoja iz društvenih investicionih fondova. Zahvaljujući metodama deljenja sredstava došli smo dotle da su troškovi kamate, anuiteta, toliko porasli da podižu cijene, kako bi se osiguralo dovoljno dohotka za sve obaveze. U kontaktu sa stranim proizvođačima na domaćem tržištu i u izvozu ovo takođe smanjuje konkurentnu sposobnost naših poduzeća, jer njihovi konkurenti formiraju na sasvim drugi način svoj kapital, bez obzira na to da li su konkurenti iz socijalističkih ili kapitalističkih zemalja. Ova pojava je, po mom mišljenju, direktna posljedica dosadašnjeg oduzimanja sredstava i ponovnog ulaganja iz fondova izvan privrede.

Osim izvjesnih prelaznih mjera, smatram da je najbolji put vraćanje sredstava u što većoj masi privrednim organizacijama i stimuliranje integracije, to jest stvaranja organizacija koje će zahvaćanjem većih područja vršiti poravnanje u raspodjeli dohotka između proizvođača i gipkijim načinom i većom masom vlastitih sredstava stvoriti normalniji odnos između tzv. vlastitih i pozajmljenih sredstava.

Još bih ukratko govorio o jednom pitanju koje nije u ovim materijalima bilo potpuno razjašnjeno, a u diskusiji je spomenuto. To je pitanje metoda kojima će se pristupiti i kojim putem treba ići u realizaciju svih ovih mjera. Drugim riječima, da li ići postupno i izvršavati one mjere koje budu zrele, koje se mogu definirati ili cio problem shvatiti kao jednu opću reformu koja treba u cjelini i u jednom potezu da zahvati privredu i da je na tako bitan način promijeniti da počne drukčije i kvalitetnije da funkcioniše. Smatram da je o ovome pitanju vrlo teško dati odlučan odgovor. Međutim, iz dosadašnje prakse i problema koji se navode da ih treba u perspektivi riješiti izlazi da će ipak jedna postupna metoda biti najbolja. Doduše, to će pokazati sve analize koje će se izrađivati na osnovi naše rezolucije koju budemo donijeli. Međutim, smatram da je sada već moguće konstatirati da ni prije nismo, a ni sada, nećemo moći ići drugim putevima. Vrlo je teško definirati šta znače izjednačeni uslovi. To znači, na koji način je moguće prije nego što se počne sa daljnjim — posebno naglašujem daljnjim — prenošenjem sredstava na privredne organizacije ustanoviti kada je postignuto izjednačenje uslova privređivanja. Vjerovatno da će ove analize isto ukazati — kad ih budemo dobili — da će poravnanje cijena, koje smatram najbitnijim elementom izjednačavanja uslova privre-

divanja, izazvati u tom cjelokupnom provođenju prilične poremećaje i da će postupnost biti jedino mogućna metoda u sprovođenju ovih principa o kojima danas raspravljamo. To ujedno zahtijeva da se provede i svaka mjera koju je realno moguće sprovesti u pojedinom periodu. Smatram da opasnost od zapostavljanja — pri toj postupnoj metodi, postupnom ulasku u te promene — pojedinih grana, radi njihove današnje situacije ne mora imati veliki praktični značaj. Jer, svakako da će bankama još uvijek ostati naplatom anuiteta, kamata itd. prilično velika sredstva na raspolaganju, tako da će se zajmovima i vođenjem jedne određene politike moći u tom periodu jednom drugom orijentacijom ulaganja svakako izbjeći teškoće u pogledu razvoja za one privredne grupacije koje bi u takove teškoće mogle doći.

Predsjedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Geza Tikvicki, član Saveznog vijeća.

Geza Tikvicki (izborna jedinica Subotica):

Drugarice i drugovi poslanici, dosadašnji razvoj našeg privrednog sistema omogućio nam je značajne rezultate, kako u materijalnoj proizvodnji, tako i u daljem razvoju radničke i društvene samouprave. Ovi rezultati su poznati, ocenjeni su i oni predstavljaju osnovu našeg daljeg razvoja.

Međutim, razvitak je ukazao i na određene nedostatke privrednog sistema, koje treba kritički da ocenimo, da sistem usavršimo i da ga prilagodimo našim sadašnjim i narednim zadacima.

Dosadašnji dinamični razvitak nam pokazuje da su u našoj privredi nastali određeni strukturalni problemi, koji postaju uzročnik sve češćih teškoća u našem razvoju. Najkrupniji i najbrojniji problemi se javljaju u odnosima raspodele. I to, prvo, u cenama, kao primernoj raspodeli, koja regulišu odnose između pojedinih privrednih grana, grupacija i oblasti, i, drugo, u odnosima raspodele između društvene i lične potrošnje. Pored ovoga, javljaju se i ozbiljni problemi u odnosima raspodele između radnih organizacija i teritorijalnopoličkih organa.

Mi danas imamo mnogo privrednih grana i grupacija, kao i uslužnih delatnosti, u kojima smo njihovo normalno poslovanje, a negde i dalji razvoj, usporili ili poremetili, upravo niskim i neekonomskim cenama njihovih proizvoda i usluga. Ovo je stvorilo nejednake uslove privređivanja u određenim, pa i značajnim oblastima naše privrede. Ovo je onemogućilo porast fondova ovih radnih organizacija, porast ličnih dohodaka njihovih kolektiva i dovelo u nejednak i neravnopravan položaj radne kolektive, komune, pa i šira područja. Ovo je otežalo i pravilno društveno merenje proizvodnosti, a time i nagrađivanje prema stvarnom radu i konkretnoj proizvodnji radne organizacije i pojedinca.

Poljoprivreda je u našoj privrednoj strukturi i u našem sistemu upravo ona oblast koja je u celom proteklom periodu bila pogođena mnogim posledicama niskih i neekonomskih cena njenih proizvoda. Limitirane, niske i vrlo često neekonomske cene osnovnih poljoprivrednih proizvoda, njihova nestabilnost i disparitet u pogledu drugih cena, bile su, a i danas su, uzročnik brojnih teškoća u ovoj oblasti.

Ovde imamo očiglednu nelogičnost. U poljoprivredi, gde imamo konstantnu deficitarost svih osnovnih proizvoda, veštački održavamo niske i neekonomske cene, umesto da i cenama stimulišemo porast proizvodnje. Zbog toga su radne organizacije u poljoprivredi redovno ostajale bez potrebne akumulacije, pa ne samo što nisu imale potrebnih sredstava za razvoj, već ni dovoljno fondova za lične dohotke. Lični dohoci u poljoprivredi su trajno među najnižim, čak i u takvim organizacijama koje su srazmerno opremljene i postižu visoke proizvodne rezultate.

U periodu najintenzivnijeg razvoja poljoprivrede, od 1956. do 1963. u kojem je poljoprivreda ostvarila vrlo visoku stopu rasta od 5,4% godišnje, a, u isto vreme, od 1959. do 1963, ostvarila je gubitke od preko 82 milijarde dinara. Ovi gubici verovatno čine samo jedan deo prelivene akumulacije iz poljoprivrede. Uz to je karakteristično da je u celom ovom periodu stopa fondova poljoprivrednih organizacija ne samo najniža u celoj društvenoj privredi, već je beznačajna, osobito u kombinatima i društvenim gazdinstvima, koji se upravo bave samo neposrednom proizvodnjom i to savremenom tehnikom i tehnologijom.

Čini mi se da u ovim primerima nije potrebno dokazivati da nisu subjektivne snage glavni uzročnici ovih gubitaka, iako i one imaju svog udela, već postojeći odnosi i sistem raspodele, to jest cene poljoprivrednih proizvoda. Uopšte, kada raspravljamo o ovim suštinskim pitanjima našeg sistema, uticaju subjektivnih snaga na uspeh privređivanja u poljoprivredi treba davati onaj proporcionalni uticaj s kakvim kalkulišemo i u drugim privrednim granama i delatnostima.

Stvarni položaj poljoprivrede u sistemu raspodele najbolje pokazuje stanje fondova i obaveza poljoprivrednih organizacija. U 1963. godini poljoprivredne organizacije su raspolagale sa 18,5 milijardi fondova, bez amortizacije, a isplatile su anuitete za osnovna i obrtna sredstva u iznosu od 33,5 milijardi. Pored ovoga, one duguju po sanacionim kreditima za gubitke oko 25 milijardi. Amortizacioni fond iznosi 32,5 milijardi.

Prve prethodne analize završnih računa za 1963. godinu pokazuju da je stopa fondova u prošloj godini u poljoprivrednim organizacijama niža od one u 1962. godini. Ovo jasno pokazuje da poljoprivreda ni posle porasta cena

za oko 40%, u poslednje dve godine, ne ostvaruje planiranu akumulativnost. Ovo isto tako pokazuje da prema poljoprivredi nisu ostvareni čvrsto postavljeni zaključci IV plenuma CKSK, po kojima odnose raspodele treba tako postaviti da poljoprivreda ostvaruje stopu fondova kao i ostala društvena privreda.

Očigledno je da u poljoprivredi nije dovoljno da obezbedimo samo željeni porast cena. U sadašnjem sistemu i odnosima cena obavezno moramo osigurati gipko i efikasno održavanje korelacija cena poljoprivrednih i drugih proizvoda i usluga. Krutim i statičkim držanjem cena u poljoprivredi redovno dolazi do narušavanja međugranskih odnosa, od kojih posle ima štete, ne samo poljoprivreda, već i cela privreda. Sve ovo se posebno zaoštrava još i time što cene u poljoprivredi imaju veoma jak i direktan uticaj na životni standard.

Sve ovo ukazuje da moramo temeljito preispitati našu politiku u poljoprivredi, a posebno njene osnovne probleme u oblasti cena, proširene reprodukcije, kreditnog sistema, deviznog režima i drugo. Palijativni zahvati i izolovane mere, koje obično donosimo pod pritiskom akutnog stanja, ovde, po pravilu, ne daju dobre rezultate. Naša politika niskih cena poljoprivrednih proizvoda je praćena velikom centralizacijom sredstava i njihovom administrativnom distribucijom, kako za potrebe proširene reprodukcije, tako i za budžetske intervencije u cenama. Tako su se premije i regresi kretali od oko 31 milijardu u 1960. godini. No, pri ovome, treba jasno razgraničavati stvarne korisnike ovih subvencija, iako je njen nominalni nosilac poljoprivreda, zbog čega je ona često izložena i neopravdanim kritikama. Jer, pored poljoprivrede, značajnim delom ovih subvencija se koristi industrija, koja proizvodi za poljoprivredu, a čije su cene vrlo visoke. Drugi deo je subvencija potrošaču, to jest životnom standardu, jer se time održavaju relativno niske prodajne cene određenih poljoprivrednih proizvoda.

Prema tome, ograničavanje i niske cene poljoprivrednih proizvoda, praćene uz to relativno visokim i stalno rastućim subvencijama, čije je normiranje redovno i neadekvatno i kruto, predstavlja jedan od bitnih elemenata administrativnog ograničavanja cena, a time i akumulacije u poljoprivredi.

Ovakvim nivoom i sistemom cena poljoprivreda nije mogla imati normalne uslove za privređivanje i daljni razvoj.

Druga važna oblast je proširena reprodukcija. Osnovna karakteristika proširene reprodukcije u poljoprivredi u proteklom periodu je vrlo velika centralizacija sredstava za investicije. U periodu od 1957. do 1963. godine sredstva radnih organizacija u investicijama su učestvovala u proseku sa svega 20%, a oscilirala su od 13% do 28%. Sredstva Opšteg investicionog fonda učestvovala su u proseku sa oko 61%

i ostalih sa oko 19%. Ovako nizak procenat učešća radnih organizacija u proširenoj reprodukciji ima posebno krupne negativne posledice u poljoprivredi, zbog specifičnosti proizvodnje, to jest zbog velike raznolikosti, kompleksnosti i dr. Sve to upravo traži visok stepen samostalnosti i inicijative pri odlučivanju o pravcima proširene reprodukcije.

Palijativnim i polovičnim rešenjima više ne možemo rešavati krupne zadatke u poljoprivredi u narednom periodu.

Ovako visoka centralizacija sredstava za proširenu reprodukciju i poznata praksa njihove distribucije po namenama koje su određivane van radnih organizacija, neminovno je i stalno stvarala nesklade, uska grla ili nepotrebne viškove u kapacitetima. To je bio i osnovni uzrok nedovoljno ekonomičnih ulaganja i korišćenja postojećih kapaciteta u poljoprivrednim organizacijama. U ovakvim uslovima, stvarni, odlučujući faktor pri donošenju investicionih odluka nisu bili kolektivi radnih organizacija svojim oskudnim sredstvima, već faktori izvan njih, to jest oni kojima je poverena distribucija dominantnog dela sredstava za proširenu reprodukciju, a i politički forumi teritorijalnopoličkih zajednica i organa nadgradnje.

Bez obzira na stručnost i umešnost kadrova u ovim institucijama, ovo kao sistem neizbežno stvara mnoge anomalije i u potpunoj je oprečnosti sa osnovnim samoupravnim pravima proizvođača.

Ovakvi odnosi i praksa ubuduće će stvarati nove, veće i nerazrešive teškoće.

Dugogodišnja praksa i sva naša iskustva pokazuju da su sadašnji odnosi i politika cena u poljoprivredi neodrživi.

Deficitarnost osnovnih poljoprivrednih proizvoda će nas pratiti još i u narednom periodu. Porast životnog standarda i sve veći izvoz traže nove, veće i postojanije količine svih poljoprivrednih proizvoda. To traži i sve veći razvoj obimne industrije koja postoji i razvija se u vezi sa poljoprivredom.

Politikom niskih limitiranih i visokosubvencioniranih cena ne možemo stimulisati tako visok tempo porasta proizvodnje kakav nam je potreban u sedmogodišnjem planu. Niti to možemo postići stalnim i iznuđenim odstupanjima pod pritiscima raznih anomalija u proizvodnji, tržištu i raspodeli, kakvima smo dosada bili izloženi.

Zato bismo se morali opredeliti za radikalno podizanje cena poljoprivrednih proizvoda čime ćemo omogućiti normalne uslove privređivanja i daljni razvoj ove privredne oblasti. Pri tome se podrazumeva da poljoprivreda cenama u proseku ostvaruje akumulativnost kao ostale grane društvene privrede. Regrese i premije bi trebalo eliminisati iz ovih cena i zadržati ih samo za izuzetne slučajeve. U principu,

regrese bi trebalo davati industriji za sredstva za poljoprivredu, dok bi premije trebalo preneti u potrošnju i postaviti ih na ekonomičnije osnove nego što su danas.

Ovakva politika cena u poljoprivredi bi omogućila slobodnije kretanje cena, pa bi tako cene postale glavni ekonomski regulator same proizvodnje.

Ovo bi, dalje, omogućilo stvaranje potrebne akumulacije u samoj poljoprivredi za njen daljnji razvoj. Tada bi decentralizacija proširene reprodukcije imala svoju stvarnu materijalnu sadržinu, a ne samo apstraktno pravo.

Bez ovoga, decentralizacija proširene reprodukcije neće imati značajnije efekte.

Jasno, sve ovo bi se moralo sprovesti u život postupno, ali sa precizno određenim rokovima i sa kvantificiranim zadacima po vremenskim etapama.

Uporedo s ovim, odlučujući uslov je ići na odgovarajući radikalan porast ličnih dohodaka i životnog standarda. Postojeći niski lični dohoci, su, pored ostalog, i velika objektivna prepreka normalizovanju cena poljoprivrednih proizvoda. Ali, oni su time i posredni uzročnik mnogih poteškoća u ovoj oblasti. Niski lični dohoci, a time i niska kupovna moć potrošača, predstavlja ograničavajući faktor i samoj proizvodnji. U ličnim budžetima jugoslovenskih građana ishrana u proseku učestvuje sa visokim procentom od oko 50%. Otuda, svako, makar i manje pomeranje cena poljoprivrednih proizvoda izaziva krupne poremećaje u životnom standardu.

Savremena društvena poljoprivreda daje nominalno skuplju proizvodnju od one zaostale, seljačke. To je neizbežna pojava tehničke modernizacije poljoprivrede, i plasman ove proizvodnje ne treba da tražimo u ograničavanju ekonomskih cena već u porastu ličnih dohodaka i životnog standarda. Ali, ona daje veće obilje, bogatiji asortiman, veću doradenost i viši kvalitet proizvoda. Međutim, kod nas, već na ovom početnom nivou, takve kvalitetnije društvene proizvodnje veliki deo naših potrošača nije u mogućnosti da konzumira određene delove ove proizvodnje upravo zbog niskih ličnih dohodaka.

Otuda se povećanje cena poljoprivrednih proizvoda i ličnih dohodaka javlja i kao mogućnost ne samo veće potrošnje i kvalitetnije ishrane, već i kao bitan uslov daljnjeg porasta i modernizacije poljoprivredne proizvodnje. Jer, samo snažno i razvijeno tržište može biti motorna snaga koja će vući i modernizovati proizvodnju.

Ovakav porast cena i ličnih dohodaka neophodno bi pretpostavljao odgovarajuću preraspodelu u određenom broju privrednih grana i društvenih službi.

Poseban kompleks pitanja, u pogledu povećanja cena, javlja se u vezi sa odnosima sa individualnim poljoprivrednim proizvođačima.

Seljak je još uvek značajan proizvođač značajnih količina roba za naše tržište. U ovom slučaju, on bi bio korisnik i jednog dela efekta od povećanja cena. Međutim, dosta često gubimo iz vida da je selo, u isto vreme, i ogroman potrošač proizvoda i usluga, jer čini polovinu našeg stanovništva. Prema tome, kupovna moć sela mora biti predmet naše ozbiljne pažnje kada bilansiramo proizvodnju i potrošnju.

Mi već danas raspolazemo sistemom institucija na našem tržištu, u prvom redu zemljoradničkim zadrugama, preko kojih možemo vršiti potrebno ograničavanje i regulisanje cena, a to znači i preliivanje nacionalnog dohotka, u prometu sa individualnim proizvođačima. Pored ovoga, imamo raznovrsne mogućnosti poreskog zahvatanja određenog dela akumulacije na selu. Mi smo već i dosada trebali da uvedemo praksu da, oblicima samofinansiranja, pa i samoupravljanja, povlačimo deo sredstava sa sela i da ih usmeravamo za unapređenje i zaštitu proizvodnje finansiranjem službi zdravstvene zaštite stoke, osiguranja proizvodnje i slično. Promenama cena bi se stvorili još povoljniji materijalni uslovi za izgradnju i razvoj ovih službi.

Iskustva sa prošlogodišnjim podizanjem cena poljoprivrednih proizvoda pokazuju nam da nismo zbog toga imali nikakvih poremećaja na selu. Ovo bi svakako tražilo detaljnija izučavanja i konkretizaciju naših mera, ali ni u kojem slučaju ne bi značilo prepreku.

Pored ovih iznetih pitanja, ima još mnogih drugih koja dolaze u oblast naše agrarne i proizvodne politike, a koja treba temeljito proučiti i naći odgovarajuća rešenja za naredni period. Kao jedan od akutnih problema svakako stoji i sadašnja prezaduženost poljoprivrednih organizacija. Ona je nastala zbog gubitaka u proizvodnji, delom zbog niskih cena, a delom zbog teških i nerealnih kreditnih uslova. U tome treba da budemo principijelni i dosledni. Ako su gubici u svojoj osnovnoj masi nastali kao posledica preraspodele niskim cenama, onda novostvorena vrednost u ovoj proizvodnji, bez obzira na to što je vršena sa gubicima, nije ni izostala, ni nestala. Ona je preraspoređena, dakle, negde postoji. Onda bi zahtev da poljoprivredne organizacije i njihove komune plate sve ove gubitke značio određenu vrstu dvostrukog uzimanja. Prvi put, cenama, a sada otplatom ovih gubitaka. Zato bi, u principu, ove sanacione kredite trebalo otpisati.

Isto tako bi trebalo normalizovati rokove i kamatne stope postojećih kredita na 25 do 30 godina. Ove i slične anomalije morali bismo brže i efikasnije otklanjati nego što smo to dosada činili i u svakom slučaju treba ih sanirati da bismo sa čistijim stanjem ušli u sedmogodišnji plan.

Dinamičan razvoj našeg društva stvorio je i određene probleme. Ukoliko budemo kom-

pleksnije i temeljitije razmatrali ova suštinska pitanja našeg sistema — utoliko ćemo lakše i bolje formulirati naše ciljeve i zadatke u narednom sedmogodišnjem periodu.

Predsjedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Huso Sušić, član Privrednog vijeća.

Huso Sušić (izborna jedinica Jajce):

Drugovi i drugarice poslanici, osnovni problemi daljeg razvoja našeg privrednog sistema nalažu da se u njegovoj daljoj razradi i usavršavanju ukaže na mnoge činioce koji su se u proteklom periodu pojavili i, u izvjesnoj mjeri, taj razvoj sputavali, unosili u njega elemente birokratizma, pravili ga skupim, komplikovali izvjesna pitanja i stvarali zabune.

U svom kratkom izlaganju govoriću o nekim takvim pitanjima u namjeri da dalja razrada i razvoj našeg privrednog sistema dobiju kvalitetniju sadržinu. Isto tako, ukazaću još na neka pitanja o kojima se u materijalu malo govori ili se uopšte ne spominju, s namjerom da se i o njima vodi računa u daljoj razradi privrednog sistema.

Sistem proširene reprodukcije kod nas se je razvijao u pravcu decentralizacije sredstava u obliku društvenih investicionih fondova, s ciljem da fondovi viših organa čvrsto vežu sredstva nižih društveno-političkih zajednica i privrednih organizacija. U tome je uveliko zadržana odlučujuća uloga upravno-političkih organa, pa se privredne organizacije nisu mogle afirmirati u proširenoj reprodukciji. Zbog ovakvog stanja, a i u propisima neodmjerenih kriterija o volumenu sredstava za proširenu reprodukciju, privredne organizacije su činile mnogo šta, da bi, donekle, našle svoje mesto u proširenoj reprodukciji van tih okvira. Time je dolazilo, naravno, do izvjesnih deformacija i povećanog volumena investicione potrošnje. O tome naimo govore i ove činjenice:

1. Amortizacija u našem sistemu nije činila ni blizu ono što joj je namijenjeno, to jest nije održavala prostu reprodukciju sredstava. Amortizacija je ulagana za proširenje kapaciteta, vraćanje kredita itd. i time su se zapostavljali postojeći kapaciteti, koristeći ih i dalje, iako tehnički dotrajale ili ekonomski zastarjele. Naravno, u ovakvoj situaciji postojeći kapaciteti nisu mogli davati zadovoljavajuće efekte.

2. Sredstva za održavanje osnovnih sredstava stalno su se povećavala, jer je, pored ostalog, postojala potreba nadomještenja utrošene amortizacije u proširenu reprodukciju.

3. Nejednaka vrijednost dinara na računima preduzeća upućivala je privredne organizacije na korišćenje sredstava iz troškova poslovanja dotle da je, u biti, dio ovih sredstava ulagan i u proširenu reprodukciju.

Sva ova pitanja uključivala su se, uglavnom, u naše propise i propisi su bili jedan od elemenata koji su upućivali privredne organizacije da narušavaju volumen sredstava za proširenu reprodukciju, pa i prostu, što je sve skupa stvaralo niz daljih reperkusija.

Mislim da ubuduće ovakva pitanja treba eliminirati, a ovo je moguće samim tim što privrednim organizacijama treba dati mogućnost da budu nosioci sredstava za proširenu reprodukciju. Amortizaciji treba dati njenu pravu namjenu, prema kojoj bi vršila funkciju održavanja proste reprodukcije, a ukidanje doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima izjednačiće vrijednost dinara na svim računima u privrednoj organizaciji. U vezi s tim, mislim da je sasvim sazrela situacija za ukidanje društvenih investicionih fondova.

Međutim, ostavljajući privrednim organizacijama sredstva za proširenu reprodukciju, mora se voditi računa o mnogim činjenicama kao što su:

1. Rasparčavanje sredstava za proširenu reprodukciju uklanjanje mogućnost rješavanja krupnijih pitanja koja se pojavljuju kao špičevi, a koja ni uz kakvu poslovnost banaka ne mogu biti prikupljena radi rješavanja krupnih pitanja. O ovome treba voditi računa i stvoriti ili ostaviti mogućnost prema kojim bi se pitanja ovakve naravi mogla rješavati.

2. Ambicije za podizanje kapaciteta će se u decentralizovanim sredstvima za proširenu reprodukciju povećano pojavljivati, pa postoji opasnost da ne dođe do podizanja više kapaciteta u istoj sirovini. Na taj način može doći do podizanja nepotrebnih kapaciteta ili kapaciteta koji će biti samo djelimično korišteni. Možda poslovni rizici privrednih organizacija i banaka ovo eliminišu, ali je pitanje takve naravi da o njemu treba voditi računa i naći svrsishodna rješenja.

3. Mislim da najavljene izmjene nose u sebi dio mogućnosti iz koje proizlazi da razvijena područja dobijaju mnogo veći zamah u svom daljnjem razvoju, a da nerazvijena relativno, a i apsolutno, budu usporena, bez obzira na postojanje fonda za nerazvijena područja. S tim u vezi, postavlja se i nekoliko pitanja:

— pod kakvim uslovima davati sredstva fonda za nerazvijena područja? Mislim da za korišćenje ovih sredstava treba davati vrlo povoljne uslove, tako da objekti podignuti na osnovu njih ne budu u težem položaju poslije izgradnje od objekata podignutih iz vlastitih ili drugih sredstava;

— da li svako nerazvijeno područje treba tretirati kao takvo ili samo ono koje ima potencijalna neiskorištena bogatstva bez sredstava i objekata za njihovo korišćenje? Mislim da treba uzeti ovo drugo.

4. Dosadašnja poslovnost banaka je bila na dosta niskom nivou. Upravno-politički organi

su imali glavnu riječ za glavne poslove u bankama. U materijalima o kojima raspravljamo stalno se ističe potreba bankarske poslovnosti. Mislim da im tu poslovnost treba dati. U protivnom, treba ih svesti na servis, jer je i jedno i drugo bolje od sadašnjeg stanja. Međutim, ukoliko stvarno hoćemo stvoriti poslovne banke, a mislim da to moramo, onda im treba uskratiti svaku garanciju za plasiranje sredstava. Banke s privrednim organizacijama moraju same ulaziti u poslovne rizike. Bez poslovnih rizika ova dva partnera nema poslovnosti banaka, a ni sigurnosti ulaganja.

5. U materijalima na strani 66. i 67. se govori da će ukidanje doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima izjednačiti sve privredne organizacije i da će se ukloniti one razlike u uslovima poslovanja privrednih organizacija, do kojih je došlo zbog davanja i korištenja olakšica. Mislim da ovo nije tačno, jer su olakšice date zbog toga što jedan broj privrednih organizacija nije bio u mogućnosti da plaća doprinos, a za druge to nije učinjeno, jer su imale mogućnost plaćanja. Prema tome, ako se na drugoj strani ne bi nešto učinilo time bi se stvorile dalje disproportionije i nejednakosti bi došle više do izražaja.

Mislim da su materijali dali dobru polaznu osnovu za uključanje proširene reprodukcije u sistem i da to treba pozdraviti.

Nešto o instrumentima raspodjele. Posljednje promjene u mehanizmu opšte raspodjele izvršene su 1961. godine. U to doba o ovim promjenama rečeno je sve najbolje. Međutim, danas smo došli do stanja da u raspodjelu moramo unositi mnogo novosti. Mislim da naš pređeni put i razvoj privrede nisu jedini razlog da tražimo nova rešenja. Mnogo su ovome doprinijele i deformacije koje su proizašle iz parcijalnih zakonskih propisa ili utjecaja subjektivnih snaga, koje su te propise, i ne samo njih, zaobilazile. Zbog takvog stanja, najava ukidanja doprinosa iz dohotka i doprinosa društvenim investicionim fondovima sigurno će unijeti novi kvalitet u našu raspodjelu. Ukidanjem ovih doprinosa pojednostavićemo poslove, ukloniti najveći dio mogućnosti za špekulacije, izjednačiti na svim računima preduzeća vrijednost dinara itd. Izjednačenje vrijednosti dinara ukloniće iz naše privrede mnoge negativne tendencije, počev od onih da će volumen investicionih sredstava biti lakše održavati, pa do ukalkulisavanja najmanjih sitnica u troškove poslovanja, koje, po pravilu, tamo ne dolaze. Isto tako, uveliko će otpasti potreba da se propisima određuje koji se troškovi privrednoj organizaciji mogu priznavati u troškove poslovanja, a koji ne. Na ovom poslu su dosada, s jedne strane, uveliko bili angažovani direktori preduzeća, šefovi računovodstva i drugi, a nastojanje, da se što više opterete troškovi i time izbjegnju obaveze, zaštite fondovi itd. a, s druge strane,

Služba društvenog knjigovodstva morala je činiti sve da ovo spriječi, što joj u najviše slučajeva nije uspjevalo. Ovo je sigurno bio Sizifov posao koji će, po mom mišljenju, ukidanjem doprinosa nestati.

Što se tiče dalje raspodjele, treba proučiti i ispitati sugestiju Savezne privredne komore, date u njenim materijalima, prema kojoj bi raspodjela bila vršena po osnovi:

— doprinosa na sredstva, kao izvora za alimentiranje investicione potrošnje;

— doprinosa na sredstva lične i zajedničke potrošnje, kao izvora za alimentiranje budžetske, lične i zajedničke potrošnje društveno-političkih zajednica;

— doprinosa na proizvode kao instrumenta za alimentiranje neprivrednih investicija i ostalih potreba društveno-političkih zajednica.

Obračun doprinosa na sredstva trebalo bi vršiti po diferenciranim stopama koje treba utvrditi, u zavisnosti od ponašanja uloženi sredstava u društvenom proizvodu. Ovim doprinosom trebalo bi što je moguće više stvoriti privredi jednake uslove starta. Nadalje, ovim doprinosom bi se djelimično zamijenila sadašnja kamata na sredstva, a kamatom bi se stvarali poslovni odnosi privredna organizacija — banka, dok bi se doprinosom na sredstva obezbjedilo alimentiranje investicionih potreba. Ovo nam nameće i potreba poslovnosti banaka o kojoj govorimo.

Ukoliko ovim doprinosima ne bi bio u cjelosti zahvaćen onaj dio akumulacije koji se mora zahvatiti, treba razmisliti o ekstra-dohotku. Međutim, zahvatanje ekstra-dohotka ne bi smjelo da ponovo izdiferencira vrijednost dinara u privrednim organizacijama, jer bi to bilo vraćanje na staro.

Mislim da cio sistem sekundarne raspodjele treba što više pojednostaviti i uprostiti. To će sistemu dati sasvim novi kvalitet.

Mi smo dosada glavnim instrumentima sekundarne raspodjele unijeli niz pomoćnih, koji uveliko opterećuju privredu, poskupljuju poslove, odstranjuju ljude i službe od njihovih glavnih zadataka itd. U računovodstvima privrednih organizacija angažovan je vrlo velik broj službenika zbog komplikovanosti poslova. Za ilustraciju navešću samo koje obračunske poslove treba obaviti u okviru raspodjele čistog prihoda, čiji ni termin nije adekvatan, pošto sadrži niz obaveza, kao što su:

1. Lični dohoci, a u njima:

- doprinos budžetima (15%);
- dopunski doprinos budžetima (15%) od redovnog doprinosa;
- osnovni doprinos za socijalno osiguranje (22%) koji se obračunava individualno za svakog osiguranika;
- dopunski doprinos za socijalno osiguranje (2,5%);

- dodatni doprinos za socijalno osiguranje koji zavode opštine (2⁰/o);
 - stambeni doprinos (4⁰/o);
 - saobraćajni doprinos (1,5⁰/o);
 - doprinos Fondu za obnovu i izgradnju Skoplja (1⁰/o) itd.
2. Rezervni fond preduzeća;
 3. Doprinos društvenim investicionim fondovima (30⁰/o), razdvojeno za opčinu i republiku;
 4. Doprinos Fondu za obnovu i izgradnju Skoplja (2⁰/o);
 5. Doprinos zajedničkim rezervnim fondovima (do 5⁰/o);
 6. Zajmovi itd.

Iz ovoga se vidi da je čist prihod privredne organizacije vrlo nečist i složen.

Za pojednostavljenje poslova sigurno postoje mogućnosti i treba ih tražiti, jer je ovakav sada za privredu, pored ostalog, vrlo skup.

U ovakvoj sekundarnoj raspodjeli posebno mjesto treba da zauzmu lični dohoci. Pitanje ličnih dohodaka i stvaranja polaznih mogućnosti za njih u privrednim organizacijama, uz potrebu podizanja životnog standarda, nije ni malo laka stvar. Ovo pitanje sigurno dobiva u svojoj težini u uslovima ostavljanja sredstava za proširenu reprodukciju privrednim organizacijama. O ovom pitanju nemam namjere da ma šta šire kažem osim isticanja istog kao teškog problema u našoj raspodjeli.

Na kraju, smatram za potrebno posebno istaći stabilnost sistema, kako primarne, koja se vrši preko cijena, tako i sekundarne raspodjele. U tome je svakako neophodno izbjeći unošenje povremenih i palijativnih promjena i mjera, jer vrlo negativno utječe na poslovanje privrednih organizacija. Mislim da se sistemu mora osigurati duži vijek trajanja nego što je to dosada činjeno. Ako kažem da mu trajanje treba da bude najmanje 7 godina — dakle, jedan planski period — sigurno neću pretjerati.

Još jedanput napominjem da su materijali — o kojima raspravljamo, koje nam je prezentirao Odbor za društveno-ekonomske odnose i privredni sistem Saveznog vijeća, zajedno sa materijalima Savezne privredne komore i rezolucijom — dobri kao polazna osnova za dalju razradu našeg privrednog sistema.

Predsjedavajući Osman Karabegović: Prekidam sjednicu i nastavljamo rad poslije podne u 17 časova.

(Sednica je prekinuta u 13 č 30 min).

Nastavak sednice u 17 časova

Predsjedavajući Mijalko Todorović:

Nostavljam sednicu.

Reč ima Nikola Minčev, generalni direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Nikola Minčev:

Sve analize i istraživanja koja su vršena u vezi sa radom na koncepciji razvoja za naredni sedmogodišnji period vode nedvosmisleno jedinom osnovnom zaključku da trajni dugoročni ciljevi naše politike, koji se sastoji u stalnom i sve potpunijem zadovoljavanju materijalnih i kulturnih potreba radnih ljudi, ne mogu biti ostvareni u narednom periodu bez značajnih i bitnih promena u privrednom sistemu u pravcu daljeg jačanja položaja i uloge radnog čoveka u društvenom procesu reprodukcije.

Traženje hitnih rešenja nalaže, pre svega, materijalna osnova naše ekonomije koja se ne može dalje razvijati bez visoke proizvodnosti rada, pre svega, visoke proizvodnosti rada u proizvodnji na kojoj se zasniva razvoj i za koju su vezane nove perspektive tog razvoja.

Istina, može se kazati da je to, uopšte uzevši, i neophodan, zakonit put ekonomskog i socijalnog preobražaja našeg društva. Ali, ono što je u ovom momentu od bitnog značaja — to je da je ovakva orijentacija i neposredan zahtev prakse, zahtev proizvodnje koju smo već razvili i zahtev radnih ljudi koji je nose. Radni ljudi vide da bi i ova proizvodnja koju smo već razvili mogla dati mnogo više, da u njoj ima mnogo neiskorišćenih rezervi i da bi njihovo aktiviranje omogućilo i njima brže podizanje životnog standarda, a stvorilo i uslove da nova ulaganja i nova proizvodnja budu na višem nivou.

Ocenjujući uslove našeg materijalnog i društvenog razvoja u narednom sedmogodišnjem periodu, za nas je od prvorazrednog značaja da razvijamo proizvodnju kojom ćemo se moći pod najpovoljnijim uslovima uključivati u međunarodnu podelu rada. Već i danas proizvodni kapaciteti koji mogu da osiguraju visoku proizvodnost rada zahtevaju da sa delom proizvodnje, često i s najvećim delom, izlaze na svetsko tržište, a razvijenija proizvodnja zahtevaće to još više. Oko 24% društvenog proizvoda u direktnoj je vezi sa spoljnotrgovinskom razmenom, a indirektno, tako reći, sasvim je malo proizvodnje koja nije na izvestan način u zavisnosti od te razmene. Na spoljno tržište upućeni smo sve više radi sopstvenih potreba, radi sopstvenog bržeg razvoja. Stoga, pitanje šta izvoziti i uvoziti, odnosno kakvu strukturu proizvodnje razvijati i na kakvim osnovama, postaje izuzetno značajno za ceo naš daljni razvoj.

Ali, sistem proširene reprodukcije i odnosi u kojima danas razvijamo proizvodnju ne daju odgovarajuću osnovu za ekonomski celishodno uključivanje u međunarodnu podelu rada. Pri tome nije samo reč o tome da proizvodnost rada bude što veća u proizvodnji koju razvijamo, nego i da razvijamo onu proizvodnju u kojoj možemo postići najveću proizvodnost rada. A

za to su potrebni novi, adekvatniji kriterijumi nego što ih daju današnji uslovi, odnosi na domaćem tržištu i u spoljnotrgovinskoj razmeni. I tu, naime, osnovni nosioci odluka treba da postanu radni ljudi u proizvodnji, da se u razvijanju odgovarajuće proizvodnje rukovode svojim interesima koji će, u isto vreme, biti i opšti interesi. Ali, u tom slučaju, uslovi pod kojima se formira ekonomičnost i rentabilnost proizvodnje i spoljnotrgovinske razmene, i efekti koje na toj osnovi ostvaruju radne organizacije, ne smeju biti stvar subjektivnih ili proizvoljnih i slučajnih administrativnih odluka, nego stvarni izraz objektivnih uslova pod kojima određenu proizvodnju obavljamo i razvijamo.

Odnosi među cenama po kojima se realizuju vrednosti različitih proizvoda i usluga ne samo u međunarodnoj razmeni, nego i na unutrašnjem tržištu, ne daju dovoljno racionalnu osnovu za skladno razvijanje različitih delatnosti i za normalno odvijanje društvenog procesa reprodukcije. Uzroke tome treba tražiti, jednim delom, u nasleđu iz perioda kada smo morali imati napregnute bilanse i kada se gro akumulacije ubiralo (i ubira) u prerađivačkoj industriji, zatim, u materijalnim odnosima i strukturi proizvodnje, a tako isto i u monopolističkom položaju pojedinih vrsta proizvoda na domaćem tržištu i u veoma ograničenom delovanju inostranog tržišta; zatim, u instrumentima našeg privrednog sistema i u nedostajanju jasne i dugoročne politike cena i, na kraju, u odsustvu rezervi.

U uslovima samoupravnog odlučivanja o proizvodnji i proširenoj reprodukciji, racionalni odnosi u cenama imaju presudan značaj. Samo kada su odnosi cena u zemlji, posebno sa inostranstvom, postavljeni na logičnijoj, normalnoj osnovi u pogledu takvih odnosa na kojoj se naša privreda uključuje u proces razmene sa inostranim partnerima, mogu, naime, odluke o proizvodnji i inicijativa proizvođača biti pravilno usmereni i dati odgovarajuće efekte i za radne organizacije koje donose te odluke i za društvo kao celinu. Zbog takvih odnosa u cenama najčešće je i proisticala potreba administrativnih intervencija, angažovanja administrativnih organa u odlučivanju o reprodukciji i potreba zahvatanja sredstava za proširenu reprodukciju ili za druge intervencije u privredi u fondove društveno-političkih zajednica, odakle su neposredno distribuirana i usmeravana u određenu proizvodnju, s jedne strane, kao što, s druge strane, sadanji sistem proširene reprodukcije deluje u pravcu zakivanja ili čak i daljnog zaoštavanja disproporcija u odnosima cena.

Polazeći od ovakvih ocena i ispitujući uslove za odgovarajuće promene u privrednom sistemu, analize vršene u Zavodu, isto kao i u drugim organima i organizacijama, upućuju na

zaključak da je i neophodno i moguće ovakve promene ostvariti već na početku sedmogodišnjeg planskog perioda. Analize koje su vršene idu za tim ne samo u kojim pravcima su mogućna rešenja, već naporu su bili usmereni na utvrđivanje osnovnih, istina, zasada, još uvek veoma okvirnih, kvantitativnih odnosa i njihovog odraza na razvojnu politiku u periodu od 1970. godine. Rezultati tih analiza delimično su dati u elaboratu o »Osnovnim ekonomsko-političkim problemima društvenog plana 1964—1970.«

U vezi s tim, predstoji još uvek veoma opsežan rad na konkretnim rešenjima. To isto tako ne znači, naravno, da je moguće odmah stvoriti idealne zamišljene odnose i da neće biti potrebno njih razvijati i usavršavati u celom ovom periodu, pa i posle njega. Ali, po svemu izgleda, potrebno je odmah učiniti odlučne korake da se ti odnosi što je moguće više prilagode zahtevima o kojima je napred bilo reči.

Iako dati odnosi cena nisu jedini razlog za sve slabosti u sistemu, pa ni sami nisu nastali slučajno, ni u nezavisnosti od delovanja drugih činilaca, ipak se pokazuje da je promena tih odnosa cena i na unutrašnjem, a posebno u razmeni sa inostranstvom, važan — rekao bih — bitan preduslov da se rešenja na drugim područjima usklade s opštim osnovama progresivnih promena u našem privrednom sistemu. Usklađeniji odnosi cena doprineli bi da se smanji obim administrativnih intervencija, da se odnosi raspodele postave adekvatnije, da se stvore uslovi za normalnije razvijanje procesa reprodukcije i za celishodno odlučivanje o proširenoj reprodukciji na osnovi samoupravnih odluka u proizvodnji.

Dosadašnje analize odnosa između cena različitih proizvoda i usluga, radene, inače, na različitim metodskim osnovama, iako daju različite kvantitativne izraze neusklađenosti cena, ipak upućuju, najčešće, na odstupanja u istom pravcu u istim privrednim oblastima i grupacijama. U tome se može naći izvesna potvrda za to da ni detaljnija ispitivanja koja su u toku, ili koja će biti izvršena na osnovu novijih podataka, neće suštinski drukčije postaviti probleme.

Sve ove analize pošle su, u osnovi, od istih kriterija, to jest da se utvrdi koliko date tržišne cene odstupaju od cena koje bi odgovarale istorijski neophodnom obliku delovanja zakona vrednosti u našim uslovima, odnosno koje bi davale adekvatnu osnovu samoupravljanja u proizvodnji, osiguravale raspodelu prema radu i skladno razvijanje materijalne osnove rada u različitim delatnostima. One, isto tako, pretpostavljaju ispitivanje konkretnih mogućnosti za odgovarajuće usklađivanje tržišnih cena, što je u zavisnosti i od datih materijalnih i društvenih uslova, a osobito od odnosa kakvi se ostvaruju u spoljnotrgovinskoj razmeni i sl.

Prethodni rezultati ovih analiza pokazuju da sadašnje cene ne daju odgovarajuće uslove, osobito društvenoj poljoprivredi, elektroprivredi, proizvodnji uglja, nekim reproduktivnim materijalima i saobraćaju, posebno železničkom saobraćaju, i da bi uspostavljanje, s toga stanovišta, potrebnih pariteta cena pretpostavljalo odgovarajuće povećanje cena proizvoda i usluga ovih delatnosti. Treba, međutim, istaći da nije bila svrha ovih analiza da se utvrdi nivo cena različitih proizvoda i usluga kakav bi neposredno trebalo uspostaviti nego iznalaženje kriterija koji bi omogućili sagledavanje datih dispariteta cena. Stvarne cene zavisiće, međutim, uvek od materijalnih odnosa u proizvodnji, od uslova spoljnotrgovinske razmene, od razvoja politike i sl. i uključivaće neophodno veća ili manja odstupanja od paritetnih cena.

Takođe, moralo bi doći do odgovarajućeg smanjenja dohotka u delatnostima gde se pokazuju pozitivne razlike prema usklađenim odnosima. To, međutim, ne mora pretpostavljati i nominalno sniženje cena odgovarajućih proizvoda. Potrebno usklađivanje normalno će se, bar delom, ostvariti i povećanjem materijalnih troškova ili nominalnih ličnih dohodaka koje bi rezultiralo iz promene cena koje treba relativno povećati, a dolazi u obzir i zadržavanje poreza na promet ili sličnih oblika raspodele u proizvodnji kojima se ne deformišu struktura cene i njeni realni pariteti. Ali, u nezavisnosti od toga, sve bi ove promene morale biti značajne i primetno bi se ogledale u položaju odgovarajućih delatnosti i u drugim odnosima.

U sadašnjim odnosima, inače, zahvaćen je višak dohotka u delatnostima koje ostvaruju, uglavnom porezom na promet (iako ne svugde ravnomerno), dok je manjak u drugim kompenziran, delom, olakšicama u ostalim oblicima raspodele (kamatama, doprinosu na dohodak i sl.), a, mimo ovih odnosa, i posebnim uslovima finansiranja investicija ili direktnim davanjem premija i regresa.

U želji da ilustriram problematiku usklađivanja odnosa cena, ukazao bih samo na neka pitanja da bi se dobila i približna slika o složenosti toga.

U vezi sa cenama poljoprivrednih proizvoda, treba posebno istaći da bi njihove odgovarajuće izmene dovele društvenu poljoprivrednu proizvodnju u normalne uslove poslovanja i potpunije razvile u njoj elemente samoupravljanja i faktore koji omogućuju veće efekte. One bi, osim toga, bolje odgovarale strukturi potrošnje, koja bi bila više u skladu s mogućnostima proizvodnje i stvarnim troškovima koje zahteva proizvodnja različitih predmeta potrošnje. Da su opravdane odgovarajuće izmene cena poljoprivrednih proizvoda upućuju i odnosi cena na svetskom tržištu, gde su, inače, cene ovih proizvoda u poređenju s drugim, u

izvesnoj meri, diskriminisane. Sve to, dakle, upućuje na zaključak da bi ove cene trebalo povećati i dovesti poljoprivrednu proizvodnju u normalne uslove poslovanja, to jest u uslove kakve u proseku imaju ostale delatnosti u društvenoj proizvodnji.

Treba, međutim, istaći da se, u vezi s izmenom cena poljoprivrednih proizvoda, postavljaju i određeni problemi. Pre svega, sadašnja materijalna osnova društvene proizvodnje u poljoprivredi još uvek je relativno uska i nedovoljna da sama osigura potreban obim proširene reprodukcije u ovoj oblasti, pa njeni razvoj, bar za određeno vreme, zahteva, pored usklađivanja cena, i izvesne dopunske intervencije društvene zajednice. Povećanje cena poljoprivrednih proizvoda izaziva, osim toga, potrebu menjanja nominalne veličine ličnih dohodaka. Ovo povećanje cena dovelo bi i do izvesne preraspodele nacionalnog dohotka u korist individualnih proizvođača.

Ali, kada se donosi stav o ovom pitanju treba imati u vidu da su danas i ukupna društvena privreda i poljoprivreda sposobnije da prihvate odgovarajuće promene, bez onih konsekvencija za ostale odnose i celokupan razvoj s kakvima se donedavno moralo računati. Danas već najveći deo poljoprivrednih proizvoda na tržištu potiče iz društvene proizvodnje ili ih iznose na tržište društvene organizacije koje vrše otkup tih proizvoda od individualnih proizvođača. U 1963. godini, od ukupne tržišne proizvodnje individualnih proizvođača od oko 500 milijardi dinara, iznosio je ovaj otkup oko 300 milijardi dinara, a znatan deo ove proizvodnje realizuje se u razmeni samih individualnih proizvođača. To bi, stoga, zajedno s merama koje bi u realno mogućem obimu parirale nominalnu preraspodelu dohotka u korist individualnih proizvođača, dozvolilo da se realna preraspodela svede na manju meru i da i sama postane činilac podsticanja razvoja poljoprivredne proizvodnje, pre svega, u kooperaciji društvenih organizacija sa individualnim proizvođačima.

U električnoj energiji bilo bi, izgleda, celishodno ići doslednije na odgovarajuće promene cena, osobito s obzirom na stanje opšteg energetskog bilansa, ali bi i tu trebalo računati s odgovarajućim konsekvencama ovih izmena. Naime, diferencirana tarifa za različite potrošače naročito povlašćuje ličnu potrošnju i da bi najveći deo povećanja cena trebalo da ide na povećanje cena u ovoj potrošnji. Prema izvesnim računima, na osnovi troškova proizvodnje, trebalo bi da se cene električne energije za ovu potrošnju udvostruče. Imalo bi to, osim toga, odraza na tzv. specijalne potrošače električne energije, gde bi načelno trebalo uspostaviti jednake tarife i uslove za snabdevanje električnom energijom za sve njih (uvažavajući specifičan način, vreme ili obim potrošnje i sl.), a što sad

nije uvek slučaj. Jednako takvo rešenje dolazi u obzir i u proizvodnji uglja, gde treba računati i s efektima ukidanja regresa koji se sad daje za potrošnju uglja u domaćinstvima. Kao što je poznato, već sadašnje cene uglja su za 66,6% veće od cena koje uz regrese plaćaju domaćinstva. Promene cena električne energije i uglja zahtevale bi i odgovarajuće promene cena naftinih derivata, plina i ogrevnog drveta.

U vezi sa usklađivanjem cena i ujednačavanjem položaja različitih delatnosti na toj osnovi, postavlja se i pitanje cena komunalnih, stambenih, i drugih usluga, koje su najčešće ispod nivoa cena koji bi odgovarao napred istaknutim pretpostavkama za normalne cene u materijalnoj proizvodnji. Te usluge su sada velikim delom subvencionirane iz sredstava fondova društveno-političkih zajednica, a ponekad i besplatne. Stanje, svakako, nije isto u svim ovim delatnostima, pa ni u svim krajevima zemlje, a veći lični dohoci, osobito oni kakvi će nastati daljnim razvojem, izmeniće i ove odnose. Sigurno je, ipak, da bi izvesne promene bile i neposredno korisne, osobito stambenim i nekim komunalnim uslugama, ali dosadašnja ispitivanja konsekvencija odgovarajućih promena pokazuju da zasad ne bi bilo moguće ukinuti poseban tretman ovih delatnosti i sve subvencije koje im se daju iz sredstava društveno-političkih zajednica.

Promene cena na unutrašnjem tržištu, kao što je bilo reći ranije, morale bi se dovesti u što veću zavisnost od usklađivanja unutrašnjih cena sa cenama kakve se ostvaruju u spoljnotrgovinskoj razmeni. To se pokazuje potrebnim i sa stanovišta uspostavljanja ekonomski celishodnijih odnosa u strukturi naše proizvodnje uopšte i sa stanovišta unapređenja same spoljnotrgovinske razmene. Takvo usklađivanje cena ne bi, istina, odgovaralo uvek kriterijumima unutrašnjeg usklađivanja cena koji polaze od proizvodnosti rada kakva je data u našoj proizvodnji, ali takvi kriterijumi ne moraju uvek opredeljavati stvarne odnose cena. Stvarne cene trebalo bi, zapravo, da daju uvek prednost proizvodnji, čiji razvoj preko razmene sa inostranstvom daje veće efekte u proizvodnosti društvenog rada i doprinosi da se na tim područjima vrši uključanje naše privrede u međunarodnu podelu rada. Potrebno je, međutim, istaći da dosadašnje analize pariteta naših unutrašnjih cena prema svetskim pokazuju umnogome slična odstupanja, kao i u unutrašnjim odnosima cena. Ali ta odstupanja nisu uvek i kvantitativno jednaka, pa bi doslednije usklađivanje unutrašnjih cena sa cenama koje se ostvaruju u spoljnotrgovinskoj razmeni dovelo jedne delatnosti u povoljniji položaj prema drugima. Povoljne odnose u pogledu cena kakve se ostvaruju u spoljnotrgovinskoj razmeni pokazuju, uz poljoprivredne proizvode, posebno proizvodi obojene metalurgije, nekih nemetala, proizvodi drvne industrije, celuloze i papira i

drugi, pa bi odgovarajuća proizvodnja dobila osnovu za brži razvoj u cenama koje bi bile potpuniye usklađene sa cenama koje se ostvaruju u spoljnotrgovinskoj razmeni.

Promene cena proizvoda i usluga namenjenih ličnoj potrošnji zahtevale bi i odgovarajuće promene ličnih dohodaka. Dalja potpunija ispitivanja treba da pokažu kakve bi konkretne promene morale nastupiti u nominalnoj i realnoj veličini dohotka u vezi sa svim potrebnim promenama cena različitih proizvoda i usluga u ličnoj potrošnji i s promenom odnosa u plaćanju određenih usluga iz ličnih dohodaka i sredstava društvenih fondova. One predstavljaju i usmerene su u cilju stalnog realnog povećanja lične potrošnje, osobito na osnovu većih efekata do kojih bi ove izmene dovele. To stoga pretpostavlja i znatno nominalno povećanje ličnih dohodaka.

Lični dohoci dobili bi adekvatno mesto u strukturi raspodele ukupnog dohotka i dali bolju osnovu za uočavanje stvarnih efekata koje daju opremanje rada odgovarajućom tehnikom. Dohoci na toj osnovi mogli bi se više izdiferencirati i potpunije prilagoditi efektima rada, što bi dalo veći podsticaj podizanju proizvodnosti rada. Struktura potrošnje bi bila potpunije prilagođena izboru po ekonomskim kriterijumima, a sam izbor svakog radnog čoveka oslobođen neposrednog uplivanja spolja (to ne isključuje određena usmeravanja potrošnje cenama, odnosno posrednim porezima ili subvencijama kad su ona stvarno potrebna i društveno celishodna). To bi, nesumnjivo, dalo značajne efekte i u racionalnijem korišćenju raspoloživih sredstava i u potpunijem zadovoljavanju datih potreba.

Ove i druge prednosti odgovarajućih promena u odnosima cena i adekvatno povećanje ličnih dohodaka upućuju na potrebu menjanja datih odnosa, uprkos privremenim teškoćama koje takve promene u procesu njihovog sprovođenja stvaraju. Konkretne kvantitativne odnose i sve konsekvence biće potrebne svakako potpunije sagledati, a tome, onda, prilagoditi i određena rešenja. Treba, ipak, već sada istaći da bi odluka o promeni ovih odnosa bila sprovedljiva jedino pod uslovom ako bi ona bila u vezi s promenom opšteg nivoa realne lične potrošnje, odnosno s njenim većim udelom u raspodeli društvenog proizvoda. Otuda sadašnje odnose u raspodeli nacionalnog dohotka treba bezuslovno menjati, pored ostalog, u cilju daljnjeg razvoja privrednog sistema, koji je osnovna zaloga visoke proizvodnosti rada i brzog privrednog razvoja.

Odgovarajućim izmenama u odnosima cena i u sistemu raspodele, na koje bi se u narednom periodu ili i neposredno moglo računati, izmenili bi se umnogome i odnosi u finansiranju proširene reprodukcije, odnosno u odlučivanju o proširenoj reprodukciji uopšte. Radne organi-

zacije bi, pre svega, postale osnovni nosioci odluka o proširenoj reprodukciji, a njihov udeo u formiranju opšte akumulacije bio bi odlučujući. Konkretno, sva sredstva proširene reprodukcije ostala bi radnim organizacijama, osim kamate na sredstva, koja bi bila jedini fiskalni instrument za zahvatanje sredstava za proširenu reprodukciju i služio bi za prelivanja kapitala za osnovna infrastrukturna i bazična strukturna ulaganja, kao što su saobraćajnice, za poljoprivredu, u cilju bržeg razvoja socijalističkih odnosa; za nedovoljno razvijena područja, i, eventualno, za energetiku, bazne metale i baznu hemiju. Prethodna proveravanja koja su vršena u Jugoslovenskoj investicionoj banci o mogućnostima kreditiranja onih grana industrije koje je ona do sada vršila za naredni sedmogodišnji period ukazuju da bi Banka bila u stanju da iz svog kreditnog fonda (posle ukidanja Opšteg investicionog fonda) i dodatnih inostranih kredita, gotovo u potpunosti izkreditira minimalni program razvoja ovih grana, razume se, uz učešća investitora koja su do sada postojala.

U usklađenim odnosima cena radne organizacije bi dobile osnovu koja bi osiguravala da njihove odluke o proširenoj reprodukciji budu ekonomski pravilne i da odgovaraju i opštim interesima. Na toj osnovi bio bi dalje podstaknut njihov interes da se udružuju i međusobno kooperiraju, čime bi se njihovo odlučivanje o reprodukciji sve više širilo izvan pojedinačnih organizacija. U sasvim drugoj svetlosti se postavlja, u takvim uslovima, problem tzv. »duplih kapaciteta«. Ako bi se radne organizacije uključile u međunarodnu podelu rada na osnovi visoke produktivnosti i sa konkurentskim troškovima proizvodnje, onda ne postoje opasnosti od duplih kapaciteta. Opasnost od duplih kapaciteta postoji ako se omoguće racionalni i stalni elementi za orijentaciju radnim organizacijama.

Uloga društveno-političkih zajednica u finansiranju proširene reprodukcije svela bi se, u osnovi, da opštim smernicama ili opštim regulativnim aktima i određenim merama ekonomske politike koje ne zadiru u samoupravna prava radnih organizacija vrše potrebno usmeravanje privrednog razvoja u celini. Neophodnu koncentraciju i preraspodelu sredstava za finansiranje proširene reprodukcije, gde ona ne može da se finansira iz sopstvenih sredstava radnih organizacija ili gde se odgovarajuće organizacije tek u okviru ove proširene reprodukcije stvaraju, vršile bi poslovne banke.

Preraspodela sredstava koja nastaju u kreditnim odnosima ne bi, u principu, morala zbog ovih izmena biti manja, ali te odnose ne treba, kako je već i napred istaknuto, poistovetiti s odnosima u neposrednoj raspodeli dohotka. Ta preraspodela je samo izraz društvenog karaktera sredstava za proizvodnju i u datim uslovima

neophodan oblik njihovog kretanja prema proizvodnji u kojoj mogu da se u opštem interesu najefikasnije koriste. S toga aspekta treba gledati na problem anuiteta koji se često ističe.

Već je istaknuto da ne treba očekivati da se ti odnosi mogu odmah idealno postaviti, i kad učinimo maksimalno ono što je u datim uslovima objektivno moguće učiniti ostaće još uvek neusklađenosti i potrebe za određenim društvenim intervencijama.

Sve ove izmene skupčane su i sa određenim problemima koje nije uvek lako rešiti, jer traže i odgovarajuća materijalna sredstva i rezerve. Ali, problemi nisu i nerešljivi, iako se sve ne može rešiti do kraja, odnosi se mogu izmeniti i znatno poboljšati.

Posebno treba naglasiti da odgovarajuće promene ne bi smele da dovedu u pitanje dalji brz razvoj, izuzev u periodu prilagođivanja privrede novim odnosima, a posebno ne smeju dovesti u pitanje daljni neprestani porast životnog standarda radnih ljudi. One, naprotiv, treba da budu upravo osnova za postizanje takvih efekata razvoja, pa moraju i da se ostvaruju na način koji će tome odgovarati. Utoliko se to pokazuje i kao odgovoran zadatak čije ostvarenje treba najbrižljivije pripremiti i sprovesti, pri čemu treba biti u svakom slučaju uvek realan i poštovati objektivne date materijalne okvire.

Postavlja se problem prelaska. Uglavnom, treba učiniti izbor između dva puta vršenja promena. Jedan je da se kompleksno sagledaju i temeljito razrade osnovni problemi u vezi sa osnovama cena i instrumentima raspodele, te prelazak izvršiti uglavnom značajnim promenama.

Drugi je sagledati osnovne pravce rešenja i postupno u nekoliko godina vršiti prelazak.

U ovom poslednjem slučaju treba računati sa stalnim, i to ozbiljnim, kretanjem cena, (nešto slično kao poslednjih godina), a samim tim sa stalnim povećanjem troškova života, koji bi, istina, bili kompenzirani nominalnim povećanjem ličnih dohodaka, ali, kao što je to slučaj i poslednjih godina, kada su ti troškovi života veliki, onda nastaju mnogi problemi između grupacija o nivou realnih ličnih dohodaka pojedinih kategorija radnih ljudi, a isto tako ne treba potceniti ni psihološki efekat stalnog i to značajnog povećanja troškova života iz godine u godinu.

Može se, međutim, kombinovati da se za neke odnose cena — koje se tiču lične potrošnje — izvrši postupniji prelazak, dok bi se u celini prelazak mogao izvesti, uglavnom, značajnim promenama.

Bilo kako da se izvrši prelazak, sve ove promene ostavljaju ozbiljne društveno-političke konsekvence i ne može se očekivati da će se one

rešiti bez svestrane mobilizacije osnovnih društvenih i privrednih faktora. Jer, problem nije samo u prostom traženju najboljih stručnih ili ekonomsko-političkih rešenja. On se sastoji u potrebi da se, u osnovi, stvore uslovi za trajnu orijentaciju na veću proizvodnost rada, da se mobilišu sve materijalne i subjektivne snage, jer se samo tim putem mogu rešavati veoma krupni problemi — kao što su rekonstrukcije i modernizacija preduzeća, unutarnja organizacija preduzeća, poslovna orijentacija u novim uslovima — koji traže određeni period vremena da bi se savladali. Otuda i osnovna orijentacija u razvojnoj i investicionoj politici, osobito u prvim godinama sedmogodišnjeg plana, morala bi biti prvenstveno usmerena ka modernizaciji i rekonstrukciji naših postojećih proizvodnih kapaciteta, posebno onih kapaciteta koji zaostaju i za opštom proizvodnošću rada. Ukoliko pre i ukoliko se jače ova orijentacija realizuje — utoliko će se s manje teškoća realizovati sve ove progresivne promene.

Na kraju, treba još jednom istaći da su ovakve izmene u privrednom sistemu, koliko god i same po sebi da predstavljaju cilj koji bi radi njega samog trebalo ostvariti, u isto vreme su one i uslov da celokupni materijalni razvoj u narednom periodu dadne efekte koji će značiti daljni značajan uspon naše privrede i stvaranje osnova da u daljnjem razvoju postignemo još veće uspehe.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Esad Horozić član Saveznog vijeća.

Esad Horozić (izborna jedinica Brčko):

Drugarice i drugovi, vjerovatno, Odbor za društveno-ekonomske odnose, rukovođen ozbiljnim razlozima, nije insistirao da ovim materijalom budu cjelovitije obuhvaćena i neka druga pitanja koja posredno ili neposredno sežu u naš privredni sistem. Otuda — razmatrajući osnovna pitanja razvoja našeg privrednog sistema — želio bih ovom prilikom da kažem nekoliko riječi o jednom značajnom i, u pogledu rješavanja, vrlo ozbiljnom i suptilnom problemu koji u materijalima nije razrađen — o problemu radne snage u svjetlu našeg privrednog sistema, a osobito sa aspekta sistema raspodjele prema radu i naše investicione politike. U isto vrijeme, htio bih da kažem riječ-dve o nekim aspektima naših odnosa prema ovom pitanju, jer su ovaj materijal i rasprava o njemu — u neku ruku — i naša programska orijentacija u narednoj debati o perspektivnom planu razvoja privrede i društvenih odnosa, u kojoj će sigurno i problem radne snage biti više istaknut svestrani i dublje razmatran.

Ustavno načelo raspodjele prema radu, posebno naš praktičan napor i postignuti rezultat

na uvođenju, razvijanju i usavršavanju sistema unutrašnje raspodjele, djelovali su vrlo pozitivno na razvoj naše privrede i povećanje proizvodnosti rada, osobito u protekloj godini. Kao rezultat pozitivnog djelovanja raspodjele prema radu osjetila se posljednjih godina jača tendencija, gotovo u svim privrednim organizacijama, za oslobađanjem suvišne radne snage. U isto vrijeme, a u okviru užih i širih regiona i društvojačijim, funkcionalnijim razmještanjem — prema informacijama i zvaničnoj statistici — u našoj zemlji je rastao broj nezaposlenih. Upoređujući broj lica koja su tražila uposlenje u pojedinim godinama s brojem u 1957. godini, koju označavamo sa indeksom 100, proizilazi da je ovaj indeks u 1955. godini iznosio 58,0, a u 1963. godini 198,6 ili prosečno u toku 1963. godine bilo je nezaposlenih oko 230.272 lica. Ako se ima u vidu da je stopa porasta zaposlenosti u periodu 1955—1962. godine iznosila oko 6% i da se u narednom periodu računa na njeno znatno smanjenje, onda problemi zaposlenosti — baš zbog toga što naš kurs ka intenziviranju postojećih kapaciteta i podizanja proizvodnosti rada ne možemo i ne smijemo dovesti u pitanje — zaslužuju znatno veću pažnju i nauke, u pogledu širine i dubine istraživanja, i naše prakse, kao našeg konkretnog odnosa prema problemu koji ima svoj socijalno-ekonomski, idejno-politički i kulturno-prosvjetni aspekt.

Bilo da ga brže rješavamo, polazeći sa socijalnog stanovišta, bilo da usporimo tempo njegovog rješavanja privremeno, dok ne postignemo stepen akumulacije da bismo ga mogli ekonomski rješavati — ovaj problem će se još dugo reperkutovati i na društvene odnose i na područje privređivanja.

Ozbiljnost ovog problema još više je naglašena time što ćemo u narednom periodu imati veliki porast ukupnog i aktivnog stanovništva. Prema predviđanjima Centra za demografska istraživanja, ukupno stanovništvo treba da poraste od 1961. do 1971. godine sa 18,6, na 20,9 miliona, a aktivno sa 8,3 na 9,8 miliona, što znači da će u ukupnom stanovništvu aktivno stanovništvo učestvovati sa blizu 65%.

Naveo sam samo neke podatke koji nas u osnovnim linijama upozoravaju na složenost politike upošljavanja. Problem je još osjetljiviji ako se ima u vidu da je u nekim područjima u strukturi aktivnog stanovništva veliki broj nepismenih, ili pismenih, ali nekvalifikovanih, i da se u nekim od tih područja i pored naših napora nećemo moći u dogledno vrijeme obezbijediti od pojave novog broja nepismenih.

No, sva ova kretanja u upošljavanju ne mogu se drugačije shvatiti nego kao problemi našeg rasta i kvalitativnih promjena u našoj privredi. Ovde, prije svega, mislim da je sistem raspodjele uticao na intenzitet ovih kretanja i porast proizvodnosti rada, osobito poslednjih godina, a to su pozitivni procesi (bez obzira na

povećanje nezaposlenih) kojima ćemo morati i u narednom periodu obezbijediti veći zamah i potpuniji izražaj. Tako je, na primjer, pri stopi porasta društvenog proizvoda od 9,6%, u razdoblju od 1954. do 1956. godine stopa porasta zaposlenosti iznosila 7,2%, produktivnosti 2,2%, a u razdoblju 1957—1960. godine, pri stopi porasta društvenog proizvoda od 13,6%, stopa porasta zaposlenosti iznosila je 7,7%, a u proizvodnosti 5,3%. Ovakva kretanja koja će ubuduće dobiti još veći podsticaj djelovanjem instrumenata našeg privrednog sistema, bez obzira na to što usporavaju tempo upošljavanja nove radne snage, imala su pozitivan uticaj i na odnos prema radnoj snazi, posebno na promjenu njene kvalifikacione strukture. Ona su, u isto vrijeme, otkrila viškove radne snage, neiskorištene kapacitete tehnike i stručnih kadrova i istakla potrebu za novim stručnim i visokostručnim kadrovima. Bez obzira na to što se pri rješavanju problema viška radne snage susrećemo sa složenim socijalnim problemom, ne bismo se smjeli dvoumiti u tome — ako smo se odlučno opredijelili za ovaj put, odnosno za proizvodnost — hoćemo li to rješavati ili ne. Jedino našim razmišljanju i oprezu ima mjesta u pogledu izbora oblika rješavanja ovog pitanja. Tu treba, polazeći od ustavnih načela, posebno onih koja se neposredno tiču društvenih odnosa, mnogo ozbiljnosti, odgovornosti, strpljivosti, znanja i stručnosti i još više ljudskosti, razumjevanja za radnog čovjeka, jer je riječ o osjetljivom političkom pitanju. Potrebno je da se ovi kvalifikativi stalno naglašavaju, jer ima na tom planu brzopletosti, tehnokratskih i prakticističkih zahvata prije nego što su se sagledale mogućnosti drugojačijeg razmještaja radne snage, njenog okvalifikovanja i dokvalifikovanja, kao što ima u mnogim radnim organizacijama i nemotivisanog, neopravdanog oklijevanja, neznanja i straha da se pristupi rješavanju problema viška radne snage. Isto tako, na terenu ima nepravilnog gledanja na problem viška radne snage od izvjesnih članova rukovodstava društveno-političkih organizacija, koji prenaplašavanjem socijalnog aspekta ovog pitanja amortizuju i usporavaju inicijativu privrednih rukovodstava i organa radničkog samoupravljanja u njegovom rješavanju. Također, izvjesni rukovodioci u privredi suprotstavljaju se realnim primjedbama rukovodstava društveno-političkih organizacija u pogledu metoda i pristupa u rješavanju ovog problema, u kojima ponekad ima vrlo mnogo birokratskih i prakticističko-tehnokratskih elemenata.

U ovakvim uslovima, kada je naš sasvim ispravan kurs okrenut ka razvijanju proizvodnosti rada, korištenjem postojeće radne snage i sve većim učešćem opredmećenog rada — postavlja se pitanje potpunije razrade naše investicione politike da bi se ove pozitivne tendencije je podržale i još jače razvile. Pitanje je kako po-

staviti investicionu politiku kad, s jedne strane, hoćemo proizvodnost, bolje korištenje postojećeg živog rada i mašina i uvođenje nove tehnike u pravcu potpunije mehanizacije i automatizacije, a, s druge strane, imamo pritisak aktivnog stanovništva i nezaposlene radne snage. Sigurno je da ne bi trebalo prihvatiti nijedan put kao jedino mogućan i isključiv. To znači da ćemo morati, u isto vrijeme, činiti napore da investiramo u onu privredu i one objekte koji će egzistirati na upotrebi savremenije tehnike i manje radne snage, a isto tako pronalaziti mogućnosti da investiramo i u one objekte koji i na sadašnjem stepenu razvoja svjetske privrede zahtijevaju veću upotrebu živog rada. Naravno, pri ovome moraćemo voditi računa o regionalnom aspektu problema zaposlenosti i stvarati što povoljnije uslove da bi se radna snaga u migraciji iz nerazvijenih u razvijena područja učinila što pokretljivijom i upotrebljivijom. U tom pogledu je neophodno razvijati međukomunalnu i međurepubličku saradnju, kako institucija i zavoda, tako isto i rukovodstava društveno-političkih organizacija. U posljednje dvije godine postignuti su izvjesni rezultati. Tako je, na primjer, u prošlog i u ovoj godini jedno poljoprivredno preduzeće iz SR Hrvatske organizovalo u zimskom periodu stručna savjetovanja i seminare u nekim selima Doboja i Tuzle i pripremilo radnike za predstojeće radove. Takvih primjera sigurno ima znatno više i u drugim područjima naše zemlje. Ovdje bih htio posebno istaći da su problemi upošljavanja — bez obzira na to što su u nekim područjima oštriji, a u drugim manje izraženi — problemi našeg društva i da ih ne možemo uspješno rješavati u sklopu užih društveno-političkih zajednica bez intervencije najšire zajednice. Zbog toga su od značaja međupreduzetna, međukomunalna, a posebno međurepublička saradnja.

Iako će naša orijentacija na intenzivnije korištenje postojećih kapaciteta i prvenstveno već uposlene radne snage biti trajnija praksa, ne treba izgubiti iz vida da u sadašnjoj privredi nisu male mogućnosti uposlenja nove radne snage. Prema podacima Saveznog sekretarijata za rad, ukupna industrija prijavila je u avgustu 1963. godine 33.906 slobodnih radnih mjesta, što je za oko 12.064 mjesta više nego u avgustu 1962. godine. Isto tako, u materijalima Centralnog vijeća Saveza sindikata se ističe da u privredi, posebno u industriji, postoje znatne rezerve u kapacitetima, čijim se racionalnijim korištenjem i bez većih investicija mogu stvoriti uslovi za novo upošljavanje. Činjenica da u industriji od ukupnog broja uposlenih radnika samo oko 8% radi u trećoj, 21% u drugoj, a 71% u prvoj smjeni — upućuje nas na zaključak o neiskorištenosti njenih kapaciteta i mogućnosti za zapošljavanje nove radne snage.

Uvođenjem skraćenog radnog vremena stvo-riće se takođe značajne mogućnosti uposlenja većeg broja radnika. Međutim, treba imati u vidu da uvođenje novih smjena nije lako ostva-riti i da ćemo se na tom putu susresti s mno-gim objektivnim poteškoćama, kao što su pro-blem korištenja električne energije, plasmana proizvoda, dopunskih investicija za otklanjanje uskih grla itd.

Ove probleme sam posebno naglasio, jer u nekim radnim organizacijama u komunama ima shvatanja da u tom pogledu neće biti poteškoća. Zato je neophodno da se, pored radnih organi-zacija, znatno konkretnije i duže na ovim pi-tanjima angažuju organi i službe komuna, pri-vredne komore, stručne institucije i zavodi za planiranje. U mnogim komunama nedostaje po-moć ovih ustanova i službi. Međutim, odlučna orijentacija na osposobljavanje kapaciteta za njihovo puno korištenje, po mom mišljenju pr-vorazredni je i neodložan zadatak naše privre-dne politike, kako sa stanovišta unapređenja proizvodnje, tako i sa stanovišta rješavanja pro-blema zaposlenosti. Ukoliko se u ovom pravcu ne sagledaju svi problemi i blagovremeno, pri-je konkretnog poduhvata, ne preduzmu odgova-rajuće mjere za njihovo rješavanje — to može izazvati mnogostruke poteškoće, kako u oblasti privređivanja, tako i u sferi društvenih odnosa.

Isto tako, postoje velike mogućnosti upoš-ljavanja u tercijarnim djelatnostima. Ovde treba istaći da su ove oblasti i u nekim razvi-jenim komunama sa relativno višim standar-dom građana nerazvijene zato što nema realnih objašnjenja. Kako je razvoj ovih oblasti uslov-ljen standardom građana i kako se one zasnivaju na preraspodjeli društvenog proizvoda — mora se imati u vidu da njihov obim ima svoje realne granice koje se ne mogu prekoračiti. Ukoliko bi bilo pokušaja da se vještački stva-rajaju i razvijaju, kakvih je primjera bilo — u-to-liko bismo doveli u pitanje materijalni položaj radnih ljudi u ovim ustanovama, a samim tim i našu orijentaciju u politici upošljavanja.

I na kraju, rekao bih samo nekoliko riječi o uzajamnoj povezanosti prosvjetne politike i politike upošljavanja.

Mislim da u ovim uslovima kada činimo ve-like zahvate u pogledu razvoja proizvodnosti rada i kada se neuposlana radna snaga mora učiniti pokretljivijom i produktivnijom — pro-blem povezanosti prosvjetne politike sa potre-bama privrede dobija veći značaj. Prije sve-ga, privredi će biti potreban takav profil stručnog kadra koji će ne samo brzo shvatiti tekuće procese u privredi nego se i aktivno uk-ljučiti u njih i svojim stručnim znanjem i usavršavanjem tehnologije i organizacije rada doprinijeti njihovom intenziviranju. Ne bismo

mogli reći da je do sada dovoljno studiran pro-fil stručnog kadra; nisu se uvijek osluškivale potrebe privrede, što je umanjivalo njen inte-res za nekim profilima kadrova, a to se opet negativno reperkutovalo na politiku stipendi-ranja, doškoloovanja, specijalizacije itd. U vezi s tim, moraćemo pojačati naše napore na prak-tičnom sprovođenju u život Rezolucije Savezne skupštine o obrazovanju stručnih kadrova.

Iako smo mnogo učinili na opštem obrazo-vanju, posebno u razvoju osnovnog školstva — biće potrebno i u narednom periodu, baš zbog zahtjeva naše privrede i problema upošljava-nja, naročitu pažnju pokloniti opštem i struč-nom obrazovanju aktivnog stanovništva, te i time stvarati uslove za upošljavanje nove radne snage. U tom pogledu biće potrebno ispitati sve mogućnosti proširenja izvora finansiranja onog dijela prosvjetne aktivnosti koji će doprinijeti bržem opismenjavanju i okvalifikovanju onog dijela aktivnog stanovništva koji je prinuđen na migraciju u druga područja.

Ovu uzajamnost prosvjetne politike i poli-tike upošljavanja moraćemo imati u vidu pri-likom donošenja sedmogodišnjeg plana razvoja naše privrede.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč Ivan Šenk, član Privrednog veća.

Ivan Šenk (izborna jedinica Bečej):

Drugarice i drugovi, odmah da kažem da se slažem sa predloženim merama koje imaju za cilj dalju decentralizaciju sredstava. Ove mere omogućuju privrednim organizacijama da sa-mostalnije raspolažu svojim sredstvima i da na osnovi sopstvenih analiza i potreba ulažu što racionalnije i ekonomičnije u proširenu repro-dukciju. Na ovaj način se stimulira privredni rast proizvodnje i bruto — produkta u ovim organizacijama, uz što manji uticaj spoljnih činilaca.

Prenošenjem sredstava društvenih investi-cionih fondova kao i prenošenjem otplata i ka-mata na specijalizovane banke takođe se želelo da se do maksimuma eliminiše uticaj upravno-političkih organa na politiku investiranja i da se postave čisto poslovni odnosi između banaka i privrednih organizacija.

Ovo oslobađanje inicijative radnih kolektiva mora dati željene efekte u povećanju produk-tivnosti rada i u izbegavanju nerentabilnih in-vesticionih ulaganja.

Prilikom razmatranja ovog problema treba, međutim, imati u vidu da ima vrlo velikih raz-lika u pogledu uslova privređivanja u pojedi-nim privrednim organizacijama u istoj grupa-ciji, a posebno u proizvodnim organizacijama u raznim grupacijama. Veliku ulogu u akumulativnosti privrednih organizacija imaju, dalje, i razni uslovi, kao što su: kada se i pod kojim

uslovima određena privredna organizacija gradila, siroviniska osnova, položaj na domaćem i stranom tržištu, zastarelost pogona u vezi sa akumulativnošću itd.

Prema tome, start privrednih organizacija u novi sistem je nejednak, a to može da ima vrlo teške i dugoročne posledice na razvoj mnogih privrednih organizacija.

Primeru radi ću izneti da su — iz ovih ili onih razloga — društvene bruto-investicije po stanovniku iznosile u periodu od 1947—1960. godine u SFRJ 27.814 dinara, u SR Srbiji 26.510, SR Hrvatskoj 28.385, SR Sloveniji 40.890, SR Bosni i Hercegovini 27.830, SR Makedoniji 21.818 i SR Crnoj Gori 43.877, a u AP Vojvodini ovaj iznos je bio 21.995 dinara.

Pri ovome, treba imati u vidu da je u AP Vojvodini od 1957—1960. godine investirano gotovo 2 puta više nego u celom prethodnom periodu, a poznato je da su se uslovi za investiciona ulaganja u ovim godinama bitno izmenili u poređenju s ranijim periodom. Umesto ranijeg budžetskog finansiranja investicija, sada je uvedeno kreditiranje sa relativno kratkim vremenom otplate i odgovarajućim kamatama.

Navešću i podatke o nacionalnom dohotku po jednom stanovniku u nekoliko većih gradova u SFRJ, koji su, između ostalog, i rezultat dosadašnje politike investiranja, a svakako će imati i reperkusija na dalje investiranje. (Podaci su za 1962. godinu)

Beograd	460,7 hiljada dinara
Zagreb	552,3 " "
Ljubljana	768,7 " "
Novi Sad	294,8 " "

Pored nacionalnog dohotka, koji je niži zbog niske tehničke opremljenosti i relativno visoke ekonomske zastarelosti i tehničke dotrajalosti dobrog dela industrijskih kapaciteta, kao i visokih troškova investicionog održavanja, i stepen akumulativnosti novosadske industrije je niži nego u zemlji i u drugim gradovima.

Evo kako se kreće udeo akumulacije u ukupnom prihodu u procentima:

SFRJ	24,5%
SR Srbija	23,2%
AP Vojvodina	19,3%
Novi Sad	18,3%
Rijeka	24,2%
Maribor	24,6%
Ljubljana	27,6%

Ako se ukupna sredstva za investicije, to jest zbir fondova i amortizacije, podele na anuitete i ostatak sredstava koja se mogu ulagati u proširenu reprodukciju, onda se dobija za neke republike i AP Vojvodine sledeća slika:

	Anuiteti	Ostatak sredstava
SFRJ	51%	49%
SR Srbija	57	43%
SR Hrvatska	41	59%
SR Slovenija	41	59%
AP Vojvodina	69	31%

Dakle, svega 31% sredstava može se ulagati u investicije, a to je 18% ispod jugoslovenskog proseka.

Zaduženost anuitetima u SFRJ je 113.000 dinara po jednom zaposlenom, u SR Srbiji 122.000, u AP Vojvodini 126.000 a u srezu Novi Sad 154.000 dinara.

Prema podacima iz 1962. godine, anuiteti u AP Vojvodini su iznosili više nego što je bilo fondovskih sredstava, pa su delom morali da budu pokriveni iz amortizacije, a često i iz drugih izvora. Ovo se osobito odnosi na metalnu, elektroindustriju, drvenu, tekstilnu industriju i industriju građevinskog materijala. Ovakva situacija mora negativno da se odrazi na daljnji razvoj ovog područja.

Da bih prikazao neakumulativnost i preza-duženost preduzeća izneću podatke za dva novosadska preduzeća koja su prosečna za ovaj grad. Jedno je preduzeće metalne industrije, koje je u fazi rekonstrukcije, ali do kraja 1963. godine još se nije koristilo novim sredstvima i jedno tekstilno preduzeće koje je nastalo integracijom dva preduzeća. Podaci za preduzeće metalne industrije su ovi:

	1961.	1962.	1963.
	u milionima dinara		
Ukupna sredstva:	41,7	49,1	76,7
Obaveze:	91,7	48,9	76,4
Sredstva:	50,0	0,2	0,3

Podaci za tekstilno preduzeće:

Ukupna sredstva:	114,4	130,4	87,7
Obaveze:	32,3	44,7	93,5
Sredstva:	82,1	85,7	5,8

Interesantno je napomenuti da je ovo preduzeće u 1962. godini kupilo 170 novih razboja i već 1963. godinu završilo s negativnom razlikom. Oba navedena preduzeća imaju proizvodnu tradiciju od oko pola veka.

U celoj novosadskoj industriji u 1963. godini je ostalo da se pokrije iz amortizacije 1.310 miliona dinara, a ukupna amortizacija je iznosila 1.460 miliona dinara dok je opštinski investicioni fond raspolagao sa 811 miliona dinara.

Stara industrija, prema jednoj anketi Narodne skupštine SR Srbije iz 1962. godine, zahteva u AP Vojvodini oko 86 milijardi dinara za rekonstrukciju, za koju ima uslova s obzirom na tradiciju u proizvodnji, kadrove i plasman. Međutim, raspoloživa sredstva za investicije u celokupnoj industriji AP Vojvodine iznosila su oko 6,5 milijardi, dakle, oko 13 puta manje, pa je ovaj program nemoguće izvršiti sopstvenim sredstvima.

U slučaju da se u ovim preduzećima ne izvrši rekonstrukcija došlo bi, međutim, pre ili posle, do prinudne likvidacije, a to su preduzeća sa solidnim renomeom i velikim proizvodnim tradicijama. Izneću, primera radi, fizičke sposobnosti osnovnih sredstava nekoliko novosadskih preduzeća: »Albus« 26%, »Pobeda« 25%, »Idol« 26%, »Petar Drapšin« 23%, »Sonja Marinković« 21%, »Vojvođanska industrija svile« 6%.

Neka od ovih preduzeća su već u rekonstrukciji, ali s obzirom na zastarelost i amortizovanost opreme i delimičnu ili potpunu nepodobnost industrijskih hala i ostalih građevinskih objekata i instalacija za novu tehnologiju, potrebno je najčešće, pored opreme, investirati i u građevine, obično na novoj lokaciji, kao i u druge objekte, pa ovo znatno poskupljuje investicije. Međutim, mora se reći da ove investicije daju i mogu da daju vrlo dobre rezultate, ako su razumni rokovi otplate i ostali kreditni uslovi. Sada je, međutim, slučaj da su rokovi otplate, čak i za građevinsku izgradnju, najviše do 5 godina, uz vrlo visoke penale za razne posebne uslove, pa ovakva preduzeća moraju da se guše u dugovima, bez obzira na dobro poslovanje i rentabilnu proizvodnju.

Situacija u rekonstruisanju prehrambene industrije je još i teža od ostalih grana, zbog dispariteta u cenama. Nije ni opravdano, ni logično, da jedna fabrika koja se posle rekonstrukcije koristi modernom tehnologijom u proizvodnji radi punim kapacitetom, daje dobar kvalitet i nema problema sa plasmanom svojih proizvoda, ipak radi sa gubitkom, jer anuiteti, zbog kratkoročnosti i drugih neekonomskih uslova kreditiranja, ne mogu da se pokriju iz stvorenih fondova i amortizacije.

Svrha ovog izlaganja nikako nije bila da se bilo zaustavi, bilo uspori razvoj privrednog sistema ka daljnjoj decentralizaciji sredstava i davanju većih sredstava radnim kolektivima na korišćenje. Naprotiv, kako sam već na početku napomenuo, ovaj proces smatram vrlo pozitivnim i verujem da će on dati još više poleta privrednim organizacijama u stremljenjima ka većoj proizvodnosti.

Želeo sam, međutim, da ukažem na ne male probleme, o kojima i odbori Savezne skupštine i odgovarajući organi Saveznog izvršnog veća moraju da vode računa prilikom narednih diskusija o daljem razvoju našeg privrednog sistema, kao i prilikom donošenja raznih propisa koji ovu materiju treba da regulišu.

Podaci koje sam izneo odnose se na AP Vojvodinu i Novi Sad, jer sam ovim podacima raspolagao, a oni su trebali da posluže kao podloga za ono na šta sam hteo da obratim pažnju. Sigurno je da ovakvih nesrazmera i neujednačenosti ima i u drugim područjima, a to samo potvrđuje potrebu da se o tome vodi računa.

Imajući u vidu različite stepene tehničke opremljenosti, amortizovanosti osnovnih sredstava, akumulativnosti, zaduženosti i drugih uslova, treba iznaći takve instrumente koji će biti stimulativni, ali koji neće onemogućiti daljnji razvoj onih privrednih organizacija i podružja koji su, dobrim delom, iz objektivnih razloga zaostali na startu.

Kakve će to mere i instrumenti biti, o tome bi odgovarajući odbori i organi trebalo da zauzmu stav.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Dajem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsedavajući Osman Karabegović:

Nastavljamo sjednicu.

Drug Istvan Palašti odustao je od govora i njegov pisani govor biće priložen zapisniku.

Ima riječ drug Mijalko Todorović, predsednik Saveznog vijeća.

Mijalko Todorović:

Drugarice i drugovi, posle veoma opsežne i plodne diskusije, neću vas svojom rečju dugo zamarati, ali sam smatrao za potrebno da s nekoliko reči doprinesem ovoj našoj raspravi.

Pripremajući ovu sednicu, davali smo joj veoma veliki značaj, i to, pre svega, zbog predmeta diskusije, jer smo ovim ne samo dali jedan uvod, nego smo, u stvari, počeli jedan praktičan, vrlo intenzivan i opsežan rad na daljem razvitku našeg privrednog sistema, jedan intenzivan rad koji će zajedno s radom na sedmogođšnjem planu ispuniti nekoliko narednih meseci. Zatim, što smo verovali da će ovako pripremljena današnja sednica Skupštine umnogome proširiti i upotpuniti njenu ulogu u našem društvu, onako kako je to predviđeno i samim Ustavom.

Nije prošlo više od pola godine — ako se izuzmu godišnji odmori — otkako naša Skupština aktivno radi, i možemo danas reći da se ona uglavnom oslobodila starih, nasleđenih parlamentarnih metoda rada i da je gotovo potpuno postala aktivno, radno, centralno samoupravno telo našeg društva, koje kompetentno i kvalifikovano priprema i donosi suštinske odluke za ceo naš društveni, ekonomski i politički razvitak.

Hteo bih, pri tome, reći da se u procesu ovog sazrevanja i upotpunjavanja rada Skupštine umnogome razvilo i usavršilo sadejstvo Saveznog izvršnog veća, organa državne uprave i skupštinskih tela u pripremama materijala za uspešan rad skupštinskih veća. Osim toga, razvija se i jača saradnja Skupštine sa Komorom, Sindikatom, s raznim institutima i drugim organima i organizacijama, koja doprinosi našem radu. Privredni sistem, a osobito sistem raspo-

dele, od 1950. godine do danas, stalno su predmet svakodnevne diskusije u nas. Međutim, za razliku od dosadašnje diskusije o našem privrednom sistemu, koja je i u pripremi i sve do poslednjeg momenta, do samog odlučivanja, tekla najčešće u zatvorenom krugu, manje javno, više u užim telima, u izvršnim organima, u Saveznom izvršnom veću, u organima državne uprave itd., sada daljoj razradi privrednog sistema prilazimo na jedan drugi način. Sada Skupština na sednicama počinje da raspravlja o tako značajnom pitanju celog našeg društveno-ekonomskog i političkog života javno, sistematski, u raspravi koja je vrlo tolerantna i u kojoj mogu da dođu do izražaja sva različita gledišta i gde smo — kao što ste videli u toku jučerašnjeg i današnjeg dana — već čuli razna mišljenja.

Takvim raspravljanjem u Skupštini o ovako značajnim problemima, mnogo se umanjuje, gotovo potpuno likvidira osnova za demagogiju, za budžaklijsku kritiku i razne druge oblike kritiziranja, koji se neminovno javljaju povodom ovako značajnih i velikih pitanja, ako se ona ne raspravljaju na ovaj način, potpuno demokratski, potpuno odgovorno, tolerantno i konstruktivno, kao što to mi, sledeći intencije novog Ustava, težimo da činimo u Saveznoj skupštini. Samim tim, obezbeđuje se vrlo solidan proces usaglašavanja mišljenja, ujednačavanja stavova. I time naša Skupština doprinosi da se o najkrupnijim pitanjima naše zemlje na ovom mestu — gde se stiču i konfrontiraju razni stavovi i razni interesi, — postigne jedinstvo pogleda, jedinstvo mišljenja i da se, prema tome, i donesu jedinstvene odluke i obezbedi jedinstvo akcije.

Jučerašnja i današnja diskusija, po svom plodnom i vrlo kvalitetnom radu, upravo su pokazali da Skupština zaista postaje radno telo, naš centralni radnički savet. Ona je pokazala i visok stepen saglasnosti o osnovnim pitanjima daljnjeg razvitka našeg privrednog sistema. Naravno, bilo je i dosta razlika. Međutim, mnoge razlike u stavovima proističu i iz nesporazuma, jer u ovako relativno malom materijalu i već u prvoj diskusiji o ovako značajnim pitanjima nisu mogli svi problemi da se razjasne. Osim toga, ima i stvarnih razlika u mišljenjima, ali niti smo dosad smatrali, niti sada to treba da smatramo nekim velikim nedostatkom našeg rada. Naprotiv, nužno je i razumljivo postojanje različitih mišljenja i različitih stavova. Uostalom, kada bismo svi imali jedinstven stav onda ne bi ni bilo razloga da se sastajemo, ni da diskutujemo, onda bismo mogli da ovlastimo nekoga da u naše ime donosi i sprovodi u život odluke. Baš zato što neminovno mora biti različitih pogleda, različitih stavova, potrebna su ovakva demokratska tela koja će omogućiti da se dođe do pravog, najboljeg rešenja, konfrontiranjem svih tih različitih mišljenja.

Već sam napomenuo da je u raspravljanju bilo i nekih različitih mišljenja i zbog nedovoljne informisanosti i nekih nesporazuma, pri čemu su nedorečeni ili nedovoljno razrađeni materijali onemogućili da se potpuno, do kraja, razumeju ideje i osnovni stavovi. Čini mi se da bi se za suštinu, za osnovni pravac našeg rada na usavršavanju sistema, a i sa gledišta društveno-ekonomskih i političkih odnosa, moglo reći da je to daljnje dosledno razvijanje samoupravljanja i daljnja adekvatna reforma društvenog planiranja. To znači, uklanjanje državno-političkih organa iz privređivanja, ukidanje onih metoda dosadašnjeg uplitanja državno-političkih organa i u ona pitanja i odnose u privredi gde im nije mesto. Naravno, ostaje i dalje — a, bilo je nekoliko diskusija da li ostaje ili ne ostaje — odgovarajuća intervencija društvene zajednice u privredi.

Pred nas se uopšte ne postavlja dilema — samoupravljanje ili planiranje, nego se postavlja zadatak naći takav metod i takve oblike planiranja koji će biti adekvatni i najefikasniji u potpuno razvijenom sistemu samoupravljanja. Prema tome, imaćemo i dalje izvesne oblike društvene intervencije — počev od planiranja, pa i u nekim tekućim pitanjima — kada se svesnim akcijama utiče na pravac i stabilnost razvitka.

Međutim, mi se — izgleda, zbog nekih starih nasleđa u svojoj svesti i zbog nekog svog starog duga, valjda zbog puta kojim smo dosad išli — teško oslobađamo državne intervencije u privredi, upravo uplitanja države u one stvari za koje su jedino pozvane privredne organizacije i organizmi koji iz same privrede izrastaju. Naime, mi smo posle revolucije počeli s jako centralizovanim načinom privređivanja, a naš razvitak ide u pravcu decentralizacije. I upravo u pogledu tog centralizma — tako da kažem — već stvorene tradicije da se država previše meša, u našoj svesti još ima ponegde ostataka kao da se bez takvog državnog uplitanja u privredi — na tačkama gde to nikako ne odgovara državno-upravnim, političkim organima — ne može. Takvog shvatanja mi se teško oslobađamo. Možda je grubo poređenje, ali bih rekao da ima kod nas drugova koji teško to primaju, kao što se nekada teško primalo odvajanje crkve od države. Međutim, nama je već dosadašnje iskustvo samoupravljanja pokazalo apsolutnu sposobnost i samostalnost radnih organizacija i radnih ljudi da nose proces društvene reprodukcije i to u celokupnom njegovom ciklusu, i u prostoj i proširenoj reprodukciji. Čak za naše shvatanje aktuelne situacije čini mi se da bi trebalo, to je moje lično mišljenje, dopuniti našu istinu, koja se sastoji u tome da je osnovno briga za čoveka i da mi pokažemo da imamo poverenje u radne ljude. Mi moramo u potpunosti imati poverenje da će radni ljudi koji proizvode, koji neposredno rade u procesu

proizvodnje, na najbolji mogućan način — i u svom i u društvenom interesu — obavljati proizvodnju u celini. Naravno, da će intervencije zajednice prema tome biti drukčije kada prenesemo u celini privredne kompetencije na privredne organizacije, na naša preduzeća sa radničkim samoupravljanjem. Onda će se prvo menjati metod i sredstva intervencije društvene zajednice. Prema tome, menjaće se i pozicija i odnos snaga — ako mogu tako da kažem — između organa državne uprave i neposrednih proizvođača. Jedna je stvar ako državni organi imaju znatna materijalna sredstva u rukama, a drugo je pitanje kada materijalna sredstva nemaju ili gotovo nemaju nikakva, a ona su u rukama neposrednih proizvođača. To je druga pozicija. Šematski rečeno, društvenoj zajednici ostaje donošenje propisa i mera, a privredi ostaju na raspolaganju materijalna sredstva. Hoću da kažem da time što vršimo dalji odlučniji stepen proširivanja samoupravljanja nije reč samo o kvantitativnoj decentralizaciji.

Dakle, u daljem proširivanju samoupravljanja nikako ne treba potcenjivati samo planiranje, i odustajati od njega, niti slabiti planiranje u smislu usmeravanja ekonomskog razvitka i stabilnog društveno-ekonomskog kretanja u celini. Mi smo i dosad proveli mnogo vremena i angažovali mnogo snaga na izradi društvenih planova. Prošle godine je gotovo 9 meseci rađeno na analizama i pripremi planova, a već nekoliko poslednjih godina konstatujemo da, uprkos tome što vrlo mnogo vremena potrošimo i vrlo savesno radimo na izradi društvenih planova, ipak nam planovi nisu dovoljno efikasni u postizanju stabilnog ekonomskog razvitka. To znači, da nismo našli odgovarajući instrumentarij u datim društveno-ekonomskim odnosima, odgovarajući planski instrumentarij koji osigurava uspešno usmeravanje privrede.

Naravno, ovo što sam dosad govorio o razvijanju samoupravljanja i daljnjem razvijanju planiranja predpostavlja i nosi sobom kao posledicu ozbiljnu preraspodelu u više pravaca: između akumulacije i fondova lične potrošnje i društvene potrošnje, preraspodelu između grana i oblasti itd.

U diskusiji je izražavana sumnja da li će ova ili ona mera, ovo ili ono pitanje biti zapostavljeno ili dosledno sprovedeno u život i mnogi drugovi su sasvim opravdano pokretali ona pitanja za koja smatraju da su najbitnija i koja treba rešiti. Meni se čini da upravo razvijanje našeg privrednog sistema znači jednu vrlo usku povezanost i uzajamnu uslovljenost mnogih problema, mnogih elemenata, uključujući i samu izradu dugoročnog plana, i da se sve to mora rešavati u uzajamnoj povezanosti da bi se dobila celina i odgovarajući stepen sinhronizacije i u samom naknadnom sprovođenju u život.

Problem je toliko opsežan i toliko složen da se može reći da neće biti nijedne privredne oblasti, nijedne grane koja ne bi bila zahvaćena promenama u vezi sa daljnjim razvitkom privrednog sistema. Zbog toga ne možemo i ne treba da računamo samo s pojedinačnim — tako da kažem — reformama ili promenama. Ne govorim sada o taktici nego govorim o celokupnosti pitanja, o celokupnosti sagledavanja i usklađivanja svih faktora privrednog sistema. Stoga pojedine stvari ne treba izolovano da gledamo.

Jedan poslanik je postavio ovakvo pitanje: šta će dobiti poljoprivreda ukidanjem doprinosa, pošto ona ne daje nikakve doprinose ili daje nešto ispod 1%, 0,2% i dodao da će neka preduzeća imati — ako se oslobode samo doprinosa iz dohotka — toliko para da neće znati šta će s njima da rade. Naravno, odgovor je bio nemogućan na ovakvo pitanje, pošto je netačno postavljeno, — premise su pogrešne — jer se i ne predlaže da se izvrši samo oslobađanje doprinosa iz dohotka federaciji i ostalim društveno-političkim zajednicama. Međutim, ako se izvrše sve promene o kojima se govori, i ako se one dobro usklade — i odnosi cena i likvidacija izvesnih poreskih instrumenata i druge stvari o kojima je bilo reči — onda će i poljoprivreda dobiti, i to vrlo mnogo, od oslobađanja od doprinosa iz dohotka privrednih organizacija. Kada smo rekli da idemo na šire, potpunije samoupravljanje, svi su se složili da treba obezbediti poljoprivredi odgovarajuće uslove privređivanja. Jedan od faktora za odgovarajuće uslove privređivanja je i odgovarajući nivo cena poljoprivrednih proizvoda. Ali, čim kažemo da menjamo cene poljoprivrednih proizvoda i drugih roba, sirovina itd. — gde su cene depresirane — znači, podižemo cene, a to, u isto vreme, znači i odgovarajuće menjanje nivoa ličnih dohodaka, a to opet znači povećanje troškova proizvodnje svih drugih respektivnih grana. Kako se može kompenzirati ovaj povećani prihod poljoprivrednih i drugih organizacija? Na taj način, na primer, što federacija mora odustati od dela svojih prihoda, ukidanjem doprinosa iz dohotka, republike i opštine odustati od dela svojih prihoda, akumulacije, jer je o njoj reč, o preraspodeli akumulacije, i, delom, verovatno, izvesne grane da izgube deo svoje akumulacije baš zato što se uspostavlja harmoničniji odnos.

To je ta celina pitanja s kojom treba računati. Ja sam govorio o cenama samo s tog stanovišta. Međutim, hteo bih reći još i to da bi drugovi bili u potpunom uverenju da mora doći do izmene cena, čak i kada ne bismo hteli sada da ih promenimo, a da ostvarimo ovakav nov mehanizam i odnose u privrednom sistemu, onda bi se, tako reći, istoga sata, ili istoga dana promenio odnos cena i to na vrlo eksplozivan način, koji niko ne bi mogao da zadrži, jer je mehanizam drugi, kojim cela privreda, ceo pro-

ces reprodukcije funkcioniše. Zato se mora unapred svesno, planski izračunati i predvideti odnosi, a onda na osnovu svega toga omogućiti i prelaze koje traže i dopuštaju izmene u sistemu.

Ovde je bilo dosta reči o potrebi izmene sistema, ali nije reč samo o položaju pojedinih grana. Reč je i o tome da upravo određivanje cena, fiksiranje ili plafoniranje od državnih organa, jeste upravo vid uplitanja državno-političkih i sličnih organa u samo privređivanje, kao što bi bilo uplitanje u kupovinu i prodaju, gde više ne bi smela administracija da se upliće. Prema tome, samoupravljanje tako razvijeno, upotpunjeno, kako se predviđa daljnjim usavršavanjem sistema na osnovu Ustava, upravo je nespojivo sa državnim sistemom dirigovanja, fiksiranja cena, kao vladajućim metodom uticaja na cene. Štaviše, treba reći da administrativno, recimo depresiranje nekih cena znači čisto subjektivno, voluntarističko određivanje ne samo sudbine pojedinih grana o kojima je reč, dakle, i strukture proizvodnje nego voluntarističko uplitanje i u odnos između akumulacije i lične potrošnje, ličnih dohodaka itd.

Ovde su pokrenuta mnoga pitanja, dato je mnogo predloga, mnogi su problemi upotpunjeni i osvetljeni, što će biti vrlo korisno za daljnu razradu. Ali sva ta pitanja, kao što su neravnomeran razvitak grana ili nejednakost u stepenu razvitka regiona ili neki problemi nasleđeni iz prošlosti, treba da budu uzeta u obzir, naravno, i na odgovarajući način rešavana sada, upravo zato da bi se usavršavanje sistema moglo što optimalnije i što potpunije da sprovede. Sve te faktore moramo uzeti u obzir, pored ostalog, i zbog toga što je ceo sistem operacija — o kojima smo diskutovali ova dva dana — složen.

Pri tome, treba reći, prvo, kad mi uspostavimo logičan, kompletan sistem i odnose, onda će se mnogo manje javljati problemi ili se neće uopšte javljati, ali, u svakom slučaju, neće se na ovakav način ubuduće postavljati.

Drugo, reč je o tome da za raščišćavanje ovih stvari, ni sada, pa ni ubuduće, nama nije potrebno da administrativno-državnim metodom rešavamo ta pitanja, štaviše nije nam potrebno da se zbog tih teškoća neravnomernog razvitka, nasleđa iz prošlosti, zadržavamo na starim oblicima, na ostacima državnog privređivanja.

Mada je ova diskusija od dva dana bila vrlo raznovrsna i vrlo bogata, ona nije ili gotovo nije pokrenula pitanja društvenih službi i delatnosti mimo privrede. To se može i razumeti, jer su ova pitanja — koja su već direktno iz privrede postavljena — tako značajna da su sve nas angažovala ova dva dana. Međutim, treba konstatovati da ovakav daljnji razvitak privrednog sistema i ovakva daljnja preraspodela nacionalnog dohotka i društvenog

proizvoda neminovno obezbeđuje, omogućuje dalje odgovarajuće, celishodno razvijanje samoupravljanja i u tim oblastima i oslobađanje od državno-administrativnog suvišnog uplitanja, kao i u privredi, na odgovarajući način, a takođe preraspodelom i sistemom odgovarajućih instrumenata obezbeđuje i mnogo stabilniji razvitak tih oblasti nego što je to bio slučaj dosad. Štaviše, za celokupan sistem, o kojem smo govorili ova dva dana, upravo nam je potrebno da nađemo odgovarajuće instrumente, koji će tim oblastima obezbediti stabilno priticanje sredstava, u srazmeri kako rastu naše proizvodne snage, odnosno kako raste produktivnost društvenog rada u nas. Međutim, na jednoj od narednih sednica — posle ove opšte debate koju smo imali ova dva dana — Savezno veće i odgovarajuća veća imaće priliku baš o tim pitanjima mnogo detaljnije da raspravljaju radi rešavanja tih problema.

Posle ove sednice i na osnovu njenih rezultata, mi ćemo već pristupiti daljnjoj konkretnoj razradi problema koji su istaknuti u ovoj dvodnevnoj raspravi. Prvo pitanje — takođe od opšteg i vrlo krupnog značaja već je dovoljno razrađeno — rasprava o osnovama sedmogodišnjeg plana koja će biti u prvoj polovini maja, tako da će nam rezultati ove diskusije i naredna slična i verovatno još uspešnija diskusija — ako se koristimo iskustvom koje smo imali ova dva dana — pomoći ne samo da rasvetlimo te osnovne probleme privrednog razvoja sedmogodišnjeg plana, nego i da upotpunimo i damo odgovore na mnoga pitanja koja su s pravom pokrenuta u ovoj dvodnevnoj debati.

I, najzad, da kažem svoje uverenje — i da ponovim — da je ova diskusija mnogim predlozima, mnogim podacima i sugestijama, umnogome pomogla i drugovima u našim odgovarajućim skupštinskim odborima, a verujem da će pomoći i drugovima saveznim sekretarima i Saveznom izvršnom veću u daljnjem radu i da će im olakšati da uspešno pripreme materijale i da uspešno reše sva ova pitanja — jedno po jedno — u narednim mesecima.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Antun Pavlinić član Saveznog vijeća. (*Antun Pavlinić odustaje od diskusije*).

Ima riječ drug Duško Ristić, član Saveznog vijeća.

Duško Ristić: (izborna jedinica Gnjilane):

S obzirom na to da je vreme poodmaklo, samo bih nešto predložio u vezi sa finansiranjem društveno-političkih zajednica. U materijalu su date intencije šta treba da se postigne time i na koji način. Međutim, kada se postavlja pitanje finansiranja nerazvijenih područja, o tome se tamo vrlo malo kaže, osim što se prepo-

ručuje da se ispita i izuče sistem i mehanizam finansiranja nerazvijenih područja.

S obzirom na to da imamo materijal, Prednacrt zakona o finansiranju društveno-političkih zajednica, a da se u tom zakonu i u zakonu o doprinosima i porezima ovo pitanje, bar po mom mišljenju, nedovoljno sagledalo, odnosno prilog i obrazloženja o ovome ne govore dovoljno, smatram — a i s obzirom na Prednacrt rezolucije o privrednom sistemu koji nam je danas dat — da taj materijal kojim se predlaže da se izuči sistem finansiranja nedovoljno razvijenih područja treba da dobijemo onda kada budemo diskutovali o tim predlozima.

Zatim, pošto ovo novo finansiranje koje se predlaže posebno pogađa Autonomnu Pokrajinu Kosova i Metohije, u tom smislu kao što je već danas u diskusiji govorio drug Imer Pulja, koji je izvesnim podacima ilustrovaio stvarno stanje kako jeste, smatram za potrebno da predložim da se na jednoj od sednica Savezne skupštine pretrese položaj Autonomne Pokrajine Kosova i Metohije u celini, da bi se sagledali problemi i još bliže odredile smernice daljeg razvoja.

Smatram da je to potrebno i radi usaglašavanja određenih gledanja o razvoju ovih nerazvijenih područja, jer — to je i danas rečeno — nesrazmera u pogledu razvoja u zemlji i u pogledu razvoja na teritoriji pokrajina je sve veća u poređenju s onim kako je to ranije bilo, a isto se to javlja i u društvenim službama.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ drug Ivan Suša, član Saveznog vijeća. (*Ivan Suša: Odustajem od diskusije.*)

Lista govornika je iscrpna. Da li još ko želi riječ? (*Sergej Kraigher: Molim za reč.*)

Ima riječ drug Sergej Kraigher.

Sergej Kraigher: Drugarice i drugovi, posle ove iscrpne diskusije nemam nameru da dam neku završnu reč, niti je moguće da se da neka završna reč u pogledu predloga i stavova koji su izneseni u vezi sa daljnjim razvojem privrednog sistema.

O osnovnim pitanjima je sada govorio i drug Mijalko Todorović, tako da je meni posao u tom pogledu olakšan.

Smatram da je diskusija bitno doprinela osvetljavanju pojedinačnih pitanja daljnjeg razvoja našeg privrednog sistema, što će svakako u pogledu daljnjeg raščišćavanja tih pitanja mnogo pomoći pri radu u odborima i u savez-nim sekretarijatima.

Naravno, tu je bilo i različitih mišljenja o pojedinim stavovima i pojedinim pitanjima. Ipak smatram da je diskusija pokazala da su gledišta o osnovnim pitanjima — naročito o onim koja su predložena u prednacrtu rezolucije — prilično usaglašena. Uveren sam da će nam na osnovu te diskusije biti mnogo lakše

usaglasiti stavove i naći odgovarajuća rešenja iz pojedinih oblasti privrednog sistema, da bismo mogli u dogledno vreme izaći pred oba veća s predlozima i rešenjima o svakom od ovih pitanja. Stoga ne bih više govorio o tim pojedinačnim pitanjima.

Ipak mislim da su ostala dva pitanja značajnijeg karaktera koja su bila u početku ove diskusije iznesena kao prigovor u pogledu pristupa samoj izradi materijala, a koja su inače u diskusiji ostala uglavnom usamljena, a smatram da su takvog značaja da o njima treba nešto reći.

To se odnosi na daljnju razradu našeg privrednog sistema u pogledu rešavanja problema nerazvijenih područja i problema nezaposlenosti u pojedinim područjima i u pojedinim regionima.

Pri izradi naših predloga u materijalu »Osnovni problemi daljnjeg razvoja privrednog sistema« prvenstveno smo polazili sa stanovišta da su razvoj nerazvijenih područja i zapošljavanje problemi cele naše zajednice i da njihovo rešavanje treba da se što više organski uključi u ceo mehanizam našeg privrednog sistema. Smatramo, na osnovu dosadašnje prakse i iskustva, da je to i najbolja garancija da će se pri rešavanju ova dva problema naći najpovoljnija rešenja na taj način. Zato smatramo da tome ništa ne protivureči i osnovna tendencija i osnovna karakteristika u pristupanju rešavanju daljnjeg razvoja sistema, naime, da se svim merama ipak nastoji da se stvore uslovi koji će omogućiti intenzivnije privređivanje, a to znači orijentisati se na povećanje produktivnosti rada, na stvaranje dohotka prvenstveno na toj osnovi, a time i stvaranje uslova za veću akumulaciju. Bez sumnje da je takva politika najbolja garancija za stvaranje većih mogućnosti cele zajednice za rešavanje razvoja nerazvijenih područja, a u isto vreme i najbolja garancija da se u nerazvijenim područjima najbolje mobiliziraju sve raspoložive privredne snage u stvaranju što većeg dohotka i da se iskoriste sve mogućnosti radi industrijalizacije cele naše zemlje. I to ne samo u pogledu podizanja novih industrijskih objekata, nego i u pogledu modernizacije polioprivrede, u pogledu razvoja društvenih službi, tercijalnih delatnosti, itd. od kojih zavisi normalno i usklađeno funkcionisanje cele naše privrede u svakom području naše zemlje. A to je, u isto vreme, i najbolji put za rešavanje problema zapošljavanja.

Naravno, kada se postavlja jedinstveni sistem, to u isto vreme znači da će se taj sistem primenjivati i delovati u konkretnim uslovima svake oblasti i svake grane i u konkretnim uslovima u kojima se razvijaju pojedina područja u našoj zemlji. Tako da će konkretizacija i primena toga sistema, kao i njegovo delovanje omogućiti da organi društvenog samoupravljanja i društveno-političke zajednice u svojim

planovima i drugim merama utiču na društvena i privredna kretanja, i dalje, da organi radničkog samoupravljanja u radnim organizacijama pronalaze forme i oblike koji će obezbediti i najoptimalnija rešenja za pojedine probleme njihovog privrednog i društvenog razvoja.

U materijalu smo ukazali na osnovne postavke daljnjeg privrednog sistema koje su već sada jasne i koje treba predvideti u našem sistemu u pogledu razvoja nerazvijenih područja. To je fond za kreditiranje privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja sa određenim kriterijumima njegovog porasta. Isto tako dati su i osnovni pravci u kojima treba tražiti rešenja za obezbeđivanje dopunskih sredstava radi finansiranja društvenih službi u onim područjima koja, zbog nedovoljne privredne razvijenosti, ne mogu obezbediti njihovo normalno funkcionisanje i razvoj. To su problemi koji će posebno i u vezi sa planom i daljnjim razvojem privrednog sistema, doći na dnevni red, pa će se ta pitanja tada posebno i detaljnije razmatrati.

Rekao bih još nešto u vezi sa sprovođenjem u život tih postavki za koje se može reći da su u diskusiji, bar u osnovi, bile prihvaćene i podržane.

Naime, mislim da prednacrt rezolucije sadrži dovoljno jasne osnove i dovoljno jasan pristup za rešavanje pojedinih problema. To znači da te postavke — ako ih usvoje svi naši društveni i politički faktori koji rade na području privrednog i društvenog razvitka — mogu bitno doprineti boljoj orijentaciji u rešavanju konkretnih dnevnih problema tekućeg privrednog i društvenog razvoja, te da se u tom smislu mogu već početi — kad se usvoje — da sprovode u život. Mi treba da budemo svesni da privredni razvoj traži tekuće intervencije, traži odgovarajuće mere, kojima se privredne i radne organizacije prilagođavaju društvenim kretanjima i novonastalim uslovima. Mi treba da obezbedimo da se rešavanje tih problema i prilagođavanje tim novim pojavama i samom privrednom i društvenom razvitku vrši kako je postavljeno i kako će biti istaknuto u rezoluciji o osnovnim postavkama društvenog sistema.

Isto tako, smatram da je moguće na taj način nizom konkretnih mera u svakom području i u svakoj oblasti našeg privrednog i društvenog razvitka u dnevnom tekućem radu stvarati uslove koji, ustvari, već znače usmeravanje privrednih kretanja i rešavanje njihovih problema u pravcima o kojima je ovde bilo reči. Mislim da bi bilo pojednostavljenje ako bismo ocenili značaj današnje diskusije kao i usaglašavanje stavova o pravcima rešavanja privrednog sistema kao da je potrebno za sprovođenje u život tih postavki, odnosno da je moguće sprovođenje i sagledavanje u celini pojedinačnih krupnih problema u njima-

voj celokupnoj međusobnoj zavisnosti, a, u isto vreme da će od toga zavisiti i potpuno funkcionisanje sistema. Želim samo da ukažem da to sagledavanje, kao i potpuno funkcionisanje sistema u svim njegovim oblastima može i mora da se priprema sistematskim privrednim akcijama i merama u samoj dnevnoj tekućoj praksi.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ovim je završen opšti pretres ove tačke dnevnog reda.

Sada treba da odlučimo kakav zaključak da donesemo. Mislim da je diskusija pokazala da je u načelnim postavkama o osnovnim problemima daljeg razvoja našeg privrednog sistema, koji su izloženi u materijalima i na osnovu kojih je izrađen prednacrt rezolucije, ispoljena saglasnost mišljenja.

S obzirom na važnost ovih pitanja koja tretira rezolucija, bilo bi potrebno da se poslanicima omogući više vremena da prijedlog rezolucije što detaljnije razmotre i da se unesu odgovarajuće izmjene i dopune u smislu ove diskusije.

Zbog toga je potrebno da formiramo komisiju sa zadatkom da na osnovu predloženog teksta rezolucije i ove diskusije, kao i drugih prijedloga sačini definitivni tekst rezolucije i predloži vijećima na pretres i usvajanje na prvoj narednoj sjednici.

Ovo je potrebno s obzirom na veoma široku diskusiju o kojoj su maloprije drugovi govorili i raznovrsnu diskusiju, a to odgovara i prijedlozima koji su dati u samoj diskusiji.

Da li se vijeća slažu s ovim prijedlogom? (Glasovi: Slažu se).

Objavljujem da su vijeća usvojila ovaj prijedlog.

Dopustite mi da sada predložim sastav komisije.

Za članove Komisije za izradu rezolucije se predlažu: Sergej Kraigher, poslanik Saveznog vijeća, Dušan Bogdanov, poslanik Privrednog vijeća, Savka Dapčević, poslanik Saveznog vijeća, Dušan Reljić, poslanik Privrednog vijeća, Stevan Doronjski, poslanik Saveznog vijeća, Đorđe Janković, poslanik Privrednog vijeća. Pored toga, Savezno izvršno vijeće bi odredilo dva ili tri svoja predstavnika.

Da li ko ima neku dopunu u pogledu predloga sastava ove Komisije? (Nema).

Objavljujem da su vijeća usvojila prijedlog za sastav Komisije.

Ovim je dnevni red zajedničke sjednice iscrpen i zaključujem zajedničku sjednicu Saveznog vijeća i Privrednog vijeća.

U nastavku rada, vijeća će održati posebne sjednice.

(Sjednica je zaključena u 19 č 15 min).

SOCIJALNO-ZDRAVSTVENO VEĆE

7. SEDNICA

OD 17. APRILA 1964. GODINE

SADRŽAJ

Pre dnevnog reda:

1. Odsustva poslanika;
2. Utvrđivanje dnevnog reda;
3. Odgovor predstavnika Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku.

Dnevni red:

1. Razmatranje izveštaja o organizaciji i radu službe sanitarne inspekcije u SFRJ za period od 1958. do 1962. godine;
2. Pretres predloga Osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti;
3. Pretres predloga zakona o opojnim drogama;
4. Pretres predloga Zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu.

Govornici: Predstavnik Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku dr Svetomir Jauković (dva puta), glavni savezni sanitarni inspektor dr Radomir Gerić, Mileva Boca, Ljubiša Popović, dr Ljubinko Đorđević, dr Ante Čatipović, dr Radosav Karamarković, dr Marjan Morelj i dr Mecedes Albreht.

PRESEDAVALA

PREDSEDNIK

OLGA VRABIČ

Početak u 9 č

Predsednik Olga Vrabič (izborna jedinica Celje):

Otvaram sedmu sednicu Socijalno-zdravstvenog veća. Konstatujem da postoji kvorum i da Veće može punovažno odlučivati.

Zapisnik sa šeste sednice Socijalno-zdravstvenog veća, kao i zapisnik prve zajedničke sednice Socijalno-zdravstvenog i Saveznog veća dostavljeni su članovima Veća. Da li ima primedaba na te zapisnike? (Nema). Pošto primedaba nema zapisnici će se overiti.

Molim da saslušate saopštenje.

Poslanici dr Ljiljana Vasić i Vojislav Kosoć molili su da im se odobri odsustvo sa ove sednice zbog bolesti, a poslanici dr Drago Ikić i Redžep Krujezić zbog zauzetosti po službenoj dužnosti. Da li se Veće slaže da im se odobri odsustvo? (Slaže se).

Za ovu sednicu — kako su članovi Veća već obavesteni u pozivu — predložen je ovaj dnevni red:

1) Razmatranje izveštaja o organizaciji i radu službe sanitarne inspekcije u SFRJ za period od 1958. do 1962. godine;

2) Pretres Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti;

3) Pretres Predloga zakona o opojnim drogama;

4) Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu.

Ima li kakvih drugih predloga za dnevni red? (Nema). Da li Veće prihvata predloženi dnevni red? (Prihvata). Time je dnevni red utvrđen.

Obaveštavam Veće da su poslanici dr Radoslav Karamarković i dr Sead Pozderac uputili Veću poslanička pitanja.

Poslanik dr Radoslav Karamarković postavio je pitanje — da li je naziv »medicinski centar«, koji nose neke zdravstvene ustanove u Srbiji opravdan i u duhu Opšteg zakona o organizaciji i finansiranju zdravstvene službe i Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenoj službi Socijalističke Republike Srbije?

Poslanik dr Sead Pozderac postavio je pitanje — šta je preduzeto i šta se namerava preduzeti da bi se sprečilo zagađivanje reke Une otpadnim vodama fabrike celuloze u Drvaru, koja uskoro treba da bude puštena u probnu proizvodnju?

Pre nego što predemo na dnevni red, molim predstavnika Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku da odgovori na ova poslanička pitanja.

Ima reč dr Svetomir Jauković, pomoćnik sekretara u Saveznom sekretarijatu za zdravstvo i socijalnu politiku.

Dr Svetomir Jauković:

Na pitanje koje je postavio savezni poslanik drug dr Radoslav Karamarković — da li

je naziv »medicinski centar«, koji nose neke zdravstvene ustanove u Socijalističkoj Republici Srbiji zakonom predviđen, odnosno u duhu Opšteg zakona o organizaciji zdravstvene službe i Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenoj službi u Srbiji, daje se ovaj odgovor:

Opštim zakonom o organizaciji zdravstvene službe od 1960. godine u članu 57. stav 1. ustanovljene su izvesne vrste zdravstvenih ustanova. U stavu 2. istog člana je istaknuto da pojedine zdravstvene ustanove mogu vršiti poslove dveju i više zdravstvenih ustanova navedenih u prethodnom stavu. Republikama je data mogućnost da ustanovljavaju zdravstvene ustanove drugog tipa, koristeći se pravom koje je dato članom sedmim Opšteg zakona, kojim se vrste zdravstvenih ustanova ustanovljavaju zakonom, što u ovom slučaju znači republičkim zakonom.

Druge odredbe, kao i ceo duh Opšteg zakona, ukazivali su da je naša koncepcija zdravstvene zaštite izgrađena na jedinstvu svih vidova pružanja zdravstvenih usluga, što se najbolje može ostvariti formiranjem zdravstvenih ustanova koje pružaju što kompletniju i kompleksniju zdravstvenu zaštitu.

Intencija unošenja člana 7, kao i pomenutog stava 2. člana 57. u Opšti zakon je bila da se zdravstvenoj službi u našoj zemlji ostavi mogućnost daljnjeg razvoja i iznalaženja onih organizacionih oblika zdravstvenih ustanova koji bi najbolje odgovarali potrebama i prilikama u raznim područjima.

Izvesne republike su se koristile tom mogućnošću i u duhu pomenute koncepcije što potpunije zdravstvene zaštite zakonom ustanovile vrstu zdravstvenih ustanova tipa medicinskog centra, kao na primer, Socijalistička Republika Hrvatska.

Neke druge republike, među kojima i Socijalistička Republika Srbija, to nisu učinile, ali su se izvesne političkoteritorijalne jedinice na svojoj teritoriji koristile pomenutim odredbama Opšteg zakona i formirale ustanove tipa medicinskog centra.

Do formiranja ustanova ovakvog tipa došlo je zbog toga što je sagledano da male, često nedovoljno opremljene i međusobno nepovezane ustanove nisu bile sposobne da pruže kvalitetnu zdravstvenu zaštitu, bez obzira na znatna sredstva koja je zajednica trošila u ove svrhe. U procesu formiranja ove vrste ustanova u raznim republikama došlo je do različitih organizacionih oblika. Tako u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, gde su se još pre donošenja Opšteg zakona počele stvarati ustanove tipa medicinskog centra, medicinski centar znači ustanovu koja je ujedinila raznorodne ustanove u jednu, u kojoj se izgubio profil individualnosti ranijih ustanova kao posebnih ustanova, a mesto njih su se formirale službe za pojedine vidove zaštite. Na primer, služba za suzbijanje

tuberkuloze ili služba za zaštitu dece itd. Ove službe ujedinjuju u sebi dispanzerski, ambulantni, specijalistički, bolnički, higijensko-epidemiološki rad i rehabilitaciju, već prema uslovima i mogućnostima.

U nekim drugim republikama se prišlo formiranju medicinskih centara pod drugim uslovima i bez dovoljno izraženih principa jedinstva preventivnog i kurativnog tipa, odnosno bez formiranja određenih službi kao posebnih organizacionih i radnih jedinica. Ove težnje za stvaranjem potpunijih i krupnijih zdravstvenih ustanova u cilju pružanja što kompletnije zdravstvene zaštite javljaju se u znatnom broju komuna, te smatramo da su korisne i opravdane, ako se pre spajanja zdravstvenih ustanova pristupa objektivnom razmatranju medicinske i ekonomske opravdanosti i ako novi oblik organizacije garantuje kvalitetniju zdravstvenu zaštitu stanovništvu.

Položaj ustanove tipa medicinskog centra u sistemu organizacije našeg zdravstva biće bliže određen u novom Opštem zakonu o organizaciji zdravstvene službe, a, verovatno, i u republičkim, s obzirom na to što praksa nameće takvu potrebu.

Na zahtev Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine da se da odgovor na pitanje »Šta je preduzeto da bi se sprečilo zagađivanje reke Une otpadnim vodama fabrike celuloze u Drvaru«, Sekretarijat daje ovu informaciju:

Investitor za izgradnju fabrike celuloze u Drvaru je postupio po odredbama Zakona o zaštiti voda SR Bosne i Hercegovine (»Službeni list SR BiH« br. 52/61) i od Republičke komisije za vodoprivredu — Sarajevo pribavio propisanu »vodoprivrednu saglasnost« i »vodoprivrednu dozvolu« (Rešenje broj 04—339—2/63 i 04—339—4/63).

Gornjim stručno-upravnim aktima republičke uprave za vodoprivredu SR BiH, u čijem je donošenju učestvovao i Republički sanitarni inspektorat, detaljno su propisani uslovi pod kojima se fabrike celuloze u Drvaru dozvoljava korišćenje reke Une za konačnu dispoziciju svojih otpadnih voda iz proizvodnje.

Predsednik Olga Vrabčić:

Da li drugovi poslanici žele da postave dopunska pitanja? (Niko se ne javlja).

Pošto dopunskih pitanja nema, nastavljamo rad prema dnevnom redu.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuju drug Moma Marković, savezni sekretar za zdravstvo i socijalnu politiku, drugarica Vera Aceva, predsednik Odbora za socijalno-zdravstvena pitanja Saveznog veća i drug dr Herbert Kraus, direktor Saveznog zavoda za zdravstvenu zaštitu.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: Razmatranje izveštaja o organizaciji i radu

službe sanitarne inspekcije u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji za period od 1958 do 1962. godine.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuju u vezi s ovom tačkom dnevnog reda drug dr Radomir Gerić, glavni sanitarni inspektor, drug dr Petar Popović, glavni republički sanitarni inspektor SR Srbije, drugarica dr Irina Knežević, glavni republički sanitarni inspektor SR Hrvatske, drug dr Tome Ravnikar, glavni republički sanitarni inspektor Socijalističke Republike Slovenije, drug dr Edvard Turič, glavni republički sanitarni inspektor SR Bosne i Hercegovine i dr Panče Stančev, glavni sanitarni inspektor SR Makedonije i drug dr Vojislav Ilić, glavni sanitarni inspektor SR Crne Gore.

Da li se Veće slaže da glavni sanitarni inspektori socijalističkih republika prisustvuju sednici Veća? (Slaže se).

Otvaram pretres izveštaja o organizaciji i radu službe sanitarne inspekcije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije za period 1958. do 1962. godine.

Dajem reč drugu dr Radomiru Geriću, glavnom saveznom sanitarnom inspektoru.

Dr Radomir Gerić:

Drugarice i drugovi savezni poslanici, za razmatranje rada i stanja službe sanitarne inspekcije u ovom visokom Domu, Savezni sanitarni inspektorat pripremio je dva materijala koji se nalaze pred vama.

Prvi, koji smo nazvali »Informacija«, daje kratak opšti pregled stanja i problema službe sanitarne inspekcije. Drugi, koji predstavlja »Izveštaj o organizaciji i radu službe sanitarne inspekcije u SFRJ«, takođe je opšti pregled rada i stanja sanitarne inspekcije za petogodišnji period, od 1958—1962. godine.

I jedan i drugi materijal, u stvari, predstavljaju zajedničku celinu u kojoj se, globalno uzevši, mogu sagledati stanje i problemi službe sanitarne inspekcije onako kako smo mi mogli sagledati na osnovu prikupljenih podataka i izveštaja o radu, kao i na osnovu poznavanja problematike ove službe u celini.

Ne želeći da ponavljamo ono što je i u jednom i u drugom materijalu izneto i rečeno, dopustite mi da ukratko i ovom prilikom govorim o nekim pitanjima i problemima stanja i rada službe sanitarne inspekcije koji iziskuju posebnu pažnju.

Služba sanitarne inspekcije u našoj zemlji se rodila, radila i razvijala u specijalnim uslovima našeg ekonomskog i socijalnog razvoja koji je praćen stalnim i brzim promenama. Nagli razvoj industrije, migracija stanovništva, urbanizacija naselja itd. praćeni su i mnogobrojnim promenama u strukturi društva, u načinu i u uslovima života itd., iz čega proističu mnogi problemi vezani za ono što je staro, što

prolazi i nestaje postepeno, ali i što vuče nazad, ono što znači neznanje, neprosvećenost, zaostalost.

U takvim uslovima, pored borbe za ekonomski razvitak, za poboljšanje opštih životnih uslova i životnog standarda, što rešava i problem podizanja higijenskih prilika, uklanjanja neznanja i neprosvećenosti, naša zajednica i društvo neposredno su zainteresovani da se i drugim metodama i sredstvima ubrza takav razvoj, a osobito da se ubrza naš razvitak u pogledu unapređenja zdravstvenog stanja i higijenskih uslova života.

Služba sanitarne inspekcije trebalo je da bude i treba da bude, pored ostalih faktora, taj instrument društva kojim će se takođe ostvarivati napred izneti ciljevi.

Posmatrajući sa ovog stanovišta službu sanitarne inspekcije, gledajući njen rad i razvitak u proteklom periodu, postavlja se nekoliko značajnih pitanja koja će sigurno biti predmet diskusije u ovom Domu.

Prvo, da li je služba sanitarne inspekcije nešto doprinela unapređenju zdravstvenog stanja i higijenskih prilika u našoj zemlji:

Drugo, da li je ova služba mogla učiniti više no što je dosad učinjeno:

I najzad, koji su putevi, načini i sredstva da se ova služba bolje, brže razvija i unapređuje, kako bi više doprinosila unapređenju zdravstvenog stanja i podizanju higijenskog standarda u našoj zajednici.

Ako bismo želeli da odgovorimo na prvo pitanje, po našem mišljenju, gledajući izveštaj o petogodišnjem radu, možemo reći da je služba, srazmerno svojim snagama i sredstvima, uložila mnogo napora da ispuni svoje osnovne zadatke i da ih je, u izvesnoj meri, i ispunila, o čemu govore brojke o izvršenim pregledima, o preduzetim merama i intervencijama, o izvršenim rešenjima i drugim akcijama koje su vođene.

Na drugo pitanje, takođe bismo mogli sa sigurnošću odgovoriti pozitivno, to jest da se moglo učiniti mnogo više, jer služba sanitarne inspekcije pod određenim uslovima ne bi ni u kojem slučaju smela da svojim nadzorom obuhvati samo 50% objekata i da broj pregleda i intervencija iz godine u godinu opada, iako bi se mogao izneti argumenat da je na račun kvantiteta dat kvalitet.

Faktori koji su uticali i utiču na ovakav rad i razvoj službe sanitarne inspekcije su mnogobrojni i o njima priloženi materijal govori u više navrata.

a) Pre svega, organizaciono stanje službe sanitarne inspekcije ne zadovoljava, iako je u tome pravcu, ne gledajući samo formalno, učinjen izvestan napredak. Već nekoliko godina služba sanitarne inspekcije prolazi kroz organizacione promene koje prati razvoj našeg komunalnog sistema, pri čemu se često zanemaruju

značaj i uloga sanitarne inspekcije, što, naravno, dovodi do njenog slabljenja. Istina je da se traže najpogodnije forme za organizaciju inspeksijskih službi u komunama i srezovima i da se u poslednje vreme takve forme i nalaze. Ali, po našem mišljenju, bilo kakve da su forme organizacije inspeksijskih službi što se tiče njihovih odnosa u organima uprave, osnovni postulat za efikasno delovanje sanitarne inspekcije su njena samostalnost i efikasnost u delovanju.

Podatak o tome da samo u 22,4% opština nemamo organizovanu službu sanitarne inspekcije mogao bi nas zavarati, kad ne bismo znali da i u onih 78% stanje u organizacionom smislu nije uvek dobro.

b) Kadrovsko stanje službe sanitarne inspekcije takođe ne zadovoljava i mi tu, pored problema privlačenja stručnih kadrova u ovu službu, imamo i problem fluktuacije i osipanja kadrova koji proističe, kako iz odnosa prema službi sanitarne inspekcije u celini, tako i iz odnosa prema kadrovima koji u njoj rade (nagrađivanje, stan, itd.).

c) Finansiranje i opremljenost službe sanitarne inspekcije nije na zavidnoj visini. Pored opreme za rad, koju služba malo ima, i problem njene mobilnosti se takođe ističe u prvi plan. Budžetski sistem finansiranja sanitarne inspekcije, koji se mnogo kritikuje, koči razvitak službe sanitarne inspekcije, jer dovodi ovu službu u zavisnost od razumevanja ili nerazumevanja odgovarajućih faktora, što kao metod nije uvek dobro. Postavlja se pitanje da li bi trebalo tražiti puteve i načine za drukčiji način finansiranja ove službe.

d) Nedoradenost i nepotpunost sistema sanitarne inspekcije u vezi su i sa nepotpunošću našeg sanitarnog zakonodavstva. Pre svega, stari Zakon o sanitarnoj inspekciji u mnogim odredbama je zastareo i nije u skladu sa sistemom i s našim razvitkom uopšte. Pored toga, nepostojanje propisa i normi, higijenskih i drugih, kojih treba da se pridržavaju privredne i druge organizacije, institucije i građani, otežavaju rad organa sanitarne inspekcije i upućuju ih da deluju po svojoj slobodnoj oceni i stručnom znanju, što za inspeksijski rad nije dobro, niti daje garanciju njene efikasnosti.

e) Metod rada inspeksijskih organa nije uvek dobar i efikasan. U mnogim slučajevima nedostaju energičnost i upornost, postoji uestezanje i bojazan da se energično bore za određene zahteve, da se suprotstave lokalnim uticajima i pritiscima (koji se, istina, sve manje i manje sreću). Takođe se ne oslanjaju na širu zajednicu, na društvene organe, na javnost, kao na moćni instrument za suzbijanje svega onoga što vuče nazad, što onemogućuje progres u društvu, progres u zaštiti i unapređenju zdravlja.

Svi ovi navedeni činioci i mnogi drugi objektivne i subjektivne prirode utiču u znatnoj

meri na stanje, rad i razvoj službe sanitarne inspekcije.

Najzad, što se tiče puteva, načina i sredstava kojima bi se služba sanitarne inspekcije bolje i brže ojačala, bolje i efikasnije delovala, odgovor se sam po sebi nameće, jer je neophodno imati u vidu osnovne uslove i uzroke koji utiču na sadašnje stanje službe sanitarne inspekcije.

O nekim putevima, načinima i sredstvima za postizanje toga cilja govorimo i u materijalu koji je dat i koji će biti predmet razmatranja u ovom Domu.

Osnovno pitanje koje se pri tome postavlja i na koje treba da se usredsredi naša pažnja, pažnja svih odgovornih tela i organa na svim nivoima, jeste pitanje odnosa prema službi sanitarne inspekcije.

Težište delatnosti i aktivnosti službe sanitarne inspekcije je na nivou komune, kao osnovne čelije našeg društva.

Razvoj društvenih odnosa u našoj zemlji, razvoj komunalnog sistema u celini, sistem samoupravljanja i društvenog upravljanja upućuju nas na to da u nastalim odnosima inspeksijski organi postaju instrument društva kojim se obezbeđuju društvena kontrola i slobodan razvitak društvenih odnosa u skladu sa interesima društva. U zdravstvenoj zaštiti, služba sanitarne inspekcije se pojavljuje kao instrument društva, instrument komune, kojim se obezbeđuju slobodan razvoj zdravstvene zaštite i unapređenje zdravstvenog stanja i higijenskih prilika. Svako kočenje rada i razvoja službe sanitarne inspekcije kočnica je napretka u oblasti zaštite i unapređenja zdravlja radnih ljudi.

Imajući to u vidu, osnovno pitanje koje se postavlja u vezi sa razvojem i unapređenjem službe sanitarne inspekcije je pitanje jačanja i učvršćenja službe sanitarne inspekcije u komuni, kao osnovne čelije našeg društva.

Inspeksijski organi u srezu, republici i federaciji takođe imaju određenu ulogu, i njihovom razvoju takođe treba pokloniti veću pažnju, u smislu razvijanja njihove veće operativnosti i veće stručnosti, s obzirom na to što oni preuzimaju funkcije koordinatora, usmerivača, stručnog instruktora, ali i kontrolora, nadzornika, za područne inspeksijske organe.

Kada je reč o odnosu prema službi sanitarne inspekcije, mi moramo ovde istaći da uprkos mnogim pitanjima, problemima i slabostima u pogledu odnosa, mi smo danas u jednoj fazi koja nam daje mnogo. Svi smo svedoci da je u poslednjoj godini služba sanitarne inspekcije predmet razmatranja i analiziranja na mnogim sastancima i forumima, počevši od zborova birača, preko opštinskih i sreskih skupština — do republičkih i saveznih tela i domova.

Jasno je da sve to pokazuje da služba sanitarne inspekcije, uprkos mnogim nedostacima i slabostima, stiže sve više pravo građanstva u

našem društvu. Naša zajednica i društvo sve više uviđaju značaj i vrednost ove službe, te se sada sve više stvaraju objektivni uslovi i mogućnosti za njen brži i uspešniji razvoj.

Duboko smo uvereni da će i ovo razmatranje stanja i rada službe sanitarne inspekcije u ovom Domu u punoj meri doprineti daljoj brizi za razvoj ove službe u celini. Zaključci i preporuke koji će iz ovog razmatranja sigurno proisteći biće solidna osnovica za pokretanje i rešavanje i svih onih problema i pitanja koja treba da se razmatraju i rešavaju u federaciji.

Savezni sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku je u tom pogledu već i preduzeo neke mere u vezi sa svojom nadležnošću, a, u prvom redu, vrše se intenzivne pripreme za donošenje nekih propisa koji treba da doprinesu i rešavanju nekih pitanja koja su u materijalu izneta kao osnovni problemi.

To se, pre svega, odnosi na predlog izmena i dopuna Zakona o sanitarnoj inspekciji, koji će sigurno uskoro doći na dnevni red ovoga Doma. Osnovna pitanja koja se izrađenim projektom izmena treba da reše jesu, pre svega:

Dalje prenošenje nadležnosti na opštinske organe sanitarne inspekcije u pogledu najvećeg dela poslova koji su dosad bili rezervisani za srezove i republike (nadzor nad prehrambenom industrijom, apotekama, industrijskim preduzećima itd.);

Efikasniji i operativniji rad svih organa sanitarne inspekcije, kojim se obezbeđuje pravo svakog inspektora, bilo kojeg nivoa, da neposredno preduzme i naredi mere iz nadležnosti nižih organa inspekcije.

Pokrenuta je ideja da se proširi nadležnost sanitarne inspekcije na kontrolu sprovođenja sistema organizacije i rada zdravstvenih ustanova, odnosno kontrole sprovođenja propisa iz oblasti organizacije zdravstvene službe, što je u vezi i sa predlogom o izmeni naziva ove službe u »Službu zdravstvene inspekcije«.

Projektom izmena zakona se predviđa regulisanje prava i dužnosti organa sanitarne inspekcije da obavezno vrše preventivni sanitarni nadzor nad izgradnjom, čime se rešava jedan veliki i težak nedostatak u radu i delovanju službe sanitarne inspekcije. Kao što je poznato, dosadašnjim propisima nije postojala ova nadležnost, obaveza i pravo, što je nanelo ogromne materijalne i zdravstvene štete zajednici i društvu.

Nacrt i preciznije definiše nadležnosti sanitarne inspekcije nad industrijom i zaštitom radnika na radu, čime se takođe rešava problem odnosa između sanitarne inspekcije i inspekcije rada.

Najzad, projektom izmena se pokušava da stvori osnova za materijalnu i finansijsku nezavisnost službe sanitarne inspekcije. Osnovna ideja je pri tome da se sistematski normiranim

radom i pregledom organa sanitarne inspekcije uvede stalno prilivanje sredstava za rad i razvoj sanitarne inspekcije redovnim doprinosom od privrednih i radnih organizacija koje podležu sanitarnoj kontroli. Ovo je svakako jedno od bitnih pitanja i njegovoj razradi u ovoj i kasnijoj fazi pokloniće se posebna pažnja.

Izrađen je takođe projekt izmena i dopuna Zakona o nadzoru nad životnim namirnicama, koji treba da doprinese daljem poboljšanju sistema kontrole nad proizvodnjom i prometom životnih namirnica.

Izrađen je Narct odluke o stručnoj spremi službenika koji rade u sanitarnoj inspekciji. Osnovna ideja je da se obezbedi lakši dolazak kadrova raznih profila u sanitarnu inspekciju, kao i da se stimulira podizanje stručnog nivoa sanitarnih inspektora i drugih stručnjaka u sanitarnoj inspekciji.

Radi se na izmeni i dopuni Pravilnika o kontroli voda, a date su i sugestije zdravstvenih organa donosiocima zakona o vodama, čime treba da se reguliše jedno značajno poglavlje u sanitarnoj zaštiti voda.

Najzad, radi se na donošenju propisa o nadzoru nad otrovima, uključivši insekticide, pesticide i sredstva za dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju.

O svim ovim propisima imaće priliku uskoro da se izjasni i ovaj Dom, a svi oni će sigurno doprineti da se popune mnoge praznine u našem sanitarnom zakonodavstvu koje ometaju pravilan rad i razvoj službe sanitarne inspekcije.

Drugarice i drugovi, u ovom kratkom izlaganju izneo sam samo neka pitanja i probleme o kojima se u materijalu govori. Uveren sam da će diskusija i predlozi u punoj meri obogatiti sve ono što je u izveštaju i informaciji izneto, a da će sve to kao i sama činjenica da Veće raspravlja o ovoj službi, imati ogromnog uticaja na daljni rad i razvoj službe sanitarne inspekcije u celini.

Predsednik Olga Vrabich:

Obaveštavam Veće da su Odbor za zdravstveno stanje i rad zdravstvene službe i Odbor za organizaciju zdravstvene službe, na svojoj zajedničkoj sednici, razmatrali izveštaj Sanitarne inspekcije i povodom toga izradili zaključke koji su vam podeljeni na početku sednice.

Otvaram pretres.

Ima reč savezni poslanik Mileva Boca.

Mileva Boca (izborna jedinica Sombor):

Govoriću o dva pitanja, o higijensko-zdravstvenom minimumu obrazovanja u sistemu opšteg obrazovanja kod nas i nešto o higijeni rada u radnim organizacijama i u školama.

Iskustvo je pokazalo da decentralizacija službe sanitarne inspekcije i sve veća ovlašćenja opštinskih inspekcija doprinose bržim

i uspešnijim intervencijama ovih organa u cilju zaštite zdravlja građana. Iz materijala koje smo primili vidi se s kakvim su se uspehom i u kojem obimu obavljali poslovi u ovoj službi. Svakako, učinjeno je veoma mnogo, pogotovu kad imamo u vidu s kakvim se sve teškoćama susreće, kao što su mali broj sanitarnih kadrova i ostalo. Videli smo i broj donetih rešenja, koji se procenat rešenja izvršava i kakvih još problema ima. Ovo je vrlo osetljiva i delikatna služba i nije jednostavno u ovoj službi ostati dosledan, odmeren i dovoljno efikasan.

Potpuno se slažem da zakonski propisi i mere u ovoj oblasti moraju ostati i dalje dosta oštri, efikasni i da ovlašćenja organa sanitarne inspekcije treba da budu dovoljno široka za samostalan rad uz, razume se, poštovanje propisa i stvarnih objektivnih uslova u pogledu zahteva. Bez toga nećemo moći zavesti red u ovom delikatnom području.

Međutim, treba da razmislimo da li je moguće da samo organi sanitarne inspekcije deju u pravcu podizanja sanitarne-higijenske strukture na veći stepen. Treba pogledati ko se sve još bavi ovom problematikom. Čini mi se da je inspekcija tu prilično usamljena. Kao prilog ovom tvrđenju navodim i to što se mnogo nedostataka, prljavštine, nestručnog rukovanja životnim namirnicama pronađe i u zdravstvenim ustanovama, gde bi logično bilo očekivati da je osoblje u tom pogledu obrazovano i da zna ceniti kakve posledice mogu iz toga nastati.

Mislim da je nemoguće ostati samo na administrativnim merama jer ovako mali broj sanitarnih radnika, pa i da ga udvostručimo, neće moći da udovolji zahtevima vremena u kojem živimo, zahtevima za očuvanje zdravlja naroda, za kulturni izgled osoblja i objekata koji podležu sanitarnom nadzoru, a koji, u stvari, odražavaju merilo nivoa naše opšte i, posebno, zdravstvene higijenske kulture. Kod nas se u praksi događa, na primer i ovo, da su nedavno u jednom mestu građani pitali — kakav je danas praznik? Na pitanje zašto? — rečeno je — pa, vidimo kelnere u čistim belim bluzama. Nije praznik — odgovorili su — nego je stigao sanitarni inspektor. Ili, kelner sa železničke stanice javlja svim zainteresiranim u mestu da je stigao sanitarni inspektor i onda nastaje pranje, ribanje, presvlačenje itd. Ili, izračunaju da dva tehničara ne mogu u 2.500 objekata u toku godine ni dve trećine od toga da obidu, pa, prema tome, i podešavaju uređenje objekata.

Zašto je to tako? Po mom mišljenju, zato što je jedna od vrlo slabih tačaka našeg sistema obrazovanja u tome što se u opšteobrazovnom procesu ne stvaraju higijenske navike kod dece i omladine. Čovek odrastao, formiran bez minimuma higijenskog obrazovanja teško može samo kaznama i administrativnim merama da

ih usvaja i u praksi primenjuje. Ne znam zašto prosveta odbacuje nastavu higijene u osnovnim školama. Ranije je postojala kao poseban predmet, pa je ukinuta. Sad ima ponovo diskusija i predloga o tome da se uvede kao poseban predmet u nastavu, što svakako treba pozdraviti.

U školama učenika u privredi predaje se higijena, ali nastavu ne obavljaju medicinari nego prosvetni radnici. Na ispitima za sticanje kvalifikacija u strukama pekara, mesara, slastičara ne pridaje se dovoljan značaj polaganju ovog predmeta. Tako i novi kadrovi pristižu nedovoljno obrazovani iz oblasti higijene, te se i oni moraju pozivati na kurseve ili ka-žnjavati zbog nedostataka tamo gde rade.

Dobro su došli savezni propisi od pre nekoliko godina, koji obavezuju na održavanje kurseva za osoblje uposleno u objektima za proizvodnju i preradu životnih namirnica. Kod nas, od 1.700 uposlenih, oko 1.600 je prošlo kroz ove kurseve. Međutim, kada se analizira šta su oni posle završenog kursa uneli novo u svoj rad, šta su od predenog programa primenili u praksi, pokazuje se da su rezultati veoma mali. To je zbog toga što su mnogi koji su uposleni na poljoprivrednim kombinatima, recimo, u mlekarstvu, u slastičarstvu, mesarstvu i pekarskoj struci, bez osnovnog obrazovanja, neki bez i jednog razreda, a najveći deo sa četiri razreda osnovne škole. Oni vrlo teško mogu da shvate svu ozbiljnost posledica koje mogu nastupiti od prljavštine i zagađenih namirnica itd.

Želim istaći da je potrebno i dalje održavati kurseve, ali je neophodno poduzeti mere da se u redovnom obrazovanju nastava higijene prihvati kao značajan predmet i da se kao predavači gde je god to moguće angažuju zdravstveni radnici.

Mislim da još ne možemo iz objektivnih razloga očekivati da samo porodica pruža deci i omladini higijensko-zdravstveno obrazovanje, a društvo je i te kako zainteresovano da se u tom pogledu postiže više nego do sada. To je sastavni deo borbe za poboljšanje društvenog standarda. Preventivna zaštita zdravlja građana je deo našeg opšteg kulturnog rasta. Potrebno je razraditi ceo sistem obrazovanja kao deo redovnog obrazovanja, kako bismo ubuduće što manje morali da organizujemo posebne kurseve za sticanje higijenskog minimuma.

Nešto o higijeni rada i školskoj higijeni. Kao što smo iz materijala videli, nisu precizirane nadležnosti između sanitarne inspekcije i inspekcije rada. Nedostaju odgovarajući propisi i zbog toga ima izvesnih teškoća u radu.

Ovde bih istakla jednu drugu stvar. Sanitarna inspekcija, barem kod nas, po pravilu, ne učestvuje u određivanju lokacije i pri reviziji projekata za nove objekte. Sanitarna inspekcija se poziva onda kad treba da se izvrši

tehnički prijem objekta. Događa se, recimo, da godinu i po dana stoji izgrađena škola prazna, jer se pri prijemu ustanovilo da nisu dobro projektovani uređaji za kanalizaciju, iako su vrlo teške prilike u školskom prostoru. Ili, sazida se hala-predionica bez uređaja za regulisanje toplote, pa radnici iz zagrejanih prostorija izlaze pravo napolje i zimi kad je vrlo hladno. Ili, izgradi se zgrada bez uređaja za zagrevanje i izolaciju olovne prašine u fabrici akumulatora; ili, zida se nova hala u kudeljari, a u postojećoj nije regulisano izvlačenje prašine itd. Povećava se procent bolovanja, oštećuje se zdravlje, skraćuje radni vek.

Mi zahvatamo znatna sredstva za socijalno osiguranje i plaćamo lečenje, naknadu ličnog dohotka, putovanja, povećava se broj invalidskih penzija. Utvrđujemo proseke bolovanja, zavodimo dodatne doprinose, a negde i nagrađujemo lekara ako smanji procenat bolovanja, nedovoljno se ponekad upuštajući da li je to postignuto stvarnim poboljšanjem radnih uslova ili samo mehanički da bi se ostalo oko proseka. Međutim, u pogledu sredstava za izgradnju ovih zaštitnih uređaja uvek se kaže — da nema! Morali bismo naći u novim uslovima finansiranja socijalnog osiguranja odgovarajuće oblike saradnje, čini mi se, između socijalnog osiguranja i sanitarne inspekcije kao i radnih organizacija, da bi se iz ušteda, ustupljenog dela doprinosa — pored ostalog — doprinosa za mesec dana bolovanja sredstva ulagala za poboljšanje zdravstveno-higijenskih prilika na radnim mestima proizvođača. Naša praksa izvesne pozitivne rezultate u tom pogledu pokazuje.

Dalje, predlažem da se donesu propisi koji će obezbediti da se prilikom revizije projekata i lokacije novih objekata ne može početi sa izgradnjom bez mišljenja sanitarne inspekcije. Za to treba da se ovlaste banke ili odgovarajući drugi organ. Nije teško izračunati koliko koštaju bolovanja i sve ostalo prouzrokovano lošim rešenjima zdravstveno-higijenske zaštite na radu, a koliko košta minimum uređaja za to. Svakako je i humanije da se sredstva ulažu za uređaje.

Morali bismo kako zakonskim propisima, tako i pritiskom javnosti, štampe, radija i televizije, filma, u radnim organizacijama i organima samoupravljanja izgrađivati kriterijume i shvatanja o značaju higijene rada. Ako je u Ustavu u središtu pažnje čovek, onda svom ozbiljnošću moramo nastojati da se to plemenito geslo sve više oživotvoruje raznovrsnim i evidentnim merama, a ovo je svakako sastavni deo brige o čoveku.

Često se kao razlog ističu objektivne teškoće, međutim, posredi su određena shvatanja. Poznajem dva preduzeća u jednom mestu. U jednom se grade nove hale, ali i objekti higijensko-zdravstvenog standarda. U drugom, re-

zonuju — gradimo najpre upravnu zgradu i hale, a tek posle uređaje za standard. Praksa je vrlo brzo pokazala u prvom preduzeću smanjenje bolovanja, plus smanjenje fluktuacije radne snage, povećanje produktivnosti, dok je u drugom preduzeću bilo obratno.

Rekla bih još nešto o školskoj higijeni. Ne bih govorila o teškoćama u vezi sa školskim prostorom i o nedostajanju sredstava za odgovarajuće nagrađivanje u prosveti. To je posebna tema. Podsetiću samo koliko se od raspoloživih sredstava za prosvetu izdvaja za materijalne sanitarne-higijenske potrebe škole. Nedavno je kod nas, posle izveštaja sanitarne inspekcije o stanju u školama, održano savetovanje o toj temi. I diskusija se kretala u tom pravcu u kojoj srazmeri rastu ili opadaju sredstva za materijalne potrebe škole i to upoređujući sa stanjem pre nekoliko godina, kad je raspodela sredstava vršena administrativno, s onim što se događa danas kad raspodelu vrše kolektivi škola. Međutim, negde je i praksa da se relativno smanjuju sredstva i tako osiromašuje higijenski standard učenika. Brže rastu lični dohoci nego materijalni troškovi. Na te probleme je ukazano i zauzeti su odgovarajući stavovi.

Kada je reč o čistoći i estetskom izgledu školskih i svih ostalih radnih prostorija i objekata, podsećam vas na još jedan problem. Reč je o pomoćnim službenicima koji rade na uređenju i čišćenju prostorija. Kada se razmotri koliko su se oni pripremali za taj posao i kakvo je njihovo opšte i higijensko obrazovanje, po pravilu, utvrđuje se da je vrlo malo, a i dosadašnjim propisima su ova radna mesta nekako potcenjivana, smatrana nevažnim, jer pri uposlenju se ne traže nikakvi uslovi o školskoj i stručnoj spremi. I, tako do kraja radnog veka. U našoj opštini ovakvih pomoćnih službenika koji rade na ovim poslovima ima oko 750. I čini mi se da bi trebalo doneti odgovarajuće propise i programe, prema kojima bi i oni mogli sticati stručne kvalifikacije, kvalifikacije stručnog čistača, da to postane poziv kao i svaki drugi pa bismo onda s više moralnog prava mogli od njih da tražimo odgovarajuće standarde u pogledu održavanja objekata.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ima reč poslanik Ljubiša Popović.

Ljubiša Popović (izborna jedinica Zvornik):

Drugarice i drugovi, u svojoj diskusiji bih htio da govorim o onom dijelu izlaganja dr Radomira Gerića koji se odnosi na efikasnost sanitarne inspekcije.

Iz izveštaja i informacije koju smo ranije dobili vidi se da je služba sanitarne inspekcije zabilježila izvjestan napredak u 1960. i 1961. godini. Međutim, u 1962. godini došlo je do stagnacije i opadanja aktivnosti, kako po broju

pokrivenih društveno-političkih zajednica ovom službom, tako isto i po broju sanitarnih inspektora. Prema ovim podacima vidi se da koncem 1962. godine preko 20% društveno-političkih zajednica nije imalo organizovanu službu sanitarne inspekcije. Ako se ovome doda i podatak da je od ukupno 800 sanitarnih inspektora 204 bilo honorarnih, onda ta situacija postaje još ozbiljnija. Poznato je da najveći broj honorarnih sanitarnih inspektora ne samo što ne vrši u potpunosti svoje dužnosti, nego je često formalno u radnom odnosu sa opštinskim skupštinama, radi lične materijalne stimulacije.

Treba da nas zabrinjava činjenica da je oko 50% rješenja donijetih od sanitarnih organa ostajalo neizvršeno.

Opravdano se postavlja pitanje koji su uzroci nedovoljne efikasnosti službe sanitarne inspekcije u izvještajnom periodu. Na osnovu određenih konsultacija koje smo obavili u tuzlanskom srezu, mi smatramo da je, prije svega, u pitanju nedovoljan broj sanitarnih inspektora. To proizlazi iz podatka da je blizu 50% — uzimajući u obzir honorarne saradnike — društveno-političkih zajednica uopšte nepokriveno ovom službom. Prema tome, mislim da bi jedan od glavnih zadataka društveno-političkih zajednica trebalo da bude brže obezbjeđenje sanitarnih inspektora, osobito u opštinama. Ovo je neophodno istaći zbog toga što je, na žalost, u nekim srezovima došlo do ukidanja posebnih odsjeka za sanitarne tehničare pri medicinskim školama odnosno školskim medicinskim centrima.

Dalje, kad je riječ o kadrovima, postavlja se pitanje stručne sposobnosti postojećih inspektora da obave zadatke koji stoje pred njima. U uvodnom izlaganju dr Radomira Gerića rečeno je da nije poklonjena dovoljna pažnja stručnom usavršavanju inspektora, osobito opštinskih. To se na terenu i svakodnevnom radu vrlo često zapaža. Opštinski inspektori, prije svega, usmereni su na usko područje kontrole sanitarnih prilika ili na one oblasti života gdje je lakše izvršiti kontrolu sanitarnih propisa. To su, prije svega, trgovačke radnje, ugostiteljske radnje itd. Međutim, jedan veliki dio nadležnosti inspekcije — kao što se to u izvještaju kaže — dosada je bio zapostavljen. Na primjer, područje industrije, područje školske higijene, područje zdravstvenih ustanova itd.

Prema tome, uzrok dosadašnje nedovoljne efikasnosti leži, po našem mišljenju, u nedovoljnoj stručnosti i nemogućnosti inspektora da idu ukorak sa sve većim potrebama u kontroli sprovođenja sanitarnih propisa. Ovo je tim prije važno, jer još uvijek nedostaje izvjestan broj propisa koji regulišu ovu materiju, pa je često ostavljeno slobodnom rasuđivanju inspektora, kako će izvršiti pregled, u kojem će pravcu ići otklanjanje nedostataka itd. Dakle, njihovo si-

stematsko stručno usavršavanje je neophodno potrebno.

Drugi uzrok nedovoljne efikasnosti sanitarne službe jeste njena slaba opremljenost. Ima drastičnih primjera otupljivanja oštrice u reagovanju na nedostatke od inspekcijskih organa zbog toga što isti ne poseduju prevozna sredstva. Koristeći ova u radnim organizacijama, oni se ponekad neobjektivno postavljaju prema tim organizacijama.

Međutim, tamo gdje su ta sredstva obezbeđena pokazalo se da i postojeće snage koje imamo u inspekciji su znatno efikasnije i postižu veće rezultate.

Dalji problem se sastoji u nepravilnom odnosu prema sanitarnoj inspekciji ili, konkretnije, u pojavi raznih pritisaka i uskraćivanja samostalnosti, koja je Zakonom o sanitarnoj inspekciji predviđena. Treba istaći da je tih pritisaka sve manje, osobito poslije pisma Izvršnog komiteta i mjera koje su preduzete, ali mislim da je neophodno da se to ovdje kaže i u našim zaključcima istakne. U protivnom, mogli bismo u praksi ponovo susretati primjere da se organi uprave ili funkcioneri organa vlasti mišljaju u kompetencije i samostalnost rada sanitarnih inspektora. U tuzlanskom srezu bilo je primjera da su rješenja inspektora naredbom pojedinih funkcionera povlaćena, da su čak i novčane kazne vraćane itd. Zbog toga smatramo da je i pitanje organizacije službe veoma važna stvar. Postavlja se pitanje da li treba jače horizontalno povezati inspekcijske službe u srezu i opštini ili ih ostaviti razdvojene. O ovome postoje različita mišljenja, no, iskustvo iz našeg sreza i nekoliko opština — gdje je ova služba objedinjena u jednom odeljenju inspekcijskih službi, ukazuje da ovakva organizacija daje veću sigurnost i samostalnost inspektorima i čini inspekciju u cjelini efikasnijom, jer se razne inspekcije međusobno dopunjuju i kompletno zahvataju pojedine radne organizacije itd.

Još jedno važno pitanje, od kojeg zavisi efikasnost inspekcije jeste pitanje odnosa radnih organizacija prema propisima koji su na snazi, prema rješenjima i zadacima koje sanitarni inspektori postavljaju.

Naime, radi se o tome da zbog deficitarnosti sanitarne inspekcije, inspektor dođe u pojedine radne organizacije jedanput godišnje, a ima primjera da se i u dvije godine svega jedanput navrati. To znači da poboljšanje efikasnosti rada inspekcije zavisi od shvatanja i odnosa onih kojima je rješenje upućeno da li će isto biti izvršeno i u kom periodu.

Prema tome, ako bismo ozbiljno i povećali broj sanitarnih inspektora, a bude izostao aktivan odnos organa društvenog upravljanja u radnim organizacijama, rezultati neće biti zadovoljavajući. Zapravo, neophodno je postići saradnju organa upravljanja i sanitarne inspekcije.

Konkretni prijedlog organima sanitarne inspekcije bio bi da područje industrije, građevinarstva, školske higijene i zdravstvenih ustanova treba ubuduće malo ozbiljnije zahvatiti pregledima. U tuzlanskom srezu prišlo se kontroli sanitarnog stanja i u zdravstvenim ustanovama i, nalazi sanitarne inspekcije nisu bili ni najmanje pohvalni. Nađeno je mnogo nedostataka, tako da smatram da bi Savezni inspektorat preko republičkih inspektorata trebalo aktivnije da inicira preglede i ovih radnih organizacija.

I na kraju, mislim da bi u rješavanju svih ovih pitanja trebalo da se ostvari jači uticaj, pa i odgovornost Savezne inspekcije i republičkih inspekcija. Utisak je na terenu da se republički, a posebno savezni inspektori vrlo rijetko nalaze u centrima srezova i pojedinih opština, a to je potrebno, jer podiže kvalitet pregleda i autoritet samih organa, osobito u opštini.

Predsjednik Olga Vrahić:

Ima reč poslanik dr Ljubinko Đorđević.

Dr Ljubinko Đorđević (izborna jedinica Kraljevo):

Drugarice i drugovi, u svojoj diskusiji govorio bih o dva problema koje su izneli zdravstveni radnici koji rade u sanitarnoj inspekciji u mojoj izbornoj jedinici. Oni se odnose na deficitarnost kadrova i problem zdravstveno-vaspitnog rada.

Referat i zaključci našeg Veća su istakli problem deficitarnosti kadrova, ali mislim da ta deficitarnost kadrova nije 22% nego su procent i problem u celini znatno teži i ozbiljniji.

Ilustracije radi naveo bih da u srezu Kraljevo, koji ima blizu 700.000 stanovnika, od 17 opština, u četiri opštine nemamo organizovanu sanitarnu inspekciju, dok nam u tri opštine sanitarnu inspekciju vrše honorarni lekari, što znači da je ovaj problem sasvim malo zahvaćen. Na celoj teritoriji sreza nema nijednog stalnog lekara — sanitarnog inspektora. Ako se ovome, i pored toga što smo imali veliki broj izvršenih pregleda i akoija, dodaju i teška higijensko-epidemiološka situacija našeg terena i problemi koji zahvaćeni radom sanitarnih inspektora, videćemo da nisu zahvaćeni mnogi poslovi kojima je trebalo da se bavi sanitarna inspekcija. U zaključcima su već istaknuti problem škola, nadzora zdravstvenih ustanova i drugi problemi.

Naši su predlozi da pored rešenja kadrova školovanjem, materijalnom stimulacijom i drugačijim organizacijama, treba u narednom periodu razmotriti da se izvesne kompetencije sanitarnih inspektora koje su manje važni i koje ulaze u delokrug drugih inspektorata odvoje, bilo republičkim, bilo saveznim i lokalnim propisima. Tako da izvesne sitne stvari koje su u nadležnosti sanitarne inspekcije treba da budu izvesnim propisima prenete u nadležnost inspekcije rada ili komunalne inspekcije. Oslobođena ovih problema sanitarna inspekcija bi mogla da

se posveti rešavanju osnovnih zadataka koji su pred nju postavljeni.

U pogledu problema nedovoljne zdravstvene prosvetćenosti, smatramo da je informacija podstakla diskusiju i dala predlog za poboljšanje stanja i rada službe zdravstveno-vaspitnog rada, kao jednog od važnih problema planski organizovane zdravstvene zaštite u opštini. Mislim da je ovo izvanredno važan zadatak, ali rešenje ovoga problema ne može se zamisliti ako nije zasnovano na prethodno svestrano proučenim problemima radi pronalaženja uzročnih veza njihovog nastajanja i ukazivanja na mogućnosti njihovog rešavanja.

Poseban značaj donošenja programa je u tome što on predstavlja ceo proces mobilizacije stručnih i društveno-političkih snaga komune, kako bi se sagledao čovek u celini, njegov odnos u društvu i potreba održavanja i unapređenja njegovog zdravlja.

Bez ovako organizovanog rada i aktivnost naših sanitarnih inspektorata i inspekcija ne može doprineti većem uspehu.

Pored rešenja sagledanih problema, mogu se postaviti i hipoteze u programu, kao, na primer, kompleksno sagledavanje visokog nataliteta, praćenog visokim oboljevanjem i smrtnošću u našim najnerazvijenijim područjima.

Na svim teritorijama treba pristupiti perspektivnom planiranju i obezbeđivanju određene naučnoistraživačke delatnosti, bez čega se danas ne može zamisliti proučavanje zdravstvenih problema. Ovaj problem sam istakao zbog toga što smo mi u srezu Kraljevo, na teritoriji devet opština, napravili ovakve programe i prišli njihovoj realizaciji po određenom metodološkom postupku. Kada smo posle pregleda naših sela i određenih testova pogledali zdravstveno vaspitanje i znanje naših ljudi u pogledu zdravstvenih problema, videli smo da je sve to veoma malo i da bi tome problemu u narednom periodu trebalo pokloniti veliku pažnju.

Na kraju, rekao bih da i pored toga što je taj problem priznat kao važna mera za zaštitu i unapređenje zdravlja i da se bez njega ne mogu postići bolji rezultati u vezi sa zdravstvenim stanjem naše sredine, on u praksi još nije postao stalan metod zdravstvene službe i drugih društveno-političkih organizacija.

Rad na ovom problemu je neophodan, jer nije više samo proklamacija nego činjenica da se nijedan zdravstveni problem ne može rešiti bez planskog vaspitnog rada, koji treba da pokrene svakog pojedinca da shvati zdravlje kao najveće blagostanje i svoju ulogu u doprinosu da se ono očuva i unapredi.

Predsjednik Olga Vrahić:

Ima reč dr Ante Čatipović.

Dr Ante Čatipović (izborna jedinica Sinj):

Drugarice i drugovi poslanici, htio sam diskutirati o nekoliko pitanja, međutim, neka

od njih su već iznijeli moji predgovornici, pa ću se na njima samo najkraće zadržati.

Juče je u odborima za zdravstveno stanje naroda i organizaciju financiranja zdravstvene službe vođena široka diskusija o izvještaju sanitarnih inspekcije. Neke probleme koji su tamo razmatrani mislim da je vrijedno istaknuti i u Vijeću.

Smatram da je stanje sanitarnih inspekcije u našoj zemlji, prema izvještajima koje smo dobili, upravo zabrinjavajuće zbog tri činjenice:

1. što nam je gotovo četvrtina općina u cijeloj zemlji nepokrivljena službom sanitarnih inspekcije, bez koje se jedan organizirani rad u bilo kojoj zemlji gotovo i ne može zamisliti. Također u nekim područjima postoji tendencija opadanja broja općina koje imaju svoju sanitarnu inspekciju;

2. što su kadrovi sanitarnih inspekcije u ovom periodu pali gotovo na polovinu. Doduše riječ je o smanjenju broja honorarnih sanitarnih inspektora, ali sigurno je da je ovaj period sa svojom dinamikom općeg razvoja u zemlji zahtijevao — u najmanju ruku — unapređenje i povećanje broja službenika, a pogotovo stručnih službenika sanitarnih inspekcije. Međutim mi danas imamo svega 793 službenika sanitarnih inspekcije u čitavoj zemlji. Isto je tako loša situacija u pogledu stručnosti tih službenika. Smatram da je znatno važnije da u našoj zemlji sanitarni inspektori budu visoko stručni ljudi nego u drugim zemljama. To mislim zbog toga, što još uvijek nemamo niza propisanih normativa po kojima bi sanitarni inspektori djelovali i vršili svoju dužnost. Kod nas još uvijek u najvećem broju slučajeva sanitarni inspektori vrše svoju funkciju na temelju svoje slobodne ocjene i u takvoj situaciji je neophodno da sanitarni inspektori budu visoko stručni ljudi. Čini mi se nadalje da još nismo definirali kakav stručni profil treba da ima naš sanitarni inspektor. Mi tu imamo izvanredno šarenilo. Imamo sanitarnih inspektora na istim funkcijama — liječnika, veterinaru, viših sanitarnih tehničara, sanitarnih kemičara, higijeničara itd. Ne znam, ne mogu ulaziti u to koji je profil najpodesniji za sanitarnog inspektora, ali mislim da bi to trebalo izučiti i definitivno se odlučiti za jedan profil koji bi, uz suradnju drugih, djelovao kao sanitarni inspektor. Zbog toga predlažem da se izuči kakav nam je profil potreban, te da nakon toga pristupimo sistematskom redovnom školovanju naših sanitarnih inspektora. Posebno važno pitanje u vezi sa kadrovima je pitanje usavršavanja naših inspektora. Oni danas po svojoj službenoj dužnosti rijetko kontaktiraju sa stručnim ustanovama, te se zbog toga akutno postavlja problem njihovog usavršavanja, što bi po mom mišljenju trebalo biti obaveza republičkih i Savezne sanitarnih inspekcije

Treći činilac, koji zabrinjava u vezi sa sanitarnom inspekcijom, je smanjenje broja pre-

gleda, a ja bih se usudio reći i smanjenje kvaliteta pregleda, osobito na području gdje je sanitarna inspekcija najintenzivnije djelovala, a to je nadzor nad živežnim namirnicama. Danas se jedan ogroman broj pregleda u nadzoru nad živežnim namirnicama obavlja organoleptički, a to je sigurno najprimitivniji način u čiju stručnost možemo i sumnjati. To je sve zbog nedovoljnih sredstava koja sanitarnim inspekcijama stoje na raspolaganju za njihovo materijalno poslovanje. U jednoj anketi u Dalmaciji utvrdili smo da su u 10 općina troškovi sanitarnih inspekcije iznosili 90% za lične rashode, a svega 10% za materijalne rashode. Naravno da je s tako minimalnim sredstvima nemoguće obavljati kvalitetne preglede. Mislim da i jedan propis koji intenzivniju aktivnost nadzora nad živežnim namirnicama. To je onaj propis, po kojem radna organizacija ili trgovina plaćaju pregled nad živežnom namirnicom samo onda, ako je živežna namirnica pokvarena, dok u drugom slučaju to plaća sanitarna inspekcija. Mislim da ništa ne djeluje destimulativnije u pogledu intenzivnog i redovnog nadzora nad živežnim namirnicama kao upravo ovaj propis.

U vezi sa izlaganjem dr Radomira Gerića, glavnog saveznog sanitarnog inspektora, o planovima sanitarnih inspekcije, htio bih iznijeti svoje mišljenje.

Smatram da je prerano govoriti o znatnijem proširenju aktivnosti i delovanja sanitarnih inspekcije. Mi danas ovdje govorimo o insuficijentnosti njene organizacije, govorimo o nedovoljnoj stručnosti kadrova, govorimo o insuficijentnosti finansijskih sredstava koja sanitarnoj inspekciji stoje na raspolaganju. Da li onda možemo neposredno planirati da ovakva služba u bližoj perspektivi mjesto sanitarnog nadzora preuzme i nadzor nad zdravstvenom zaštitom, te da se od sanitarnih pretvori u zdravstvenu inspekciju? Po mom mišljenju to je — u najmanju ruku — preuranjeno, bez obzira na svu diskusiju koja će se ovdje voditi o tome da li je to opravdano ili ne. Planove sanitarnih inspekcije, po mom mišljenju, treba usmjeriti na dopunu i proširenje njenih sada postavljenih zadataka i poslova u kojima smo — kako smo konstatirali i u izvještaju i u diskusiji — tako insuficijentni, a to su zadaci sanitarnog nadzora. Kad bi sanitarna inspekcija ispunila svoje zadatke sanitarnog nadzora, smatram da bi uveliko pomogla unapređenju zdravstvenog stanja naših ljudi.

Predsjednik Olga Vrabčić:

Ko se dalje javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko više ne javlja za reč, predlažem da zaključimo pretres o ovoj prvoj tački.

Pitam Veće da li prihvata predložene zaključke koje su izradili odbori na zajedničkoj sednici? (Glasovi: Prihvata).

Time zaključujem prvu tačku.

Određujem odmor od 20 minuta.

(Posle odmora)

Predsednik Olga Vrabich:

Nastavljamo sednicu.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuje, u vezi sa pretresom Predloga osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti, kao predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih propisa sa Ustavom drug dr Svetomir Jauković, pomoćnik saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku.

Ovaj predlog zakona razmatrao je Odbor za zdravstveno stanje naroda i rad zdravstvene službe. Obaveštavam Veće da je većina primećaba Odbora data na predlog zakona sadržana u amandmanima koje nam je dostavila Zakonodavno-pravna komisija.

Predlog zakona pretresala je i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i o tome dostavila izveštaj ovom Veću, koji je podeljen. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog veća).

Otvaram pretres teksta predloga zakona.

Dajem reč dr Svetomiru Jaukoviću, pomoćniku saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku.

Dr Svetomir Jauković:

U vezi s podnetim amandmanom saveznog poslanika Socijalno-zdravstvenog veća Jelke Hirijan Vesenjaka i sa vođenom diskusijom na sastanku Odbora za zdravstveno stanje naroda i rad zdravstvene službe i Odbora za organizaciju i finansiranje zdravstvene službe Socijalno-zdravstvenog veća od 16. aprila ove godine, u ime Komisije Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom podnosim amandman koji glasi:

»Član 58. Osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zarazne bolesti briše se.«

Molim Veće da ovaj predlog amandmana usvoji i tekst zakona razmatra bez člana 58. pomenutog zakona.

Predsednik Olga Vrabich:

U vezi sa članom 43. Odluke o privremenom poslovnom redu Veća predlažem da se pretres teksta zakona vrši u celini. Da li se Veće slaže s takvim načinom pretresa? (Slaže se).

Otvaram pretres.

Za reč se javio dr Radoslav Karamarković.

Dr Radoslav Karamarković (izborna jedinica Novi Pazar):

U članu 8. Predloga osnovnog zakona o suzbijanju zaraznih bolesti nabrojane su zarazne

bolesti čije je sprečavanje i suzbijanje od opšteg interesa za celu zemlju. Među njima je i aktivna tuberkuloza koja je još uvek najteži zdravstveni problem u zemlji. Ovakvu formulu treba apsolutno pozdraviti, jer je ona u skladu s opštom zdravstvenom politikom koja se vodi u našoj zemlji

U delu predloga zakona koji govori o pravima i dužnostima građana, zdravstvenih ustanova i drugih radnih organizacija, članom 46. reguliše se pitanje troškova lečenja od zaraznih bolesti, kao i troškova za sprovođenje drugih propisanih mera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti. U predlogu je istaknuto da se troškovi zdravstveno osiguranih lica podmiruju iz fonda zdravstvenog osiguranja po propisima o tom osiguranju. Troškove lečenja od zaraznih bolesti i troškove sprovođenja drugih propisanih mera za lica koja nisu zdravstveno osigurana snosi državno-politička zajednica. I najzad, u članu 46. stoji da se zakonom može propisati da deo troškova za preglede i lečenje od aktivne tuberkuloze snosi obolelo lice.

Ja ću se zadržati na ovom poslednjem stavu koji je interesantan sa gledišta nerazvijenih područja, zalažući se još u početku za njegovo isključenje, odnosno za isključenje bilo kakvog zakona koji bi proistekao iz ovoga, a koji bi tuberkulozu i njeno suzbijanje i lečenje stavio u neravnopravan položaj sa ostalim заразним bolestima koje su u predlogu zakona nabrojane. Ovo tim pre što je aktivna tuberkuloza jugoslovenski zdravstveni problem broj 1, a posebno je istaknut u nerazvijenim područjima i sa određenim specifičnostima, kako u pogledu raširenosti, tako i u pogledu mnogih mera za njeno suzbijanje, počev od ekonomskih, pa do kadrovskih i dr.

To bi, uostalom, bila najveća garancija da će se suzbijanje tuberkuloze iz dana u dan zaoštravati i da će dobiti frontalni karakter. Svaki oblik participacije, pa makar bio i simboličan, kada je reč o ovoj zaraznoj bolesti, predstavljao bi teškoću koja bi bila još uvek nepromostiva prepreka u nerazvijenim područjima. Jer, najzad, baš ta područja predstavljaju epidemiološki najugroženija žarišta svih zaraznih bolesti, pa i tuberkuloze.

Praksa je u našem području — izborna jedinica Novi Pazar — pokazala za poslednjih nekoliko godina u pogledu lečenja tuberkuloze kod poljoprivrednih proizvođača uglavnom dve stvari:

1. Lečenje je iz materijalnih razloga oboleg redovno prekidano i nije ni približno završeno i

2. po završenom lečenju najčešće se postavljao problem naplate troškova lečenja. U velikom broju slučajeva troškovi su od bolesnika ostali nenaplativi, pa je ovo stanje moralo da sanira društveno-teritorijalna zajednica.

Ako i isključimo ovu drugu činjenicu, u smislu pokrivanja troškova, onda ipak ostaje otvoreno pitanje kako i na koji način dovršiti lečenje obolelih lica koja iz materijalnih razloga prekidaju lečenje na svoj izrični zahtev.

To su sve objektivne teškoće koje prolongiraju suzbijanje tuberkuloze i omogućuju održavanje žarišta koja u sredini, porodici i krugu s niskom ekonomskom moći, predstavljaju konstantni potencijal za održavanje i širenje ove bolesti.

Ja ću se ukratko zadržati i na ekonomskoj moći jedne od opština u našoj izornoj jedinici. Ovaj podatak je interesantan sa gledišta mogućnosti stanovnika ove ili sličnih opština da u bilo kojem procentu učestvuju u lečenju aktivne tuberkuloze.

Opština Tutin ima oko 32.000 stanovnika, sa oko 4.800 domaćinstava. U 1963. godini nacionalni dohodak po stanovniku iznosio je prosečno oko 30.000 dinara, 47% domaćinstava na teritoriji opštine Tutin ima godišnji dohodak ispod 30.000 dinara, a svaka od ovih porodica ima prosečno 6—8 članova. Oko 30.000 stanovnika od ukupno 32.000, koliko ima ova opština, živi na selu. Prenaseljenost, uz minimalni nacionalni dohodak po stanovniku, slabi komunikacioni objekti, slab kvalitet obradivog zemljišta, još više pooštavaju ionako tešku ekonomsku situaciju. Sve se ovo ogleda u zdravstvenom stanju ljudi ovoga kraja, predstavljajući odličnu podlogu za razvoj zaraznih bolesti koje se uporno održavaju. Otuda se i ne može očekivati bilo kakva podrška u sadašnjoj fazi obolelih od tuberkuloze, čiji broj dostiže široke razmere.

Da bi dokumentacija bila potpunija, izneću i neke statističke podatke koji se odnose na lečenje aktivne tuberkuloze u našem području.

U 1959. godini lečeno je na grudnom odeljenju Opšte bolnice u Novom Pazaru 105 bolesnika — osiguranika, sa 8.842 bolesničkih dana i 378 poljoprivrednih proizvođača sa 38.384 bolesničkih dana. Posle donošenja Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača 1960, ove brojke su se znatno izmenile. Na istom odeljenju u 1962. godini lečeno je 217 bolesnika — osiguranika sa 27.467 bolesničkih dana, a svega 183 poljoprivredna proizvođača sa 21.050 bolesničkih dana. U 1963. godini lečeno je 193 osiguranika sa 21.238 bolesničkih dana i 204 bolesnika — poljoprivrednih proizvođača sa 21.643 bolesničkih dana.

U poređenju sa 1959. godinom, broj bolesničkih dana poljoprivrednih proizvođača u 1963. godini smanjen je za 16.741 ili za 43,62%.

Međutim, za ove teritorije koje imaju oko 135.000 stanovnika, broj prijavljenih i registrovanih bolesnika od aktivne tuberkuloze stalno je u porastu. U 1959. godini prijavljeno je 1557 bolesnika, od kojih 70,5% dolazi na poljoprivredne proizvođače. U 1963. godini prijavljeno

je 2.150 bolesnika, od kojih 67,4% dolazi na poljoprivredne proizvođače. Ovi podaci jasno ukazuju na problem tuberkuloze, koji se u ovom području zaoštava i koji traži intervenciju sa strane, odnosno širu zainteresovanost.

Ja se zalažem za potpuno izjednačenje aktivne tuberkuloze sa ostalim заразним bolestima koje su nabrojane u Predlogu osnovnog zakona o suzbijanju zaraznih bolesti. Ovde mislim na apsolutnu mogućnost da troškovi lečenja za aktivnu tuberkulozu budu izjednačeni sa ostalim заразним bolestima. Isključujem bilo kakvu participaciju za troškove lečenja tuberkuloze od obolelog lica, osobito sada kada ova bolest predstavlja jugoslovenski zdravstveni problem broj 1. To bi, po mom mišljenju, bilo jedino medicinski opravdano i u skladu s merama koje se sprovode u cilju očuvanja zdravlja naroda.

Mi koji radimo u nerazvijenim područjima najviše se susrećemo sa заразним bolestima i problemima koji iz njih proističu. Mi smo i svedoci i aktivni činioци u borbi koja se vodi sa заразним bolestima, koje u nekim krajevima zemlje predstavljaju prošlost i svedoci smo materijalnih, kadrovskih i drugih teškoća koje postoje i traže najhitnija rešenja. I zato s puno moralnog prava, činjenica i ličnog objektivizma, zalažem se za izjednačenje aktivne tuberkuloze i troškova njenog suzbijanja i lečenja sa ostalim заразним bolestima.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ima reč poslanik dr Marjan Morelj.

Dr Marjan Morelj (izborna jedinica Mari-bor):

Drugarice i drugovi, izneo bih nekoliko primedaba na Osnovni zakon o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti.

Već duže vremena oseća se potreba za novim zakonom o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti. Ovaj zakon će zameniti niz zastarelih pravilnika i uputstava.

Predlog koji je podnet dobar je i celovito rešava za nas tako značajno pitanje kao što je borba protiv zaraze. Hteo bih ipak da ukažem na neke nedostatke.

Smatram da u projektu zakona nije dovoljno naglašen preventivni aspekt borbe protiv zaraznih bolesti, tj. nije dat dovoljno snažan akcent na mere kojima se sprečava pojava zaraznih bolesti. To su tzv. sanitarno-epidemiološke mere (naziv nije najbolji), kao obezbeđenje higijenski ispravne vode za piće, obezbeđivanje tekućih i stajaćih voda od zagađivanja, otklanjanje otpadnih materija, obezbeđenje higijenskih uslova u zgradama itd. Ove mere su u predlogu predviđene (čl. 39. i čl. 9), ali im nije dato odgovarajuće mesto.

U sklopu ovog pitanja valja reći da nije dovoljno istaknut značaj zdravstvenog prosvet-

čivanja i obaveštavanja stanovništva. Ovaj značajan zadatak vezan je — nepravilno — samo na zdravstvenu ustanovu i na zdravstvenog radnika i nije mu dat širi značaj i u zakonu o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti.

U projektu se razrađuju i mere kojima se prvenstveno suzbijaju već nastala zarazna oboljenja (tzv. protivepidemijske mere), kao što su prijavljivanje, imunizacija, karantin, DDD i drugo — čl. 9). Kada se te mere već navode, i to taksativno, onda ne bi smele izostati i tako značajne kao što su rano otkrivanje i epidemiološko ispitivanje.

Pored epidemiološkog značaja (sprečavanje širenja), rano otkrivanje je značajno i zbog toga što pogoduje razvijanju dispanzerskog načina rada zdravstvenih ustanova, jer vezuje ove i zdravstvene radnike na porodice, fabriku, školu i drugo.

Mislim da je neispravno što se epidemiološko ispitivanje, anketa, vezuje samo na posebne situacije, kao što je pojava karantinskih oboljenja, trbušnog tifusa i pojava epidemija. Epidemiološko ispitivanje mora biti sastavni deo naše borbe protiv zaraze uopšte, bez obzira na to da li je reč o trenutno više ili manje značajnom problemu. Epidemiološko ispitivanje nam jedino može dati fundirani materijal za našu praksu, pa i za naša teorijska uopštavanja na području infektivne patologije.

Mislim da pitanje specifične profilakse raznih bolesti u projektu nije dovoljno savremeno postavljeno. Pod specifičnom profilaksom, naime, podrazumevamo primenu vakcina, serum, lekova i antibiotika kod zdravih lica u cilju sprečavanja pojava i širenja zaraznih bolesti. U projektu zakona se s pravom stavlja težište na vakcinaciju kao meru koja je danas najpristupačnija i najefikasnija, ali se ne uočavaju mogućnosti koje nauka pruža u vidu hemioprofilakse (na primer, primena lekova i antibiotika u sprečavanju nekih oboljenja disajnih puteva, tuberkuloze i creva).

Čini mi se da projekt zakona nije najadekvatnije rešio pitanje brzog izveštavanja zdravstvenih organa i ustanova, kao i odgovarajućih društveno-političkih zajednica, o epidemiološkim zbivanjima na terenu. Kao primer mogu navesti epidemije difterije u nekim delovima naše zemlje u prošloj godini i epidemiju influence u ovoj. U ovoj godini — a tako je bilo uglavnom i prošlih godina — ni federacija, ni republike (zavodi za zdravstvenu zaštitu) nisu raspolagali gotovo nikakvim podacima o kretanju ove značajne bolesti (influence). Jedini izvor podataka i političkih i zdravstvenih organa bili su novinski izveštaji (pa u tom smislu treba odati priznanje našim novinarima). Pošto je u slučaju pojave takvih epidemija reč o obavezama republika i federacije (čl. 42. i 43) — ne samo prema našoj, već i prema međunarodnoj javnosti — onda treba i bliže predvi-

deti način izveštavanja. Samo prijavljivanjem zaraznih bolesti, kako je predviđeno projektom i kakva je praksa već dosada, ne mogu se rešavati takvi problemi.

U projektu se predviđaju i prava i dužnosti društveno-političkih zajednica, pa i federacije. Pored ostalog, predviđa se da federacija preduzima mere i obezbeđuje sredstva i radi sprovođenja mera za zaštitu od zaraznih bolesti u slučaju epidemije koja ugrožava dve ili više republika — kada je sprovođenje tih mera od interesa za celu zemlju (čl. 43). Smatram da angažovanje federacije ne bi trebalo ograničavati samo na epidemije. Federacija bi morala da se angažuje u svim zdravstvenim problemima, bez obzira na to da li oni nastupaju u epidemijskoj formi ili ne — ako to interesi zajednice traže.

Predsednik Olga Vrabčič:

Ima reč savezni poslanik dr Albert Mercedes.

Dr Albert Mercedes (izborna jedinica Koper):

U članu 8. pod tačkom 6. morala bi se prijaviti Dysenteria-enterocolitis. Takva navedba je prilično nejasna. Smatram da bi bilo korisno:

— Pod oznakom dizenterija prijavljivati zapravo dizenterični sindrom — to jest sluzavokrvavu dijareju, a ne znamo jasan uzrok. Bakteriološka dijagnostika dizenterije je u našim prilikama, barem u Sloveniji, još dosta insuficijentna, pa bismo prijavljivanjem samog sindroma sigurno dobili jasniju sliku o obimu tih oboljenja.

— Uvesti nanovo prijavu svake dijareje bez obzira na etiologiju. Tu bi odgovarao naziv enterocolitis, koji ne bi uključivao one primere već prijavljene pod dizenteričnim sindromom. Danas znamo da je najčešća klinička slika Salmoneloza gastroenteritis, a najčešća klinička slika Shigeloza, oboljenje sa vođenom stolicom bez primese krvi. Tako nam ostaje sada velika većina i jednih i drugih primera nedijagnostičiranih, jer bakteriološki pregled blata u ambulatnim slučajevima još nije prešao u rutinsku praksu.

— Uvesti za obe vrste oboljenja odstranjenje sa radnog mesta za vreme bolesti i kontrolu kliconoša, ako te osobe rade na pripremi životnih namirnica ili na nezi dece (čl. 30. i 31).

Čini mi se da nije u redu da se obavezno ne prijavljuje streptokokna angina, koja je epidemiološki pre svega važna pri širenju streptokoknih infekcija, ako već prijavljujemo erizipel i streptokoknu sepsu koji nemaju takav značaj.

U članu 11. trebalo bi dodati da se i za bakteriološke laboratorije i prosektore uvede obavezna prijava kada se u njihovom radu utvrde primeri infektivnih bolesti

U članu 18. indikaciju za imunizaciju postavlja lekar, a tehnički je može sprovesti zdravstveni radnik s višom ili srednjom medicinskom naobrazbom.

Član 24 — dezinfekcija kod difterije čini mi se preterana, jer šire infekciju uglavnom zdrave kliconoše, pa je dobro izvedena aktivna imunizacija već dovoljno efikasna za njeno sprečavanje.

Predsednik Olga Vrabič:

Ko se dalje javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje Predlog osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti sa izmenama i dopunama koje je predložila Zakonodavno-pravna komisija, kao i sa amandmanom koji je danas usmeno podneo predstavnik Saveznog izvršnog veća dr Svetomir Jauković.

Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržao od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je Predlog osnovnog zakona o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti jednoglasno usvojen.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o opojnim drogama.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuju, u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda, kao predstavnik Saveznog izvršnog veća dr Svetomir Jauković, pomoćnik saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku, a kao poverenik drug Venceslav Pavlov, načelnik Uprave za farmaceutsku službu i medicinsko snabdevanje.

Ovaj predlog zakona razmatrao je Odbor za zdravstveno stanje naroda i rad zdravstvene službe našeg Veća. Predlog zakona pretresala je i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i o tome dostavila izveštaj ovom Veću. Izveštaj je podeljen. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog veća).

Otvaram pretres teksta predloga zakona. Predlažem da u smislu člana 43. Privremene odluke o poslovnom redu i za ovaj zakon pretres bude u celini. Da li Veće prihvata ovaj predlog? (Glasovi: Prihvata).

Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam Predlog zakona o opojnim drogama na glasanje,

sa izmenama i dopunama koje je predložila Zakonodavno-pravna komisija, a s kojima se složio i predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Ko je za neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je Predlog zakona o opojnim drogama jednoglasno usvojen.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuju u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda kao predstavnik Saveznog izvršnog veća drug Vladimir Cerić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za finansije, a kao poverenik drug Vojislav Kravić, viši savetnik u Saveznom sekretarijatu za finansije.

U vezi s ovom tačkom dnevnog reda, sednici prisustvuje drug Dušan Simić, predsednik Nadzornog odbora Jugoslovenskog crvenog krsta.

Ovaj predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i o tome dostavila izveštaj ovom Veću. Izveštaj je podeljen. (Videti u prilogima 11. sednice Saveznog veća).

Otvaram pretres teksta predloga zakona. Predlažem da se u smislu člana 43. Privremene odluke o poslovnom redu i ovaj pretres vrši u celini. Da li Veće prihvata takav način pretresa? (Glasovi: Prihvata).

Ko se javlja za reč? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje Predlog zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu sa izmenama i dopunama koje je predložila Zakonodavno-pravna komisija, a s kojima se složio i predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Ko je za, neka digne ruku? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je Predlog zakona o izmeni Zakona o Jugoslovenskom crvenom krstu jednoglasno usvojen.

Ovim je dnevni red iscrpen. Zaključujem sednicu.

(Sednica je zaključena u 11 č 5 min).

Ustavni sud je u skladu sa Ustavom i drugim zakonima, a posebno sa Ustavom, nadležan za odlučivanje o ustavnosti i zakonitosti zakona, drugih propisa i općinskih akata, kao i o zaštiti ustavnosti i zakonitosti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.

Ustavni sud je nadležan i za odlučivanje o žalbama na odluke sudova, kao i o žalbama na odluke drugih organa vlasti.